

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

Hazırlayan

MAHMUT DEMİR

Tarih Öğretmeni

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

İÇİNDEKİLER

- **9. SINIF DERS NOTLARI**
- **10. SINIF DERS NOTLARI**
- **11.SINIF SİYASİ TARİH DERS NOTLARI**
- **11. SINIF TÜRK KÜLTÜR VE MEDENİYET TARİHİ DERS NOTLARI**
- **12. SINIF İNKILAP TARİHİ DERS NOTLARI**

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

9. SINIF

DERS NOTLARI

Tarihin Tanımı:

Tarih; geçmiş toplumların kültür ve medeniyetlerini, birbirleriyle ilişkilerini, savaş ve barışlarını, sosyo-ekonomik yapılarını, belgelere dayanarak, **yer** ve **zaman** göstererek, **neden-sonuç ilişkisi** içerisinde inceleyen bilim dalıdır.

Tarihi Olay: Tarihte tek tek meydana gelen kısa süreli gelişmelerdir. (Örnek: Malazgirt Savaşı, Bedir Savaşı...)

Tarihi Olgu: İnsan topluluklarının meydana getirdikleri uzun süreli gelişmelerdir. (Örnek: Anadolu'nun Türkleşmesi, İslamiyetin yayılması...)

DİKKAT: Tarihi olaylar tekrarlanamaz, deney ve gözlem yapılamaz.

Tarih Biliminin Faydaları

- Geçmişten dersler çıkararak bugünü daha iyi anlamak ve yarınları daha iyi planlamak
- Tüm milletlerin uygarlıklara katkılarını öğrenerek, yaşadığımız dünyanın insanlığın ortak değerleriyle şekillendiği bilincine erişmek
- Millî ve manevî değerlerimizi öğrenmek, millî birlik ve beraberlik duygusunu geliştirmek
- İnsanlığın geçirdiği tecrübelerden yararlanmak
- Yöneticilere devlet yönetimi konusunda rehberlik etmek

Tarih Biliminin Yöntemi:

- **Tarama (Kaynak Tarama):** Olayla ilgili kaynakların araştırılarak ortaya konulmasıdır.
- **Tasnif (Sınıflandırma):** Elde edilen belgelerin sınıflandırılmasıdır.
- **Tahlil (Çözümleme):** Belgelerin günümüz insanların anlayacağı şekilde açıklanmasıdır.
- **Tenkit (Eleştirme):** Belgelerin doğru ve yanlış olarak ayırt edilmesidir.
- **Terkip (Sentez):** Ortaya çıkarılan bilgilerin birleştirilerek tarihi olayın yazılmasıdır.

NOT: Tarihi bilgiler, bulunacak yeni belgelerle değişebilir. Bu yüzden tarihi olaylar hakkında kesin bilgiye ulaşılması zordur.

TARİH BİLİMİNİN KAYNAKLARI:

A) Ait olduğu döneme göre;

- **Ana Kaynaklar (Birinci el kaynaklar):** Olayın geçtiği döneme ait kaynaklardır.
- **İkinci El Kaynaklar:** Ana kaynaklardan yararlanılarak sonradan hazırlanan kaynaklardır.

B) Kullanılan malzemenin niteliğine göre;

- **Yazılı Kaynaklar:** Kitabeler, fermanlar, kanunlar, mahkeme kayıtları, noterlik yazıları, kitaplar, gazeteler, dergiler...
- **Sözlü Kaynaklar:** Destanlar, efsaneler, hikayeler, şiirler...
- **Kalıntılar:** Evler, kaleler, tapınaklar, heykeller, silahlar, çanak-çömlekler...
- **Sesli, Görüntülü ve Çizili Kaynaklar:** CD'ler, kasetler, filmler, haritalar, fotoğraflar, resimler...

Tarihi Olaylar İncelenirken Dikkat Edilecek Hususlar:

- Yazılı ve yazısız bütün belgeler değerlendirilmelidir.
- Olaylar tarafsız (objektif) olarak açıklanmalıdır.
- Olayın üzerinden belli bir süre geçmiş olmalıdır.
- Tarihi olaylar günümüzün değer yargıları ile yorumlanmamalıdır.
- Olayın meydana geldiği yerde araştırma yapılmalıdır.
- Olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurulmalıdır.
- Olayın meydana geldiği yer ve zaman belirtilmelidir.
- Olayın geçtiği zamanın koşulları bilinmelidir.
- Yardımcı bilimlerden yararlanılmalıdır.

TARİHİN TASNİFİ (SINIFLANDIRILMASI)

Tarih öğrenmeyi, öğretmeyi ve araştırmayı kolaylaştırmak için tasnif edilmiştir:

- **Zamana Göre Sınıflandırma:** Taş Devri, İlkçağ, Fatih Dönemi, 20.yy ...
- **Mekana Göre Sınıflandırma:** Asya Tarihi, Türkiye Tarihi, Urfa Tarihi...
- **Konuya Göre Sınıflandırma:** Sanat Tarihi, Hukuk Tarihi...

TAKVİMLER

Takvimler hazırlanış esaslarına göre ikiye ayrılır:

Güneş Yılı Esaslı Takvimler:

- **Mısırlılar** bulmuştur.
- İyonlar, Yunanlılar ve Romalılar geliştirmiştir.
- Dünya'nın Güneş etrafında bir defa dönmesiyle geçen 365 gün 6 saatlik süre 1 yıl kabul edilmiştir.

Ay Yılı Esaslı Takvimler:

- **Sümerler** bulmuştur.
- Ayın dünya etrafında on iki defa dönmesiyle geçen 354 günlük süre 1 yıl kabul edilmiştir.

TÜRKLERİN TARİH BOYUNCA KULLANDIKLARI TAKVİMLER

1) On İki Hayvanlı Türk Takvimi:

- Güneş yılı esaslıdır.
- Yıllar hayvan adı ile adlandırılmıştır.
- 12 yılda bir devir yapar.
- Türkler bu takvimi **İslamiyet'e girmeden önce** kullanmışlardır.

2) Hicri Takvim:

- **Ay yılı** esaslıdır.
- Başlangıç yılı 622'dir. (Hicret)
- **Hz.Ömer döneminde** oluşturulmuştur.
- Türkler bu takvimi **İslamiyet'e geçtikten sonra** kullanmaya başladılar.
- Günümüzde dini gün ve ayların belirlenmesinde kullanılır.

3) Celali Takvimi:

- Güneş yılı esaslıdır.
- Başlangıç yılı 1079'dur.
- **Selçuklu sultanı Melikşah** döneminde hazırlanmıştır.
- **Mali işlerde** kullanılmıştır.
- Bu takvimi Hindistan'daki Babürşahlar da kullanmıştır.

4) Rumi Takvim:

- Güneş yılı esaslıdır.
- Başlangıç yılı 622'dir. (Hicret)
- **Osmanlı Devleti'nde** 1840'ta hazırlanmıştır.
- **Mali işlerde** kullanılmıştır.
- 1926'da Miladi Takvim'in kabulüyle bütçe dışındaki bütün resmi işlemlerden kaldırılmıştır.
- 1982'de tamamen yürürlükten kaldırılmıştır.

5) Miladi Takvim:

- Güneş yılı esaslıdır.
- Başlangıç yılı Hz. İsa'nın doğumudur.
- İlk olarak Mısırlılar hazırlamış, İyon, Yunan ve Romalılar geliştirmiştir.
- Bu takvime Gregoryen Takvimi de denir.
- **1 Ocak 1926'dan itibaren Türkiye'de** kullanılmaya başlanmıştır.

TARİH YAZICILIĞI

Hikayeci Tarih:

- Tarih yazıcılığının ilk aşamasıdır.
- Efsanelerle dolu, yer ve zaman belirten, masala benzeyen tarih şeklidir.
- İlk örneğini **Herodot** yazmıştır.

Kronik Tarih:

- Olayları meydana geliş sırasına göre yazan tarih şeklidir.
- **Hititlerde anallar, Osmanlı Devleti'nde vekayinameler** bu tarih türüne örnektir.
- Osmanlı Devleti'nin ilk tarih yazıcısı (Vakanüvis) **Mustafa Naima Efendi**'dir.

Öğretici (Pragmatik) Tarih:

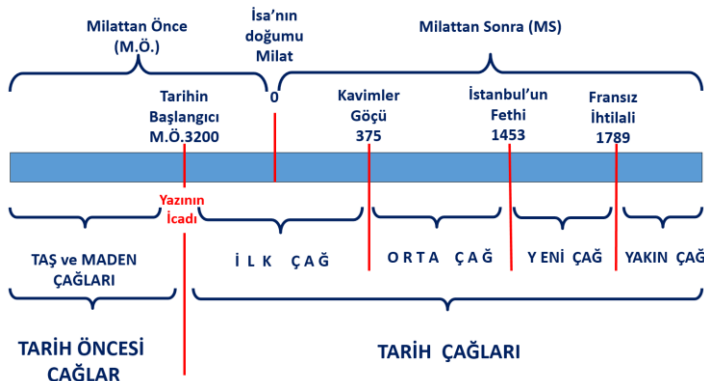
- Olayların olumlu yönlerinden ve önemli kişilerden duygusal bir şekilde bahseder.
- Amaç **toplumun ahlak ve karakterini geliştirmektir**.
- İlk örneğini **Tukidides** vermiştir.

Modern Tarih (Neden-Nasıl Tarih, Bilimsel Tarih, Araştırmacı Tarih) :

- XIX. Yüzyılda ortaya çıkmıştır.
- Olayları neden-sonuç ilişkisi içerisinde tarafsız olarak inceler.

TARİHE YARDIMCI BİLİMLER

- **Arkeoloji** : Kazı bilimi
- **Kronoloji** : Zaman ve Takvim bilimi
- **Sosyoloji** : Toplum bilimi
- **Filoloji** : Dil bilimi
- **Antropoloji** : İnsan ırkları bilimi
- **Coğrafya** : Yer bilimi
- **Paleografya** : Eski yazılar bilimi
- **Epigrafya** : Kitabe bilimi
- **Etnografya** : Kültür bilimi
- **Nümizmatik** : Eski paralar bilimi
- **Heraldik** : Arma bilimi
- **Sicilografi** : Mühür bilimi
- **Diplomasi** : Belge ve yazışmalar bilimi
- **Kimya** : Karbon 14 metodu ile fosillerin yaşını hesaplar.
- **Felsefe** : Düşünme bilimi
- **Onomastik (Toponomi)** : Yer adları bilimi

TARİH ÖNCESİ ÇAĞLAR

A. TAŞ ÇAĞI

Eski Taş Çağı (Kaba Taş Çağı) : (MÖ 600.000 – MÖ 10.000)

- İnsanlık tarihinin en uzun dönemidir.
- İnsanlar avcılık ve toplayıcılıkla geçindiler.
- Mağaralarda yaşadılar.
- Mağara duvarlarına resimler yaptılar. (Sanatın başlangıcı)
- Hayvan postlarından giysiler yaptılar.
- Antalya'daki Karain, Beldibi ve Belbaşı mağaraları ile İstanbul'daki Yarımburgaz mağarası bu döneme ait yerleşimlerdir.

Orta Taş Çağı (Yontma Taş Çağı) : (MÖ 10.000 - MÖ 8.000)

- Buzullar erimeye başladı.
- **Ateş** bulundu.
- Taştan «mikrolit» denilen küçük araç gereçler yaptılar.
- Antalya Beldibi, Göller Bölgesi'nde Baradiz, Ankara Macunçay ve Samsun Tekkeköy bu döneme ait yerleşimlerdir.

Yeni Taş Çağı (Cıvalı Taş Çağı) : (MÖ 8.000 - MÖ 5.500)

- **Tarım** başladı ve **yerleşik hayata** geçildi.
- İnsanlar tüketici durumdan üretici duruma geçti.
- **Köyler** kuruldu.
- Takas usulü ticaret başladı.
- Çanak çömlek yapıldı. (Seramik sanatı)
- Çiftçilik, hayvancılık, çömlekçilik gibi meslekler ve işbölümü oluştu.
- Bitki liflerinden elbise yapıldı, dokumacılık başladı.
- **Hayvanlar evcilleştirildi**. (Köpek, at, koyun, keçi, sığır)
- İkel dinler ve diller ortaya çıktı.
- Menhir ve Dolmen denilen anıt mezarlar yapıldı.
- Diyarbakır Çayönü, Gaziantep Sakçagözü ve Konya Çatalhöyük bu döneme ait yerleşimlerdir.

NOT : Taş ve maden çağları arasında bir geçiş dönemi niteliğinde Kalkolitik Çağ bulunur. Çanakkale Truva, Denizli Beycesultan, Burdur Hacılar, Yozgat Alişar, Çorum Alacahöyük ve Van Tilkitepe bu döneme ait yerleşimlerdir.

B. MADEN ÇAĞI

Bakır Çağı :

- Bakırdan silah ve kap-kacak yapıldı.
- Altın ve gümüşten süs eşyası yapıldı.
- **İlk şehirler** ortaya çıktı.
- Çorum Alacahöyük, Denizli Beycesultan, Çanakkale Kumtepe ve Truva ile Samsun İkiztepe bu döneme ait yerleşimlerdir.

NOT : İnsanlık tarihinin ilk şehri **Konya-Çatalhöyük**'tür.

Tunç Çağı :

- Bakır ve kalay karışımından tunç elde edildi.
- **Tekerlek** icat edildi.
- Site şehir devletleri kuruldu.
- Sümer, Akad, Hitit, Asur gibi büyük devletler kuruldu.
- **Anadolu'ya yazı bu dönemde Asurlu tüccarlar vasıtasıyla geldi**. (M.Ö.1800)
- **Anadolu'daki ilk yazılı belgeler**, Kayseri Kültepe'deki Karum denilen pazar yerinde bulunan kil tabletlerdir. Asur çivi yazısıyla yazılmıştır.
- Ankara Ahlatlıbel ve Kayseri Kültepe bu döneme ait yerleşimlerdir.

Demir Çağı :

- Sanayi gelişti, ticaret arttı.
- İmparatorluklar kuruldu.
- Bu çağın sonlarına doğru yazı bulundu.
- **Anadolu'ya yazı Tunç Çağı'nda geldiği için, Anadolu Demir Çağı'nı yaşamadan tarihi çağlara geçmiştir.**

NOT1: Tarih öncesi çağların bölümlere ayrılmasında kullanılan araç-gereçler etkili olmuştur.

NOT 2: Bazı toplumlar göç, ticaret veya savaşlar sonucunda birkaç tarih öncesi çağı bir arada yaşamışlardır.

NOT 3: Bütün devirler bütün toplumlarda aynı anda yaşanmamıştır.

NOT 4: Her toplum bütün devirleri sırasıyla yaşamamıştır.

TARİHİ ÇAĞLAR

İlk Çağ: M.Ö.3200'de Yazının İcadı ile başlar, 375 Kavimler Göçü'ne kadar sürer.

Orta Çağ: 375 Kavimler Göçü'yle başlar, 1453 İstanbul'un Fethi'ne kadar sürer.

Yeni Çağ: 1453 İstanbul'un Fethi'yle başlar, 1789 Fransız İhtilali'ne kadar sürer.

Yakın Çağ: 1789 Fransız İhtilali'yle başlar, günümüze kadar sürer.

İLKÇAĞ UYGARLIKLARI MEZOPOTAMYA MEDENİYETLERİ

SÜMERLER (MÖ 4000 - MÖ 2350)

- Şehir devletleri halinde yaşadılar.
- Krallarına **Ensi** veya **Patesi** denir.
- Tapınaklarına **Ziggurat** denir.
- Zigguratları tapınak, tahıl ambarı ve rasathane olarak kullandılar.
- En önemli şehirleri; Ur, Uruk, Kiş ve Lagaş'tır.
- Astronomi, matematik ve geometride ilerlediler.
- **Tekerleği ve Ay yılına dayalı takvimi icat ettiler.**
- **Yazıyı bularak Tarihi devirleri başlattılar.** (Çivi Yazısı)
- **Tarihteki ilk yazılı kanunları yaptılar. (Urgakina Kanunları)**
- **Tarihteki ilk hukuk devletidir.**
- **Gilgamiş, Tufan ve Yaradılış destanları** Sümerlere aittir.

AKADLAR (MÖ 2350 – MÖ 2100)

- **Kral Sargon** döneminde devlet haline geldiler.
- Tarihteki **İlk düzenli orduyu** ve **ilk imparatorluğu** kurdular.
- Sümer kültürünü Ön Asya'ya yaydılar.

BABİLLER (MÖ 2100 – MÖ 539)

- **Kısa esasına dayalı kanunlar yaptılar. (Hammurabi Kanunları)**
- **Tarihteki ilk anayasayı** yaptılar.
- **Babil Kulesi** ve **asma bahçeleri** ünlüdür.

ASURLULAR (MÖ 2000 – MÖ 609)

- Başkenti **Ninova**'dır.
- Ticaretle uğraştılar ve Anadolu'da koloniler kurdular.
- **İlk sömürgeci devlettir.**
- Hititlere yazıyı öğreterek Anadolu'da tarihi devirleri başlattılar.
- Tarihteki **ilk kütüphaneyi** kurdular. (Ninova'da)

MISIR MEDENİYETİ

- Kuzey Doğu Afrika'da Nil Nehri çevresinde kurulmuştur.
- Coğrafi konumu nedeniyle **özgün bir medeniyettir.**
- Yönetimde **ilah-kral** anlayışı egemendir.
- Krallarına **Firavun** denir.
- Firavunlar için **Piramit** denen mezarlar yaptılar.
- **Güneş yılına dayalı ilk takvimi** buldular.
- Matematik, geometri, astronomi, tıp ve eczacılık (**mumyacılık**) alanında ilerlediler.
- **Hiyeroglif yazısını** ve **papirüs kağıdını** icat ettiler.
- Hititlerle tarihin ilk yazılı antlaşması olan **Kadeş Antlaşmasını** imzaladılar.(MÖ 1280)

PERSLER (İRAN MEDENİYETİ) (MÖ 550 - MÖ 330)

- Medleri yıkarak İran'da kuruldu.
- Ülkeyi **satraplıklara** (eyaletlere) ayırarak yönettiler.
- Satraplıkları yollarla birbirine bağlayarak ticareti geliştirdiler.
- Tarihteki **ilk posta teşkilatını** kurdular.
- **Zerdüştlük** dinine inandılar.
- Tapınaklarına **ateşgede** denir.
- Persler, kendilerinden üstün olan Anadolu kültüründen etkilendiler.
- Büyük İskender tarafından yıkıldılar.

HİND MEDENİYETİ

- Hindistan'ın toprakları verimli olduğu için tarih boyunca birçok defa istilaya uğramıştır.
- MÖ 1500'lerde Ariler Hindistan'a gelmiştir.
- Hindistan'a Kast Sistemini Ariler getirmiştir.
- Merkezi otorite yoktur, **Racalık** denen küçük prenslikler şeklinde yönetilmiştir.
- Budizm, Brahmanizm, Hinduizm, Veda, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi dinler yayılmıştır.
- **Kast sistemi** ile halk sosyal sınıflara ayrılmıştır.
- Sınıflar arası geçişin yasak olması ve halkın farklı milletlerden oluşması, Hindistan'da **milli bilincin gelişmesini engellemiştir.**

ÇİN MEDENİYETİ

- Konfüçyüs, Budizm ve Taoizm dinlerine inandılar.
- Kendilerine ait alfabeleri vardır.
- **Barut, pusula, mürekkep, kağıt ve matbaayı** icat ettiler.
- Dokumacılık, çinicilik, porselen, resim, heykel ve mimari gelişmiştir.
- İpek Yolu ticareti ve Orta Asya hakimiyeti için Türklerle sürekli mücadele ettiler.
- Hun akınlarını durdurmak için **Çin Seddi**'ni yaptılar.
- Askeri mimari (Çin Seddi) ve dini mimari (Budist tapınakları) gelişmiştir.

DOĞU AKDENİZ MEDENİYETLERİ

FENİKELİLER

- Doğu Akdeniz kıyılarında şehir devletleri halinde yaşadılar.
- Arazilerinin tarıma elverişli olmaması nedeniyle denizcilikte ilerlediler ve ticari amaçlı koloniler kurdular.
- **İlk harf alfabetesini** icat ettiler. (Fenike alfabeti-22 Harfli)

NOT: Fenike alfabeti; İyonlar, Yunanlılar ve Romalılar tarafından geliştirilerek günümüzdeki Latin Alfabeti halini almıştır.

İBRANİLER

- MÖ 2000 başlarında bugünkü Filistin'e yerleştiler.
- **Hz. Davud** zamanında devlet kurdular. (MÖ XI.yüzyılda)
- En parlak dönemleri **Hz. Süleyman** dönemidir.
- Babiller ve Romalılar tarafından yurtlarından sürgün edildiler.
- **İlk tek tanrılı dine** inandılar. (**Musevilik**)
- Kutsal kitapları Hz. Musa'ya gönderilen **Tevrat'**tır.
- En önemli eserleri **Süleyman Mabedi'** dir.

NOT: Musevilik dininin sadece İbraniye ait olduğu inancı, bu dinin yayılmasını önlemiş ve Yahudilerin milli benliklerini korumalarında etkili olmuştur.

ANADOLU MEDENİYETLERİ

HİTİTLER (Etiler) (M.Ö. 1700 – M.Ö.700)

- Kızılırmak çevresinde kuruldu.
- Başkent **Hattuşaş'**tır. (Boğazköy)
- Ülkeyi başkomutan, başyargıç ve başrahip yetkilerine sahip krallar yönetmiştir.
- Feodal beylerin yerine merkezden valiler atıldılar.
- **Anadolu'da ilk kez siyasi birlik** sağladılar.
- **Pankuş meclisi** ve **Tavananna (kraliçe)** yönetiminde etkilidir.
- Mısırlılarla tarihteki ilk yazılı antlaşma olan **Kadeş Antlaşması'**nı imzaladılar.(Mısırdan Kuzey Suriye'yi aldılar)
- Tanrılara hesap verme düşüncesiyle «**Anal**» denilen **yıllıklar** tutarak **tarih yazıcılığını başlattılar**.
- Çok tanrılı bir inançlarından dolayı Anadolu'ya **Bin Tanrılı İl** denmiştir.
- Yasaları insancıdır. (Tazminat ödeme var)
- **Medeni Kanunun** temelini attılar.
- **Yazılıkaya** ve **İvriz kabartmaları** günümüze ulaşan önemli eserleridir.

NOT: MÖ III.binlerde Anadolu'ya gelen Hattiler, Hititlere öncülük etmişlerdir.

URARTULAR (MÖ 900 - MÖ 600)

- Van çevresinde kuruldu.
- Başkentleri **Tuşpa'**dır. (Van)
- Tarım, hayvancılık ve madencilikle uğraştılar.
- **Göletler, bentler, sulama kanalları ve kaleler** yaptılar.
- Ölümünden sonraki hayata (ahirete) inanarak oda şeklinde mezarlar yaptılar.

FRİGYALILAR (M.Ö. 800 – M.Ö.676)

- İç Batı Anadolu'da kuruldu.
- Başkentleri **Gordion'**dur. (Ankara-Polatlı)
- En parlak dönemleri Kral **Midas** dönemidir.
- Bereket tanrıçası **Kibele'**dir.
- Tarım, hayvancılık, kuyumculuk, maden işlemeciliği, kaya mimarisi (Midas'ın mezarı) ve dokumacılık gelişmiştir.
- Tarımı korumak için sert kanunlar yaptılar.
Saban kırma = Ölüm
Öküz kesme = Ölüm
- **Tapates** adı verilen halılarıyla meşhur oldular.
- **İlk fabl örnekleri** (hayvan hikayeleri) Friglere aittir.

LİDYALILAR (MÖ 687 - MÖ 546)

- Ege Bölgesi'nde kuruldu.
- Kurucusu **Giges'**tir.
- Başkentleri **Sard'**dır. (Manisa)
- **Kral Yolu'**nu yaptılar. (Sard-Ninova arasında)
- **Parayı icat ettiler**.
- Ücretli askerliğe dayalı ordu kurdular.

İYONYALILAR (M.Ö. XII.yüzyıl - M.Ö. VII.yüzyıl)

- Yunanistan'dan gelen Aka'lar tarafından kurulmuştur.
- İzmir çevresinde şehir devletleri halinde yaşadılar.
- İyonya şehirleri önceleri krallar, sonra oligarşik yönetimler, son olarak da **demokratik hükümetler** tarafından yönetilmiştir.
- Vatan düşüncesiyle koloniler kurdular.
- Mimaride **İyon Nizamı** adı verilen bir üslup geliştirdiler.
- Tıpta **Hipokrat**, matematikte **Pisagor**, geometride **Tales**, felsefede **Diyojen** yetişmiştir.
- En önemli eserleri **Artemis Tapınağı'**dir.

YUNAN MEDENİYETİ

- Bugünkü Yunanistan'da Dorlar tarafından kurulmuştur.
- **Polis** denilen şehir devletleri halinde yaşadılar. (Atina, Sparta, Korint, Larissa, Megara)
- Krallarına **Tiran** denilmiştir.
- Vatan düşüncesiyle koloniler kurdular ve deniz ticaretini geliştirdiler.
- Tanrıları adına **olimpiyatlar** düzenleyerek kültür birliğini sağladılar.
- **Maraton Savaşları'**nda Persleri yendiler.
- Sınıf çatışmalarını önlemek amacıyla;
Dragon : Soyluları korumuş,
Solon : Sosyal sınıfları zenginlik esasına göre belirlemiş,
Kleistenes : Sınıf farklılıklarını ortadan kaldırmıştır.
- Yunan sanatının en önemli eserleri heykeltıraşlık, resim ve mimaride ortaya konmuştur.
- Felsefe alanında **Sokrat, Eflatun, Aristoteles**
- Edebiyatta **Homeros** (İlyada ve Odesa destanlarını yazmış)
- Tarih alanında **Herodot** ve **Tukidides** yetişmiştir.

GİRİT MEDENİYETİ

- Gemicilik, denizcilik, tarım ve ticaretle uğraştılar.
- En önemli eserleri **Konossos Sarayı'**dır.
- Dorlar tarafından yıkılmıştır.

MİKEN MEDENİYETİ (AKALAR)

- Mora Yarımadası'nda Miken şehrini kurdular.
- **Truvalılar ile savaştılar**.
- Dorlar tarafından yıkılmıştır.

İSKENDER İMPARATORLUĞU (MÖ 359 - MÖ 323)

- Makedonya kralı Büyük İskender'in Asya Seferi sonrasında Doğu ile Batı kültürleri kaynaşmış ve **Hellenizm** Uygurlığı doğmuştur.
- Büyük İskender ülkeyi satraplıklara (eyaletlere) ayırarak yönetmiştir.
- Büyük İskender'in ölümüyle ülke komutanlar arasında paylaşılmış ve imparatorluk parçalanmıştır.
- Batı Anadolu'da kurulan **Bergama Krallığı** döneminde **Asklepion sağlık merkezi** kurulmuş, **Zeus Tapınağı** yapılmış ve deriden **parşömen kağıdı** icat edilmiştir.

ROMA İMPARATORLUĞU (M.Ö 27 – M.S 395)

- Latinler, İtaliciler ve Etrüskler tarafından İtalya'da kurulmuştur.
- Zamanla tüm Akdeniz havzasına hakim oldular.
- Fenike alfabesi ve Mısır takvimini geliştirdiler.
- Halk üç sınıfa ayrılmıştır;
Patriciler : Roma'nın yerlileri
Plepler : Dışarıdan gelenler
Köleler
- Sınıf kavgalarını önlemek için **On İki Levha Kanunları'nı** yaptılar.
- Hristiyanlığı 313 **Milano Fermanı** ile serbest bıraktılar, 381'de ise resmi din olarak kabul ettiler.
- **Kavimler Göçü sonrası 395'te ikiye ayrılmıştır.**
- **Batı Roma 476'da, Doğu Roma 1453'te yıkılmıştır.**
- Roma İmparatorluğu'nun Anadolu'da Bıraktığı Eserler:
  - İstanbul'da; Bozdoğan Kemerli, Yerebatan Sarnıcı ve Çemberlitaş
  - Ankara'da; Augustus Tapınağı ve Roma Hamamı
  - Antalya'da Aspendos Tiyatrosu

İLK TÜRK DEVLETLERİ

Türk Adının Anlamı:

- Uygur metinlerinde "güç, kuvvet",
- Kaşgarlı Mahmut'un "Divan-ı Lügati't-Türk" adlı eserinde "olgunluk çağı",
- Eski Çin kaynaklarında "miğfer" anlamında kullanılmıştır.
- Ziya Gökalp ise Türk adının "türeli (törel), kanun nizam sahibi" anlamına geldiğini belirtmiştir.

NOT : Türk adı ilk olarak Çin yıllıklarında geçmektedir.

Türklerin Anayurdu:

Doğuda Kingan Dağlarından, batıda Hazar Denizi'ne; kuzeyde Altay Dağlarından, güneyde Hindikuş ve Karanlık Dağlarına kadar uzanan bölgedir.

İlk Türk toplumlarına ait kültür merkezleri

- Anav kültürü (MÖ 4500-MÖ 1000)
- Afanasyevo kültürü (MÖ 3000-MÖ 1700)
- Andronova kültürü (MÖ 1700-1200)
- Karasuk kültürü (MÖ 1200-700)
- Tagar kültürü (MÖ 700-100)

NOT 1: Orta Asya'daki en eski kültür merkezi Anav Kültürü'dür.

NOT 2: İslamiyet'ten önceki Türklere ait en eski kültür merkezi ise Afanasyevo Kültürü'dür.

Orta Asya Türk Göçlerinin Sebepleri:

- Şiddetli kışlar ve kuraklık
- Salgın hastalıklar
- Otlak yetersizliği
- Nüfus artışı
- Boylar arası mücadeleler
- Çin ve Moğol baskısı

Orta Asya Türk Göçlerinin Sonuçları:

- Türk kültürü (atlı-göçebe kültür) dünyaya yayıldı.
- Türk tarihinin bir bütün olarak incelenmesi ve araştırılması zorlaştı.
- Türkler dünyaya demiri işlemeyi ve atı evcilleştirmeyi öğretmiştir.

Göçler Sonucunda Türklerin Diğer Topluları Etkiledikleri Alanlar:

- Maden İşlemeciliği
- Ordu ve Askerlik
- Bozkır Hayat Tarzı
- Devlet Yönetim Şekli
- Hayvancılık ve Dokumacılık

Göçler Sonucunda Türklerin Diğer Toplumlarından Etkilendikleri Alanlar:

- Farklı Dinler
- (Hristiyanlık, Musevilik, İslamiyet, Mani)
- Yazı
- Yerleşik Hayat
- Benliğini Kaybetme

İSKİTLER (SAKALAR)

- Tarihte önemli rol oynayan ilk Türk topluluğudur.
- Tuna'dan Orta Asya içlerine kadar büyük bir bölgeye hakim oldular.
- **Atlı-göçebe kültürüne sahip ilk topluluktur.**
- Yunan kaynaklarında İskit, İran kaynaklarında Saka olarak bahsedilmişlerdir.
- En ünlü hükümdarları Alp Er Tunga'dır.
- **Alp Er Tunga**, Firdevsi'nin Şehname adlı eserinde **Efrasiyab** adıyla geçmektedir.
- **Bozkırın kuyumcuları** olarak nitelendirilmişlerdir.
- **Alp Er Tunga Destanı** İskitler'e aittir.

ASYA (BÜYÜK) HUN DEVLETİ (MÖ IV.YY- MS 216)

- Bilinen ilk Türk devletidir.
- Orta Asya'da kuruldu.
- Başkentleri **Ötüken**'dir.
- Bilinen ilk hükümdarları **Teoman**'dır.
- **Mete Han** Çin'i vergiye bağladı ve **ilk defa Türkleri tek bayrak altında topladı.**
- Mete'nin kurduğu devlet ve ordu teşkilatı daha sonra kurulan bütün Türk devletlerine örnek olmuştur. (**10'lu sistem**)
- Çin'i baskı altında tutmak için Çin'e sürekli akınlar yaptılar.
- Çinliler Hun akınlarını durdurmak için **Çin Seddi**'ni yaptılar.
- Hunlar önce Doğu ve Batı, sonra Doğu Hunları, Kuzey ve Güney diye ikiye ayrılarak yıkıldılar.
- Kuzey Hunları batıya göç ederek, Kavimler Göçü 'ne neden oldular.

KAVİMLER GÖÇÜ (375)

Nedeni: Çin baskısı sonucu Kuzey Hunlarının, Karadeniz'in kuzeyinden Avrupa'ya yönelmesi.

Kavimler Göçü 'nün Sonuçları:

- İlkçağ sona ermiş ve Ortaçağ başlamıştır.
- Avrupa'da yaklaşık 100 yıl süren siyasi karışıklık yaşanmıştır.
- Roma İmparatorluğu 395'te Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmış, Batı Roma 476'da yıkılmıştır.
- Avrupa'nın bugünkü etnik yapısı oluşmuştur.
- Avrupa'da siyasi otorite boşluğundan dolayı feodalite sistemi ortaya çıkmıştır.
- Katolik kilisesinin toplum üzerindeki etkinliği artmış ve skolastik düşünce yayılmıştır.
- Hristiyanlık barbar kavimler arasında yayılmıştır.
- Türk kültürü Avrupa'ya yayılmıştır.
- Avrupa Hun Devleti kurulmuştur.

AVRUPA HUN DEVLETİ (375 - 469)

- Avrupa'ya göç eden Hunlar tarafından Macaristan'da kurulmuştur.
- Kurucusu **Balamir** 'dir.
- En güçlü hükümdarları **Attila** 'dır.
- Atilla, Bizans ile **Margos** ve **Anatolyos** Antlaşmalarını yaparak **Bizans'ı vergiye bağlamıştır**.
- 451 'de Batı Roma üzerine **Galya Seferini** düzenledi, sonuç alamadı.
- 452'de İtalya'ya girdi, Papa'nın ricası üzerine geri döndü.
- Avrupalılar Attila'ya **Tanrının Kırbacı** adını vermişlerdir.
- Attila, **Doğu ve Batı Roma İmparatorluklarını vergiye bağladı**.
- Hunlar 4.yüzyıldan itibaren, Hristiyanlığı kabul ederek milli benliklerini kaybettiler.
- Hun-Germen mücadelesi, Almanların **Nibelungen Destanı**'na konu olmuştur.

I. GÖKTÜRK DEVLETİ (552 - 659)

- 552'de Avarlar'ı yenerek kuruldu.
- Kurucusu **Bumin Kağan** 'dır.
- Başkenti **Ötüken** 'dir.
- **İkinci kez Türkleri tek bayrak altında topladılar**.
- **Türk adını siyasi ad olarak kullanan ilk Türk devletidir**.
- Bumin Kağan, yönetimde ikili teşkilat esasını uygulayarak İstemi Yabgu'yu batı bölümünün başına getirmiştir.
- İstemi Yabgu, Sasanilerle işbirliği yapıp Akhunları yıkıma, İpek Yolu hakimiyeti için Sasanilere karşı da Bizans'la işbirliği yapmıştır.
- 582'de Doğu ve batı olmak üzere ikiye ayrılan Göktürkler, daha sonra Çin hakimiyetine girmişlerdir.

II. GÖKTÜRK DEVLETİ (KUTLUKLAR) (682 - 744)

- Çin hakimiyetine giren Göktürkler, **Kutluk Kağan** liderliğinde Kutluk Devleti'ni kurdular.
- Bilge Kağan döneminde Budizm'in benimsenmesi gündeme gelmiş, fakat kabul edilmemiştir.
- En parlak dönemleri **Bilge Kağan** ve **Kültigin** dönemidir.
- **Vezir Tonyukuk**, Kültigin ve Bilge Kağan adına **Orhun Abideleri** dikilmiştir.
- Uygur, Basmil ve Karluklar tarafından yıkıldılar.

Orhun Abidelerinin Önemi:

- Türk adının geçtiği ilk Türkçe metindir.
- Türk devlet adamları millete hesap vermiştir.
- Devlet ve halkın karşılıklı görevlerini belirtmiştir.
- Türk kültürü hakkında bilgi vermiştir.
- 1893 yılında Danimarkalı Wilhelm Thomsen tarafından okunmuştur.

UYGUR DEVLETİ (744 - 840)

- II.Göktürk Devleti'ni yıkarak kurulmuştur.
- Başkenti **Karabalgasun (Ordubalık)**'tır. (İlk Türk şehri Ordubalık'tır.)
- Çin'in etkisi ile **Maniheizm** ve **Budizm** dinlerine geçtiler.
- **Mani Dininin Uygurlar üzerindeki Etkileri:**
  - a) Savaşlıklarını kaybettiler.
  - b) Yerleşik hayata geçtiler.
  - c) Bilim, sanat ve edebiyat alanlarında geliştiler.
- **Yerleşik hayata geçen ilk Türk topluluğu Uygurlar'dır**.
- **Türk şehirciliği ve mimarisine ait ilk eserler** Uygurlar'a aittir.
- Kendilerine ait 18 harfli **Uygur Alfabesi**'ni kullandılar.
- **Kağıt ve matbaayı kullanan ilk Türk toplumdur**.

- Kırgızlar tarafından yıkıldıktan sonra Uygurların bir bölümü Çin'in Kansu bölgesine göç etmişlerdir. (Sarı Uygurlar)
- Bir bölümü ise Doğu Türkistan'da Turfan bölgesine göç ederek varlıklarını sürdürmüşlerdir. (Turfan (İdikut) Uygurları)

NOT : XII. yüzyıl başlarında Moğol hakimiyetine giren Turfan Uygurları; alfabe, devlet ve ordu teşkilatları alanlarında Moğolları etkilemişler ve Moğolların Türkleşmesinde etkili olmuşlardır.

DİĞER TÜRK DEVLET VE TOPLULUKLARI

Avarlar

- Göktürlere yenildikten sonra Orta Avrupa'ya göç ederek burada devlet kurdular.
- **İstanbul'u kuşatan ilk Türk devletidir**.
- Franklar tarafından yıkıldılar (805).
- **Hristiyanlığı kabul eden ilk Türk devletidir**.
- Avarlar; Slavların kabile hayatından, devlet kuran bir topluluk haline yükselmelerinde etkili oldular.

Bulgarlar

- İki kola ayrıldılar :
- Tuna Bulgarları (Balkanlar) Hristiyanlığı,
- Volga (İdil) Bulgarları İslamiyet'i kabul ettiler.
- Hristiyanlığı kabul eden Tuna Bulgarları Slav toplulukları arasında asimile oldular.
- Volga (İdil) Bulgarları bugünkü Kazan Türklerinin atalarıdır.

Hazarlar

- Doğu Avrupa'da kuruldu.
- **Museviliği kabul eden ilk ve tek Türk topluluğudur**.
- Hazar halkı arasında Hristiyanlık, İslamiyet, Zerdüştlük ve Şamanizm yayılmıştır.
- Bu durum Hazarlarda inanç özgürlüğünü göstermektedir. (**Hazar Barış Çağı**)
- Hazarlar Kafkaslarda Müslümanlarla savaşarak İslamiyet'in bu bölgede yayılmasını engellediler.

Macarlar

- Urallardan göç ederek Orta Avrupa'ya yerleştiler.
- Hristiyanlığı kabul edip benliklerini kaybettiler.
- Slavların arasına girerek birleşmelerini engellediler.

Peçenekler

- Orta Asya'dan Avrupa'ya göç ederek Balkanlar'a yerleştiler.
- Bizans ordularında görev alan Peçenekler, **Malazgirt Savaşı'nda Büyük Selçuklu tarafına geçerek** savaşın kazanılmasında önemli rol oynadılar.

Kıpçaklar (Kumanlar)

- Rusların güneye inmelerini engellediler.
- Kıpçak - Rus mücadelesi Rusların **İgor Destanı**'na konu olmuştur.
- İtalyan ve Almanlar tarafından 13.yy'da yazılan **Codex Cumanicus** Türk diline ait önemli bir eserdir. (Kumanca-Latince, Kumanca-Almanca sözlük)
- **Eyyübi** ve **Memlük** ordularında görev aldılar.
- Moğol ordularına karışan Kıpçaklar, **Altın Orda Devleti'nin Türkleşmesinde** etkili oldular.

Oğuzlar

- Oğuzların bir kısmı Karadeniz'in kuzeyinden Balkanlara geldiler ve Uz adını alarak Hristiyanlığı kabul ettiler.
- Güneye inen Oğuzlar ise İslamiyet'i kabul ederek, **Büyük Selçuklu Devleti, Anadolu Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti'ni kurdular.**
- Oğuz-Kıpçak mücadelesi **Dede Korkut Hikâyelerine** konu olmuştur.

Sibirler (Sabirler, Sabarlar)

- Sibiryâ bölgesine adlarını vermişlerdir.

Başkırtlar (Başkurtlar)

- Ural dağlarının güney kesimlerinde yaşayan bir Türk boyudur.
- 13. yüzyılda Altın Orda Devletine bağlanarak **İslamiyeti benimsediler.**
- 19. yüzyılda tamamen Rusya'nın egemenliğine girdiler.
- Günümüzde Rusya Federasyonu'na bağlı Başkırdistan Özerk Cumhuriyeti olarak varlıklarını devam ettirmekteler.

Türgeşler (Türgeşler)

- Emeviler döneminde **Müslümanlarla savaşarak** İslamiyetin Orta Asya'da yayılmasına engel oldular.
- **Türk tarihinde ilk kez madeni parayı** kullandılar. (Baga Tarkan döneminde)

Akhunlar (Eftalitler)

- V. yüzyılda Güney Hun Devleti topraklarında ve Batı Afganistan'da devlet kurmuşlardır.
- Göktürk ve Sasani devletlerinin ittifakı sonucu yıkılmışlardır.

Kırgızlar

- Uygurları yıktıktan sonra Ötüken bölgesinde devlet kuran Kırgızlar, 1207'de Moğollar tarafından yıkıldılar.
- İslamiyet'i kabul ettiler.
- Dünyanın en uzun destanı olan **Manas Destanı** Kırgızlar'a aittir.
- Günümüzde bağımsız devletleri vardır.

Karluklar

- **Talas Savaşı'nda Müslümanlarla iş birliği yaparak** Çinlilerin yenilmesinde rol oynadılar.
- **İslamiyet'i kabul eden ilk Türk boyudur.**
- Karahanlıların temelini oluşturdular.

Kimekler

- 7. yüzyılda Altay Dağları'nın kuzeybatısı ile İrtiş Irmağı'nın orta bölgelerinde Kök Türk egemenliğinde yaşadılar.
- 8. yüzyılda bağımsız oldular.
- 9. yüzyılda Kıpçakların egemenliğine girdiler.
- Ülkeyi illere ayırdılar ve illere **tutug** denilen valiler atadılar.

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET DEVLET YÖNETİMİ

- Oguş < Urug < Bod < Bodun < İl (Aile) (Sülale) (Boy) (Millet) (Devlet)
- **Kut anlayışı** : Hükümdara hükümdarlık yetkisinin Gök Tanrı tarafından verildiği inancıdır.
- «**Ülke hanedan mensuplarının ortak malıdır**» anlayışı vardır.
- **Oksızlık** : Bağımsızlık
- **Otağ** : Hükümdarın çadırı.

- **Örgin** : Hükümdarın oturduğu taht.
- **Kurultay (Toy, Kengeş)** : Devlet işlerinin görüşüldüğü meclistir. Alınan kararları hükümdarın onayından sonra uygulanmıştır.
- **Kurultay Üyeleri (Toygun)** : Hanedan üyeleri, idari görevliler, vezirler, halkın ileri gelenleri ve boy beyleri.
- **Ayukı** : Hükümettir. Başında Aygucı bulunur.
- **Aygucı** : Hükümetin başındaki görevli (Başbakan). Kağan olmadığı zaman kurultaya başkanlık eder.
- **Buyruk** : Hükümet görevlileri (bakan)
- **Bitigçi** : Katip
- **Yabgu** : Rütbece kağandan sonra gelen ve genelde devletin batı kısmını elinde tutan hükümdarın unvanıdır.
- **Tigin (Tekin)** : Hükümdarın erkek çocuklarıdır.
- **Hatun** : Hükümdarın eşidir. Kendi tahtına oturmuş, kurultaya katılarak oy kullanmış ve elçileri kabul etmiştir.

İlk Türk Devletlerinde Hükümdarın Kullandığı Ünvanlar

1) Kağan	2) Han	3) Yabgu
4) İlteber	5) Şanyü	6) İdikut

ORDU

- Türklerde **ordu-millet anlayışına** göre eli silah tutan herkes asker sayılmıştır.
- Türk ordu teşkilatının temelini Mete Han kurmuştur. (**On'lu sistem**)
- Savaşlarda «**Kurt Kapanı** Taktiği» diğer adıyla «**Hilal Taktiği**» uygulanmıştır.
- **Şad**: Hanedan üyesi komutan.
- **Subaşı**: Ordu Komutanı
- **Böri** : Kağanı koruyan muhafız birliği
- **Yelme** : Keşif birliği

SOSYAL ve EKONOMİK HAYAT

- Türkler **yarı göçebe** bir hayat tarzını benimsemişlerdir (Yaylak-Kışlak).
  - Bu hayat tarzı Bozkır Kültürü'nü ortaya çıkarmıştır.
- Hayvancılık ve ticaretle (İpek Yolu) uğraşmışlardır.
- Her boy kendi beyinin başkanlığında sosyal, iktisadi ve idari bir teşkilata sahip olmuştur.
- **Boy beyinin görev ve sorumlulukları**;
  - Boya ait bölgeleri idare etme,
  - Göçlerde boyun düzen ve disiplinini sağlama,
  - Diğer boylarla ilişkileri düzenleme
- Her boyun kendine ait kışlağı ve yaylağı vardı.
- Yaylak, bütün boyun ortak malı olduğu halde, kışlaklar ferdin özel mülkü sayılmıştır.
- İslam öncesi Türk toplulukları, bayramlarını ilkbaharın gelişi olan Mart ayında kutlardı. (**Nevruz**)
- Mart, aynı zamanda Türklerde yeni yılın ilk ayıdır. Bundan dolayı Türkler bu aya "baş ay" adını vermişlerdir.
- **Tudun** : Vergi memuru
- **Ağıcı** : Hazine görevlisi
- Türk tarihinde **ilk defa yerleşik hayata Uygurlar** devrinde geçilmiştir.
- Yerleşik hayatla beraber; tarım faaliyetleri gelişmiş, kalıcı mimari eserler oluşturulmuş ve şehirler kurulmuştur.
- Uygurlar; Türklerde ilk defa **Çav** denilen kağıt parayı, **böz** ve **kuanpo** denilen kumaş parayı kullanmışlardır.
- Hazarlar, güven ve asayışı sağlayarak ticareti geliştirmişler ve «**Hazar Barış Çağı**»nı yaşatmışlardır.

Göçebe Yaşam Tarzının Türkler Üzerindeki Etkileri:

- Sosyal sınıf oluşumunu engellemiş
- Savaşçılık özelliklerini geliştirmiş
- Hapis cezalarının kısa süreli olmasına neden olmuş
- Araç-gereçlerin taşınabilir olmasına neden olmuş
- Sosyal dayanışmayı arttırmış
- Türk tarihinin incelenmesini zorlaştırmıştır.

HUKUK

- İslamiyet'ten önceki Türk toplumlarında her alanda «**Töre**» geçerli olmuştur.
- **Töre** : Örf ve Adetler + Kurultay Kararları + Hükümdarın Buyrukları
- Gerekliğinde kurultay tarafından törede değişiklikler yapılmıştır.
- Kağanın töre kurallarında değişiklik yapılmasını teklif etme yetkisi vardı.
- Türklerde töreye uymamak en büyük suç olarak görülmüştür.
- Türklerde kağan da dahil olmak üzere herkes töre hükümlerine uymak zorundaydı.
- **Yargu** : Mahkeme
- **Yargan (Yargucu)** : Hakim
- **Türklerle ait ilk hukuki belgeler; Uygurlara ait borç alıp verme, kiralama, alım satım, vakfiye gibi belgelerdir.**

DİN ve İNANIŞ

- İslamiyet'ten önceki Türklerde en yaygın din **Gök Tanrı** inancı olmuştur.
- Doğadaki güçlere, sihir ve büyüye dayanan **Şamanizm'e** inananlar da olmuştur.
- Uygurlarda; Budizm ve Maniheizm
- Avarlar, Macarlar, Bulgarlar, Kumanlar ve Peçeneklerde; Hristiyanlık
- Hazarlarda ise Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet benimsenen dinlerdir.
- Türkler ölümden sonraki hayata inanmışlardır.
- **Kurgan** : Mezar
- **Yuğ** : Ölenin ardından düzenlenen tören.
- **Uçmağ** : Cennet **Tamu** : Cehennem
- **Balbal** : Mezarların başına dikilen insan biçiminde yontulmuş taş.
- **Şaman (Kam)**: Din adamı

DİL ve EDEBİYAT

- İslamiyet'ten önceki Türkler, 38 harfli Göktürk (Orhun) Alfabeti ve 18 harfli Uygur alfabesini kullanmışlardır.
- **Göktürk alfabesi** Türklerin kullandıkları ilk alfabedir.
- Türkler tarih boyunca; Göktürk, Uygur, Soğd, Arap, Fars, Kiril ve Latin alfabelerini kullanmışlardır.
- Yenisey Yazıtları, Göktürk alfabesinin ilk şeklini, Göktürk Kitabeleri (Orhun Abideleri) ise en gelişmiş halini göstermektedir.
- **Sav** : Atasözü **Sagu** : Ağıt
- **Koşuk** : Kopuz denilen saz eşliğinde söylenen şiirler.
- Göktürlere ait «**Orhun Abideleri**» Türk tarihinin ve edebiyatının en önemli kaynakları kabul edilmektedir.
- Uygurlardan günümüze Karabalgasun ve Moyençur yazıtları kalmıştır.

Orhun Kitabeleri:

- Vezir Tonyukuk (725), Kül Tigin (732) ve Bilge Kağan(735) adına 8. yüzyılda dikilmiştir.
- Kül Tigin ve Bilge Kağan yazıtlarının yazıcısı Kül Tigin'in yeğeni Yolluğ Tigin'dir.

- Türk adının geçtiği ilk Türkçe metindir.
- Türk devlet adamları millete hesap vermiştir.
- Devlet ve halkın karşılıklı görevlerini belirtmiştir.
- Türk kültürü hakkında bilgi vermiştir.
- 1893 yılında Danimarkalı Türkolog Wilhelm Thomsen tarafından okunmuştur.
- Orhun kitabeleri günümüzde Moğolistan'dadır.

İlk Türk Devletlerine Ait Yazıtlar (Kitabeler)

- **Kırgızlar** : Yenisey Yazıtları
- **Göktürkler** : Orhun Kitabeleri, Bugut Yazıtları
- **Uygurlar** : Karabalgasun Yazıtları, Moyençur Yazıtları
- **Bulgarlar** : Omurtag (Madarakaya) Yazıtları

İslamiyetten Önceki Türk Destanları

- Alp Er Tunga Destanı : İskitler
- Şu Destanı : İskitler
- Oğuz Kağan Destanı : Hunlar
- Ergenekon Destanı : Göktürkler
- Türeyiş Destanı : Uygurlar
- Göç Destanı : Uygurlar
- Manas Destanı : Kırgızlar
- Dede Korkut Hikayeleri : Oğuzlar

BİLİM ve SANAT

- Türklerin Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'ni düzenlemeleri astronomi alanında ilerlemiş olduklarını göstermektedir.
- İslamiyet'ten önceki Türklerde **göçebe yaşamdan dolayı sanat eserleri taşınabilir** özellikte olmuştur.
- Türkler bu dönemde; demircilik, dokumacılık, dericilik, maden ve ahşap işçiliği gibi el sanatları ile uğraşmışlardır.
- İslamiyet'ten önceki Türkler sanatta «Hayvan Üslubu» denilen tarz kullanmışlardır.
- Hunlara ait Pazırık Kurganı'nda bulunan **Pazırık Halısı** dünyanın en eski düğümlü halısıdır.
- **Esik Kurganı'nda** bulunan **Altın Elbiseli Adam Zırhı (Hunlara ait)** maden sanatının en önemli örneğidir.
- Uygurlar döneminde şehircilik ve mimari gelişmiştir. (Budist tapınaklar)
- Türk resim sanatının temeli Uygurlar döneminde atılmıştır.
- **Stupa** : Uygurlar döneminde yapılan kubbeli tapınaklar.
- **Fresk**: Uygurların tapınakları süslemek için yaptıkları duvar resimleri.

İSLAM TARİHİ

İslamiyet'ten Önce Arap Yarımadası

- Kabilecilik nedeniyle siyasi birliğin olmadığı Arabistan'da **kan davaları** yaygındı.
- Arapçanın zengin bir dil olması nedeniyle **hitabet ve şiir** gelişmişti.
- **Putperestlik** yaygın olmakla beraber **Musevilik, Hristiyanlık** ve **Hanif** dinlerine mensup olanlar da vardı.
- Kabe'nin bulunduğu Mekke, panayırların düzenlendiği bir ticaret ve kültür merkezi idi.
- Şehirde yaşayanlara **Medeni**, çölde yaşayanlara **Bedevi** denir.
- Kadınlara değer verilmez, **kız çocukları diri diri toprağa gömülürdü.**
- **Kölelik ve köle ticareti** yaygındı.
- Mekke'nin ileri gelenleri **Dar'un-Nedve'**de toplanarak Mekke ile ilgili kararları burada alırlardı.
- **Hicaz**: Mekke, Medine ve Taif şehirlerinin bulunduğu bölgedir.

HZ. MUHAMMED'İN (S.A.V) PEYGAMBERLİK ÖNCESİ HAYATI (571-610)

- Hz. Muhammed (s.a.v) **571'de Mekke'de** doğmuştur.
- Annesi Amine, babası Abdullah'tır.
- Daha doğmadan babasını, 6 yaşına geldiğinde annesini kaybetmiştir.
- Önce dedesi Abdülmüttalib, daha sonra amcası Ebu Talib onu büyütüştür.
- Kervan ticaretiyle uğraşmıştır.
- Güvenirliğinden dolayı **Muhammedül-Emin** ünvanıyla anılmıştır.
- 25 yaşındayken Hz.Hatice (r.a) ile evlenmiştir.

HZ. MUHAMMED (S.A.V) DÖNEMİ (610 – 632)

- 610 yılında ilk vahiy gelmiştir.
- **İlk Müslümanlar:** Hz.Hatice, Hz.Ali, Hz.Zeyd, Hz.Ebubekir
- Mekke müşriklerin baskılarını artırmaları nedeniyle Müslümanların bir kısmı 615 ve 616 yıllarında Habeşistan'a göç ettiler.
- 621 ve 622 Akabe biatları ile Müslüman olan Medineliler Hz.Muhammed'i (s.a.v) Medine'ye davet ettiler.
- Hz. Muhammed (s.a.v) 622'de Mekke'den Medine'ye göç etmiştir. (**Hicret**)
- **Muhacir:** Mekke'den Medine'ye hicret eden Müslümanlar.
- **Ensar:** Muhacirlere yardım eden Medineli Müslümanlar.
- Hicret sonrasında Müslümanlar, Medine'deki Yahudilerle **Vatandaşlık Antlaşması** yaparak **Site İslam Devleti'**ni kurdular.

Bedir Savaşı (624)

- **Mekkelilerle yapılan ilk savaşı** kazanan Müslümanlar, Şam ticaret yolunu kısmen ele geçirdiler.
- Ganimetlerin dağıtımı, esirlere muamele gibi konularda İslam hukukunun temelleri belirlendi.

Uhud Savaşı (625)

- **Nedeni:** Mekkelilerin Bedir Savaşı'nın intikamını almak istemeleri.
- **Sonuç:** Savaşta Mekkeliler üstünlük sağlamışlarsa da, kesin sonuca ulaşmadan döndüler.

Hendek Savaşı (627)

- **Nedeni:** Mekkelilerin Müslümanları ortadan kaldırmak istemeleri ve Yahudilerin Mekkelileri Müslümanlara karşı kışkırtmaları.
- **Sonuç:** Mekkeliler, beklemedikleri savunma taktiği karşısında (hendekler) başarılı olamayarak geri döndüler.

Hudeybiye Antlaşması (628)

- Müslümanlar Kabe'yi ziyaret (Hac) etmek istediler. Mekkelilerin kabul etmemesi üzerine antlaşma imzalanmıştır.
- Bu antlaşmadan sonra İslamiyet Arabistan'da hızla yayılmıştır.
- **Önemi:** Mekkeliler Müslümanları hukuken tanıdılar.

Hayber Kalesi'nin Fethi (629)

- **Nedeni:** Hayber'de toplanan Yahudilerin her fırsatta Mekke müşrikleri Müslümanlara karşı kışkırtmaları.
- **Sonuç:** Hayber Kalesi alınarak Şam ticaret yolunun güvenliği sağlanmıştır.

Mute Savaşı (629)

- İslam ordusu ile Bizans ordusu arasında yapılan savaşta iki taraf da birbirine üstünlük sağlayamamıştır.
- **Müslümanlar ile Bizans arasındaki ilk savaştır.**

Mekke'nin Fethi (630)

- **Nedeni:** Mekkeliler'in Hudeybiye Antlaşması'nı bozmaları.
- **Sonuç:** Müslümanlar Mekke'yi fethetmiş ve Kâbe putlardan temizlenmiştir.
- **Önemi:** Müslümanlar Arap Yarımadası'nın en büyük gücü haline gelmiştir.

Huneyn Savaşı (630)

- **Nedeni:** Putperest Arapların Huneyn'de Müslümanlara karşı ordu kurmaları.
- **Sonuç:** Huneyn'deki putperest ordusu dağıtılmıştır.

Taif Seferi (630)

- Taif kuşatılmış ancak alınamamıştır.
- Bir yıl sonra kendiliğinden Müslüman olmuştur.

Tebük Seferi (631)

- **Nedeni :** Bizans'ın İslam topraklarına saldıracağı haberi.
- **Sonuç :** Haberin yanlış olduğu anlaşılınca Kuzey Arabistan hakimiyet altına alınarak geri dönülmüştür.
- **Önemi :** Müslümanların Arabistan Yarımadası dışına yaptıkları ilk sefer ve Peygamberimizin son seferidir.

DÖRT HALİFE DÖNEMİ (632 - 661)

- Dört halife Müslümanların önde gelenleri tarafından seçimle belirlenmiştir.
- İslam tarihinde bu döneme Cumhuriyet dönemi denir.

HZ. EBUBEKİR DÖNEMİ (632 - 634)

- Bizans ile yapılan Yermük Savaşı kazanıldı ve Suriye'nin bir kısmı fethedildi. (634)
- **Yalancı peygamberler** ortadan kaldırıldı.
- **Zekat vermeyenler** itaat altına alındı.
- Arap Yarımadası'nda siyasi ve dini otorite yeniden sağlandı.
- **Kur'an-ı Kerim kitap haline** getirildi.
- Halife, komutan ve memurlara maaş bağlandı.

HZ. ÖMER DÖNEMİ (634 - 644)

- Bizans ile yapılan 636 **Ecnadin Savaşı** kazanıldı, **Suriye ve Filistin** fethedildi.
- Sasanilerle yapılan 634 **Köprü**, 636 **Kadisiye**, 637 **Celula** ve 642 **Nihavend** savaşları ile **Irak ve İran** tamamen fethedildi.
- **Yukarı Mezopotamya, Mısır (641) ve Azerbaycan (644)** fethedildi.
- **Divan** teşkilatı kuruldu.
- **Behtülmal** denilen devlet hazinesi kuruldu.
- Vilayetler oluşturularak buralara valiler ve kadılar atandı.
- **Düzenli ordu** kurularak Cünd denilen ordugah şehirleri kuruldu.
- **Askeri posta teşkilatı** kuruldu.
- **Hicri Takvim** hazırlandı.
- Vergi sistemi düzenlendi.
- **İkta sistemi** uygulanmaya başlandı.
- **Dirhem** adı verilen **ilk gümüş para** basıldı. (Bizans parasının taklidi)

Hız. Osman Dönemi (644 - 656)

- Libya ve Tunus fethedildi.
- Hazarlar ile savaşıldı.
- İlk İslam donanması kuruldu. (649)
- Kıbrıs fethedildi (649).
- 655'te Bizans ile yapılan ilk deniz savaşı kazanıldı. (Zatü's Savari Savaşı)
- Kur'an-ı Kerim çoğaltıldı ve büyük illere gönderildi.
- Mısır ve Irak'ta çıkan ayaklanmalar sonucunda Medine'ye gelen isyancılar Hız. Osman'ı şehit ettiler.

Hız. Ali Dönemi (656 - 661)

- Hız. Ayşe, Hız. Talha ve Hız. Zübeyr, Hız. Ali'nin halifeliğine itiraz ettiler.
- Hız. Ali 656 yılında Cemel Vakası Savaşı ile onları yenerek başkenti Kufe'ye taşıdı. Bu savaş Müslümanların kendi aralarındaki ilk savaştır.
- Hız. Ali'nin halifeliğini kabul etmeyen Hız. Muaviye 657'de Hız. Ali ile Siffin Savaşı'nda karşı karşıya geldiler. Zor durumda kalan Muaviye hile yaparak konuyu hakemlere taşıdı. Hakemler de hile yapınca İslam'da ilk resmi ayrılıklar başladı.
- Hakem Olayı (658) ile Müslümanlar üçe ayrıldılar;
  - Hız. Ali taraftarları (Şiiler)
  - Muaviye taraftarları
  - Hariciler
- Hız. Ali 661'de Hariciler tarafından şehit edilmiştir.

EMEVLER DÖNEMİ (661 - 750)

- Kurucusu Muaviye'dir.
- Başkenti Şam'dır.
- Muaviye, halifeliği saltanata dönüştürmüştür.
- Muaviye döneminde; İstanbul iki kez kuşatılmıştır. (668-674) (Eyüp el-Ensari)
- Posta ve muhafız teşkilatları kurulmuştur.
- Yezid döneminde, Hız. Ali'nin oğlu Hız. Hüseyin Kerbela'da şehit edilmiştir.
- 680 Kerbela Olayı ile Müslümanlar Sünniler ve Şiiler olmak üzere kesin olarak iki gruba ayrılmıştır.
- Cezayir ve Fas alınmıştır.
- Abdülmelik döneminde; Arapça resmi dil ilan edilmiş ve ilk İslam parası basılmıştır.
- Arap olmayan Müslümanlara «azad edilmiş köle» anlamında Mevali denilmiştir.
- Devlet memurluğuna Arap olmayan Müslümanlar getirilmemiştir.
- Velid döneminde; Kadiks Savaşı'yla (711) İspanya fetihleri başlamıştır.
- Avrupa'daki fetihler, 732 Puvatya Savaşı'yla son bulmuştur.
- Emevilerin aşırı Arap milliyetçiliği yapmaları yıkılmalarında önemli rol oynamıştır.
- Camilerde mihrap, minare ve şadırvan ilk defa Emeviler tarafından kullanılmıştır.

ABBASİLER DÖNEMİ (750 - 1258)

- Emeviler'i yıkarak kuruldu.
- Başkenti Bağdat'tır.
- Abbasiler; fetih hareketlerinden daha çok bilim ve kültür alanında öne çıktılar.
- 751 Talas Savaşı'nda Çinlileri yendiler.
- En güçlü dönemleri Harun Reşit, Memun ve Mutasım dönemleridir.
- Emevilerin mevali politikasına son verdiler.

- Abbasilerin hoşgörü politikası sayesinde İslamiyet Türkler arasında hızla yayılmıştır.
- Türklerden ordu oluşturdular ve bu ordu için Samarra şehrini kurdular.
- Bizans sınırlarında Avasım denilen şehirler kurarak buralara Türkleri yerleştirdiler.
- Yunan ve Helenistik döneme ait birçok eseri Arapçaya tercüme ettiler.
- Halife Memun döneminde Bağdat'ta Beytül Hikme açılmıştır. (Kütüphane, okul ve tercüme bürosu)
- Merkezi otoritenin zayıflamasıyla Abbasi topraklarında Tevaifül Mülûk denilen küçük devletçikler ortaya çıkmıştır.
- İlhanlı hükümdarı Hülagu, Abbasi Devleti'ni yıkmıştır.
- Halifelik 1517'ye kadar Memlûklerin himayesinde varlığını sürdürmüş, 1517 den sonra Osmanlılara geçmiştir.
- Divanların sayısı arttırılmıştır :
  - Divan-ı İnşa : Resmi yazışmalar
  - Divan-ı Mezalim : Adalet işleri
  - Divan-ı Ceyş : Askeri işler
  - Divan-ı Beytülmal : Maliye işleri

ENDÜLÜS EMEVİ DEVLETİ (756 – 1031)

- Emevi ailesinden Abdurrahman tarafından İspanya'da kuruldu.
- Başkent Kurtuba'dır.
- Avrupa'dan birçok öğrenci Endülüs'e gelerek öğrenim görmüştür.
- İç karışıklıklar sonucu yıkılmıştır.
- En önemli eserleri Kurtuba Camii'dir.

BENİ AHMER DEVLETİ (1232 – 1492)

- Endülüs Emevi Devleti'nin yerine İspanya'da kuruldu.
- Başkent Gırnata'dır.
- Hristiyanlar tarafından yıkılmıştır.
- En önemli eserleri El-Hamra Sarayı'dır.

İSLAM KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Devlet Yönetimi (Merkez Teşkilatı)

- Halife: Hız. Muhammed'in vefatından sonra O'nun peygamberlik görevi dışındaki yetkilerine sahip olan İslam devletinin başkanı.
- Halifeler, Dört Halife devrinde seçimle belirlenmiştir.
- Emeviler döneminden itibaren Halifelik Saltanata dönüşmüştür.
- Hız. Ömer mali içerikli ilk divanı kurmuştur.
- Abbasiler döneminde vezirlik kurumu oluşturuldu ve divan sayısı arttırıldı.
- Hız. Ebu Bekir döneminde oluşturulan iller, Hız. Ömer döneminde büyük illere dönüştürülmüştür.
- Emeviler ve Abbasiler döneminde ülke eyaletlere ayrılmıştır.

Bilim

- Abbasiler döneminde Yunan ve Helenistik döneme ait birçok eser Arapçaya tercüme edilmiştir.
- Halife Memun döneminde Bağdat'ta Beytül Hikme açılmıştır. (Kütüphane, okul ve tercüme bürosu)

Sanat

- İslamiyet'in resim ve heykeltçiliği yasaklaması süsleme sanatlarının gelişmesini sağlamıştır.
- Emeviler döneminde İslam mimarisi Hristiyan mimarisiyle yarışabilecek seviyeye ulaşmıştır. (Ümeyye Camii)

Sosyal ve Ekonomik Hayat

- Emeviler İslamiyet'i kabul eden diğer milletlere **Mevali (Azatlı köle)** nazariyla bakmıştır.
- **Şuubiye:** Emevilerin Mevali politikasına karşı Müslüman olan diğer milletlerin Araplardan üstün olduklarını iddia etmeleri.
- **Zımmi:** İslam devletinde yaşayan Hristiyan ve Yahudiler.
- Kendi dini kurallarına bağlı olan zımmilere İslam hukuku uygulanmamıştır.
- **Vergiler:**
  - **Öşür :** Müslüman çiftçilerden alınan ürün vergisi
  - **Haraç :** Gayrimüslim çiftçilerden alınan ürün vergisi
  - **Cizye :** Askerlik çağındaki gayrimüslim erkeklerden alınan vergi

TÜRK - İSLAM TARİHİ

TALAS SAVAŞI (751) (Abbasiler X Çinliler)

Nedeni : Çin'in Orta Asya'yı ele geçirmek istemesi.

Sonuç: Abbasiler, Karluklar'ın yardımıyla Çinlileri yenmiştir. Müslümanların eline esir düşen Çinliler aracılığıyla Çin dışında ilk defa Semerkant'ta **kâğıt** üretilmeye başlanmıştır.

Talas Savaşı'nın Türk Tarihi Açısından En Önemli Sonucu:

Türkler arasında İslamiyet hızla yayılmaya başlamış ve Türk-İslam Tarihi başlamıştır.

Talas Savaşı'nın Dünya Tarihi Açısından En Önemli Sonucu:

Matbaa, kâğıt, barut ve pusula Çin'den İslam dünyasına geçmiş, Haçlı Seferleri ile de İslam dünyasından Avrupa'ya geçmiştir.

Türklerin İslamiyet'e Girmesini Kolaylaştıran Etkenler

- Gök Tanrı inancının İslamiyet'teki Allah inancı ile benzeşmesi,
- İslamiyet'teki kurban kesme, öldükten sonraki hayata inanma gibi inançların Türklerde de olması,
- İslamiyet'teki ahlak kurallarının Türkler arasında yaygın olması,
- İslamiyet'teki fetih politikasının Türklerdeki cihan hakimiyeti düşüncesiyle benzeşmesi,
- Abbasilerin, Emevilerin izledikleri ırkçı politikaları terketmeleri.

Türklerin İslamiyet'e Hizmetleri

- Abbasiler döneminde İslam Devleti'ni Bizans'a karşı korumuşlardır.
- Gazneliler döneminde İslamiyet'i Hindistan'a yaymışlardır.
- Büyük Selçuklular döneminde İslam dünyasının koruyucusu olmuşlar ve Anadolu'da İslamiyet'in yayılmasını sağlamışlardır.
- Türkiye Selçukluları döneminde Haçlı saldırılarına karşı önemli başarılar elde etmişlerdir.
- Osmanlı Devleti döneminde ise Türkler İslam dünyasının siyasi lideri olmuşlardır.
- Osmanlı Devleti, İslamiyet'in Balkanlara yayılmasını sağlamıştır.

İLK MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETLERİ

TOLUNOĞULLARI (868-905)

- **Mısır'da kurulan ilk Türk devletidir.**
- Kurucusu Tolunoğlu Ahmet'tir.
- Halkı Arap, yöneticileri Türk'tür. (**Kısa sürede yıkılma nedeni**)
- Abbasiler tarafından yıkılmıştır.

İHŞİDİLER (935-969)

- Togaçoğlu Muhammet tarafından **Mısır'da** kurulmuştur.
- Mekke ve Medine'ye de hakim olmuştur.
- Fatimiler tarafından yıkılmıştır.

KARAHANLILAR (840-1212)

- Karluk, Yağma, Tuhsi ve Çiğil Türkleri tarafından Orta Asya'da kurulmuştur.
- **İlk Müslüman Türk devletidir.**
- Kurucusu **Bilge Kül Kadir Han**'dır.
- Abdülkerim **Satuk Buğra Han zamanında İslamiyet'i kabul ettiler.**
- **Ribat** denilen kervansaraylar yaptılar.
- **Halkı, ordusu ve yöneticileri Türklerden oluşmuştur.**
- Resmi dili ve halkın dili Türkçedir.
- Taht kavgaları sonucu 1042'de ikiye ayrılmıştır.
- Doğu Karahanlılar'ı 1211'de Karahitaylar, Batı Karahanlılar'ı 1212'de Harzemşahlar yıkmıştır.
- Türk-İslam tarihine ait ilk eserler bu dönemde yazılmıştır.

GAZNELİLER (963 – 1187)

- Alp Tigin tarafından **Afganistan'da** kurulmuştur. (**Başkent : Gazne**)
- En güçlü dönemi **Gazneli Mahmut** dönemidir.
- Gazneli Mahmut, Abbasi Halifesini Şii Büveyhoğullarına karşı korumuş, Abbasi halifesi Gazneli Mahmut'a «sultan» unvanını vermiştir.
- **Gazneli Mahmut sultan ünvanını kullanan ilk Türk hükümdarıdır.**
- **Hindistan'a 17 sefer** düzenleyerek İslamiyet'in Hindistan'a yayılmasını sağladılar.
- Gazneliler Arapça ve Farsça dillerini kullandılar.
- 1040'da **Dandanakan Savaşı**'nda Selçuklulara yenilerek zayıfladılar.
- 1187'de Gurlular tarafından yıkıldılar.
- Gaznelilerin etnik yapısının farklı milletlerden oluşması yıkılmalarında etkili olmuştur.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ (1040-1157)

- Oğuzlar tarafından kurulmuştur.
- Selçuk Bey Oğuzlarla Cend şehrine gelerek İslamiyet'i benimsemiştir.
- Gazneliler'le yaptıkları **Dandanakan Savaşı**'nı kazanarak bağımsız olmuşlardır. (1040)
- Bizans İmparatorluğu ile yapılan **Pasinler Savaşı** kazanıldı. (1048)
- Tuğrul Bey 1055'te Abbasi halifesini Şii Büveyhoğullarının baskısından kurtarmıştır.
- Buna karşılık Halife, **Tuğrul Bey'e «Doğunun ve Batının Sultanı»** unvanını vermiştir.
- **Alp Arslan** döneminde Bizans ile yapılan Malazgirt Savaşı kazanılmıştır. (1071)
- **Malazgirt Savaşı'nın önemi ;**
  - Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış
  - Türkiye Tarihi başlamıştır.
- En güçlü dönemleri **Melikşah** zamanıdır.
- Alp Arslan ve Melikşah'a vezirlik yapan **Nizamülmülk'ün Faaliyetleri:**
  - 1- **ikta sistemini** uygulamış
  - 2- **Celali takvimini** hazırlatmış
  - 3- **Nizamiye medreselerini** açmış
  - 4- Bâtınilerle mücadele etmiş
  - 5- **Siyasetname** adlı eseri yazmıştır.

- Melikşah'ın ölümünden sonra Büyük Selçuklular taht kavgalarıyla zayıfladılar.
- 1141 **Katvan Savaşı**'nda Karahitaylara yenilen Selçuklular **yıkılış sürecine girdiler**.
- 1157'de Sultan Sencer'in ölümüyle yıkıldılar.

Büyük Selçuklu topraklarında hanedan mensupları tarafından kurulan devletler:

- Türkiye Selçukluları
- Suriye Selçukluları
- Irak - Horasan Selçukluları
- Kirman Selçukluları

Büyük Selçuklu topraklarında Atabeyler tarafından kurulan devletler:

- Böriler (Şam)
- Salgurlular (Fars)
- İldenizoğulları (Azerbaycan)
- Zengiler (Musul)
- Begteginogulları (Erbil)

Büyük Selçuklu topraklarında komutanlar tarafından kurulan devletler:

- Çaka Beyliği
- Artuklular
- Saltuklular
- Danişmentliler
- Mengücekler
- Harzemşahlar

DİĞER TÜRK-İSLAM DEVLETLERİ

HARZEMŞAHLAR (1097-1231)

- Kutbettin Muhammed tarafından Harezmi bölgesinde kurulmuştur.
- Moğol istilası sonucu Azerbaycan'a çekildiler.
- 1230 **Yassıçemen Savaşı**'nda Anadolu Selçuklularına yenildiler.
- Moğollar tarafından yıkıldılar.
- En önemli faaliyetleri **Moğol İstilasının hızını kesmeleridir**.

EYYUBİLER (1174-1250)

- **Selahaddin Eyyubi** tarafından **Mısır'da** kurulmuştur.
- Selahaddin, **1187 Hittin Savaşı ile Kudüs'ü Haçlılardan geri almıştır**.
- Yönetimin, Memlük denilen komutanların eline geçmesiyle yıkılmıştır.

MEMLÜKLER (1250-1517)

- İzzettin Aybeg tarafından **Mısır'da** kuruldu.
- **Sultan Baybars**, 1260 **Ayn Calut Savaşı**'nda Moğolları yenmiştir.
- **Tarihte Moğolları yenen ilk devlettir**.
- Orta Doğu'yu Haçlılardan temizlediler.
- **Batınileri ortadan kaldırdılar**.
- Abbasilerin yıkılmasından sonra halifeliğin Mısır'da devam etmesini sağladılar.
- Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim tarafından yıkıldılar.

MOĞOL İMPARATORLUĞU (1196-1227)

- «**Cengiz Han**» unvanını alan Temuçin tarafından kurulmuştur.
- **Çin'den Orta Avrupa'ya kadar** hakim olmuştur.

- Yazışma dili Uyğurca'dır.
- Türk veraset sistemini benimsemişlerdir.
- Cengiz Han, **Yasaname-i Büzürg** adında Cengiz Yasası'nı çıkarmıştır.
- Cengiz Han'ın ölümünden sonra ülke 4'e ayrılmıştır.
- Altın Orda, İlhanlı ve Çağatay hanlıkları zamanla Türkleşmiş ve İslamlaşmıştır.
- Çin'de kurulan Kubilay Hanlığı ise Çinleşmiştir.

ALTIN ORDA DEVLETİ (1227-1502)

- Cengiz Han'ın torunu Batu Han tarafından **Hazar Denizi ile Karadeniz arasında** kurulmuştur.
- En önemli faaliyetleri : **Rusların Karadeniz'e inmesini önlediler**.

İLHANLI DEVLETİ (1256-1335)

- Cengiz Han'ın torunu Hülagu tarafından **İran'da** kurulmuştur.
- 1243 **Kösedağ Savaşı**'nda Anadolu Selçuklularını yenilgiye uğrattılar.
- 1258'de **Bağdat'ı işgal** ederek Abbasiler'e son verdiler.

KARAKOYUNLULAR (1365-1469)

- **Başkenti Erciş** olarak kurulan bir Türkmen devletidir.
- Doğu Anadolu, İran, Azerbaycan ve Kuzey Irak'a hakim oldular.
- En parlak dönemleri **Kara Yusuf** zamanıdır.
- Timur'a karşı Osmanlı Devleti'ni desteklediler.
- Akkoyunlular tarafından yıkıldılar.

AKKOYUNLULAR (1350-1502)

- Güneydoğu Anadolu, İran ve Azerbaycan'da kuruldu.
- **Başkenti Tebriz**'dir.
- 1473 **Otlukbeli Savaşı**'nda Osmanlı Devleti'ne yenildiler.
- Safeviler tarafından yıkıldılar.

TİMUR DEVLETİ (1369-1507)

- Çağatay Hanlığı'nın yönetimini ele geçiren **Timur** tarafından kurulmuştur.
- Timur, Altın Orda Devleti'ni yıkarak Rusya'nın güçlenmesine ve güneye inmesine neden olmuştur.
- Osmanlıları **Ankara Savaşı**'nda yenmiş ve Osmanlı Devletinin parçalanma tehlikesi geçirmesine neden olmuştur. (1402)
- Özbekler tarafından yıkılmıştır.
- Türk astronomi bilgini Uluğ Bey, şair Hüseyin Baykara ve Babürlerin kurucusu Babür Şah, Timur'un torunlarıdır.

BABÜR İMPARATORLUĞU (1526-1858)

- Timur'un torunu **Babür Şah** tarafından **Hindistan'da** kuruldu.
- **Şah Cihan** dönemi imparatorluğun altın çağı olmuştur.
- En önemli mimari eserleri Şah Cihan tarafından yaptırılan **Tac Mahal**'dir.
- İngilizler tarafından yıkılmıştır.

SAFEVİLER (1502-1736)

- **Şah İsmail** tarafından **İran'da** kurulmuştur.
- **Anadolu'da Şiiilik propagandası** yaparak Osmanlı Devleti ile sürekli mücadele etmişlerdir.
- Türk hanedanı olan Avşarlar tarafından yıkılmıştır.

TÜRK İSLAM DEVLETLERİNDE KÜLTÜR VE MEDENİYET

DEVLET YÖNETİMİ

- Türk İslam devletlerinde “**Ülke, hanedan mensuplarının ortak malıdır**” anlayışı vardır.
- Hükümdarın erkek çocuklarına **melik** ya da **şehzade** denir.
- **Atabeylik Sistemi**: Selçuklularda şehzadelerin devlet tecrübesi kazanmaları için, atabey denilen öğretmenler gözetiminde şehirlere vali olarak gönderilmesidir.
- Atabeyler devletin zayıfladığı dönemlerde bağımsızlıklarını ilan ederek devletin parçalanmasında etkili olmuşlardır.

Türk-İslam Devletlerinde Divanlar ve Görevleri

- **Divan-ı Saltanat (Divan-ı Vezaret)** : Başkanı vezir Devletle ilgili tüm işler burada görüşülür. Diğer divanların başkanları katılır.
- **Divan-ı Tuğra (Divan-ı İnşa)** : Başkanı Tuğrai - İç ve dış yazışmalara bakar.
- **Divan-ı İstifa** : Başkanı Müstevfi - Mali işlere bakar.
- **Divan-ı İşraf** : Başkanı Müşrif - Teftiş işlerine bakar.
- **Divan-ı Arz** : Başkanı Emir-i Arz - Askeri işlere bakar.
- **Divan-ı Mezalim** : Başkanı Hükümdar - Büyük davalar.

SARAY GÖREVLİLERİ

- **Hacip** : Elçilerle ilgilenir, törenlerde protokolü düzenler.
- **Vekil-i Has**: Saraya ait bütün işlerden sorumludur.
- **Serhenk**: Törenlerde ve sultanın seyahatlerinde yol düzenini sağlar.
- **Hares Emiri**: Devlete ve hükümdara karşı suç işleyenleri cezalandırır.
- **Candar** : Sarayı dışarıdan gelen saldırılara karşı korur
- **Silahdar** : Hükümdarın silahlarını korur
- **Alemdar** : Bayrak ve sancakları korur
- **Abdar** : Hükümdarın temizlik işlerine bakar
- **Çeşnigir** : Hükümdarın yiyecek işlerine bakar
- **Şarabdar** : Hükümdarın içecek işlerine bakar
- **Camedar** : Hükümdarın elbiselerine bakar
- **Emir-i Ahur** : Sarayın atlarına bakar
- **Emir-i Şikar** : Hükümdarın av işlerine bakar

ORDU

- Karahanlılar satın alınarak eğitilen gençlerden gulam birliklerini oluşturmuşlardır.
- **Karahanlılar ve Gazneliler gulam sistemiyle, Saray Muhafızları (Gulaman-ı Saray) ve Hassa ordusu** oluşturmuşlardır.
- İlk kez Hz. Ömer döneminde kullanılan askerî ikta, Büyük Selçuklular tarafından geliştirilip Türk ordusunda uygulanmıştır.

Büyük Selçuklu Ordusu

1. Gulamlar (Gulaman-ı Saray)

- Sultanı ve sarayı korumakla görevlidirler.
- 3 ayda bir maaş alırlar.

2. Eyalet Askerleri (ikta Askerleri)

- İkta verilen melik, vali, ve devlet adamlarının beslemek zorunda oldukları atlı askerlerdir.

3. Yardımcı Kuvvetler

- Bağlı devlet veya Türkmenlerden toplanan askerlerdi.

Selçuklu ordusundaki uzman sınıflar:

- **Mancınıkçılar**: Mancınıkla taş fırlatarak kale surlarına zarar verirler.
- **Neftçiler**: Surlara tırmanmaya çalışan düşman askerlerinin üzerine yağ dökerler.
- **Lağımçılar**: Kale kuşatmalarında tünel kazarak kaleye girmeye çalışırlar.

TAŞRA TEŞKİLATI

- Ülke ; Eyalet – Şehir – Kaza – Köy olarak idari birimlere ayrılmıştır.
- **Şihne**: Eyaletleri yöneten vali
- **Amid**: Şehirleri yöneten vali
- **Subaşı**: Ordu komutanı
- **Kadı**: Yargıç (hakim)
- **Amil**: Eyalet ve şehirlerde mali işlere bakar.
- **Muhtesip**: Belediye işlerine bakar
- **Berid (ulak, eşkinci)**: Posta görevlisi

TÜRK- İSLAM DEVLETLERİNDE HUKUK

Şer’i Hukuk :

İslam hukukudur. Dört kaynağı vardır :

- 1- Kuran 2- Sünnet 3- İcma 4- Kıyas

Örfi Hukuk :

Gelenek ve göreneklerdir. İki kaynağı vardır:

- 1- Töre 2- Ferman ve kanunlar (Şeri Hukuka aykırı olamaz)

Örnek : Melikşah Kanunları, Cengiz Han (Yasaname-i Buzurg) kanunları.

Şer’i Mahkemeler :

- Başında **Kadı’l Kudat** bulunur.
- Şer’i mahkemelerin en büyüğü Divan-ı Mezalim dir.
- **Divan-ı Mezalim**; küçük mahkemelerin çözemediği davalar ile itiraz edilen davalara bakar.

Örfi Mahkemeler :

- Başında **Emir-i Dad** bulunur.
- Askeri, yönetim ve maliye ile ilgili davalara bakar.
- Türkiye Selçuklularında ordu mensuplarının davalarına **Kadıasker (Kadıleşker)** bakar.

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE EKONOMİ

- **Ribat**: Ticaret yolları üzerinde yapılan kervansaraylar
- **Dinar**: Altın para
- **Dirhem**: Gümüş para
- **İkta Sistemi** : Fethedilen toprakların mülkiyeti devlete, işletme hakkı köylüye, vergisi memur ve askere bırakılmıştır. Memur çiftçiden topladığı verginin bir kısmını kendi geçimi için ayırır, kalan kısmı ile atlı asker beslerdi. Buna ikta sistemi denir.
- Vergileri ikta sahibi topladığı için, devlet vergi toplama işinden kurtulmuştur.
- **Topraklar devlete ait olduğu için Türk-İslam devletlerinde feodalite oluşmamıştır.**
- Vergiye esas olan toprak birimine **Çift-i avamil** denilmiştir.

Toprak

- **Has Topraklar**: Gelirleri padişaha ve hanedan mensuplarına ait topraklardır.
- **Mülk Topraklar**: Şahıslara ait topraklardır.
- **İkta Topraklar**: Gelirleri maaş karşılığı memur ve askerlere verilen topraklardır.
- **Vakıf Topraklar**: Gelirleri sosyal hizmetlere ayrılan topraklardır.

Vergiler

Şer'i Vergiler:

- **Zekât:** Müslümanların mallarının 1/40 ını fakirlere vermesidir.
- **Öşür:** Müslüman çiftçilerden alınan 1/10 oranında ürün vergisidir.
- **Haraç:** Gayr-ı Müslim çiftçilerden alınan 1/5 oranında ürün vergisidir.
- **Cizye:** Gayr-ı Müslim erkeklerden askerlik yapmadıkları için alınan baş vergisidir.

Örfi Vergiler:

- **Resm-i Çift:** Müslüman çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Resm-i İspençe:** Gayr-ı Müslim çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Bac vergisi:** Ticaret ve pazaryeri vergileri
- Maden-Tuzla ve orman vergileri

Ahilik

- Selçuklular döneminde esnaf örgütlenmesidir.
- Merkezi Kırşehir, kurucusu Ahi Evren'dir.
- Sadece Müslümanlar üye olabilir.
- Her meslek grubunun kendi örgütlenmesi vardır. (Derici-Ayakkabıcı gibi)
- Usta çırak ilişkisi ile esnaf yetiştirilir.
- Üretilen malların kalitesini ve fiyatını kontrol eder.

EĞİTİM – BİLİM – SANAT

- **Türklerin ilk medresesi Karahanlılar döneminde Semerkant'ta** Tabgaç Buğra Han tarafından kuruldu.
- **Dünyanın ilk burslu eğitim sistemi Karahanlılar** tarafından uygulanmıştır.
- Karahanlılar'da medresenin yöneticisine **Fakih**, medrese öğretmenlerine **Müdrerris** denirdi.
- **İlk Selçuklu Medresesi Tuğrul Bey tarafından Nişabur'da** açıldı.
- **İlk Nizamiye Medresesi Bağdat'ta** Alp Arslan döneminde Nizamülmülk tarafından açılmıştır. Bu medreselerde fenni ve dini bilimler birlikte okutulmuştur.
- **Nizamiye Medreselerinin Amaçları;**
  - Selçuklu topraklarında bölücü faaliyetleri önlemek için bilim insanı yetiştirmek
  - Devletin yönetim kademeleri için memur yetiştirmek
  - Din adamı ihtiyacını karşılamak
  - Oğuzların İslam inançlarını pekiştirmek
- **Anadolu'nun ilk medresesi Tokat Niksar'da** yapılan **Yağbasan Medresesidir.**
- Melikşah zamanında **Celali Takvimi** hazırlanmıştır.
- Türbeler Kümbet şeklinde, göçebe Türk çadırına benzetilerek yapılmıştır.
- **Hat:** Kur'an harfleri ile güzel yazı yazma sanatı
- **Tezhip:** Kitap süsleme sanatı
- **Çini:** Duvar ve eşya süsleme sanatı
- **Minyatür:** Kitap resim sanatı

NOT : İslamiyet'in resim ve heykeli yasaklaması, hattatlık, tezhip ve nakkaşlık vb. süsleme sanatlarının gelişmesinde etkili olmuştur.

Türk-İslam edebiyatına ait ilk eserler

Kutadgu Bilig:

- Mutluluk veren bilgi anlamındadır.
- Karahanlılar devrinde **Yusuf Has Hacib** tarafından Uygur alfabesi ile yazılmıştır.
- İlk Türkçe siyasetnamedir.
- 1070 yılında Karahanlı hükümdarı Uluğ Kara Buğra Han'a takdim edilmiştir.

Divan-ı Lügatit Türk:

- Karahanlılar devrinde **Kaşgarlı Mahmut** tarafından yazılmıştır.
- Türk dilinin güzelliklerini anlatma ve Araplara Türkçeyi öğretme amaçlanmıştır.
- İçinde Türk boylarını gösteren bir harita da vardır.
- 1074'te tamamlanarak Abbasî halifesi El-Muktedî Billah'a sunulmuştur.

Atabetü'l Hakayık:

- Karahanlılar devrinde **Edip Ahmet** tarafından Uygur alfabesi ile yazılmıştır.
- Dini ve ahlaki öğüt kitabıdır.

Siyasetname:

- Büyük Selçuklu Veziri **Nizamülmülk** tarafından yöneticilere öğütler vermek için yazılmıştır.

Divan-ı Hikmet:

- **Ahmet Yesevi**'nin İslamiyet'i Türkler arasında yaymak için yazdığı dini ve ahlaki öğüt kitabıdır.

Şehname:

- **Firdevsi**'nin İran - İskit savaşlarını anlattığı eseridir.
- Firdevsi, bu eserini Gazneli Mahmut'a sunmuştur.

Muhakemetü'l Lügatayn:

- Timur İmparatorluğu döneminde **Ali Şir Nevaî** tarafından Çağatay Türkçesi ile yazılmıştır.
- Türkçenin Farsça'dan üstün olduğunu savunmuştur.

Babürname

- **Babür Şah** tarafından kaleme alınan hatırat (otobiyografi) kitabıdır.

Türk-İslam Devletlerinde Bilim Adamları

Farabi:

- Eserleri Latinceye çevrilerek Avrupa'da ders kitabı olarak okutulmuştur.
- Batı dünyasında Alfarabius olarak tanınmıştır.
- Aristo'nun eserini inceleyip yeni yorumlar getirdiği için, kendisine ikinci öğretmen anlamına gelen **Muallim-i Sani** denilmiştir.

İbn-i Sina:

- **El Kanun Fi Tıp** adlı eseri Avrupa'da asırlarca ders kitabı olarak okutulmuştur.
- Avrupa'da **Avicenna** olarak tanınmıştır.
- Kendisine «**Tıbbın Hükümdarı**» ünvanı verilmiştir.

Biruni:

- **Asarü'l Bakiye** adlı eserinde Asyalı milletler hakkında bilgi vermekte ve astronomiden bahsetmektedir.
- **Gazneli Mahmut'un seferlerine katılarak** Hindistan coğrafyası hakkında bilgiler vermiştir.

Gazali:

- Büyük Selçuklular döneminde **Nizamiye medresesinde öğretimlik** yapmıştır.
- Siyasi ve bölücü dini mezheplerle (Haşhaşiler) mücadele etmiştir.

Harezmi:

- Asıl adı Mahmut'tur.
- Harzem'de doğduğu için bu yerin adıyla anılmıştır.
- **Cebiri** sistemleştirerek matematiğin önemli bir dalı haline getirmiştir.

Ömer Hayyam:

- Büyük Selçuklular döneminin ünlü bilgin ve şairlerindedir.
- Sultan Melikşah döneminde **Celali Takvimi**'ni hazırlamıştır.

ORTAÇAĞDA AVRUPA FEODALİTE (DEREBEYLİK)

- Kavimler Göçü sonucu 476'da Batı Roma İmp.nun yıkılmasıyla savunmasız kalan halkın derebeylerin himayesine girmesi sonucu ortaya çıkan yönetim şeklidir.
- Senyörlere süzeren, himaye edilen halka vassal adı verildi. (Senyör=Derebeyi=Feodal Bey)
- Köylü senyörün malı sayılmıştır.
- Feodalite, bütün Ortaçağ boyunca devam etti.
- 15. yüzyılda; barutun ateşli silahlarda kullanılmasıyla feodalite yıkıldı.
- Feodalitenin yıkılması, mutlak krallıkların güçlenmesini sağladı.
- Feodalitenin devam ettiği Ortaçağ Avrupa'sında halk, sosyal sınıflara ayrılmıştır.
  - Asiller ve Askerler
  - Rahipler
  - Burjuvalar
  - Köylüler
  - Serfler (Köleler)
- Hristiyanlık; iki mezhebe ayrılmıştır. (Katolik ve Ortodoks)
- Kilisenin öğretilerini esas alan **Skolastik düşünce**; bilim, sanat ve edebiyatın gelişmesini engellemiştir.
- Katolik Kilisesi önemli yetkileri elinde bulundurmıştır.
  - **Afroz:** Papa tarafından bir şahsın dinden çıkarılması
  - **Enterdi:** Papa'nın bir bölgede dini faaliyetleri yasaklaması
  - **Endüljans:** Para karşılığında kişilerin günahlarının bağışlanması

HAÇLI SEFERLERİ (1096 – 1270)

Ortaçağda Hristiyanların Müslümanlar üzerine düzenledikleri seferlerdir. Toplam 8 sefer düzenlenmiştir.

Nedenleri:

- Müslümanların elinde olan Kudüs'ü geri almak için papanın Hristiyanları kıskırtması
- Fakir Avrupalıların, Doğu'nun zenginliklerine sahip olmak istemesi
- Türk ilerleyişini durduramayan Bizans'ın Avrupa'dan yardım istemesi
- Katolik Kilisesi'nin, Ortodoks Kilisesi'ni egemenlik altına almak istemesi
- Kralların ve derebeylerin yeni topraklar elde etmek istemesi

I. Haçlı Seferi (1096-1099)

- Bizans üzerinden Anadolu'ya giren Haçlılarla, Türkiye Selçuklu Sultanı **I. Kılıçarslan** mücadele etmiştir.
- **Haçlılar; Urfa, Antakya ve Kudüs'ü ele geçirdiler.**
- Böylece Haçlılar, feodalite rejimini Ortadoğu'ya taşımışlardır.
- **Anadolu Selçuklu Devleti'nin başkenti İznik'ten Konya'ya taşınmış** ve Batı Anadolu toprakları Bizans'ın eline geçmiştir.

II. Haçlı Seferi (1147-1149)

- **Musul Atabeyliği'nin Urfa'yı Haçlılardan alması üzerine** düzenlenen II. Haçlı Seferi'ne krallar da katılmıştır.
- Selçuklu Sultanı **I. Mesut**, Haçlılara karşı mücadele etmiştir.
- Haçlılar başarısız olmuştur.

III. Haçlı Seferi (1189-1192)

- **Selahaddin Eyyubi'nin 1187 Hittin Savaşı ile Kudüs'ü Haçlılardan geri alması** üzerine düzenlenmiştir.
- Alman İmparatoru, Fransa ve İngiltere krallarının da katıldığı bu seferde Haçlılar başarısız olmuştur.

IV. Haçlı Seferi (1202-1204)

- **Haçlılar, İstanbul'da Latin Krallığı kurdular.**
- İstanbul'dan kaçan Bizans hanedan üyeleri İznik Rum ve Trabzon Rum İmparatorluklarını kurmuşlardır.
- İznik Rum İmparatorluğu 1261'de İstanbul'u geri alarak Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmuştur.
- **IV.Haçlı Seferi İstanbul'da sona ermiştir.**

Haçlı Seferlerinin Sonuçları:

- Barut, pusula, kağıt ve matbaa İslam dünyasından Avrupa'ya geçmiştir.
- Barut Feodalitenin yıkılmasında, Pusula Coğrafi Keşiflerin başlamasında etkili olmuştur.
- Kilise ve din adamlarına duyulan güven azalmıştır.
- Seferlere katılan feodal beylerin ülkelerine geri dönememesi feodalite rejimini zayıflatmıştır.
- Anadolu'daki Türk ilerleyişi bir süre için durmuştur.
- Kudüs, Antakya, Urfa, İstanbul'da Latin krallıkları kurulmuştur.
- Doğu-Batı ticareti gelişmiş ve Akdeniz limanları önem kazanmıştır.
- Avrupa'da ticaretle uğraşan şehir halkı zenginleşmiştir. (Burjuvalar)
- İslam dünyası büyük zarar görmüş, köyler ve şehirler yıkılıp yağmalanmıştır.

MAGNA CHARTA (1215)

- **İngiltere Kralı ile soylular arasındaki antlaşma**dır.
- Kral zorla vergi toplamayacak, haksız yere kimseyi cezalandırmayacak.
- **Kralın yetkileri kısıtlanmıştır.**
- **Avrupa'da parlamento ve demokrasiye geçişin ilk adımı**dır.

YÜZYIL SAVAŞLARI (1337-1453)

- Nedeni; İngiltere'nin Fransa'yı ele geçirmek istemesidir.
- Fransa kazanmıştır.
- **İlk kez top kullanılmıştır.** (1346 Kresy Savaşı'nda İngilizler kullanmıştır)

TÜRKİYE TARİHİ

Anadolu'ya İlk Türk Akınları

- Anadolu'ya ilk Türk akınları **Çağrı Bey** tarafından keşif amaçlı yapılmıştır (1015).
- Büyük Selçukluların Bizans ile yaptıkları ilk savaş olan 1048 **Pasinler Savaşı** kazanılmıştır.
- 1071 **Malazgirt Savaşı** ile Anadolu'nun kapıları Türklere açılmış ve Türkiye Tarihi başlamıştır.
- Alp Arslan; "Fethedilen topraklar fethedenin malıdır" anlayışını uygulamıştır.
- Komutanlara iktâ olarak verilen Anadolu topraklarında ilk Türk beylikleri kurulmuştur.

Anadolu'da Kurulan İlk Beylikler

Beyliğin Adı	Dönemi	Kurulduğu Yer	Eserleri
Saltuklular	1072-1202	Erzurum	Mama Hatun Türbesi Üç Kümbetler
Danışmentler	1080-1178	Tokat Kayseri	Kayseri Ulu Camii, Danişmentname (Destan)
Mengücekler	1080-1228	Erzincan	Divriği Camii ve Darüşşifası
Çaka Beyliği	1081-1093	İzmir	İlk Türk donanması
Artuklular	1104-1409	Harput Mardin Diyarbakır	Malabadi Köprüsü, Hatuniye ve Hüsamiye Medreseleri

TÜRKİYE SELÇUKLU DEVLETİ (1077-1308)

- Kurucusu **Süleyman Şah**, başkenti **İznik**'tir.
- I. Haçlı Seferinden sonra başkent **Konya**'ya taşınmıştır.
- **I. Mesut** döneminde; Danişmentlere karşı üstünlük sağlanmış ve II. Haçlı Seferi ile mücadele edilmiştir.
- Bu dönemde Avrupalılar Anadolu'ya "Türkiye" demeye başlamışlardır.
- **II.Kılıçarslan** döneminde Bizans ile yapılan 1176 **Miryakefalon Savaşı** kazanılmış ve **Anadolu kesin olarak Türk yurdu** haline gelmiştir.
- **I. Gıyaseddin Keyhüsrev** döneminde **Venediklilerle ilk ticaret antlaşması** yapılmıştır.
- Gıyaseddin Keyhüsrev, Trabzon Rum İmparatorluğu üzerine sefer düzenleyerek Karadeniz ticaret yolunu kontrol altına almıştır.
- Türkiye Selçukluları; **Antalya, Alanya, Sinop ve Kırım'ın Suğdak limanlarını almışlardır. (Ticarete önem verdiklerinin göstergesi)**
- En güçlü dönemleri **I. Alaeddin Keykubat** dönemidir.
- I. Alaeddin Keykubat, 1230 **Yassıçemen Savaşı**'nda Harzemşahları yenmiş ve Türkiye Selçukluları Moğollarla komşu olmuştur. (**Anadolu Moğol tehlikesine açık hale gelmiştir.**)
- **II. Gıyaseddin Keyhüsrev** döneminde **Babailer (Baba İshak) İsyanı** güçlükle bastırılmıştır.

- Moğollarla yapılan **1243 Köseadağ Savaşı'nı kaybeden Türkiye Selçukluları yıkılış sürecine girmiş**, Moğollara bağlı olarak 1308'e kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir.
- Türkiye Selçuklularının zayıflamasıyla Batı Anadolu topraklarında II. Dönem Türk Beylikleri kurulmuştur.

Türkiye Selçuklu Devleti'nde Kültür ve Medeniyet

- "Ülke, hanedan mensuplarının ortak malıdır" anlayışı devam etmiştir.
- Şehirde oturan esnafın kurdukları dini ve mesleki özellikteki teşkilata Ahilik denilmiştir.
- Ahiler mesleki eğitim, arz talep dengesi, fiyat tespiti gibi konularda etkili olmuşlardır.
- **Türkiye Selçuklularında ilk madeni parayı I. Mesut, ilk altın parayı ise II Kılıçarslan bastırmıştır.**
- Türkiye Selçuklu paralarında sultanın resmi de yer almıştır.
- Dirhem : Gümüş para
- Dinar : Altın para
- Kayseri'de Döner Kümbet, Gevher Nesibe Şifahanesi,
- Konya'da İnce Minareli Medrese, Kubadabad Sarayı, Karatay Hanı ve Alay Han önemli eserleri arasındadır.
- Aşık Paşa, Mevlana Celaleddin Rumi, Yunus Emre, Nasreddin Hoca, Hoca Dehhanî bu dönemde yaşamışlardır.
- **Külliyeye:** Cami ile birlikte medrese, imaret, türbe, kütüphane, hamam, aşevi, (darüşşifa) kervansaray, çarşı, okul, hastane, tekke, zaviye binalarından oluşan yapılar topluluğu.
- **Kümbet:** Selçuklular zamanında yapılan kendine özgü yapısı olan anıt mezarlardır. Genellikle büyük devlet ve din adamları için yapılmıştır. En çok bulunduğu yerler Kayseri, Erzurum, Konya ve Bitlis'tir.

Ticareti Geliştirmek İçin Alınan Önlemler:

- Kervansaraylar yapılmış.
- Zarara uğrayan kervan sahibinin zararı devlet tarafından karşılanmıştır (Sigorta Sistemi).
- Yabancı tüccarlara düşük gümrük tarifesi uygulanmıştır.
- Suğdak, Alanya, Antalya ve Sinop liman şehirleri alınmıştır.
- Yabancı devletlerle ticaret antlaşmaları yapılmıştır.

ANADOLU'DA KURULAN İKİNCİ DÖNEM BEYLİKLERİ

BEYLİĞİN ADI	KURULDUĞU YER	BEYLİĞİN ADI	KURULDUĞU YER
Karamanoğulları	Karaman-Konya	Candaroğulları	Kastamonu
Germiyoğulları	Kütahya	Karesioğulları	Balıkesir
Aydinoğulları	İzmir-Aydın	Dulkadiroğulları	Maraş
Saruhanioğulları	Manisa	Ramazanoğulları	Adana
Menteşeoğulları	Muğla	Eretnağulları	Sivas
Hamitoğulları	Antalya-Isparta	Kadı Burhanettin Devleti	Sivas

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

10. SINIF DERS NOTLARI

11. SINIF SİYASİ TARİH DERS NOTLARI

OSMANLI DEVLETİ (1299 – 1922)

KURULUŞ DÖNEMİ (1299-1453)

Osmanoğulları'nın Anadolu'ya Gelişi

- Osmanlı Devleti'ni kuranlar, Oğuzların Bozok koluna bağlı Kayı Boyu'ndandır.
- Kayı Boyu Anadolu Selçuklu Devleti tarafından önce Ahlat'a, sonra Ankara Karacadağ'a, son olarak Söğüt ve Domaniç'e uç beyliği olarak yerleştirildiler.

Balkanlar'ın Durumu

- Bulgar Krallığı, Macar Krallığı, Eflak ve Boğdan prenslikleri ile Sırp ve Rum despotlukları vardı.
- Bu devletler Bizans ile mücadele halindeydiler.

Anadolu'nun Durumu

- Anadolu'daki Türk beylikleri birbirleriyle hâkimiyet mücadelesi içindeydiler.
- Bizans'ın Anadolu toprakları **tekmur** denilen valiler tarafından yönetiliyordu.
- Doğu Karadeniz'de Trabzon Rum Devleti bulunuyordu.
- Akdeniz, Ege ve Karadeniz kıyılarında Venedik ve Ceneviz kolonileri vardı.

Osmanlı Devleti'nin Büyümesini Kolaylaştıran Etmenler

- İç karışıklıklar yaşayan Bizans ve ASD'nin arasında kurulması
- Beylikler arasındaki mücadeleye karışmaması
- Bizans tekfurları arasındaki mücadelelerden yararlanması
- Bizans'la mücadeleye öncelik vermesi (cihat anlayışı)
- Fethettiği yerlerde iskan siyaseti uygulaması
- Avrupa'da Yüzyıl Savaşları'nın olması
- Kuruluş Dönemi padişahlarının ileri görüşlü olması
- Doğudan gelen Türkmen göçleriyle desteklenmesi

OSMAN BEY DÖNEMİ (1281 – 1326)

- 1299'da bağımsızlığını ilan etti.
- Moğollar ve Beyliklerle iyi geçindi.
- Ahilerin desteğini sağladı.
- Bizans tekfurlarından Yarhisar, İnegöl, Bilecik, Yenişehir, Mudurnu, Karacahisar ve Mudanya alındı.
- **ilk Osmanlı-Bizans Savaşı olan Koyunhisar Savaşı** kazanıldı (1301).
- **ilk Osmanlı parası** basıldı (bakır para).
- Aşiretten beyliğe geçildi.

ORHAN BEY DÖNEMİ (1326 – 1362)

- Bizans'tan **Bursa** alınarak başkent yapıldı (1326).
- Bizans ile yapılan Maltepe (Palekanon) Savaşı kazanıldı, **İznik ve İzmit** alındı (1329).
- Karesioğulları beyliği alınarak, **Anadolu Türk birliğini sağlama yolunda ilk adım** atılmıştır (1345).
- Karesi donanması Osmanlı Devleti'ne geçti ve Rumeli'ye geçişi kolaylaştırdı.
- Bizans'a yardım karşılığında **Çimpe Kalesi** alındı (1353). Böylece Osmanlı Devleti Rumeli'ye geçti.
- **Tekirdağ, Çorlu ve Lüleburgaz** alındı.
- Ahilerden Ankara alındı (1354).
- **ilk düzenli ordu** kuruldu. (Yaya ve Müsellem)
- **ilk medrese** açıldı. (İznik-1331)
- **ilk divan** teşkilatı kuruldu.
- **ilk vezirlik** oluşturuldu.
- **ilk donanma** oluşturuldu.

- **İlk defa illere kadılar ve subaşilar** gönderildi.
- Rumeli'de alınan topraklara Anadolu'dan getirilen Türkmenler yerleştirildi. (**İskan Siyaseti**)
- **İlk imarethane** (aşevi) açıldı.
- **İlk gümüş para** basıldı.
- Beylikten devlete geçildi.

I.MURAT DÖNEMİ (1362 – 1389)

Anadolu'da Gelişmeler

- Germiyoğullarından çeyiz yoluyla toprak alındı.
- Hamitoğulları'ndan toprak satın alındı.
- Karamanoğulları itaat altına alındı.
- Ahilerin eline geçen Ankara geri alındı.

Balkanlar'da Gelişmeler

- Bulgarlarla yapılan **Sazlıdere Savaşı** kazanıldı, **Edirne** alındı (1363). Böylece Bizans'ın Balkanlarla bağlantısı kesildi.
- Haçlılarla yapılan **Sırp Sındığı Savaşı** kazanıldı (1364) (**İlk Osmanlı-Haçlı Savaşı**).
- **Edirne başkent** yapıldı. Bulgaristan Osmanlı himayesine alındı.
- Sırplarla yapılan **Çirmen Savaşı** kazanıldı, Sırp vergiye bağlandı.(1371)
- Sırplarla yapılan **Ploşnik Savaşı** kaybedildi. Osmanlı Devleti ilk yenilgisini aldı.(1388)
- Haçlılarla yapılan **I.Kosova Savaşı** kazanıldı (1389). Tuna'ya kadar olan Balkan toprakları Osmanlı Devleti'nin eline geçti.
- I.Murat savaş alanında gezerken yaralı bir Sırp askeri tarafından şehit edildi.

I.Murat Döneminde Teşkilatlanma Çalışmaları

- «**Ülke hükümdar ve oğullarıdır**» anlayışı getirilerek merkezi otorite güçlendirildi.
- **Yeniçeri Ocağı ve Acemioğlanlar Ocağı** kuruldu.
- **Veziriazamlık** kurumu oluşturuldu.
- **Defterdarlık** kurumu oluşturularak ilk bütçe hazırlandı.
- **Kazaskerlik** kurumu oluşturuldu.
- **Rumeli Beylerbeyliği** kuruldu (Merkez: Makedonya'nın Manastır şehri).
- **İlk kez Tımar Sistemi** uygulanmaya başlandı.
- **İlk kez Pencik Sistemi** uygulandı.
- **Pencik Sistemi** : Savaşlarda ele geçirilen esirlerden, askerlikte kullanılmak üzere beşte birinin alınmasıdır.

I. BAYEZİD (YILDIRIM) DÖNEMİ (1389 – 1402)

- **ilk kez Anadolu Türk Birliğini sağladı.** (Germiyoğulları, Hamitoğulları, Menteşeoğulları, Saruhanoğulları, Aydınoğulları, Karamanoğulları, Candaroğullarının Kastamonu kolu ve Kadı Burhanettin Devleti'ni aldı)
- **İstanbul'u kuşatan ilk Osmanlı Padişahıdır.** (4 defa kuşatmıştır)
- **Anadolu Hisarı'nı** yaptırdı. (Güzelce Hisar)
- Bulgaristan üzerine sefer yapıldı ve Tuna Nehri'ne kadar sınırlar genişletildi.

Niğbolu Savaşı (1396) (Osmanlı Devleti X Haçlılar)

- Osmanlı Devleti İstanbul'u kuşatınca Bizans Avrupa'dan yardım istedi.
- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Bulgar Krallığı'na son verildi, **Bulgaristan Osmanlı topraklarına katıldı.**
- **Bosna-Hersek** Osmanlı Devleti'ne bağlandı.
- Halife Yıldırım Bayezid'e «**Sultan-ı İklim-i Rum**» ünvanını verdi.

Ankara Savaşı (1402) (Osmanlı Devleti X Timur İmp.)

Nedenleri :

- Timur'un Çin'e yapacağı doğu seferi öncesinde batıda güvenliği sağlamak istemesi
- Her iki hükümdarda da cihan hakimiyeti fikrinin olması
- Yıldırım Bayezid'in ortadan kaldırdığı Anadolu beylerinin Timur'a sığınarak onu kışkırtmaları
- Timur'dan kaçıp Osmanlı'ya sığınan Celayir ve Karakoyunlu hükümdarlarının Timur'a teslim edilmemesi
- Timur ile Bayezid arasında hakaret dolu mektuplaşmalar

Sonuçları :

- Osmanlı Devleti savaşı kaybetti.
- Yıldırım Bayezid ile oğlu Şehzade Mustafa esir düştü.
- Anadolu beylikleri tekrar kuruldu, Anadolu Türk siyasi birliği bozuldu.
- **Osmanlı Devleti yıkılma tehlikesi geçirdi.**
- İstanbul'un fethi gecikti, Balkanlarda fetihler durdu.
- Timur Osmanlı topraklarını Yıldırım Bayezid'in 4 oğlu arasında paylaştırdı.
- 11 yıl süren **Fetret Devri başladı.**

FETRET DÖNEMİ (1402 – 1413)

- Osmanlı Devleti Fetret döneminde Balkanlarda toprak kaybetmemiştir.
- Nedenleri; Timar sistemi, İskan politikası, Hoşgörü siyaseti, ve bir haçlı seferinin olmaması.
- 11 yıl süren taht mücadelelerinden sonra I.Mehmet (Çelebi) tek başına ülkeye hakim olmuştur.

I.MEHMET (ÇELEBİ) DÖNEMİ (1413 – 1421)

- Osmanlı Devleti'ni yıkılma tehlikesinden kurtardığı için «**ikinci kurucu**» ünvanını almıştır.
- Ege Bölgesi'nde çıkan **Şeyh Bedrettin İsyanı** bastırmıştır (Dini ve sosyal içerikli ilk isyan)
- Düzmece Mustafa (Çelebi Mustafa) isyanını bastırdı. Düzmece Mustafa Bizans'a sığındı.
- Saruhanoğulları Osmanlıya katıldı.
- Eflak vergiye bağlandı.
- Osmanlı Devleti **ilk deniz savaşında** Venediklilere yenildi. (1416-Marmara Denizi'nde)
- Balkanlarda **ilk kez Devşirme Sistemi** uygulanmaya başlandı.
- **Devşirme Sistemi** : Devletin Hıristiyan tebaasından yaşları 8-18 arası olan çocuklarından bir tanesinin Osmanlı ordusuna alınmasıdır.

II.MURAT DÖNEMİ (1421 – 1451)

- Tekrar isyan eden Düzmece Mustafa ile Şehzade Mustafa isyanları bastırıldı.
- Aydınogulları ile Menteşeoğulları Osmanlı topraklarına katıldı.
- Germiyanogulları vasiyet yoluyla Osmanlı Devleti'ne katıldı.
- İstanbul kuşatıldı.
- Devşirmeler için **Enderun Mektebi** kuruldu.

Edirne-Segedin Antlaşması (1444)

- Osmanlı Devleti'nin Belgrat kuşatmasında başarısız olması ve Karamanoğullarının Osmanlı topraklarına girmesi üzerine **Macarlar** ile antlaşma imzalandı. (1444)
- **Osmanlı Devleti'nin batıda imzaladığı ilk antlaşmadır.**
- II.Murat bu antlaşmadan sonra tahtı küçük yaştaki oğlu Mehmet'e bıraktı.

Varna Savaşı (1444)

Nedeni: Osmanlı Devleti'nin başında küçük yaşta bir padişahın olmasını fırsat bilen Haçlıların Osmanlı Devleti'ni balkanlardan atmak istemesi.

Sonuç:

- II.Murat yeniden tahta geçerek haçlıları yendi.
- **Yunanistan Osmanlı topraklarına katıldı.**

II.Kosova Savaşı (1448)

Nedeni: Haçlıların Varna Savaşı'nın intikamını almak ve Osmanlıları Balkanlardan atmak istemesi.

Sonuç:

- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Bu savaş ile **Osmanlı Devleti Balkanlara kesin olarak yerleşmiş ve Haçlıların Balkanları geri alma ümidi sona ermiştir.**

OSMANLI KÜLTÜR VE MEDENİYETİ

Monarşi (Mutlakiyet, Saltanat): Egemenliğin tek kişide olduğu yönetim şeklidir. Yönetim çoğunlukla babadan oğula geçer.

Teokrasi: Din kurallarının uygulandığı yönetim şeklidir.

Veraset Sistemi: Devletin başına geçecek olan kişinin belirlenme şeklidir.

YÖNETİM ANLAYIŞI

- Osmanlı sülalesine Al-i Osman (Osman oğulları) denmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde yönetim ve kanunların iki kaynağı vardır: Töre ve İslam dini.
- Fatih Sultan Mehmet (Kanunname-i Al-i Osman) ve Kanuni Sultan Süleyman kanunlar yapmıştır.
- **Ferman:** Padişahın emir ve kanunlarının yazılı olduğu belge.
- Padişaha ait yer veya makam «şahane» veya «humayun» adı ile anılırdı. (Orduy-ı Humayun, Memalik-i Şahane vb.)
- Padişahlar Fatih'ten itibaren «cülus töreni» ile tahta çıkmaya başladılar.
- Padişahın erkek çocuklarına **Şehzade** denir.
- Şehzadeler devlet tecrübesi kazanmak için 12 yaşından itibaren Çelebi Sultan ünvanıyla Lala denilen öğretmenler gözetiminde sancaklara (illere) vali olarak gönderilirdi. Buna «**sancağa çıkma sistemi**» denir.
- Merkezi otoriteyi korumak amacıyla sancaktaki şehzadelere geniş yetkiler verilmemiştir.
- Sancağa çıkma sistemi **III.Mehmet** döneminde kaldırılarak **Kafes Sistemi** getirildi. Bu durum tecrübesiz şehzadelerin başa geçmesine neden oldu.
- **I.Murat;** «ülke hanedan mensuplarının ortak malıdır» anlayışı yerine «**ülke padişah ve oğullarıdır**» anlayışını getirdi.
- **Fatih Sultan Mehmet;** «kardeş katli»ni yasal hale getirip, «**ülke padişahın malıdır**» anlayışını getirdi.
- **I.Ahmet;** «**ekber ve erşed**» sistemini getirdi. (Yaşı en büyük ve en akıllı hanedan üyesinin tahta geçmesi)

Osmanlı Devleti'ne Başkentlik Yapmış Şehirler

- 1.Söğüt
2. İznik
3. Bursa
- 4.Edirne
- 5.İstanbul

Osmanlı Hükümdarlarının Kullandıkları Ünvanlar

- 1.Bey
- 2.Gazi
- 3.Hüdavendigâr
- 4.Padişah
- 5.Han
6. Sultan
- 7.Halife

TOPLUM YAPISI

A.YÖNETENLER (ASKERİ SINIF)

- 1.Seyfiye 2.İlmiye 3.Kalemiye

B.YÖNETİLENLER (REAYA - TEBAA - HALK)

- 1.Çiftçi 2.Tüccar 3.Zanaatkar vs.

- **Tebaa:** Tüm Osmanlı halkı
- **Zimmi:** Osmanlı Devleti'nde yaşayan gayrimüslimler
- Osmanlı Devleti'nde halk dini inançlarına göre yönetilmiş ve buna Millet sistemi denilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde zımmiler; Ermeniler (Millet-i Sadıka), Rumlar, Sırlar, Süryaniler, Yahudiler, Romenler (Eflak-Boğdan), Nasturiler vb. dir.
- Hoşgörülü idare sayesinde ülkedeki etnik gruplar huzur içinde yaşamıştır.

SEYFİYE

- Kılıç ehli olarak bilinir.
- **Yönetim ve askerlik işlerine bakar.**
- **Seyfiye Sınıfının Üyeleri:** Vezir-i Azam, Vezirler, Yeniçeri Ağası, Kaptan-ı Derya, Beylerbeyi, Sancakbeyi

İLMİYE

- Ulema sınıfıdır.
- **Adalet, din ve eğitim işlerine bakar.**
- Şeyhülislam'ın «fetva» yetkisi vardır.
- **Fetva:** Padişah fermanlarının ve divan kararlarının İslam dinine uygunluğunu denetleme.
- **İlmiye Sınıfı Üyeleri:** Kazasker, Şeyhülislam, Kadı, Müderris, İmam

KALEMİYE

- Ehl-i kalem olarak bilinir.
- **Mali ve bürokratik işlere bakarlar.**
- **Kalemiye Sınıfının Üyeleri:** Defterdar, Nişancı, Reis-ül Küttab

DİVAN-I HUMAYUN

- **Her türlü devlet işlerinin görüşüldüğü meclistir.** Aynı zamanda yüksek mahkemedir.
- **Orhan Bey döneminde kuruldu.**
- **Üyelerini padişah seçmiştir.**
- Fatih dönemine kadar divana padişah, Fatih'ten itibaren veziriazam başkanlık etmeye başlamıştır.
- **II.Mahmut döneminde kaldırıldı.** (Bakanlıklar kuruldu)

Divan-ı Hümayunun Üyeleri ve Görevleri

- **Veziriazam (Sadrazam) :** Padişahın mutlak vekili (Başbakan)
- **Vezirler :** Veziriazamın verdiği görevleri yapar. (Bakanlar)
- **Kazasker :** Büyük davalara, kadı ve müderrislerin atama işlerine bakar.(Adalet Bakanı + Milli Eğitim Bakanı)
- **Nişancı :** İç ve dış yazışmalar, dirliklerin dağıtımı ve tapu işlerine bakar.
- **Defterdar :** Mali işlere bakar. (Maliye Bakanı)
- **Şeyhülislam :** Fetva verir. (**Fetva:** Padişah fermanlarının ve divan kararlarının İslam dinine uygunluğunu denetleme)
- **Reisül Küttab :** 17.yüzyıldan itibaren dış yazışmalara bakar.
- **Yeniçeri Ağası :** Yeniçerilerin komutanı (Kara Kuvvetleri Komutanı)

- **Kaptan-ı Derya :** Donanma komutanı (Deniz Kuvvetleri Komutanı)

SARAY

- Padişahlar Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren 19. yüzyıla kadar Topkapı Sarayı'nda oturmuşlardır.
- Daha sonraları ise Dolmabahçe ve Yıldız Saraylarında oturmuşlardır.
- Saray 3 bölümden oluşurdu:

1. Birun: Sarayın dış kısmıdır. Devlet yönetimi ile ilgili kurumların olduğu bölüm.

2. Enderun: Sarayın iç kısmıdır. Enderun Mektebi bu bölümdedir.

3. Harem: Hükümdar ve ailesinin oturduğu bölüm.

Osmanlı Devleti'nin Sarayları

Dolmabahçe Sarayı (1856):

- Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılmıştır.
- Avrupa tarzında inşa edilen ilk saraydır.

Çırağan Sarayı (1863):

- Yapımına Abdülmecid döneminde başlanmış, Abdülaziz döneminde tamamlanmıştır.

Yıldız Sarayı:

- II. Abdülhamit tarafından ilaveler yaptırılarak yönetim merkezi olarak kullanılmıştır.

Beylerbeyi Sarayı (1865):

- Abdülaziz döneminde inşa edilmiştir.
- Yazlık saray ve konukevi olarak kullanılmıştır.

TAŞRA TEŞKİLATI

İDARİ YAPI	YÖNETİCİ	ADALET İŞLERİ	GÜVENLİK
Eyalet	Beylerbeyi	Kadı	Subaşı
Sancak	Sancakbeyi	Kadı	Subaşı
Kaza	Kadı	Kadı	Subaşı
Köy	Köy Kethüdası	Kadı Naibi	Yiğitbaşı

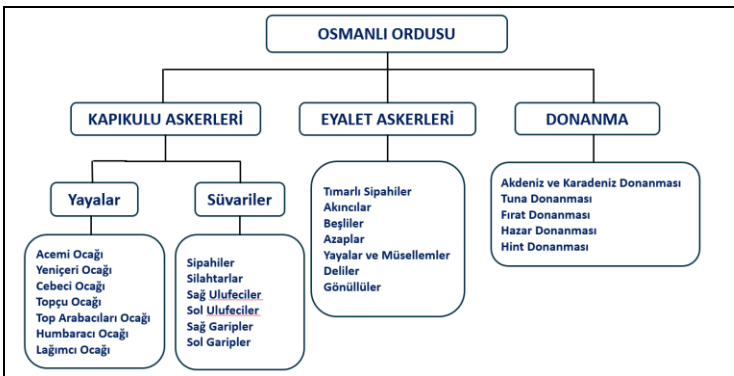
NOT : Başkentın dışındaki tüm topraklar taşradır.

EYALETLER

- **Salyaneli (Yıllıklı) Eyaletler :** Tımar sisteminin uygulanmadığı merkeze uzak eyaletlerdir. Vergileri iltizam usulü ile toplanır. Devlet görevlilerine maaş verilir. (Mısır, Cezayir, Trablusgarp, Tunus, Habeş)
- **Salyanesiz (Yıllıksız) Eyaletler :** Tımar sisteminin uygulandığı merkeze yakın eyaletlerdir. Bu eyaletlerin gelirleri dirliklere ayrılır, maaş karşılığı asker ve görevlilere verilir. (Rumeli, Anadolu, Musul)
- **Özel Yönetimli Eyaletler :** İçişlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı eyaletlerdir. (Erdel, Eflak, Boğdan, Hicaz)

NOT: Hicaz eyaleti vergi ve asker göndermekten muaf tutulmuştur.

KAPIKULU ASKERLERİ

- Pencik ve devşirmedirler.
- 3 ayda bir «**ulufe**» denen maaş alırlar.
- Evlenemezler ve başka meslekle uğraşamazlar.

Yayalar

Acemi Ocağı: Devşirmelerin acemi birliği

Yeniçeri Ocağı: Padişahı ve sarayı korurlar

Cebeci Ocağı: Silahların yapım ve onarımı

Topçu Ocağı: Top dökümü ve kullanımı

Top Arabacıları Ocağı: Topları cepheye taşır

Humbaracı Ocağı: El bombası ve havan topu yapar

Lağımçı Ocağı: Kalenin altına tüneller kazar

Süvariler

Sipahiler ve Silahtarlar : Savaş sırasında padişahın çadırını korurlar.

Sağ ve Sol Ulufeciler : Savaşta saltanat sancaklarını korurlar.

Sağ ve Sol Garipler : Savaşta savaş araç-gereçlerini ve hazineyi korurlar.

EYALET ASKERLERİ

- Osmanlı ordusunun en kalabalık bölümüdür.
- Taşrada otururlar, başka meslekle uğraşabilir ve evlenebilirler.
- **Tımarlı Sipahiler :** Eyalet askerlerinin en önemli kısmıdır.
- **Akıncılar :** Keşif ve istihbarat birliğidir.
- **Beşliler :** Beş aileden bir kişi alınarak oluşturulmuştur. Kaleleri korurlar.
- **Azaplar :** Gönüllü bekarlardan oluşur. Savaşta Yeniçerilerin önünde savaşır.
- **Yayalar ve Müsellemeler :** Ordunun yollarını açar, köprüleri tamir eder.
- **Sakalar :** Ordunun su ihtiyacını karşılar.
- **Deliler :** Cesaretlerinden dolayı bu ismi almıştır. Sınırları korurlar.
- **Gönüllüler :** Gönüllü askerlerdir.

DONANMA

- Deniz kuvvetleridir.
- Başında **Kaptan-ı Derya** bulunur.
- Deniz askerlerine «**Levent**» denir.
- **İlk donanma Orhan Bey döneminde** Karesioğulları'nın ele geçirilmesi ile elde edilmiştir.
- **İlk tersane Yıldırım Bayezid döneminde** Gelibolu'da yapılmıştır.
- Haliç'te kurulan tersane zamanla devletin en büyük tersanesi haline gelmiştir.
- Ayrıca; Sinop, İzmir, Basra, Rusçuk, Süveyş ve Cezayir'de de tersaneler kurulmuştur.
- Çektiri, Karamürsel, Kalite, Kadırga ve Mavna donanmada kullanılan gemilerdir.
- Barbaros Hayrettin Paşa, Piri Reis, Turgut Reis, Kılıç Ali Paşa, Seydi Ali Reis, Burak Reis önemli denizcilerdir.

Osmanlı donanması tarihte 4 kez yakılmıştır :

YER	TARİH	KİM YAKTI
İNEBAHTI	1571	HAÇLILAR
ÇEŞME	1770	RUSYA
NAVARİN	1827	İNGİLTERE, FRANSA RUSYA
SİNOP	1853	RUSYA

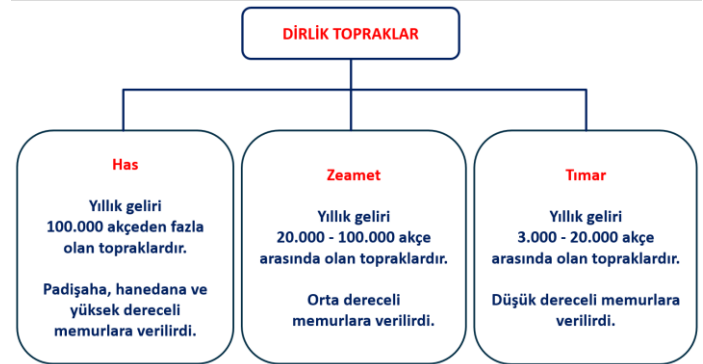
TOPRAK SİSTEMİ

Klasik dönem Osmanlı ekonomisinde üç ana ilke etkili olmuştur. **İaşecilik:** Piyasalarda istenilen kalitede ve uygun fiyata yeterli mal bulunmasıdır.

Gelenekçilik: Sosyal ve iktisadi ilişkilerde mevcut dengeleri korumadır. Düzeni bozacak değişim eğilimlerini engellemeyi amaçlar.

Fiskalizm: Hazineye ait gelirleri mümkün olduğu kadar yüksek düzeye çıkarma ve bu düzeyde korumadır.

Yerleşim yerlerinde her ailenin geçimini sağlayacak şekilde toprağa sahip olmasına dikkat edilmiştir.

TIMAR (DİRLİK) SİSTEMİ

- Osmanlı Devleti'nde bazı asker ve memurlara maaş verilmez, kişinin rütbesine göre belli bir toprak parçasının vergi gelirleri verildi. Bu görevliler topraktan aldıkları verginin bir kısmıyla geçinir, kalan kısmı ile cebelü denilen atlı asker beslerdi. Bu sisteme **Timar Sistemi** denir.
- Timar sistemi **ilk kez I.Murat döneminde** uygulanmıştır.
- 3 yıl sebepsiz yere toprağını ekmeden veya toprağını terk edenlerden **Çiftbozan vergisi** alınır.
- Timar sisteminde toprağın mülkiyeti devlete, işletme hakkı köylüye, vergisi timar sahibine aittir.
- Köylü, işlediği toprağı miras bırakabilirdi.

Tımar (Dirlik) Sisteminin Faydaları :

- Üretimin sürekliliği sağlanmıştır.
- Devlet para harcamadan savaşa hazır bir orduya sahip olmuştur.
- Devlet vergi toplama yükünden kurtulmuştur.
- Vergiler düzenli toplanmıştır.
- Bölgenin güvenliği sağlanmıştır.

İLTİZAM SİSTEMİ

- **İltizam**: Devletin uzak eyaletlerdeki vergi toplama işini açık arttırma usulü ile satmasıdır.
- En yüksek fiyatı vererek iltizamı üstlenen kişiye «mültezim» denirdi.
- Halktan kontrolsüz bir şekilde vergi toplayan mültezimler **toprak sisteminin bozulmasına** neden olmuştur.

TİCARET

- **Derbentçi** : Ticaret yollarının güvenliğini sağlar
- **Bedesten** : Malların pazarlandığı çarşı
- **Lonca** : Esnaf teşkilatı
- **Gedik** : İşyeri açmak için loncadan alınan izin belgesi
- **Mekkari Taifesi** : Ticaret yolları üzerinde taşımacılık yapanlar (Kargo şirketi)

LONCA (ESNAF) TEŞKİLATI

- Osmanlı Devleti'nde her esnaf ve zanaatkar bir Lonca'ya üye olmuştur.
- **Pir** : Loncanın reisi
- **Gedik**: Dükkan açma izni
- **Yigitbaşı** : Güvenlik amiri
- **Ehl-i Hibre** : Bilirkişi

Lonca Teşkilatının Görevleri :

- Ürünlerin fiyatını belirlemek
- Ürünlerin kalitesini belirlemek
- Esnafla hükümet arasındaki ilişkileri düzenlemek
- Üyelerine kredi sağlamak
- Mesleki eğitim vermek
- Yeni açılacak iş yerlerine karar vermek

MALİYE

- Mali işlerden **Defterdar** sorumlu olmuştur.
- **İlk para Osman Bey** döneminde bastırılmıştır.
- **Fatih döneminden itibaren altın para** da bastırılmıştır.
- Osmanlı Devleti'nde paranın basıldığı yerlere **darphane** denirdi.
- Ulaşım imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle her şehirde darphane açılmamıştır. (Edirne, Bursa, Urfa, Üsküp)
- Osmanlılar, 19. yy.'a kadar madeni para kullanmışlardır.
- Madeni paraya **Sikke** ; gümüşten kesilen sikkeye **Akçe**; altından kesilen sikkeye **Sikke-i Hasene** denirdi.
- Akçe, piyasadaki diğer paraların değerini belirlemede ölçüt olarak kullanılırdı. (1 Altın = 60 Akçe)
- Akçe zamanla değer kaybetti. 18. Yy.'dan itibaren Para ve Kuruş kullanılmaya başlandı.
- 1839'da "**kaime**" adıyla **ilk kağıt para**, 1844'te ise 20 kuruş değerinde "**mecidiye**" çıkarılmıştır.
- **40 Para = 1 Kuruş**
- **20 Kuruş = 1 Mecidiye**
- **100 Kuruş = 1 Lira**

VERGİLER

Şer'i Vergiler (Tekalif-i Şer'iyye) :

İslam dini kurallarına göre alınan vergilerdir.

- **Öşür** : Müslüman çiftçilerden alınan 1/10 oranındaki ürün vergisi
- **Haraç** : Gayrimüslim çiftçilerden alınan 1/5 oranındaki ürün vergisi
- **Cizye** : Baş vergisi. Askerlik çağındaki Gayrimüslim erkeklerden alınan vergi.

Örfi Vergiler (Tekalif-i Örfiye) :

Geleneklere ve padişahın emirlerine göre alınan vergilerdir.

- **Resm-i Çift** : Müslüman çiftçilerden alınan toprak vergisi.
- **Resm-i İspence** : Gayrimüslim çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Çiftbozan** : Toprağını 3 yıl üst üste boş bırakan veya mazeretsiz olarak terk edenlerden alınan vergi.
- **Ağnam** : Hayvancılıkla uğraşanlardan alınan vergi.
- **Bac** : Pazarçılık ve ticaret yapanlardan alınan vergi.
- **Avarız** : Olağanüstü durumlarda halktan toplanan vergi.

EĞİTİM VE ÖĞRETİM

- Temel eğitim kurumu medresedir.
- **İlk medrese Orhan Bey** zamanında İznik'te açıldı.
- Klasik dönem Osmanlı **örgün eğitimi**;
  - Saray eğitimi (Enderun, Harem)
  - Askeri eğitim (Ocak, Kışla),
  - Sıbyan mektebi ve medreselerden oluşmuştur.
- **Yaygın Eğitim**: Etnaf kuruluşları, camiler, dergahlar, tekke ve zaviyeler...
- Saray içinde **devlet adamı yetiştirmek için Enderun Mektebi** ve şehzadelerin eğitim gördüğü **Şehzadegan okulu** vardı.
- Her mahallede sıbyan mektebi (ilkokul) vardı.
- Sıbyan mekteplerinin genel amacı; okuma yazma, İslam dininin temel kaideleri ve Kur'an öğretmekti.
- Loncalarda mesleki eğitim verilirdi.

Medreseler :

- Orta ve yükseköğretimin verildiği kurumlardır.
- Orta düzeydeki medrese öğrencilerine **softa**, yükseköğretim düzeyindeki öğrencilere **danişmend** denir.
- Medrese eğitimini tamamlayanlara **icazetname** denilen diploma verilirdi.
- Her medresede bir **müdürris** ve bir **muid** (müdürris yardımcısı) bulunurdu.

KÜLTÜR VE SANAT

- Osmanlı Devleti; askeri, adli, sivil ve idari teşkilatının en önemli unsurlarını Selçuklulardan almıştır.
- Osmanlı müesseselerinde Bizans, İlhanlı ve Memlüklerin etkisi olmuştur.
- Osmanlı Devleti **Arap alfabesini** kullanmış, devletin **resmi dili Türkçedir**.
- Güzel sanatlarda; minyatür, keramik sanatı, çinçilik, ebru, hat sanatı ve özellikle mimari gelişmiştir.
- **Klasik Osmanlı mimarisi Fatih devrinden Lale devrine kadar** devam etmiştir.
- Klasik dönemin en önemli eserlerini Mimar Sinan vermiştir.
- **Mimar Sinan**;
  - Çıraklık döneminde Şehzadebaşı,
  - Kalfalık döneminde Süleymaniye,
  - Ustalık döneminde ise Selimiye camilerini yapmıştır.

Osmanlı Devleti'nde Yetişmiş Kültür Sanat ve Bilim Adamları

- Mimari alanda **Mimar Sinan**
- Astronomi ve Matematik alanında **Takiyüddin Mehmet** (III. Murat döneminde 1578'de İstanbul'da rasathane açmıştır), **Ali Kuşçu** (Osmanlı'da matematiğin kurucusu)
- Din ve hukuk alanında **Zemilli Ali, Cemali Efendi, Ebussuud Efendi**
- Tarih alanında **Kemal Paşazade, Naima** (17. yüzyılda ilk Osmanlı vak'anüvisi (tarih yazıcısı)dır, "Naima Tarihi" adlı Osmanlı tarihini yazmıştır), **Hoca Saadettin**
- Siyaset alanında **Koçi Bey**
- Müzik alanında **İtri, İsmail Dede, Hacı Arif Bey**
- Hat sanatında **Hafız Osman, Şeyh Hamdullah**
- Denizcilik alanında **Piri Reis (Kitab-ı Bahriye), Seydi Ali Reis** (Muhit, Miratül Memalik)
- Müzecilik ve Resim alanında **Osman Hamdi Bey, Şeker Ahmet Paşa**
- Minyatürde **Matratçı Nasuh, Levni**
- **Evliya Çelebi** (Seyahatname) 17.yy
- **Katip Çelebi** (Cihannüma, Keşfüzzünun) 17.yy

YÜKSELME DÖNEMİ (1453-1579)

II.MEHMET (FATİH) DÖNEMİ (1451-1481)

İstanbul'un Fethi'nin Nedenleri :

- Hz.Muhammed'in (s.a.s) fetihle ilgili hadisi
- Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü sağlamak
- Boğaz ticaretini kontrol altına almak
- Rumeli fetihlerini kolaylaştırmak
- Bizans'ın Avrupalı devletleri, şehzadeleri ve Anadolu beylerini Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtması

İstanbul'un Fethi İçin Yapılan Hazırlıklar :

- Doğudaki ve batıdaki devletlerle antlaşmalar yenilendi.
- Karadeniz'den gelecek yardımı kesmek için Rumeli Hisarı yapıldı.
- 400 parçalık donanma oluşturuldu.
- Büyük toplar (şahi) döktürüldü.
- Sınır boylarına akıncılar gönderildi.

NOT:

- Fatih Sultan Mehmet, kuşatma sırasında 72 gemiyi karadan yürüterek Kasımpaşa'dan Haliç'e indirmiştir.
- 6 Nisan 1453'te başlayan kuşatma 53 gün sürmüş ve 29 Mayıs 1453'te İstanbul fethedilmiştir.

İstanbul'un Fethi'nin Türk Tarihi Açısından Sonuçları

- Osmanlı Devleti'nin yükselme dönemi başladı.
- İstanbul başkent yapıldı.
- Boğazların kontrolü Osmanlı Devleti'nin eline geçti.
- Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü sağlandı.
- Türklerin Avrupa'da ilerlemesi kolaylaştı.
- Osmanlı Devleti'nin İslam dünyasındaki saygınlığı arttı

İstanbul'un Fethi'nin Dünya Tarihi Açısından Sonuçları

- Bin yıllık Bizans imparatorluğu yıkıldı.
- Ortaçağ kapandı, Yeniçağ başladı.
- Ticaret yollarının Türklerin eline geçmesi Coğrafi keşiflere neden oldu.
- Feodalite rejiminin yıkılmasına ortam hazırladı.
- Bizans'tan İtalya'ya kaçan bilginler, Rönesans'ın başlamasında etkili oldular.
- Ortodokslar Osmanlı koruması altına alındı.

Osmanlı Devleti'nin Ortodoksları Koruma Altına Almasındaki Amacı

- Hristiyan birliğini parçalamak
- İslam dininin hoşgörüsünü göstermek
- Ortodoksları kontrol altında tutmak

Balkanlarda Fetihler

- Sırbistan 1459, Mora 1460, Eflak 1462, Bosna-Hersek 1465, Boğdan 1476, Arnavutluk 1479'da fethedildi.

Denizlerdeki Fetihler

- Ege Denizi'nde; Gökçeada, Semadirek, Taşoz, Eğriboz, Limni ve Midilli adaları fethedildi (1456).
- Azak Kalesi alındı (1475).
- Kırım Hanlığı Osmanlı Devleti'ne bağlandı (1478). Böylece Karadeniz bir Türk gölü oldu.
- İtalya Seferi ile Napoli Krallığı'nın Otronto limanı fethedildi (1480).

Osmanlı –Venedik Savaşları (1463-1479)

- Ege adalarının fethiyle başlayan savaşlar 16 yıl sürdü ve İstanbul Antlaşmasıyla sona erdi.
- Buna göre;
  - Venedik, Osmanlı Devleti'ne vergi verecek
  - Osmanlı sularında ticaret yapabilecek
  - İstanbul'da elçi (balyos) bulundurabilecek

Anadolu'da Fetihler

- Cenevizlilerden Amasra alındı (1461).
- Candaroğullarına son verilerek Sinop ve Kastamonu alındı.
- Trabzon Rum İmparatorluğu'na son verilerek Trabzon alındı (1461).
- Karamanoğullarından Konya ve Karaman alındı (1466).
- Akkoyunlarla yapılan Otlukbeli Savaşı kazanıldı, doğuda sınırlar Fırat'a kadar genişledi (1473)

Fatih Döneminde Kültürel Gelişmeler

- «Ülke padişahın malıdır» anlayışı getirildi.
- İstanbul'da **Sahn-ı Seman Medreseleri** açıldı.
- **Topkapı Sarayı ve Fatih Camii** inşa edildi.
- «**Kanunname-i Al-i Osman**» adında Fatih Kanunnamesi hazırlandı.
- Padişah divan başkanlığından çekilerek, divana Sadrazam başkanlık etmeye başladı.
- Osmanlı Devleti'nin **ilk altın parası** basıldı.

II.BAYEZİD DÖNEMİ (1481-1512)

Cem Sultan Olayı (1481-1495) :

- II.Bayezid'in padişahlığını kabul etmeyen Cem Sultan, Bursa'yı alarak hükümdarlığını ilan etti. II.Bayezid'e yenilerek Memlûklere sığındı.
- 1482'de tekrar isyan etti ve tekrar yenilerek Rodos Şövalyeleri'ne sığındı.
- Rodos'tan Fransa'ya sonra Papalık'a götürülerek esir tutuldu. Böylece Cem Sultan olayı uluslararası bir sorun haline geldi.
- Cem Sultan Osmanlı devletinin Avrupa politikasını olumsuz etkilemiş, 1495'te papa tarafından zehirlenerek öldürülmüştür.

II. Bayezid Dönemi Diğer Gelişmeler

- Kili ve Akkerman kaleleri alınarak Boğdan'ın fethi tamamlandı. (1484)
- Memlüklerin Cem Sultan'ı desteklemesi ve Dulkadiroğulları beyliğini almak istemesi yüzünden yapılan savaşlarda iki taraf üstünlük sağlayamadı.
- Karamanoğulları'na kesin olarak son verildi. (1487)
- İspanya'da katliama uğrayan Müslümanlar Kuzey Afrika sahillerine, Yahudiler ise İzmir, İstanbul ve Selanik'e yerleştirildi. (1492)
- Venedikliler'den; Navarin (1499), Modon ve Koron (1500) alındı.
- Safevilerin Anadolu'da Şiiliği yaymak için Teke'de çıkardıkları Şahkulu Ayaklanması güçlkle bastırıldı. (1511)
- Şehzade Selim Yeniçerilerin desteğiyle babasını yenip tahta geçti.

I. SELİM (YAVUZ) DÖNEMİ (1512-1520)

Çaldıran Savaşı (1514)

Osmanlı Devleti X Safeviler (İran)

Nedeni: Safevilerin Osmanlı topraklarında Şiilik propagandası yapması.

Sonuçları:

- Savaşı Osmanlı Devleti kazandı.
- Doğu Anadolu Osmanlı hakimiyetine girdi.
- Şiilik tehlikesi geçici olarak önlendi.
- Safevi hazinesi Osmanlı Devleti'nin eline geçti.

Turnadağ Savaşı (1515)

Osmanlı Devleti X Dulkadiroğulları

Nedeni :

İran seferi sırasında Dulkadiroğulları'nın Osmanlı ordusunun yiyecek kervanlarına saldırması.

Sonuçları :

- Dulkadiroğulları beyliği ortadan kaldırıldı.
- Anadolu Türk birliği kesin olarak sağlandı.

Mısır Seferi (1516-1517)

Osmanlı Dev. X Memlükler

Nedenleri :

- I.Selim'in İslam dünyasında siyasi birlik kurma düşüncesi
- Hicaz su yolları sorunu
- Memlüklerin Safeviler'le ittifak kurması

Sonuçları:

- 1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye savaşları ile Memlükler yıkıldı.
- Suriye, Filistin, Mısır ve Hicaz (kutsal yerler) Osmanlı Devleti'nin eline geçti.
- Halifelik Osmanlılara geçti, ilk halife I.Selim oldu.
- İslam dünyasında birlik sağlandı.
- Memlük hazinesi Osmanlı Devleti'nin eline geçti.
- Kutsal emanetler İstanbul'a getirildi.
- Baharat Yolu'nun denetimi Osmanlı Devleti'nin eline geçti.

I. SÜLEYMAN (KANUNİ) DÖNEMİ (1520-1566)

İç İsyanlar :

- Canberdi Gazali İsyanı ve Ahmet Paşa İsyanının amacı, Memluk Devletini yeniden kurmaktır. Mısır isyanları olarak da bilinmektedir.
- Baba Zünnun İsyanı ve Kalenderoğlu İsyanının amacı Anadoluda Şiiliği yaymaktır.
- İsyandar bastırılıp elebaşları ortadan kaldırılmıştır.

Batıdaki Gelişmeler

- Macarlardan Belgrat alındı. 1521
- Mohaç Meydan Savaşı ile Macar ordusu imha edildi ve Macaristan Osmanlı'ya bağlandı. (1526)
- Avusturya Arşidük'ü Ferdinand Macaristan'a girerek Budin'i kuşatınca, Kanuni I.Viyana Kuşatması'na çıktı. (1529). Ferdinand Kanuni'nin karşısına çıkmaya cesaret edemediğinden Osmanlı ordusu geri döndü.
- Alman kralı Şarlken'in desteğiyle Ferdinand'ın tekrar Macaristan'a saldırması üzerine Kanuni Almanya Seferi'ne çıktı. (1532)
- Almanya içlerine kadar ilerleyen Kanuni'nin karşısına ne de Şarlken çıkmaya cesaret edemedi.
- Almanya Seferi dönüşünde Ferdinand'ın isteğiyle **1533 İstanbul Antlaşması** imzalandı.
Buna göre:
  - Avusturya kralı Osmanlı sadrazamına eşit olacak
  - Avusturya Osmanlıya vergi verecek.

NOT 1: Bu antlaşma; **Osmanlı Devleti ile Avusturya arasında imzalanan ilk antlaşmadır.**

NOT 2: **Osmanlı Devleti'nin Orta Avrupa'daki üstünlüğünün bir göstergesidir.** Bu üstünlük 1606 Zitvatorok Antlaşması'na kadar devam etmiştir.

Kapitülasyonlar (Ayrıcalıklar)

- Kanuni Sultan Süleyman 1535'te Fransızlara kapitülasyonlar vermiştir.
- Amaç ;
  1. Avrupa Hristiyan birliğini parçalamak
  2. Akdeniz ticaretini canlandırmak
- Kapitülasyonlar iki hükümdar yaşadığı sürece geçerli olacaktı.
- Ancak Kanuni'nin ölümünden sonra Fransızların isteğiyle 5 kez yenilenmiş ve **I.Mahmut döneminde 1740'ta sürekli hale getirilmiştir.**
- 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşmasıyla Kapitülasyonlar tamamen kaldırılmıştır.

Osmanlı - İran İlişkileri

- İran üzerine İrakeyn (1534), İran (1548) ve Nahçıvan (1553 -1555) olmak üzere üç sefer düzenlenmiştir.
- Bu seferler sonucunda Tebriz, Bağdat, Basra, Nahçıvan, Erivan ve Karabağ alınmış, İran ile **Amasya Antlaşması** imzalanmıştır (1555)
- Amasya Antlaşması, **Osmanlı Devleti ile İran arasındaki ilk antlaşmadır.**

Denizlerde Gelişmeler

- Rodos adası (1522), Trablusgarp ve Bingazi (1551) Saint Jean Şövalyelerinden alındı.
- Cezayir emiri Barbaros Hayrettin Paşa Osmanlı donanmasının başına getirildi, böylece Cezayir Osmanlı topraklarına katıldı. (1533)
- Haçlılarla yapılan **Preveze Deniz Savaşı** kazanılarak **Akdeniz Türk Gölü haline geldi.** (1538)
- Haçlılarla yapılan Cerbe Deniz Savaşı kazanılarak Batı Akdeniz ve Kuzey Afrika'da Türk hakimiyeti kesinleşti. (1560)
- Malta adası kuşatıldı, alınamadı. (1565)
- Sakız adası fethedildi. (1566)

Hint Deniz Seferleri

Nedenleri :

- Coğrafi keşifler sonucu Portekizlilerin Baharat yolunun denetimini ele geçirmeleri ve Müslüman tüccarlara zarar vermeleri
- Hindistan'daki Gücerat İslam Devleti'nin Osmanlı Devleti'nden yardım istemesi

Sonuçları :

- Hindistan'a 4 sefer düzenlendi ancak donanmanın okyanuslara dayanıksız olması nedeniyle istenilen sonuç alınamadı.
- Arap Yarımadası, Habeşistan, Sudan ve Eritre Osmanlı hakimiyetine girdi.
- Kızıldeniz Türk Gölü oldu.

SOKULLU MEHMET PAŞA DÖNEMİ (1564-1579)

- Devşirme kökenli bir devlet adamı olan Sokullu Mehmet Paşa; I.Süleyman, II.Selim ve III.Murat dönemlerinde sadrazamlık yaptı.
- Yemen Osmanlı Devleti'ne bağlandı. (1568)
- Venediklilerden Kıbrıs alındı. (1570)
- İnebahtı Deniz Savaşı'nda Osmanlı donanması Haçlılar tarafından yakıldı. (1571)
- İspanyollar'dan Tunus alındı. (1574)
- Lehistan (1575) ve Fas (1578) Osmanlı Devleti'ne bağlandı.
- 1578'de İngiltere'ye, 1579'da Hollanda'ya kapitülasyonlar verildi.

Kanal Projeleri

- Süveyş Kanalı Projesi ilk kez Yavuz Sultan Selim döneminde gündeme gelmiştir.
- Don-Volga Kanal Projesi ve Süveyş Kanalı Projesi'nin en önemli amacı **Coğrafi Keşiflerle önemini kaybeden İpek ve Baharat yollarını tekrar canlandırmaktır.**
- Bazı devlet adamlarının karşı çıkması yüzünden her iki proje de uygulanamamıştır.

YENİÇAĞ'DA AVRUPA (1453 - 1789)

Yeniçağ; 1453 İstanbul'un fethiyle başlar, 1789 Fransız İhtilali'ne kadar sürer.

Yeniçağ Başlarında Avrupa'daki Gelişmeler :

- Barut'un ateşli silahlarda kullanılması ile Feodalite yıkılmış, mutlak krallıklar güçlenmiştir.
- Pusulanın geliştirilmesi Coğrafi Keşiflere neden olmuştur.
- Kağıt ve matbaanın Avrupa'da yaygınlaşması Hümanizm, Rönesans ve Reform hareketlerine ortam hazırlamıştır.

COĞRAFI KEŞİFLER

Nedenleri :

- Coğrafya bilgisi, pusula ve gemicilikte gelişmelerin yaşanması
- Doğu ticaret yollarının Müslümanların elinde olması
- Fakir Avrupa'nın Doğu'nun zenginliklerine sahip olmak istemesi
- Avrupa'ya gelen malların çok el değiştirmesinden dolayı pahalıya satılması

Önemli Keşifler :

- 1487 Bartelmi Diaz : Ümit Burnu
- 1498 Vasko dö Gama : Hindistan
- 1492-Kristof Kolomb, 1507-Ameriko Vespuçi : Amerika
- 1519-1522 arası Macellan ve Del Kano dünyanın etrafını dolaşarak yuvarlak olduğunu ispatladılar.

Coğrafi Keşiflerin Sonuçları :

- Yeni ticaret yolları, adalar, kıtalar, okyanuslar ve bitki türleri keşfedilmiştir.
- Avrupalılar sömürge imparatorlukları kurmuştur.
- Keşfedilen yerlerdeki değerli madenlerin Avrupa'ya getirilmesiyle altın ve gümüş temel zenginlik kaynağı olmuştur. (Merkantilizm)
- İpek ve Baharat yolları önemini kaybetmiştir. (Osm.ekonomisi bozulmuş ve Osmanlı parası değer kaybetmiştir.)
- Ticaretin gelişmesiyle Burjuva sınıfı güçlenmiştir.
- Atlas Okyanusu limanları önem kazanmış, Akdeniz limanları önemini kaybetmiştir.
- Avrupa'da sanattan anlayan ve sanatçıları destekleyen mesen sınıfı ortaya çıkmıştır.
- Hristiyanlık keşfedilen yerlerde yayılmış, dünyanın düz olduğunu söyleyen kiliseye güven azalmıştır. (Reform Hareketlerinin nedeni)

RÖNESANS HAREKETLERİ

- 15. ve 16. yüzyıllarda Avrupa'da bilim, edebiyat ve güzel sanatlar alanında meydana gelen gelişmelerdir.
- İtalya'da Hümanizm hareketi ile başlamış ve tüm Avrupa'ya yayılmıştır.
- Hümanizm: Kiliseye karşı özgür insan tipi oluşturma akımıdır.

Rönesans'ın Nedenleri :

- İstanbul'un fethi ile İtalya'ya kaçan Bizanslı bilgilerin buradaki antik eserleri tercüme etmeleri
- Coğrafi Keşifler sonucu Avrupa'nın zenginleşmesi
- İslam bilim ve felsefesine ait eserlerin Avrupa'da okutulması
- Matbaanın yaygınlaşması

Rönesans'ın İtalya'da Başlamasının Nedenleri :

- İtalya'nın İslam uygarlıklarıyla yakın ilişki içinde olması
- İstanbul'un fethinden sonra İtalya'ya giden bilgilerin Latince eserleri çevirmeleri
- Zengin şehir devletlerine sahip olan İtalya'da bilimsel ve kültürel çalışmaların desteklenmesi
- İtalya'nın ticaret merkezi olması ve değişik medeniyetlerle sürekli etkileşim içinde olması

Rönesans Döneminde Gelişmeler

- Resimde; Giotto, Leonardo da Vinci, Rafael, Mikelanj
- Mimaride; Mikelanj, Piyer Lesko
- Heykelde; Mikelanj, Donatello
- Edebiyatta; Montaigne, Shekspire, Cervantes
- Dinde; Martin Luther, Erasmus
- Astronomide; Kopernik
- Leonardo da Vinci'nin; Mona Lisa portresi ve Milano'da bir manastırdaki Son Akşam Yemeği tablosu önemli eserlerdir.

Rönesans'ın Sonuçları :

- Skolastik düşünce yıkılmış, Reform Hareketlerine ortam hazırlanmıştır.
  - Akıl, deney ve gözleme dayanan pozitif düşünce gelişmiştir.
  - İslam dünyası bilimdeki öncülüğü Avrupa'ya kaptırmıştır.
- NOT :** Osmanlı Devleti, 15. ve 16. yüzyıllarda bilim, teknik ve mimaride Avrupa'dan ileri düzeyde olduğundan Rönesans hareketlerinden etkilenmemiştir.

REFORM HAREKETLERİ

- 16. yüzyılda Katolik Mezhebi'nde yapılan yenilik ve düzenlemelerdir.
- Reform hareketleri, Almanya'da başlamış ve tüm Avrupa'ya yayılmıştır.

Reform'un Nedenleri :

- Hümanistlerin (Martin Luther ve Erasmus) kilise ve papazları eleştirmesi
- Halkın yoksul olması, papazların lüks içinde yaşaması
- İncil'in milli dillere çevrilmesi
- Almanya'da siyasi birliğin olmaması

Reform Hareketlerinin Gelişimi :

- Martin Luther, 1517'de Wittenberg Kilisesi'nin kapısına bir bildiri asarak görüşlerini dile getirmiştir.
- Luther'i destekleyen Alman Prensleri ile Papa'yı destekleyen Alman kralı Şarlken arasında 25 yıl süren savaşlar olmuştur.

- **Ogsburg Antlaşması (1555)** ile Protestanlık Mezhebi tanınmış ve halkın yönetici prenslerin mezhebini kabul etmesi kararlaştırılmıştır.

NOT : Fransa'da 1598 Nant Fermanı ile Kalvenizm mezhebi resmen tanınmıştır.

Reform'un Sonuçları :

- Avrupa'da yeni mezhepler ortaya çıkmıştır (Almanya'da Protestanlık, Fransa'da Kalvenizm, İngiltere'de Anglikanizm, İskoçya'da Presbiteriyenizm).
- Papa, krallar üzerindeki otoritesini kaybetmiştir.
- Katolik Kilisesi'nin hakim olduğu yerlerde Protestanlar için Engizisyon Mahkemeleri kurulmuştur.
- Katolik Kilisesi Cizvit Tarikatı'nı kurarak sömürgelerde misyonerlik faaliyetlerine başlamıştır.
- Reformun yayıldığı ülkelerde kilisenin malları yağmalanmıştır.
- Protestan ülkelerde eğitim kiliseden alınarak laik eğitime geçilmiştir.
- Mezhep savaşları nedeniyle Osmanlı Devleti'ne karşı bir haçlı ittifakı oluşmamıştır.

OTUZ YIL (MEZHEP) SAVAŞLARI (1618-1648)

- **Nedeni :** Alman kralı II. Ferdinand'ın mezhep birliğini kurmak için Protestan prenslere saldırması.
- **Sonuç : 1648 Westfalya Antlaşması ile ;**
  - Halka mezhep seçme özgürlüğü verilmiş
  - Fransa Almanya'dan Alsas - Loren bölgesini almıştır.

DURAKLAMA DÖNEMİ (1579-1699)

1579 Sokullu Mehmet Paşa'nın ölümünden, 1699 Karlofça Antlaşması'na kadar geçen döneme Duraklama dönemi denilmiştir.

DURAKLAMANIN NEDENLERİ

İç Nedenler :

- Merkezi Yönetimin Bozulması: Sancağa çıkma usulünün kaldırılmasıyla tecrübesiz şehzadelerin başa geçmesi, rüşvet ve iltimas, saray kadınları...
- Eyalet Sisteminin Bozulması: Savaşların uzun sürmesi, Celali İsyanları, köylünün toprağı terk etmesi...
- Ordu ve Donanmanın Bozulması: Devşirme sisteminin bozulması, Yeniçerilerin disiplinsizliği, Ocağa usulsüz alım...

- Ekonominin Bozulması: Savaşların kaybedilmesi, vergi gelirlerinin düşmesi, cülus bahşişleri, saray masrafları...
- Eğitim Sisteminin Bozulması: Medreselerden pozitif bilimlerin çıkarılması, Beşik Uleması...
- Toplum Yapısının Bozulması: Huzur ve güvenin kalmaması, göçler...
- Toprak Sisteminin Bozulması: Köylünün toprağını terk etmesi, tımar sisteminin bozulması...

Dış Nedenler :

- İmparatorluğun Doğal Sınırlara Ulaşması: Üç kıtaya yayılan Osmanlı Devletinin daha geniş topraklarda otorite sağlayamaması, toprakları elinde tutamaması...
- Avrupalı Devletlerin Osmanlı Devletine Karşı Uyguladıkları Politikanın Değişmesi: Avrupa'nın savunmadan saldırıya geçmesi (Kutsal İttifak)
- Avrupa'nın Bilim ve Teknolojide İlerlemesi: Rönesans, Reform...
- Coğrafi Keşiflerin ve Kapitülasyonların Etkisi: İpek ve Baharat yollarının önemini kaybetmesi, Merkantilizm...

17. YÜZYIL SİYASİ OLAYLARI

Osmanlı - İran İlişkileri

Osmanlı-İran savaşlarının nedeni : **Safevilerin Anadolu'da Şiilik propagandası yapmasıdır.**

- 1577-1590 Savaşları : **Ferhat Paşa Ant ile Osm.Dev.** Azerbaycan, Gürcistan ve Dağıstan'ı alarak **doğuda en geniş sınırlarına ulaştı.**
- 1603-1611 Savaşları ve Nasuh Paşa Ant: Azerbaycan, Gürcistan ve Dağıstan geri verildi.
- 1618 Savaşları : Serav Ant
- 1623-1639 Savaşları : **Kasr-ı Şirin Ant ile bugünkü Türkiye-İran sınırı çizilmiştir.**

Osmanlı - Lehistan İlişkileri

- 1621 Hotin Seferi: Yeniçeriler savaşmak istemedi
- 1672 Lehistan Seferi ve **Bucaş Ant: Osm.Dev.** Podolya'yı alarak **batıda en geniş sınırlarına ulaştı.**

Osmanlı - Venedik İlişkileri

- 25 yıllık kuşatmadan sonra 1669'da Girit Adası fethedildi.

Osmanlı - Rus İlişkileri

- **Bahçesaray Ant (1681):** Çehrin Kalesi fethedildi. **Osm.Dev. ile Rusya arasında imzalanan ilk antlaşmadır.**

Osmanlı - Avusturya İlişkileri

- 1593-1606 Savaşları - **Zitvatoruk Ant:** Eğri, Kanije, ve Estergon kaleleri fethedildi. **Osmanlı Devletinin Avusturya karşısındaki siyasi üstünlüğü sona ermiştir.**
- 1664 Vasvar Ant: Uyvar ve Neograt kaleleri fethedildi.
- 1683 Viyana Bozgunu (II.Viyana Kuşatması)

Osmanlı – Kutsal İttifak Savaşları (1683-1699)

- Rusya, Avusturya, Lehistan, Venedik ve Malta Osmanlı Devletine karşı Papa'nın çağrısıyla kutsal ittifak oluşturular. Osm.Dev. yenilmiştir.

Karlofça Antlaşması ile kaybedilen topraklar :

- Avusturya'ya : Macaristan ve Erdel
- Lehistan'a : Ukrayna ve Podolya
- Venedik'e : Dalmaçya kıyıları ve Mora

Karlofça Antlaşmasının Önemi :

- Avrupa'da ilk kez büyük ölçüde toprak kaybeden Osmanlı Devleti gerileme dönemine girmiştir.
- Avrupa'daki Türk ilerleyişi sona ermiştir.
- Rusya ile imzalanan 1700 İstanbul Antlaşması'yla Azak Kalesi Rusya'ya bırakılmış, Rusya Karadeniz'e inmiştir.

DURAKLAMA DÖNEMİ İSYANLARI

İSTANBUL İSYANLARI (Merkez İsyanları – Kapıkulu İsyanları – Yeniçeri İsyanları)

- Yeniçerilerin çıkarmış olduğu isyanlardır.
- Saray kadınları ve ulema isyanlara destek vermiştir.

Nedenleri :

- Yeniçerilerin daha fazla ulufe ve cülus bahşisi istemeleri (Devlet ocak içindir anlayışı)
- Ulema sınıfının ıslahatlara tepki göstermesi

Sonuçları :

- Yeniçerilerin yönetimdeki etkinlikleri artmıştır.
- Devlet otoritesi sarsılmıştır.

Önemli İstanbul İsyanları :

- II. Osman'ın öldürülmesi
- Vaka-yı Vakkıye : IV. Mehmet döneminde 30'dan fazla devlet adamının çınar ağacında asılması.

CELALİ (ANADOLU) İSYANLARI

Anadolu'da eşkiyalar, asker kaçakları, işsizler ve güçlü ailelerin çıkardığı isyanlardır.

Nedenleri :

- Tımar sisteminin bozulması
- Vergilerin artması
- Anadolu'da asayişin bozulması

Sonuçları :

- Anadolu'da huzur ve güven bozuldu.
- Devlete olan güven sarsıldı.
- Şehirlere göç arttı.
- Vergiler azaldı, ekonomi zayıfladı.
- Ayan adı verilen güçlü kişiler ortaya çıktı.
- İsyancılar şiddet yoluyla bastırıldı.

Önemli Celali İsyanları :

Vardar Ali Paşa, Abaza Mehmet Paşa, Canbolatoğlu, Deli Hasan, Kalenderoğlu

NOT : İstanbul ve Celali İsyanları rejime karşı değil, kötü yönetime, kişilere ve ıslahatlara karşı çıkmıştır.

EYALET İSYANLARI

Eyaletlerdeki yerel yöneticilerin ve halkın çıkardığı isyanlardır.

Nedenleri :

- Merkezi otoritenin zayıflaması
- Vergilerin artması

Sonuçları : Devlet otoritesi sarsıldı.

Önemli Eyalet İsyanları :

Eflak, Boğdan, Erdel, Kırım, Yemen, Bağdat, Halep

17. YÜZYIL ISLAHATLARI

- III. Mehmet; «sancağa çıkma usulü»nü kaldırmış, «kafes usulü»nü getirmiştir. (Oğlu I. Ahmet'i sancağa göndermemiştir.) Bu durum tecrübesiz şehzadelerin tahta çıkmasına neden olmuştur.

- I. Ahmet; veraset anlayışını değiştirerek «**ekber ve erşed sistemi**»ni getirmiştir.
- Kuyucu Murat Paşa; Celali İsyanlarını şiddetle bastırmıştır.
- II. Osman; saray dışından evlenerek saray kadınlarının devlet işlerine müdahalesini önlemek istemiş, Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmak istediysede başarılı olamamış, şeyhülislamın fetva dışındaki yetkilerini elinden almıştır.
- IV. Murat; saray kadınlarının devlet işlerine karışmasını engellemiş, Yeniçerileri itaat altına almış, Celali İsyanlarını bastırmış, **içki ve tütün yasağı** getirmiş ve devletin durumuyla ilgili raporlar hazırlatmıştır. (**Koçi Bey Risalesi**)
- Tarhuncu Ahmet Paşa; modern anlamda ilk bütçeyi hazırlamıştır. Bütçeyi denkleştirmek için saray masraflarının kısılmasını istemiştir.
- Köprülü Mehmet Paşa, bazı şartlar ileri sürerek sadrazam olmuş, İstanbul'daki karışıklıkları önlemiş, Celali ve Erdel isyanlarını şiddetle bastırmıştır.

17. Yüzyıl İslahatlarının Özellikleri :

- İslahatlar, şahıslara bağlı kalmış, devlet politikası haline getirilememiştir.
- Sorunların köküne inilememiş, baskı ve şiddet yoluyla otorite güçlendirilmek istenmiştir.
- Avrupa'nın üstünlüğü kabul edilmemiş, ıslahatlarda Avrupa etkisi yoktur.
- Askeri ıslahatlara ağırlık verilmiş ve daha çok Yükselme dönemi uygulamaları esas alınmıştır.

GERİLEME DÖNEMİ (1699 - 1792)

- 1699 Karlofça Antlaşması ile başlar 1792 Yaş Antlaşmasına kadar devam eder.
- **Osmanlı Devleti'nin bu dönemdeki politikası :** Kaybedilen yerleri geri almaya çalışmış, başarılı olamayınca elindeki toprakları korumaya çalışmıştır.
- Bu dönemde Avrupa tarzı ıslahatlar yapılmıştır.

18. YÜZYIL SİYASİ OLAYLARI

Osmanlı - Rus Savaşları

Rusya'nın Tarihi Politikası : Sıcak denizlere inmek, Ortodoksları himaye altına almak.

- **Pрут Savaşı :**
  - Nedeni: Rusların İsveç kralını takip ederek Osmanlı topraklarına girmesi
  - 1711 Prut Ant: Azak Kalesi geri alındı.
- **1724 İstanbul Ant. :** Rusya'yla imzalanan ilk dostluk antlaşmasıdır. (İran topraklarının paylaşımı)
- **1768-1774 Savaşları :**
  - **Nedeni:** Rusların Leh milliyetçilerini takip ederek Osm. topraklarına girmesi
  - 1770 Çeşme Baskını ile Ruslar Osm. donanmasını yakmıştır.
  - **Küçük Kaynarca Ant.** imzalanmıştır.(1774)
  - Osm. Dev. ilk kez halkı Müslüman olan bir toprak parçasını kaybetmiştir. (Kırım)
  - Osm.Dev. ilk kez savaş tazminatı ödemiştir.
  - Karadeniz Türk gölü olmaktan çıkmıştır.
  - Ruslar ilk kez sıcak denizlere inmiştir. (Akdeniz'e)
  - Rusya Osm.Dev.nin içişlerine karışma hakkı elde etmiştir. (Ortodoksların Koruyucusu)
- **1779 Aynalıkavak Tenkihnamesi :** Kırım Rusların işgaline açık hale gelmiştir.

Osmanlı - Avusturya İlişkileri

- **1718 Pasarofça Ant** : Osmanlı devleti Avrupa'nın üstünlüğünü kabul etmiştir.

Osmanlı – Rus ve Avusturya Savaşları

- **Nedeni:** Rusya ve Avusturya'nın, Osmanlı topraklarını paylaşmak istemeleri
- **1736-1739 Savaşları :**
  - **Belgrat Ant.** : Son kazançlı ant.
  - Belgrat geri alınmıştır.
  - Fransa arabuluculuk yaptığı için kapitülasyonlar sürekli hale getirilmiştir.
- **1787-1792 Savaşları :**
  - Avusturya ile 1791 Zıstovi Ant.
  - **Rusya ile 1792 Yaş Ant.:** Kırım'ın Rusya'ya ait olduğu onaylanmış, Osm.Dev.nin gerileme dönemi bitmiş, dağılma dönemi başlamıştır.

Osmanlı - İran İlişkileri

- 1746 Kerden Ant. (II.Kasr-ı Şirin)

Osmanlı - Fransız İlişkileri

- **1798-1801 Savaşları: El-Ariş Ant :**
  - Bu savaş sırasında Osm. Dev. İlk defa denge siyaseti izlemiştir. (Rusya ve İngiltere'den yardım istemiştir)
  - Nizam-ı Cedit ordusu Napolyon'u yenmiştir.

GREK PROJESİ

- Rus Prensi Potemkin tarafından, Osmanlı Devleti'ni yıkmak amacıyla hazırlanmıştır.
- Projeye göre Türkler Avrupa'dan atılacak, İstanbul merkezli Grek Devleti kurulacak, devletin başına bir Rus prensi getirilecek.

DAKYA PROJESİ

- Rusya ve Avusturya tarafından Osmanlı topraklarını paylaşmak amacıyla hazırlanmıştır.
- Projeye göre Eflâk-Boğdan ve Besarabya'da Dakya adıyla Rusya ve Avusturya'ya bağlı bir devlet kurulacaktı.

YENİÇAĞDA AVRUPA

SANAYİ (ENDÜSTRİ) İNKILABI (1750-1830)

- Sanayi İnkılabı, insan ve hayvan gücüne dayalı üretimden makine gücüne dayalı üretime geçiştir.
- Coğrafi Keşifler ve sömürgecilik ile Avrupa'da sermaye ve hammadde birikimi olmuştur.
- Pozitif bilimlerdeki buluş ve icatların üretime uygulanmasıyla sanayi inkılabı 18.yy'da İngiltere'de başlamıştır. (James Watt -Buhar gücünün sanayide kullanılması)

Sanayi İnkılabı'nın Sonuçları :

- Hammadde ve pazar ihtiyacı, sömürgecilik faaliyetlerini hızlandırdı, Avrupalı devletler arasında bloklaşmalara ve savaşlara neden oldu.
- Seri ve ucuz üretim başladı.
- Tarımsal üretim arttı.
- İşçi sınıfı ve işçi-işveren sorunları ortaya çıktı.
- Kapitalizm ve emperyalizm gibi akımlar ortaya çıktı.
- Köyden kente göç hızlandı.
- Şehir nüfusu artınca;
  - Gecekondulaşma arttı
  - Güvenlik sorunu ortaya çıktı

- Suç işleme oranı arttı
- Alt yapı sorunları ortaya çıktı

NOT: Avrupalılar 17.yüzyılı «Akıl Çağı», 18.yüzyılı ise «Aydınlanma Çağı» olarak adlandırmışlardır.

Sanayi İnkılabı'nın Osmanlı Devleti'ne Etkileri :

- Avrupa'da üretilen ucuz mallar kapitülasyonlar sayesinde Osmanlı ülkesine rahatça girmiştir.
- Osmanlı toprakları, Avrupa'nın açık pazarı haline gelmiştir.
- Osmanlı el tezgahları çökmüştür.
- Lonca Örgütü zayıflayarak ortadan kalkmıştır.
- Osmanlı toprakları sömürgeleştirilmeye başlanmıştır. (Fransa; Cezayir ve Tunus'u, İngiltere; Kıbrıs ve Mısır'ı, İtalya; Trablusgarp'ı işgal etmiştir.

ABD'NİN KURULUŞU

- İngiltere, Fransa'ya karşı Yediyıl Savaşlarını (1756-1763) kazanmasına rağmen mali krize düşmüş, bunun için Amerika'daki kolonilerinden yeni vergiler istemiştir.
- Bu durum koloniler ile İngiltere'nin arasını açmıştır.
- 13 Koloni I. ve II. Filedelphiya kongrelerini toplayarak İngiltere ile mücadele kararı almış ve İnsan hakları beyannamesini yayınlamışlardır (1776).
- Bu beyannamede;
  - İnsanların doğuştan gelen haklarının devredilemeyeceği ve değiştirilemeyeceği
  - İnsanların yaşama, özgürlük ve mutluluğu arama haklarının olduğu belirtilmiştir.
- Fransa, Hollanda ve İspanya'nın da desteklediği 13 koloni yedi yıl süren savaşlar sonunda İngiltere'yi yenmişlerdir.
- **Versay Antlaşması**'yla (1783) bağımsızlığını kazanan 13 koloni, 1787'de birleşerek ABD'yi kurmuştur.

FRANSIZ İHTİLALİ (1789)

Nedenleri :

- Ekonominin bozulması ve halktan yeni vergilerin istenmesi
- Halkın; soylular, rahipler, burjuvalar ve köylüler diye sınıflara ayrılması
- Kralın halka baskı yapması
- Fransız aydınlarının eserleriyle halkı aydınlatmaları
- İngiltere ve ABD'de demokratik yönetimlerin kurulması

Sonuçları:

- Milliyetçilik (ulusçuluk) akımı yayılmıştır.
- İmparatorluklar parçalanmış, ulus devletleri kurulmaya başlanmıştır.
- Özgürlük, adalet ve eşitlik gibi kavramlar yayılmıştır.
- Yeniçağ sona ermiş, Yakınçağ başlamıştır.

Fransız İhtilali'nin Osmanlı Devleti'ne Etkileri

Olumlu Etkisi :

- Fransız İhtilali'nin yaydığı insan hakları, eşitlik, özgürlük, hukukun üstünlüğü gibi düşünceler Osmanlı aydınlarını etkilemiştir.
- Osmanlı Devletinde Tanzimat ve Islahat Fermanları ile meşrutiyetin ilanına neden olmuştur.

Olumsuz Etkisi :

- Milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı Devleti'ndeki azınlıklar ayaklanmış ve bağımsızlıklarını kazanarak Osmanlı Devletini toprak kaybına uğratmıştır.

Fransız İhtilali'nin Avrupa ve Dünya Ülkelerine Etkileri

- İhtilalden sonra Fransa, Napolyon Bonapart yönetiminde Avrupa'da büyük bir güç durumuna geldi.
- Napolyon'un amacı, Fransa'yı Avrupa'nın en güçlü devleti yapmak ve ihtilal fikirlerini yaymaktır. Avrupalı devletler ise mutlakiyetçi yapılarını korumak istiyorlardı.
- Fransa ile Avrupa devletleri arasında 1793-1815 yılları arasında meydana gelen İhtilal Savaşları (Napolyon Savaşları) sonunda Napolyon teslim olmuştur.

Viyana Kongresi (1815)

- Napolyon'un bozduğu Avrupa haritasını yeniden çizmek için Avrupalı devletler (İngiltere, Fransa, Avusturya, Prusya ve Rusya) Avusturya arşidükü Metternich başkanlığında toplandılar.
- Kongrede Meternik sistemi adı verilen bir politika oluşturdular. Bu sisteme göre Avrupa'nın herhangi bir yerinde ayaklanma çıkması durumunda birlikte hareket edecekler ve bu ayaklanmaları bastıracaktı.

Kongrede Avrupa haritası milliyet unsuru dikkate alınmadan çizildiğinden bu sınırlar kalıcı olmamıştır.

NOT : Avrupalı devletler bu kararları Osmanlı Devleti'nde uygulamamışlar ve Yunan isyanına destek vermişlerdir. (Çifte standart)

1830 İHTİLALLERİ :

Nedeni : Fransa'da kralın meşrutiyeti iptal ederek mutlak monarşiyi kurmak istemesi

Sonuçları :

- Meşrutiyet yanlıları Lui Filip'i kral seçerek mutlak monarşiye geçişi engellemiştir.
- Bu ihtilaller bütün Avrupa'yı etkilemiştir. Viyana Kongresi ile birleştirilen Belçika ile Hollanda, İsveç ile Norveç birbirlerinden ayrılmıştır.

1848 İHTİLALLERİ :

İsyan Fransa'da başladı, tüm Avrupa'ya yayıldı.

Nedeni : Sanayi inkılabı ile oluşan işçi sınıfının hak arayışı.

Sonuçları :

- İdam cezası kaldırıldı.
- Esir ticareti yasaklandı.
- İşçi hakları gelişti, sendikalar kuruldu.
- Sosyalist ve komünist partiler kuruldu.
- Avrupa'da meşrutî yönetimlerden Cumhuriyete geçiş başladı.

18. YÜZYIL ISLAHATLARI

Lale Devri (1718 - 1730) Islahatları :

- Pasarofça Antlaşması'ndan (1718) Patrona Halil İsyanı'na kadar (1730) geçen döneme Lale Devri denilmiştir.
- Padişah III. Ahmet, Sadrazam Nevşehirli Damat İbrahim Paşa ve Şair Nedim dönemin önemli şahsiyetleridir.
- Sivil mimari gelişmiştir (III. Ahmet Çeşmesi).
- **İlk Türk matbaası** açılmıştır. (İbrahim Müteferrika)
- Yalova'da kağıt fabrikası açılmıştır.
- Avrupa'ya **ilk defa geçici elçiler** gönderilmiştir.
- İlk çiçek aşısı kullanılmıştır.
- Doğu ve Batı klasikleri Türkçeye tercüme edilmiştir.

- İstanbul'da çini fabrikası kurulmuştur.
- Yeniçerilerden **İtfaiye örgütü** kurulmuştur. (Tulumbacılar)

Lale Devri Islahatlarının Özellikleri :

- Avrupa tarzında yapılan ilk ıslahat hareketleridir. Bu durum; Avrupa'nın üstünlüğünün kabul edildiğinin göstergesidir.
- Askeri alanda ıslahat yapılmamıştır. (Yeniçerilerin tepkisi var)
- Avrupa'ya elçilerin gönderilmesi Batıdaki gelişmelerin takip edilmek istendiğinin göstergesidir.

NOT: Lale devrini sona erdiren Patrona Halil İsyanı (1730) yönetime ve ıslahatlara karşı değil, eğlenceli hayat tarzına karşı çıkmış bir isyandır.

I. Mahmut Dönemi Islahatları (1730 - 1754)

- Humbaracı Ahmet Paşa (Kont dö Bonneval) Topçu ve Humbaracı ocaklarında düzenlemeler yapmıştır.
- Ordunun subay ihtiyacını karşılamak için Hendesehane kurulmuştur. (Askeri alanda Avrupa tarzı ilk ıslahat)
- Ordu; bölük, tabur ve alay şeklinde yeniden düzenlemiştir.

III. Mustafa Dönemi Islahatları (1757 - 1774)

- Sürat Topçuları Ocağı kurulmuştur. (Baron Dö Tott)
- Deniz Mühendishanesi (Mühendishane-i Bahri Hümayun) kurulmuştur.
- **İlk iç borç** alınmıştır. (Esham Sistemi)

I. Abdülhamit Dönemi Islahatları (1774 - 1789)

- İstihkam okulu açılmış ve donanma ıslah edilmiştir.
- Kapitülasyonların olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla yerli malı kullanımı teşvik edilmiştir.
- Ulufe alım satımı yasaklanmış ve yeniçeri sayımı yapılmıştır.

III. Selim Dönemi Islahatları (1789 - 1807)

- **Nizam-ı Cedit ordusu** kurulmuştur (Avrupa tarzı kurulan ilk ordu).
- Bu ordunun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla **İrad-ı Cedit hazinesi** oluşturulmuştur.
- Avrupa'da **daimi elçilikler** açılmıştır. (Londra, Paris, Viyana, Berlin)
- **Fransızca ilk yabancı dil** olarak okutulmaya başlanmıştır.
- Ordunun subay ihtiyacını karşılamak amacıyla Mühendishane-i Berri Hümayun (Kara Mühendishanesi) kurulmuştur.
- Yerli malı kullanımı teşvik edilmiştir.
- Resmi devlet matbaası kurulmuştur.

NOT : Nizam-ı Cedit Islahatları ve III. Selim Dönemi, Kabakçı Mustafa isyanı ile sona ermiştir.

18. Yüzyıl Islahatları'nın Genel Özellikleri

- İlk kez Batılı tarzda ıslahatlar yapılmıştır.
- Avrupa'dan uzmanlar getirilmiş ve askeri ıslahatlara ağırlık verilmiştir.
- Mimaride Avrupa'nın etkisiyle Barok ve Rokoko tarzları uygulanmıştır.
- Islahatlar devlet politikası haline getirilememiş, şahıslara bağlı kalmıştır.
- Yeniçerilerin karşı çıkması ve devlet politikası haline getirilememesi ıslahatların başarısız olmasında etkili olmuştur.

DAĞILMA DÖNEMİ (1792-1922)

- Dağılma Dönemi 1792 Yaş Antlaşmasıyla başlar, 1922 Saltanatın Kaldırılmasına kadar devam eder.
- Osmanlı Devletinin 19. yüzyıldaki politikası: Avrupalı devletler arasındaki rekabetten yararlanarak **Denge Siyaseti** izlemiştir.

1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı

- **Nedeni** : Fransa'nın Mısır'ı işgal etmesi nedeniyle Osmanlı Devleti'ne yardıma gelen Rus donanmasının geri dönmemesi.
- Rusya ile Fransa arasında Osmanlı topraklarının paylaşımı konusunda Tilsit Antlaşması yapıldı.
- İngiltere ile Osmanlı Devleti arasında **Kale-i Sultaniye Antlaşması** imzalandı. Buna göre hiçbir devletin savaş gemileri boğazlardan geçemeyecek. (Osmanlı Devleti'nin Boğazlarla ilgili imzaladığı ilk antlaşma)
- **Sonuç** : Osmanlı Devleti Rusya'ya yenildi, Bükreş Antlaşması imzalandı. Buna göre Sırbistan'a imtiyazlar verildi ve Baserabya Rusya'ya bırakıldı.

SIRP İSYANI (1804-1817)

Nedenleri :

- Milliyetçilik akımının etkisi
- Sırbistan'ın savaş alanı olması
- Bölgedeki yöneticilerin halka kötü davranması
- Avrupalı devletlerin kışkırtmaları

Sonuçları : Sırplar;

- 1812 Bükreş Antlaşması ile imtiyaz
  - 1829 Edirne Antlaşması ile özerklik
  - 1878 Berlin Antlaşması ile bağımsızlık kazandılar.
- NOT** : Milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı Devleti'ne karşı isyan eden ilk azınlık Sırlardır.

YUNAN (RUM) İSYANI (1820)

Nedenleri:

- Milliyetçilik akımının etkisi
- Rusların ve Rumların eski Bizans İmparatorluğu'nu yeniden kurmak istemeleri (Megalo İdea)
- Avrupa devletlerinin kışkırtması
- Rum aydınlarının çalışmaları
- Rus çarı tarafından kurulan Etniki Eteryay Cemiyeti'nin faaliyetleri
- Fener Rum Patrikhanesi'nin Rumları isyana teşvik etmesi

İsyanın Gelişimi:

- II. Mahmut, Mısır valisi Mehmet Ali Paşa'nın yardımı ile Yunan İsyanını bastırmıştır fakat İngiltere, Fransa ve Rusya, Yunanistan'a özerklik verilmesini istemişlerdir.
- Osmanlı Devleti kabul etmeyince İngiltere, Fransa ve Rusya Osmanlı ve Mısır donanmalarını Navarin limanında yakmışlardır. (Navarin baskını 1827)
- Rusya, doğuda Kars ve Erzurum'u, batıda ise Edirne'yi işgal etmiştir.
- Zor durumda kalan Osmanlı Devleti Edirne Antlaşması'nı imzalamak zorunda kalmıştır.

Sonuçları :

1829 Edirne Antlaşması'na göre;

- Yunanistan bağımsız olmuştur.
- Sırbistan, Eflak ve Boğdan'a özerklik verilmiştir.
- Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödemiştir.

NOT 1 : Milliyetçilik akımının etkisiyle Osmanlı Devleti'ne isyan edip bağımsız olan ilk azınlık Yunanlılar olmuştur.

NOT 2 : Yunan İsyanı sırasında Fransa Cezayir'i işgal etmiş (1827 - 1830), böylece Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'da ilk kez toprak kaybı yaşamıştır.

MISIR SORUNU

(KAVALALI MEHMET ALİ PAŞA İSYANI)

- Mehmet Ali Paşa, Yunanistan'ın bağımsızlığı ile kendisine vaad edilen Mora valiliğini kaybetmiştir.
- Mora'ya karşılık Suriye valiliğini istemiş, bu isteği reddedilince de isyan ederek Kütahya'ya kadar ilerlemiştir.
- Osmanlı Devleti önce İngiltere ve Fransa'dan sonra da Rusya'dan yardım istemiştir.
- Osmanlı Devleti ile Rusya arasında **Hünkar İskeleyi Antlaşması** imzalanmıştır (1833). Buna göre;
  - İki ülkeden biri saldırıya uğrarsa diğer ülke yardım edecek,
  - Rusya batılı devletlerle savaşırsa Osmanlı Devleti boğazları kapatacak.
- İngiltere ve Fransa'nın araya girmesiyle Osmanlı Devleti ile Mehmet Ali Paşa arasında **Kütahya Antlaşması** imzalanmıştır (1833). Buna göre;
  - Mehmet Ali Paşa'ya Mısır valiliğine ek olarak Girit ve Şam valilikleri,
  - Oğlu İbrahim Paşa'ya Cidde valiliğine ek olarak Adana valiliği verilmiştir.
- Mısır Sorununun çözümünde İngiltere'nin desteğini almak için **1838 Balta Limanı Ticaret Antlaşması** imzalanmış, bu antlaşmayla **İngiltere'ye ticari imtiyazlar** verilmiştir.
- 1838'de Mehmet Ali Paşa bağımsızlığını ilan edip Osmanlı Devleti ile yaptığı Nizip Savaşını kazanmıştır.
- İngiltere, Mısır Sorununu uluslararası Londra Konferansı'na taşımıştır. (1840)
Londra Konferansı'na göre;
  - ❖ Mısır Osmanlı Devleti'ne bağlı kalacak
  - ❖ Mısır valiliği babadan oğula geçmek üzere Mehmet Ali Paşa'ya bırakılacak.

NOT 1 : Osmanlı Devleti Avrupa'nın desteğini almak ve konferansta azınlık haklarının gündeme gelmesini önlemek için 1839'da Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir.

NOT 2 : Kavalalı Mehmet Ali Paşa isyanıyla Osmanlı Devleti'nin bir valisiyle bile baş edemeyecek kadar güçsüz olduğu anlaşılmıştır.

Boğazlar Sorunu

- 1841'de Hünkar İskeleyi Antlaşması'nın süresi dolunca Boğazların durumunu görüşmek için Londra Konferansı toplanmıştır. (1841)
- Konferansa; İngiltere, Fransa, Rusya, Avusturya, Prusya ve Osmanlı Devleti katılmıştır.
- **Londra Boğazlar Sözleşmesi'**ne göre;
  - Boğazlar Osmanlı egemenliğinde olacak
  - Barış zamanında bütün devletlerin savaş gemilerine kapalı, ticaret gemilerine açık olacak

Londra Boğazlar Sözleşmesi'nin Önemi : Boğazlar, uluslararası bir statüye kavuşmuştur.

Mülteciler Sorunu

- 1848'de Avusturya ve Rusya'dan kaçan Macar ve Leh mülteciler Osmanlı Devleti'ne sığındılar.
- Avusturya ve Rusya mültecilerin kendilerine iade edilmesi için Osmanlı Devleti'ne baskı yaptılar.
- Avrupalı büyük devletlerin Osmanlı Devleti'ni desteklemesi sonucu Avusturya ve Rusya bu isteklerinden vazgeçtiler.
- Osmanlı Devleti'nin mültecilere sahip çıkması, Avrupa'daki itibarını arttırmıştır.

Kırım Savaşı (1853 - 1856)

Nedeni : Rusya'nın, Osmanlı Devleti'nden Kutsal Yerler Sorununun Ortodoksların lehine çözümlenmesini ve Hünkar İskelesi Antlaşması'na benzer bir antlaşmanın yapılmasını istemesidir.

- Bu istekleri reddedilince Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.
- Osmanlı donanması Rusya tarafından yakılmıştır (Sinop Baskını -1853)
- İngiltere ve Fransa Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girmiştir.

Sonuç : Paris Antlaşması imzalanmıştır (1856).

1856 Paris Antlaşmasına göre;

- Osmanlı Devleti Avrupa devleti sayılacak
- Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğü Avrupalı devletlerin garantisinde olacak
- Osmanlı Devleti ve Rusya, Karadeniz'de savaş gemisi ve tersane bulunduramayacak
- Boğazlarla ilgili Londra Antlaşması geçerli olacak Bu devletler İslahat Fermanının uygulanmasına ve Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmayacak

NOT 1: Kırım Savaşı sırasında Osmanlı Devleti **ilk kez dış borç** almıştır (1854 - İngiltere'den)

NOT 2: İngiltere ve Fransa'nın Akdeniz'deki çıkarları korunmuştur.

1877 - 1878 Osmanlı - Rus Savaşı (93 Harbi)

Panslavizm: Rusya'nın tüm Slav toplumları tek çatı altında toplama amacıdır.

- Rusya bu amaçla 19. yüzyılda Balkanlarda isyanlar çıkarmaya çalışmıştır.
- Hersek'te başlayan isyanların Balkanlara yayılmasıyla Balkan Bunalımı ortaya çıkmıştır (1875).
- Avrupa devletleri, Balkan Bunalımını görüşmek amacıyla İstanbul'da Tersane Konferansı'nı (1876) toplamışlardır.
- Tersane Konferansı'nda Osmanlı Devleti'nden;
  - Sırbistan ve Karadağ'ın topraklarının genişletilmesi,
  - Bosna, Hersek ve Bulgaristan'a özerklik verilmesi istenmiştir.
- Osmanlı Devleti, bu kararları kabul etmeyince Rusya, Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır (1877).
- İngiltere bu savaş sırasında Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruma politikasından vazgeçmiştir.
- Osmanlı Devleti yenilmiş ve Rusya ile Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşması'nı imzalamıştır.
- **Ayastefanos Antlaşması'na göre;**
  - Büyük bir Bulgaristan Krallığı kurulacak

- Sırbistan, Romanya ve Karadağ bağımsız olacak
- Kars, Ardahan, Batum ve Doğu Beyazıt Rusya'ya bırakılacak
- Bosna-Hersek'e özerklik verilecek
- Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecek
- Girit ile Ermenilerin bulunduğu yerlerde ıslahatlar yapacak
- İngiltere, Avusturya ve Almanya bu antlaşmaya karşı çıkmıştır.
- Ayastefanos Antlaşması yürürlüğe girmemiş, yerine 1878 Berlin Antlaşması imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

1878 Berlin Antlaşması :

- Sırbistan, Karadağ ve Romanya bağımsız olacak
- Bulgaristan'a özerklik verilecek
- Osmanlı Devleti tazminat ödeyecek
- Girit'te ve Ermenilerin oturdukları yerlerde ıslahatlar yapılacak
- Kars, Ardahan ve Batum Rusya'ya, Doğu Beyazıt Osmanlı Devleti'ne bırakılacak
- Bosna-Hersek geçici olarak Avusturya'ya, Teselya Yunanistan'a verilecek

NOT 1: Berlin Antlaşması öncesinde Kıbrıs İngiltere'ye üs olarak verilmiştir (1878).

NOT 2: Fransızlar Tunus'u (1881), İngilizler Mısır'ı (1882) işgal etmiştir.

NOT 3: 1908'de; Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş, Girit Yunanistan'a katıldığını ilan etmiş, Avusturya Bosna-Hersek'i almıştır.

II. MAHMUT DÖNEMİ İSLAHATLARI

Yönetim Alanında Yapılan İslahatlar:

- Ayanlarla **Sened-i İttifak** Sözleşmesi yapılmıştır. (1808)
- Sened-i İttifak ile **padişahın yetkileri ilk defa kısıtlanmıştır.**

İdari Alanda Yapılan İslahatlar:

- **Divan-ı Hümayun kaldırılmış**, bakanlıklar (nazırlıklar) kurulmuştur.
- **Tımar ve zeamet kaldırılmış**, memurlara maaş bağlanmıştır.
- Memurlara fes, ceket ve pantolon giyme zorunluluğu getirilmiştir.
- Sadrazamlık Başvekaletle çevrilmiştir.
- Devlet memurlarına nişan ve rütbe verilmiştir.
- İllere merkezden valiler gönderilmiştir.
- Askerlik işleri için Dar-ı Şura-yı Askeriye, Yönetim işleri için Dar-ı Şura-yı Babıali, Adalet işleri için Meclis-i Vala-yı Ahkam-ı Adliye kurulmuştur.
- **Muhtarlıklar** kurulmuştur.
- **Polis ve posta** teşkilatı kurulmuştur.
- **Pasaport** uygulamasına başlanmıştır.
- Devlet memurlarının malvarlığına el koyma yani Müsadere usulü kaldırılmıştır.
- **İlk resmi gazete (Takvim-i Vekayi)** yayımlanmıştır.
- Sağlıkla ilgili **karantina** uygulaması başlatılmıştır.
- Anadolu'dan İstanbul'a gelecek olan kişiler için Mürur Tezkeresi (geçiş belgesi) alma zorunluluğu getirilmiştir.

Askeri Alanda Yapılan İslahatlar :

- Alemdar Mustafa Paşa tarafından oluşturulan Sekban-ı Cedit Ordusu ve arkasından oluşturulan Eşkinci Ocağı, Yeniçerilerin isyanı sonucunda kapatılmışlardır.
- Halkın ve ulemanın desteğiyle **1826'da Yeniçeri Ocağı kaldırılmış** (Vaka-yı Hayriye), yerine **Asakir-i Mansure-i Muhammediye ordusu** kurulmuştur.
- Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasıyla, islahatların önü açılmış ve padişahların yönetimdeki otoriteleri artmıştır.
- Eyaletlerde güvenliği sağlamak için Redif birlikleri kurulmuştur (1834).
- Eyaletlerde idari ve askeri yetkiye sahip Müşirlikler kurulmuştur.
- Seraskerlik (Başkomutanlık) makamı oluşturulmuştur.
- **İlk defa** askeri amaçlı **nüfus sayımı** yapılmıştır (1831- yalnız erkekler sayılmıştır)

Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İslahatlar :

- İlk kez Avrupa tarzı okullar açılmıştır.
- **Mekteb** : Avrupa tarzı açılan okullar
- **Medrese**: İslami tarz eğitim veren okullar
- İstanbul'da **ilköğretim zorunlu** hale getirilmiştir.
- Enderun Mektebi'nin yerine, Mekteb-i Maarif-i Adliye açılmıştır. (Devlet adamı yetiştirmek için)
- Rüşdiyeler, Mekteb-i Ulum-ı Edebiye ve Askeri İdadi açılmıştır.
- **Rüşdiye**: Ortaokul
- **İdadi**: Lise
- **İlk kez Avrupa'ya öğrenci** gönderilmiştir.
- Tıphane-i Amire (Askeri Tıp Okulu), Mekteb-i Fünun-ı Harbiye ve Mızık-ı Hümayun (Bando ve Mızık Okulu) açılmıştır.
- Tercüme Odası kurulmuştur.
- Avrupa tarzı müzik serbest bırakılmıştır.

NOT : Medrese ve Mekteplerin birlikte Osmanlı'da olduğu ikili eğitim sistemi Osmanlı toplumunda iki tip insan ortaya çıkarmıştır. (Mektepli-Medreseli)

Ekonomi Alanında Yapılan İslahatlar :

- Eyüp'te Feshane kurulmuş ve Bakırköy'de bez fabrikası açılmıştır.
- Osmanlı tüccarlarının yabancılarla rekabet edebilmeleri için gümrük vergilerinde kolaylıklar sağlanmıştır.
- Ticaret ve Evkaf Nezareti (bakanlığı) kurulmuştur.

NOT : **1838 Balta Limanı Antlaşması**'yla İngiltere'ye ve diğer Avrupa devletlerine ticari imtiyazların verilmesi Osmanlı ekonomisine büyük darbe vurmuştur.

TANZİMAT FERMANI (1839)

Abdülmecit döneminde sadrazam Mustafa Reşit Paşa tarafından hazırlanmıştır.

Amaç ;

- Devleti çöküntüden kurtarmak
- Mısır Sorununda Avrupa'nın desteğini almak
- Avrupalı devletlerin azınlıkları bahane ederek Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasını önlemek

Tanzimat Fermanı'na Göre ;

- Bütün tebaanın can ve mal güvenliği devletin garantisinde olacak
- Mahkemeler herkese açık olacak
- Hiç kimse yargılanmadan cezalandırılmayacak
- Kanun önünde herkes eşit sayılacak

- Vergiler herkesin gelirin göre toplanacak
- Herkes miras bırakabilecek
- Askerlik vatan hizmeti sayılacak

Tanzimat Fermanı'nın Önemi:

- Tanzimat Fermanı halkın ve Avrupalıların baskısı ile değil, yöneticilerin isteğiyle ilan edilmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde, anayasacılık ve demokrasi faaliyetleri başlamıştır.
- Padişah ilk kez kendi gücünün üstünde kanun gücünün olduğunu kabul etmiştir.
- Tüm Osmanlı tebaası eşit sayılmıştır.
- Tanzimat döneminde; Ceride-i Havadis, Tercüman-ı Ahval, Tasvir-i Efkâr gazeteleri yayın hayatına başlamış, halk siyasi ve kültürel konularda aydınlanmıştır.

ISLAHAT FERMANI (1856)

Paris Konferansı'ndan önce İngiltere ve Fransa'nın istekleri doğrultusunda hazırlanmıştır.

Amaç 1: Avrupalı devletlerin Osmanlı Devleti'nin iç işlerine karışmasını engellemek

Amaç 2: Azınlıkların devlete bağlılığını artırmak

İslahat Fermanı'na Göre ;

- Gayrimüslimler;
  - Okul, kilise ve hastane açabilecek
  - Devlet memurluklarına ve il meclislerine girebilecek
  - Askerlik için nakdi bedel ödeyebilecek
- Gayrimüslimleri küçük düşürücü ifadeler kullanılmayacak (Gavur denilmeyecek)
- Cizye vergisi kaldırılacak
- Herkes şirket ve banka açabilecek
- Yabancılar Osmanlı ülkesinde mülk edinebilecek

Tanzimat Fermanı ile İslahat Fermanı Arasındaki Farklar:

1. Tanzimat Fermanı Osmanlı yöneticilerinin isteğiyle ilan edilmiştir. İslahat Fermanı İngiltere ve Fransa'nın baskısıyla ilan edilmiştir.
2. Tanzimat Fermanı ile tüm Osmanlı tebaasına haklar verilmiştir. İslahat Fermanı ile sadece gayrimüslimlere haklar verilmiştir.

Tanzimat Döneminin Diğer Yenilikleri (1839-1876) :

- İltizam Sistemi kaldırıldı.
- Okulların ders kitaplarını hazırlamak için Encümen-i Daniş komisyonu kuruldu. (1851)
- 1868'de Şura-yı Devlet (Danıştay) ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye (Yargıtay) kuruldu. Böylece yürütme ile yargı birbirinden ayrılmış ve yargının bağımsızlığı sağlanmıştır.
- Lise düzeyinde Sultaniler açıldı (ilk sultanî: Galatasaray Sultanisi-1868)
- 1873'te sultanî seviyesinde eğitim veren, fakir ve kimsesiz çocukların okutulduğu Darüşşafaka açıldı.
- Maarif Nezareti'ne bağlı ilkokullara Mekteb-i İptidai, Evkaf Nezareti'ne bağlı ilkokullara Sıbyan Mektebi denilmiştir.

I. MEŞRUTİYET DÖNEMİ

Meşrutiyet = Padişah + Meclis

II. Abdülhamit döneminde **Jön Türkler (Genç Osmanlılar)**'ın etkisiyle Kanun-ı Esasi ilan edilerek meşrutiyet yönetimine geçilmiştir. (1876)

Kanun-ı Esasi'nin Önemli Maddeleri :

- Yasama görevi Ayan ve Mebusan meclisine aittir.
- Hükümet, meclise karşı değil padişaha karşı sorumludur.
- Padişahın meclisi açma kapama ve sürgün yetkileri var.
- İşkence yasaktır ve mahkemeler herkese açık olacaktır.
- Yürütme görevi; başında padişahın bulunduğu hükümete aittir.
- Kanun teklifini sadece hükümet yapabilir, meclis uygun görürse onaylar.
- Devletin dini İslam'dır, yasalar dini hükümlere aykırı olamaz.

Meclis-i Mebusan

- Üyelerini halk seçer.
- Üyeler 4 yıllığına seçilir.
- 115 üyeden oluşur.

Meclis-i Ayan

- Üyelerini padişah seçer.
- Üyeler ömür boyu seçilir.
- 26 üyeden oluşur.

Şura-yı Devlet

- Üyelerini padişah seçer.
- 28 üyeden oluşur.
- Kanun-ı Esasiye aykırı olmamak kaydıyla kanun hazırlar.
- Kanunlar önce Meclis-i Mebusan 'da daha sonra Meclis-i Ayan 'da görüşülür ve Padişahın onayı ile yürürlüğe girerdi.

Kanun-ı Esasi ve I.Meşrutiyet'in Önemi :

- Kanun-ı Esasi'nin önemi: **Türk tarihinin ilk anayasasıdır.**
- Meşrutiyet'in Önemi : **Halk ilk kez padişahın yanında yönetime katılmıştır.**

NOT : 93 Harbi sırasında II.Abdülhamit meclisi kapatmış, böylece I. Meşrutiyet dönemi sona ermiştir (1878).

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ

- II. Abdülhamit'e karşı olan subaylar **İttihat ve Terakki Cemiyeti**'ni kurarak Makedonya'da isyan başlattılar.
- Bu gelişme üzerine 24 Temmuz 1908'de II. Meşrutiyet ilan edilmiştir.

31 Mart Olayı (13 Nisan 1909)

- Yenilik karşıtları isyan ederek Meşrutiyet idaresine son verilmesini istemişlerdir.
- Hareket Ordusu, İstanbul'a gelerek isyanı bastırmıştır.
- Osmanlı tarihinde **rejime karşı çıkan tek isyan** olan 31 Mart Olayı'ndan sonra II. Abdülhamit isyana karıştığı gerekçesiyle tahttan indirilmiştir.

II.Meşrutiyet Döneminin Yenilikleri

- Hükümet padişaha karşı değil, meclise karşı sorumlu olmuştur.
- Padişahın meclisi açma kapama, sürgüne gönderme, savaş ve barış kararı alma yetkileri sınırlandırılmıştır.

- Antlaşmaları meclis onaylamaya başlamıştır.
- Basına sansür kaldırılmıştır.
- Ahrar Fırkası, İttihad-ı Muhammediye Fırkası, Hürriyet ve İtilaf Fırkası, Osmanlı Demokrat Fırkası gibi siyasi partiler kurularak **Türk tarihinde ilk defa çok partili sisteme** geçilmiştir.
- **Mecelle** : II.Abdülhamit döneminde Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında bir heyet tarafından hazırlanan Osmanlı Medeni Kanunu 'dur.
- **Düyun-ı Umumiye** : Osmanlı Devleti borçlarını ödeyemeyince alacaklı ülkeler Genel Borçlar İdaresi'ni kurarak, Osmanlı gelirlerine el koydular.

19. YÜZYIL OSMANLI TOPLUM YAPISINDA MEYDANA GELEN DEĞİŞMELER

- XIX. yüzyılda Osmanlı toplum yapısı incelendiğinde dikkati çeken ilk özellik nüfus yapısındaki değişimdir.
- Bir yanda kaybedilen topraklarla birlikte genel nüfus azalırken diğer yandan da kaybedilen toprakların Müslüman halkı Anadolu'ya göç ettiği için şehir ve kasabalarda nüfus artışı yaşanmıştır.
- İstanbul bir milyonu aşan nüfusu ile Avrupa'nın en büyük şehirlerinden biri olmuştur.
- XIX. yüzyıl, Osmanlı Devleti'nde şehirleşmenin hız kazandığı bir dönem olmuştur.
- Bu dönemde şehirlerin görünüşleri değişmiş tren ve buharlı gemiler ulaşımda kullanılmaya başlanmıştır.
- İstanbullular elektrik kullanmaya başlamışlar, elektrikli tramvay ve otomobil ile tanışmışlardır.
- Yine bu dönemde telefon ve telgraf kullanılmaya başlanmıştır.
- Alınan teknoloji ile birlikte Avrupa yaşam tarzı da Osmanlı toplumunda etkilerini göstermeye başlamıştır.
- Önceden Müslüman ve gayrimüslimler ayrı mahallelerde yaşarken artık aynı mahallelerde yaşamaya başlamışlardır.
- Avrupalı hükümdarlar gibi giyinen II. Mahmut din adamları dışındaki memurlara fes, pantolon ve ceket giyme zorunluluğu getirmiştir.
- Böylece şehirlerde insanların kıyafet tarzı değişmeye başlamıştır.
- XIX. yüzyılda yabancı dil bilmek önem kazanmıştır.
- Dil bilmek memuriyetlerde yükselme nedeni olunca çocuk yetiştirmede yabancı mürebbiyelerden yararlanma yoluna gidilmiştir.

OSMANLI DEVLETİNDE BASIN YAYIN HAYATINDA GELİŞMELER

- II. Mahmut döneminde Türkçe ve Fransızca olarak Takvim-i Vakayi adında ilk resmî gazete çıkarılmıştır.
- I. Abdülmecit döneminde Ceride-i Havadis adlı resmî gazete çıkarılmıştır.
- Türkler tarafından çıkarılan ilk özel gazete Tercüman-ı Ahval olmuştur. Başyazarı Şinasi olan bu gazete bir haber gazetesi olmaktan çok, siyasi eleştirileriyle gündeme gelen bir fikir gazetesi niteliğindedir.
- Şinasi daha sonra Tasvir-i Efkâr adlı gazeteyi çıkarmıştır.
- İlk Türk dergisi ise 1850'de yayımlanan Vakayi-i Tıbbiye olmuştur.
- 1862'de Münif Paşa tarafından Mecmua-i Fünun yayımlanmaya başlanmıştır.
- 1872'de Teodor Kasap, ilk mizah dergisi Diyojen'i yayımlamıştır.
- Osmanlı Devleti 1864'te Matbuat Nizamnamesi'ni çıkarmıştır. Bu nizamname ile gazete kapama, para ve hapis cezaları uygulaması başlatılmıştır.

- II. Meşrutiyet döneminde Tevfik Fikret, Hüseyin Cahit ve Hüseyin Kâzım, Tanin Gazetesi'ni çıkarmışlardır.
- İttihat ve Terakki yönetimine karşı olanlar da Volkan Gazetesi etrafında toplanmışlardır.
- Osmanlı Devlet'inde ilk kadın dergisi 1869'da çıkan Terakki-i Muhadderat (Kadınların Yükselişi) dergisi olmuştur.
- 1886 yılında ise sahibi kadın olan ve yazı kadrosunun tamamı kadınlardan oluşan Şükufezar (Çiçek Bahçesi) dergisi yayımlanmıştır.
- 1895'te en uzun soluklu Hanımlara Mahsus Gazete yayın hayatına başlamıştır. Bu gazetede Fatma Aliye, kadın sorunları, kadınların çalışma ve toplumsal yaşama katılımı ve eğitimi konularını ele almıştır.
- 1908'de yayın hayatına başlayan Demet adlı dergide Halide Edip, İsmet Hakkı ve Fatma Müzehher gibi kadın yazarların yazıları da yer almıştır. Bu dergide kadınların mesleki olarak sınırlandırılmalarına tepki gösterilmiştir.

EĞİTİM ALANINDAKİ GELİŞMELER

- II. Mahmut döneminde yurt dışına öğrenci gönderilmiştir.
- Bu dönemde medreseler aynen korunurken diğer taraftan da yabancı dil, matematik, fen gibi bilim alanlarında eğitim yapan okullar açılmıştır.
- Bir yandan yeni anlayışla eğitim yapan okullardan mezun olanlar, diğer yandan geleneksel medrese eğitimi alanlar nedeniyle toplumda iki farklı düşünce oluşmuştur.
- Osmanlı Devleti'ndeki bu iki farklı anlayışın çatışması devlet yıkılıncaya kadar sürmüştür.
- Ahmet Cevdet Paşa'nın önderliğinde Encümen-i Daniş kurulmuştur. (1851)
- Encümen-i Daniş, fen dersleri ile ilgili çevirilerin yapılmasına ve ders kitaplarının seçimine karar veren kurum özelliği taşımıştır.
- 1856'da kurulan Maarif-i Umumiye Nezareti bugünkü Millî Eğitim Bakanlığı'nın görevlerini yerine getiren kurum olarak faaliyete geçmiştir.
- 1861'de harbiye, tıbbiye ve bahriye dışındaki okullar Maarif-i Umumiye Nezareti'ne bağlanmıştır.
- 1868'de Galatasaray Sultanisi açılmıştır.
- 1869'da Maarif-i Umumiye Nizamnamesi yayımlanmıştır. Bu nizamnameye göre; her köy ve mahalleye Sıbyan Mektebi kurulacaktı.
- Osmanlı Devleti'nde Darülfünun 1870 yılında açılmıştır. Darülfünun 'da fen bilimleri, matematik, edebiyat, felsefe ve hukuk bölümleri yer almıştır.
- II. Abdülhamit döneminde çeşitli meslek ve sanat okullarının açılması sağlanmıştır (Baytar Mektebi, Orman ve Maden Mektebi, Telgraf Mektebi, Kadastro Mektebi, Dişçi Mektebi vb).

Azınlıklar ve Yabancı Okullar

- Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıl öncesinde de kapitülasyonlar nedeniyle açılmış yabancı okullar mevcuttu.
- Avrupa devletleri kültürlerini yayarak siyasi nüfuzlarını arttırmak için bu okulları bir araç olarak görmüşlerdir.
- Tanzimat döneminde kendilerine tanınan hakların etkisi ile yabancı ve azınlık okulları büyük gelişme göstermiştir.
- Rumlar 1844'te papaz yetiştirmek için Heybeliada'da İlahiyat okulu açmışlardır.
- Yahudiler 1854'te Musevi Asri Mektebi'ni kurmuşlardır.

- Allians İsrailit (Alyans israilit) adlı Yahudi örgütü de çok sayıda okul açmıştır.
- Modern eğitim metotlarını ve ders araçlarını Osmanlı Devleti'ne getiren bu okulların Osmanlı ülkesine faydasından çok zararı olmuştur.
- Yabancı ve azınlık okullarının bölücü ve zararlı faaliyetleri, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra 3 Mart 1924'te çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile büyük ölçüde sona erdirilmiştir.

KÜLTÜR SANAT VE MİMARİ ALANINDAKİ GELİŞMELER

- XIX. yüzyılda resim sanatında Avrupa'nın gerçekçi resim üslubu Osmanlı sanatçılarına da etkilemiştir.
- II. Mahmut, Avrupa'dan getirttiği resamlara portresini yaptırıp Babiali'ye astırtmıştır.
- Yine bu dönemde okulların ders programlarına resim dersi konulmuştur.
- XIX. yüzyıl Osmanlı Devleti'nde eğlence türleri arasında tiyatro da girmiştir.
- I. Abdülmecit döneminde Güllü Agop Modern Osmanlı Tiyatrosu'nu kurmuştur.
- Osman Hamdi Bey ve Şeker Ahmet Paşa bu dönemde yetişmiş ilk ünlü ressamımızdır.
- Sultan Abdülaziz de II. Mahmut gibi Avrupalı ressamlara tablolar yaptırtmıştır.
- Osman Hamdi Bey, Osmanlı Devleti'nde ilk resim eğitimi verilen okul olan Sanayi-i Nefise Mektebi'ni açmıştır.
- Osmanlı müzeciliğinin ilk adımları da bu yüzyıl ortalarında atılmıştır.
- Osman Hamdi Bey 1881'de Müze-yi Hümayunun başına geçirilmiştir.
- II. Abdülhamit'in emri ve Osman Hamdi Bey'in çalışmalarıyla İstanbul'da (arkeoloji müzesi) Asar-ı Atika kurulmuştur.
- XIX. yüzyılda seçmeci (eklektik) tarzı denilen üslupla mimari eserler yapılmıştır.
- Seçmeci (eklektik) tarzın örnekleri olan Yıldız Camisi, Hamidiye Camisi ve Aksaray Valide Camisi olarak günümüze kadar gelmiştir.
- XIX. yüzyıl Osmanlı mimarisinde, ampir üslubunun etkisi ile Ortaköy Camisi, Dolmabahçe Camisi, Nusretiye Camisi ve II. Mahmut'un türbesi inşa edilmiştir.
- XX. yüzyıl başlarından itibaren milliyetçilik akımının mimariye yansması ile Osmanlı mimarisinde kendine dönüş başlamıştır.
- Bu dönem mimarisine neoklasik dönem denilmiştir. Bostancı ve Bebek Camileri ile Haydarpaşa İskelesi bu anlayışla yapılmıştır.

20.YY BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

FİKİR AKIMLARI

Fikir akımlarının amacı Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmaktır.

Osmanlılık

- Milliyetçilik fikrine karşı ortaya çıkmıştır.
- Genç Osmanlılar Cemiyeti tarafından savunulmuştur (Mithat Paşa, Ziya Paşa, Namık Kemal)
- Dil, din ve ırk farkı gözetmeden herkesin Osmanlı vatandaşı sayılması fikrini savunmuştur.
- Azınlıkların bağımsız olması ve Balkan Savaşları ile önemini kaybetmiştir.
- **Faaliyetleri:** Tanzimat ve Islahat fermanları, Meşrutiyetin ilanı.

İslamcılık (Ümmetçilik - Panislamizm)

- Osmanlı sınırları dışındaki Müslümanların sömürge durumundan kurtarılması ve bütün Müslümanlar arasında birliğin kurulması amaçlanmıştır.
- Bu fikir akımından en fazla rahatsız olan devletler İngiltere, Fransa ve Rusya olmuştur. (Çünkü sömürgeleri Müslüman)
- Savunucuları: Mehmet Akif, Said Halim Paşa, Cemalettin Afgani.
- Arapların 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne karşı İngiltere'yle birlikte hareket etmesi ve Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi ile önemini kaybetmiştir.
- **Faaliyetleri:** Hicaz demiryolları onarıldı, Açe (Endonezya) daki Müslümanlara yardım gönderildi, Hamidiye Alayları kuruldu.

Türkçülük (Pantürkizm – Turancılık)

- Devlet ancak dini, dili, soyu bir olan bir toplumla ayakta durabilir.
- Türk birliğinin kurulması amaçlanmıştır.
- Savunucuları: Enver Paşa, Ziya Paşa (Diyarbakırlı, Ermeni)
- 2.Meşrutiyet döneminde İttihat ve Terakki Cemiyeti tarafından iç ve dış politikada uygulanmıştır.
- Başarılı olmuştur çünkü Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.
- Yeni Türk devletinin temel ideolojilerinden biri olmuştur.

Baticılık

- 2.Meşrutiyet döneminde bir düşünce akımına dönüşmüştür.
- Osmanlı Devleti'nin ancak Avrupa tarzı kurumlarla yıkılmaktan kurtulacağını savunmuştur.
- Savunucuları: Abdullah Cevdet, Süleyman Nazif, Tevfik Fikret.
- Yeni Türk devletinin temel ideolojilerinden biri olmuştur.

Adem - i Merkeziyetçilik

- Merkezi yönetimin bazı yetkilerinin yerel yönetimlere bırakılmasını savunmuştur.
- Prens Sabahattin en önemli savunucusu olmuştur.
- Bazı bölgelerin isyan etmelerini kolaylaştıracağı düşüncesiyle uygulanmamıştır.

TRABLUSGARP SAVAŞI (1912-1913) İtalya X Osmanlı Devleti

Nedenleri :

- Birliğini geç tamamlayan İtalya'nın hammadde ve pazar ihtiyacı
- Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın olması
- Osmanlı Devleti'nin burayı savunacak gücünün olmaması
- İtalya'nın Trablusgarp'ın geri bırakıldığını ve buradaki Hıristiyanlara kötü davranıldığını iddia etmesi

Uşi Antlaşması (18 Ekim 1912):

- Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakılacak.
- Rodos ve Oniki Ada Yunan tehlikesi nedeniyle geçici olarak İtalya'da kalacak.
- Trablusgarp dini bakımdan Osmanlı halifesine bağlı kalacak. (Trablusgarp halkıyla kültürel bağlar sürdürülmek istenmiştir.)

NOT 1: Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını da kaybetmiştir.

NOT 2: On İki Ada II.Dünya Savaşından sonra Yunanistan'a verilmiştir (1947)

I.BALKAN SAVAŞI (1912-1913)

Yunanistan+Bulgaristan+Sırbistan+Karadağ X Osmanlı

Nedenleri :

- Rusya'nın Panславizm politikası
- Türklerin Balkanlardan tamamen atılmak istenmesi
- Fransız İhtilali'nin etkisi
- Trablusgarp Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin güçsüz olduğunun anlaşılması

Sonuç : Londra Antlaşması imzalanarak, Edirne ve Kırklareli dahil Balkan toprakları kaybedilmiştir (30 Mayıs 1913)

NOT 1 : Osmanlı Devleti ile sınırı kalmadığı için Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir (Milliyetçiliğin etkisi yok, Osmanlı Devletinden ayrılan son Balkan ülkesi).

NOT 2 : En kazançlı devlet Bulgaristan olmuştur.

NOT 3 : İttihat ve Terakki Partisi Babıalı Baskını'yla hükümeti ele geçirmiş ve 1913-1918 yılları arasında ülkeyi yönetmiştir.

NOT 4 : M.Kemal'in ordunun siyasete girmemesi şeklindeki görüşünün doğruluğu anlaşılmıştır.

II.BALKAN SAVAŞI (1913)

Osmanlı+Yunan+Sırbistan+Karadağ+Romanya X Bulgaristan

Nedenleri :

- I.Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan'ın aslan payını almasına diğer Balkan devletlerinin tepki göstermesi
- Osmanlı Devleti'nin I.Balkan Savaşı'nda kaybettiği yerleri geri almak istemesi

Sonuç : Osmanlı Devleti Edirne ve Kırklareli'ni Bulgaristan'dan geri almıştır.

II. BALKAN SAVAŞI SONUNDA İMZALANAN ANTLAŞMALAR Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913)

- Balkan devletleri arasında imzalanmıştır.
- Bulgaristan I.Balkan Savaşı'yla aldığı yerlerin büyük bir kısmını kaybetmiştir.

İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913)

- Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanmıştır.
- Meriç Nehri iki ülke arasında sınır kabul edilmiştir.
- Edirne ve Kırklareli Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.
- Bulgaristan'daki Türklerin yasal hakları güvence altına alınmıştır. (Türk okullarında ilköğretim Türkçe olacak, Türkler müftülerini seçebilecek, mülk sahibi olabilecek, isteyen Türkler 4 yıl içinde Anadolu'ya göç edebilecek)

Atina Antlaşması (14 Kasım 1913)

- Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanmıştır.
- Yunanistan'daki Türklerin yasal hakları güvenceye alınmıştır.
- Yanya, Girit ve Selanik Yunanistan'a bırakılmıştır.
- Ege adalarının durumu büyük devletlerin kararına bırakılmıştır.

İstanbul Antlaşması (13 Mart 1914)

- Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında imzalanmıştır.
- Sırbistan'daki Türklerin yasal hakları güvenceye alınmıştır.

NOT : Büyük devletler 16 Kasım 1913'te aldıkları kararla; İmroz, Bozcaada ve Meis dışındaki Ege adalarını Yunanistan'a, On İki Ada'yı İtalya'ya vermiştir.

Balkan Savaşları'nın Genel Sonuçları :

- Osmanlı Devleti; Batı Trakya, Arnavutluk, Makedonya ve Ege adalarını kaybetmiştir.
- Balkan devletleri Türk azınlığın haklarına uymamış, günümüze kadar Türk azınlığı sorunu devam etmiştir.
- Kaybedilen Balkan topraklarından Anadolu'ya Türk göçleri olmuş, Anadolu'da Türk nüfusu artmıştır.
- Türkçülük akımı daha da güçlenmiştir.

I.DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

Genel Nedenler :

- Avrupalı devletler arasında sömürgecilik, hammadde ve pazar rekabeti
- Bloklaşma ve silahlanma yarışı
- Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımı

Özel Nedenler :

- İngiltere ve Almanya arasındaki hammadde ve pazar rekabeti
- Fransa'nın Almanya'ya kaptırdığı Alsas-Loren bölgesini geri almak istemesi
- Rusya'nın boğazları ele geçirip sıcak denizlere inmek istemesi
- İtalya'nın Akdeniz'e hakim olma isteği
- Balkanlarda Germen-Slav çatışması
- Japonya'nın Uzakdoğu'daki Alman sömürgelerine sahip olmak istemesi

İttifak Devletleri

- Almanya
- Avusturya-Macaristan
- Osmanlı Devleti
- Bulgaristan

İtilaf (Anlaşma) Devletleri

- İngiltere
- Fransa
- Rusya
- ABD
- Yunanistan
- Sırbistan
- Belçika
- Romanya
- Japonya
- İtalya

Osmanlı Devleti Savaşın Başında ;

- Tarafsızlığını ilan etti
- Boğazları kapattı
- Kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırdı
- Mebusan Meclisini kapattı

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme Nedenleri :

- Yönetimde olan İttihat ve Terakki Partisi'nin savaşı Almanya'nın kazanacağına inanması
- Kaybedilen toprakların geri alınmak istenmesi
- Uluslararası yalnızlıktan kurtulmak istenmesi

Almanya'nın Osmanlı Devleti'nin Kendi Yanında Savaşa

Girmesini İsteme Nedenleri:

- Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan yararlanmak
- Halifenin dini gücünden faydalanmak
- Osmanlı Devleti'nin demografik gücü ve hammadde kaynaklarından yararlanmak

- Alman ordularının cephelerde rahatlamasını sağlamak
- Ortadoğu petrolüne sahip olmak

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi :

- Goben ve Breslav adlı Alman zırhlıları İngiliz donanmasından kaçarak Türk kara sularına girmiştir.
- Osmanlı Devleti, Alman gemilerini satın aldığını açıklamış ve bu gemilere Yavuz ve Midilli adları verilmiştir.
- Bu gemiler 29 Ekim 1914'te Karadeniz'deki Rus limanlarını bombalayınca, İtilaf devletleri Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.
- Osmanlı Devleti bu devletlere 11 Kasım 1914'te savaş ilan etmiş, 14 Kasım 1914'te Kutsal Cihad ilan etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesiyle;

- Savaş daha geniş bir alana yayılmış ve cephe sayısı artmıştır.
- Savaşın süresi uzamıştır.
- İtilaf devletleri arasında Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda gizli antlaşmalar yapılmıştır.
- İtilaf devletlerinin Çarlık Rusya'sına yardım etmesi engellenmiş ve Çarlık rejimi yıkılmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞIĞI CEPHELER

SAVUNMA CEPHELERİ

- Çanakkale Cephesi
- Irak Cephesi
- Suriye-Filistin Cephesi
- Hicaz-Yemen Cephesi

TAARRUZ CEPHELERİ

- Kafkas Cephesi
- Kanal Cephesi

MÜTTEFİKLERE YARDIM

- Romanya
- Makedonya
- Galiçya

KAFKAS CEPHESİ

Nedenleri :

- Rus işgali altındaki Türkleri kurtarma
- Almanya'nın Doğu Avrupa cephesinde rahatlamasını sağlama
- Bakü petrolünü kontrol altına alma

Sonuçları :

- Enver Paşa'nın komutasındaki Osmanlı ordusu Sarıkamış Harekatı'nda Ruslara değil, olumsuz iklim şartlarına yenilmiş ve 90.000 askerimiz donarak ölmüştür.
- Erzurum, Erzincan, Trabzon, Muş ve Bitlis Rusların eline geçmiştir.
- 1916'da bu cepheye atanan M.Kemal Paşa, Muş ve Bitlis'i geri almıştır.
- 1917'de Bolşevik İhtilali'nin çıkmasıyla Rusya savaştan çekilmiş, Brest Litovsk Ant. ile bu cephe kapanmıştır.
- Bu antlaşma ile Rusya; Kars, Ardahan ve Batum ile işgal ettiği diğer yerleri Osmanlı Devleti'ne geri vermiştir.

NOT : 1915'te Ermeniler ile Türkler arasındaki etnik çatışmaları engellemek amacıyla Ermenilere **Tehcir (Zorunlu Göç) Kanunu** çıkarılmıştır.

ÇANAKKALE CEPHESİ

Nedenleri :

İtilaf devletlerinin;

- İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak
- Çarlık Rusya'sına boğazlar yoluyla yardım etmek
- Savaşı kısa sürede bitirmek istemeleri

Sonuçları :

- Osmanlı Devleti kazanmıştır (Seyit Onbaşı).
- İtilaf devletleri Çarlık Rusya'sına yardım edememiş, Bolşevik İhtilali'ne ortam hazırlanmıştır
- I.Dünya Savaşı uzamıştır.
- Bulgaristan'ın İttifak devletlerinin yanında savaşa girmesinde etkili olmuştur.
- M.Kemal, Anafartalar, Conkbayırı, Kireçtepe ve Arıburnu'nda başarılı savunmalar yaptı.
- M.Kemal Paşa'nın tanınmasına ve milli mücadelenin lideri olmasına zemin hazırladı.

KANAL CEPHESİ

Nedenleri :

Osmanlı Devleti'nin (Cemal Paşa);

- 1882'de kaybettiği Mısır'ı, İngiltere'den geri almak,
- Alman ordularının cephelerde rahatlamasını sağlamak,
- Mısır'ı ve Süveyş Kanalı'nı alarak İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesmek istemesi.

Sonuç : Osmanlı ordularının yaptığı iki taarruz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

IRAK CEPHESİ

Nedeni : İngilizlerin; Musul-Kerkük petrollerini kontrol altına almak ve İran üzerinden Ruslar'a yardım etmek istemesi.

Sonuçları :

- Kut'ul Amare'de Osmanlı ordusu 15.000 İngiliz askerini esir almıştır.
- Orduya gereken desteğin gelmemesi ve Araplar'ın İngilizlerle birlikte hareket etmesi sonucu İngilizler galip gelmiştir.
- Mondros Ateşkes Antlaşması ile Musul hariç Irak kaybedilmiştir.

SURİYE - FİLİSTİN CEPHESİ

Nedeni : İngilizlerin Filistin ve Suriye'yi ele geçirmek istemesi.

Sonuçları :

- M.Kemal Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na atanmıştır.
- İngilizler 1917'de Kudüs'ü işgal ettiler.
- Mondros Ateşkes Antlaşması ile bu cephe kapanmıştır.

NOT : M.Kemal I.Dünya Savaşı'nda sırasıyla; Çanakkale, Kafkas ve Suriye cephelerinde görev almıştır.

HİCAZ - YEMEN CEPHESİ

Nedeni : İngilizlerin petrol bakımından zengin olan Arap Yarımadası'nı Osmanlı Devleti'nden almak istemesi.

Sonuçları :

İngilizler Araplara bağımsızlık vaadinde bulunup onları Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtmış ve Arap Yarımadası'nı ele geçirmişlerdir.

OSMANLI DEVLETİNİ PAYLAŞMA PLANLARI

Boğazlar (İstanbul) Antlaşması 1915

İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanmıştır. Boğazlar ve Marmara Bölgesi Rusya'ya bırakılmıştır.

Londra Antlaşması 1915

İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzalanmıştır. İtalya'ya İtilaf devletleri yanında savaşa girmesi karşılığında Oniki Ada ve Antalya çevresi verilmiştir.

Sykes-Picot Antlaşması 1916

İngiltere ve Fransa arasında imzalanmıştır. Arapların yaşadığı Osmanlı toprakları bu iki devlet arasında paylaşılmıştır.

Petrograd Protokolü 1916

İngiltere ve Fransa Sykes-Picot Antlaşmasını kabul etmesine karşılık Rusya'ya Boğazlar'a ek olarak D.Anadolu Bölgesi verilmiştir.

Mc Mahon Antlaşması 1916

İngilizler ile Araplar arasında imzalanmıştır. Ortadoğu'da bağımsız bir Arap devleti kurulması kararlaştırılmıştır.

Saint Jean De Maurienne Antlaşması 1917

İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalanmıştır. İtalya'ya Konya, Aydın ve İzmir çevresi verilmiştir.

NOT : Gizli antlaşmalar Sovyet Rusya'nın savaştan çekilmesiyle dünya kamuoyuna duyurulmuştur.

Rusya'nın Savaştan Çekilmesi :

- İtilaf devletlerinde yardım alamayan Rusya'da 1917'de Bolşevik İhtilali olmuştur.
- 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekilerek, Osmanlı Devleti'nden aldığı yerleri geri vermiştir.
- Rusya'nın savaştan çekilmesi ve Yunanistan'ın savaşa girmesi, Osmanlı Devletini paylaşma planlarının değişmesine neden olmuştur.

ABD'nin Savaşa Girmesi (6 Nisan 1917)

ABD'nin İtilaf devletlerine silah satmasına tepki gösteren Almanya'nın ABD ticaret ve yolcu gemilerini batırmasıyla ABD savaşa girmiştir.

WILSON İLKELERİ (8 Ocak 1918)

ABD başkanı Wilson, savaştan sonra kalıcı barışın sağlanması amacıyla bir bildiri yayımlamıştır.

Maddeleri:

- Yenen devletler yenilen devletlerden savaş tazminatı ve toprak almayacak.
- Devletler arasında diplomasi açık olacak ve gizli antlaşmalar yapılmayacak.
- Silahlanma yarışına son verilecek.
- Her milletin kendi kaderini kendisinin belirlemesi sağlanacak.
- Uluslararası anlaşmazlıkları barış yolu ile çözümlenmek için bir örgüt kurulacak (Milletler Cemiyeti).
- Uluslararası ekonomik engeller kaldırılacak.
- Osmanlı Devleti'nin Türk bölgelerine kesin egemenlik hakkı tanınacak.
- Osmanlı Devleti'nde yaşayan diğer milletlere de kendi geleceğini belirleme hakkı verilecek.
- Çanakkale ve İstanbul Boğazları bütün devletlerin gemilerine açık olacak.

NOT 1 : İtilaf devletleri, ABD'nin desteğini devam ettirmek için Wilson İlkelerine karşı çıkmamıştır.

NOT 2 : Wilson İlkeleri I. Dünya Savaşı'nın bitişini hızlandırmıştır.

NOT 3 : İtilaf devletleri Wilson İlkelerine ters düşmeden amaçlarına ulaşmak için sömürgeciliğin ismini değiştirerek manda ve himaye yönetimini uygulamaya koymuştur.

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 Ocak 1919)

Konferansın Toplanma Amacı :

- Yenilen devletlerle yapılacak barış antlaşmalarının esaslarını belirlemek
- Avrupa'nın sınırlarını yeniden gözden geçirmek
- Osmanlı topraklarının paylaşılması konusundaki sorunları gidermek
- Yunanistan'a Anadolu'dan pay vermek

Sonuçları :

- Osmanlı Devleti dışındaki devletlerle yapılacak barış antlaşmalarının esasları belirlendi. (İtilaf devletleri Osmanlı topraklarının paylaşımı konusunda anlaşamadıklarından, Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşmasını sonraya bıraktılar.)
- Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) kuruldu.
- Sömürgecilik isim değiştirdi. (Manda ve Himaye)
- Batı Anadolu Yunanistan'a verildi. İtalya rahatsız oldu.
- Savaş tazminatı isim değiştirdi. (Tamirat Masrafı)
- Konferansta umduğunu bulamayan ABD, Avrupa siyasetinden çekildi. (Monroe Doktrini)
- Anadolu'da bağımsız bir Ermeni devleti kurulması kararlaştırıldı.

I.DÜNYA SAVAŞI SONUNDA İMZALANAN BARIŞ ANTLAŞMALARI

Almanya ile Versay Ant. 28 Haziran 1919

Avusturya ile Sen Jermen (St.Germain) Ant. 10 Eylül 1919

Bulgaristan ile Nöyyi Ant. 27 Kaim 1919

Macaristan ile Triyanon Ant. 4 Haziran 1920

Osmanlı Devleti ile Sevr Ant. 10 Ağustos 1920

NOT 1: İtilaf devletleri yenilen devletlerle yaptıkları barış antlaşmalarında Wilson ilkelerine uymadılar, yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı aldılar.

NOT 2: Anadolu'da mücadelelerin devam etmesi ve İtilaf devletlerinin Osmanlı topraklarının paylaşımında anlaşamamaları nedeniyle Sevr Ant. diğer barış antlaşmalarına göre daha geç imzalanmıştır.

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN GENEL SONUÇLARI

- İngiltere dünya ekonomisinde rakipsiz hale geldi.
- Çok uluslu imparatorluklar yıkıldı. (Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı, Almanya ve Avusturya-Macaristan imp)
- Avrupa haritası yeniden çizildi, yeni devletler kuruldu. (Yugoslavya, Çekoslovakya, Letonya, Litvanya, Estonya, Ukrayna, Macaristan)
- Barışı korumak amacıyla Milletler Cemiyeti kuruldu.
- Rusya'da komünizm, İtalya'da faşizm, Almanya'da Nazizm rejimleri kuruldu.
- Sömürgecilik yerini manda ve himayeye bıraktı.
- İlk kez uçak, kimyasal silah, denizaltı ve tank kullanıldı.
- Çok fazla sivilin ölmesi nedeniyle Sivil Savunma örgütleri kurulmaya başlandı.
- Sınırların belirlenmesinde milliyet esaslarına dikkat edilmediği için azınlık problemleri ortaya çıktı.
- ABD Monroe Doktrini ile yalnızlık politikasına döndü.
- Yenilen devletlere ağır şartlar taşıyan barış antlaşmalarının imzalatılması II.Dünya Savaşı'na neden oldu.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

11. SINIF
TÜRK KÜLTÜR VE
MEDENİYET TARİHİ
DERS NOTLARI

I.ÜNİTE : DEVLET TEŞKİLATI

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE DEVLET TEŞKİLATI

- Türklerde devlete **İl (el)** adı verilirdi.
- Hükümdarın yetkilerini **Töre ve Gök Tanrı** dini kısıtlardı.
- **Ülke hükümdar ailesinin ortak malı** sayılmıştır. Bunun sonucunda ;
  - Taht kavgaları artmış,
  - Devlet kısa sürede yıkılmıştır.
- **Türk Cihan Hâkimiyeti Anlayışı:** Türklerin dünyayı yönetme ve dünyaya hâkim olma fikridir.
- Sosyal devlet anlayışı vardır. (Halkın ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmıştır.)

Ordu

- Ordu-millet anlayışı vardır. (Herkes asker)
- İlk düzenli orduyu Hun hükümdarı Mete 10 luk sisteme göre oluşturmuştur.
- Savaşlarda Turan taktiği (Hilal Taktiği– Kurt kapanı-Sahte Ricat) kullanılmıştır.
- **Böri** : Kağanı koruyan muhafız birlikleri
- **Yelme** : Keşifler yapan akıncı birlikleri

Hükümdar (Kağan)

- Tüm yetkileri elinde toplamıştır ancak, töreye uymak zorundadır.
- **Kut Anlayışı** : Kağana yönetme yetkisi Tanrı tarafından verilmiştir.
  - Sonuç : Halkın kağana bağlılığı artmıştır.
- Hükümdarın Kullandığı Ünvanlar : Kağan, Han, Yabgu, İlteber, İdikut, Şanyü.
- Hükümdarlık Sembolleri : Otağ, taht, sancak, davul, sorguç, kemer, kılıç, kamçı.

Devlet Yönetimi

- **Hatun (katun):** Kağan'ın eşi
- Hatun yönetimde etkilidir. Göstergeleri ;
  - Kurultaya katılması
  - Elçileri kabul etmesi
  - Hükümdara vekalet etmesi
- **Tigin:** Kağanın erkek çocukları.
- Tiginler küçük yaştan itibaren **Ataman** (İnal-İnanç) adı verilen öğretmenler gözetiminde şehirlere yönetici olurlardı.
- Ülke doğu ve batı olarak iki yönetim birimine ayrılırdı.
  - Nedeni ; yönetimi kolaylaştırmak.

Hükümet

İlk Türk devletlerinde hükümete **ayukı** denirdi.

Hükümet Görevlileri:

- **Aygucı (üge)** : Ayukının başındaki vezir (Başbakan)
- **Buyruk** : Bakan
- **Erkin** : Devlet Memuru
- **Tudun** : Vergi Memuru
- **Tutuk** : Vali
- **Bitikçi** : Kâtip
- **Otacı** : Hekim
- **Subaşı** : Ordu Komutanı
- **Agıççı** : Hazine Görevlisi
- **Tamgacı** : Mühürdar

Kurultay

- **Kurultay (Toy, Kengeş)** : İlk Türk devletlerinde devleti ilgilendiren konuların görüşüldüğü meclistir. Danışma meclisidir çünkü son söz kağanındır.
- Demokratik bir özellik gösterir çünkü hükümdar adayını seçme yetkisi var.
- **Toygun:** Kurultay üyeleri
- **Kurultay Üyeleri** : Kağan, Hatun, vezirler, boy beyleri, devlet memurları, komutanlar, ve halkın ileri gelenleri.

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE DEVLET TEŞKİLATI

- **İlk Türk-İslam devleti Karahanlılar'dır.**
- **Devlet anlayışının dayandığı temel esaslar ;**
  - a- Töre
  - b- İslam dini
  - c- Türk-Cihan hakimiyeti
  - d- Cihat anlayışı
- «Ülke hanedan mensuplarının ortak malıdır» anlayışı devam etmiştir.
- Türk-İslam Devletlerinde hükümdarın kullandığı unvanlar : İlig, Hakan, Han, Sultan.
- **Gazneli Mahmut** sultan ünvanını kullanan ilk Türk hükümdardır.
- Memlûklerde saltanat yoktur, her komutan sultan olabilir.
- İslamiyetin etkisiyle hükümdarın yetkileri paylaşılmıştır. Siyasi yetki sultanın, dini yetki halifenin olmuştur.
- Türk-İslam devletlerinde hükümdarlık sembolleri: İlk Türk devletlerindeki sembolere ek olarak Hutbe, Hilat, Tıraz, Çetr ve Nevbet eklendi.
- **Hilat** : Sultanın onurlandırma, ödüllendirme, tayin gibi vesilelerle devlet başkanlarına, elçilere ve devlet adamlarına verdiği hediyelere denir.
- **Tıraz** : Hükümdarın isim, unvan, lakab ve künyesinin şerit halinde yazılı olduğu, değerli kumaşlardan dikilmiş elbiselere denir.
- **Çetr** : Hükümdar şemsiyesi.
- **Nevbet** : Sultanın saray veya otağının önünde 5 namaz vakti çalınan davul. Nevbetin vurulması sultanın hayatta ve devletin başında olduğunun ilanı anlamına geliyordu.
- Sultanın erkek çocuklarına melik ya da şehzade denirdi.
- **Atabey:** Melik-Şehzade öğretmeni
- **Atabeylik** : Şehzadelerin devlet tecrübesi kazanmaları için atabey denilen öğretmenler gözetiminde şehirlere vali olarak gönderilmesidir.

Saray Görevlileri

Hacip : Saraydaki tüm görevlilerin başkanı

Silahtar : Hükümdarın silahlarını korur

Candar : Sarayı dışarıdan gelen saldırılara karşı korur

Alemdar : Bayrak ve sancakları korur

Abdar : Hükümdarın temizlik işlerine bakar

Çaşnigir : Hükümdarın yiyecek işlerine bakar

Şarabdar : Hükümdarın içeceklerine bakar

Camedar : Hükümdarın elbiselerine bakar

Emir-i Ahur : Sarayın atlarına bakar

Emir-i Şikar : Hükümdarın av işlerine bakar

Hükümet

Hükümetin başında Karahanlılarda **Yuğruş**, Gaznelilerde **Hace-i Buzurg**, Selçuklularda ise **Vezir** vardı.

Türk-İslam Devletlerinde Belli Başlı Divanlar :

Divan: Devletin önemli işlerinin görüşüldüğü meclis.

Divan-ı Saltanat (Divan-ı Vezaret) : Başkanı vezir - Devletle ilgili tüm işler burada görüşülür. Diğer divanların başkanları katılır.

Divan-ı Tuğra (Divan-ı İnşa) : Başkanı Tuğrai - İç ve dış yazışmalara bakar.

Divan-ı İstifa : Başkanı Müstevfi - Mali işlere bakar.

Divan-ı İshraf : Başkanı Müşrif - Teftiş divanı.

Divan-ı Arz : Başkanı Emir-i Arız - Askeri işlere bakar.

Divan-ı Mezalim : Başkanı Hükümdar - Büyük davalara bakar.

Taşra Teşkilatı

Ülke ; Köy - Kaza - Şehir - Eyalet olarak idari birimlere ayrılmıştı.

Şihne: Eyaletleri yöneten askeri vali.

Amid: Şehirleri yöneten askeri vali.

Subaşı: Ordu komutanı.

Amil: Mali işlere bakar.

Kadı: Adli işlere bakar.

Muhtesip: Belediye işlerine bakar.

Berid (ulak, eşkinci): Posta görevlisi.

Emir-i Dad: Örfi hukukun başkanı.

Kadı'l Kudat: Şer'i hukukun başkanı.

ORDU

Karahanlılarda Ordu:

- Saray Muhafızları: Hükümdarı koruyan maaşlı askerler
- Hassa ordusu: Asıl savaşan ordu olup maaşlıdırlar
- Eyalet ordusu: Şehzade ve valilerin orduları
- Gönüllüler

Gaznelilerde ordu:

- Gulaman-ı saray: Sarayı ve hükümdarı koruyan maaşlı askerler
- Hassa ordusu: Asıl savaşan ordu olup maaşlıdırlar
- Eyalet Ordusu: Şehzade ve valilerin orduları
- Gönüllüler
- Ücretli askerler

Selçuklularda Ordu:

- Gulaman-ı Saray: Sarayı ve sultanı koruyan maaşlı askerler
- Hassa Ordusu: Süvari olup asıl savaşan ordudur
- İktâ Askerleri: İktâ sistemiyle yetiştirilen askerler
- Türkmenler: Akıncı birlikleridir
- Gönüllüler

KLASİK DÖNEM OSMANLI DEVLET TEŞKİLATI

Monarşi (Mutlakiyet, Saltanat): Egemenliğin tek kişide olduğu yönetim şeklidir. Yönetim çoğunlukla babadan oğula geçer.

Teokrasi: Din kurallarının uygulandığı yönetim şeklidir.

Veraset Sistemi: Devletin başına geçecek olan kişinin belirlenme şeklidir.

Yönetim Anlayışı

- Osmanlı sülalesine Al-i Osman (Osman oğulları) denmiştir.
- Osmanlı Devleti'nde yönetim ve kanunların iki kaynağı vardır: Töre ve İslam dini.
- **Ferman:** Padişahın emirlerinin yazılı olduğu belge.

- Padişaha ait yer veya makam «**şahane**» veya «**humayun**» adı ile anılırdı. (Ordu-yı Humayun, Memalik-i Şahane vb.)
- Padişahlar Fatih'ten itibaren «**cülus töreni**» ile tahta çıkmaya başladılar.
- Padişahın erkek çocuklarına **Şehzade** denir.
- Şehzadeler devlet tecrübesi kazanmak için 12 yaşından itibaren Çelebi Sultan ünvanıyla **Lala** denilen öğretmenler gözetiminde sancaklara (illere) vali olarak gönderilirdi. Buna «**sancağa çıkma sistemi**» denir.
- Sancağa çıkma sistemi III.Mehmet döneminde kaldırılarak **Kafes Sistemi** getirildi. Bu durum tecrübesiz şehzadelerin başa geçmesine neden oldu.
- I.Murat; «ülke hanedan mensuplarının ortak malıdır» anlayışı yerine «**ülke padişah ve oğullarıdır**» anlayışını getirdi.
- Fatih Sultan Mehmet; «kardeş katli»ni yasal hale getirip, «**ülke padişahın malıdır**» anlayışını getirdi.
- I.Ahmet; «**ekber ve erşed**» sistemini getirdi. (Yaşı en büyük ve en akıllı hanedan üyesinin tahta geçmesi)

Osmanlı Devleti'ne Başkentlik Yapmış Şehirler

1.Söğüt 2. İznik 3. Bursa 4.Edirne 5.İstanbul

Osmanlı Hükümdarlarının Kullandıkları Ünvanlar

1.Bey 2.Gazi 3.Hüdavendigâr
4.Padişah 5.Han 6. Sultan 7.Halife

HALK

A.Yönetenler (Askeri Sınıf)

1.Seyfiye 2.İlmiye 3.Kalemiye

B.Yönetilenler (Reaya - Tebaa - Halk)

1.Çiftçi 2.Tüccar 3.Zanaatkar vs.

Seyfiye

- Kılıç ehli olarak bilinir.
- **Yönetim ve askerlik** işlerine bakar.
- **Seyfiye Sınıfının Üyeleri:** Vezir-i Azam, Vezirler, Yeniçeri Ağası, Kaptan-ı Derya, Beylerbeyi, Sancakbeyi

İlmiye

- Ulema sınıfıdır.
- **Adalet, din ve eğitim** işlerine bakar.
- Şeyhülislam'ın «fetva» yetkisi vardır.
- **Fetva:** Padişah fermanlarının ve divan kararlarının İslam dinine uygunluğunu denetleme.
- **İlmiye Sınıfı Üyeleri:** Kazasker, Şeyhülislam, Kadı, Müderris, İmam

Kalemiye

- Ehl-i kalem olarak bilinir.
- **Mali ve bürokratik** işlere bakarlar.
- **Kalemiye Sınıfının Üyeleri:** Defterdar, Nişancı, Reis-ül Küttab

Divan-ı Humayun

- **Her türlü devlet işlerinin görüşüldüğü meclistir.** Aynı zamanda yüksek mahkemedir.
- **Orhan Bey döneminde kuruldu.**
- Fatih dönemine kadar divana padişah, Fatih'ten itibaren veziriazam başkanlık etmeye başlamıştır.
- **II.Mahmut döneminde kaldırıldı.** (Bakanlıklar kuruldu)

Divan-ı Hümayunun Üyeleri ve Görevleri

- **Veziriazam (Sadrazam)** : Padişahın mutlak vekili (Başbakan)
- **Vezirler** : Veziriazamın verdiği görevleri yapar. (Bakanlar)
- **Kazasker** : Büyük davalara, kadı ve müderrislerin atama işlerine bakar.(Adalet Bakanı + Millî Eğitim Bakanı)
- **Nişancı** : İç ve dış yazışmalar, dirliklerin dağıtımını ve tapu işlerine bakar.
- **Defterdar** : Mali işlere bakar. (Maliye Bakanı)
- **Şeyhülislam** : Fetva verir. (Fetva: Padişah fermanlarının ve divan kararlarının İslam dinine uygunluğunu denetleme)
- **Reisül Küttab** : 17.yüzyıldan itibaren dış yazışmalara bakar.
- **Yeniçeri Ağası** : Yeniçerilerin komutanı (Kara Kuvvetleri Komutanı)
- **Kaptan-ı Derya** : Donanma komutanı (Deniz Kuvvetleri Komutanı)

Saray

- Padişahlar Fatih Sultan Mehmet'ten itibaren 19. yüzyıla kadar Topkapı Sarayı'nda oturmuşlardır.
- Daha sonraları ise Dolmabahçe ve Yıldız Saraylarında oturmuşlardır.
- Saray 3 bölümden oluşurdu:
  1. **Birun**: Sarayın dış kısmıdır. Devlet yönetimi ile ilgili kurumların olduğu bölüm.
  2. **Enderun**: Sarayın iç kısmıdır. Enderun Mektebi bu bölümdedir.
  3. **Harem**: Hükümdar ve ailesinin oturduğu bölüm.

TAŞRA TEŞKİLATI

İDARİ YAPI	YÖNETİCİ	ADALET İŞLERİ	GÜVENLİK
Eyalet	Beylerbeyi	Kadı	Subaşı
Sancak	Sancakbeyi	Kadı	Subaşı
Kaza	Kadı	Kadı	Subaşı
Köy	Köy Kethüdası	Kadı Naibi	Yığılbaşı

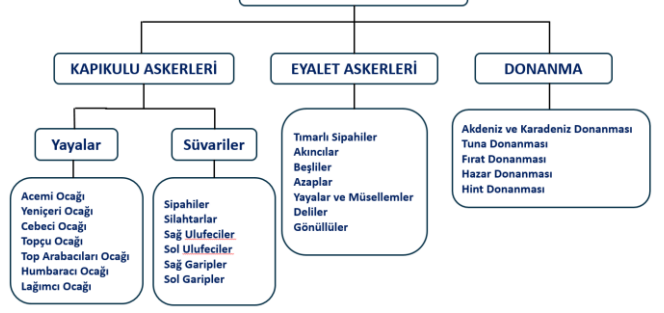
NOT : Başkent dışında tüm topraklar taşradır.

Eyaletler

- **Salyaneli (Yıllıklı) Eyaletler** : Tımar sisteminin uygulanmadığı merkeze uzak eyaletlerdir. Vergileri iltizam usulü ile toplanır. Devlet görevlilerine maaş verilir. (Mısır, Cezayir, Trablusgarp, Tunus, Habeş)
- **Salyanesiz (Yıllıksız) Eyaletler** : Tımar sisteminin uygulandığı merkeze yakın eyaletlerdir. Bu eyaletlerin gelirleri dirliklere ayrılır, maaş karşılığı asker ve görevlilere verilir. (Rumeli, Anadolu, Musul)
- **Özel Yönetimli Eyaletler** : İçişlerinde serbest, dış işlerinde Osmanlı Devleti'ne bağlı eyaletlerdir. (Erdel, Eflak, Boğdan)

NOT: Hicaz eyaleti vergi ve asker göndermekten muaf tutulmuştur.

OSMANLI ORDUSU

Kapıkulu Askerleri

- Pencik ve devşirmedirler.
- 3 ayda bir «**ulufe**» denen maaş alırlar.
- Evlenemezler ve başka meslekle uğraşamazlar.

Yayalar

Acemi Ocağı: Devşirmelerin acemi birliği

Yeniçeri Ocağı: Padişahı ve sarayı korurlar

Cebeci Ocağı: Silahların yapım ve onarımı

Topçu Ocağı: Top dökümü ve kullanımı

Top Arabacıları Ocağı: Topları cepheye taşıyor

Humbaracı Ocağı: El bombası ve havan topu yapar

Lağımçı Ocağı: Kalenin altına tüneller kazar

Süvariler

Sipahiler ve Silahtarlar : Savaş sırasında padişahın çadırını korurlar.

Sağ ve Sol Ulufeciler : Savaşta saltanat sancaklarını korurlar.

Sağ ve Sol Garipler : Savaşta savaş araç-gereçlerini ve hazineyi korurlar.

Eyalet Askerleri

- Osmanlı ordusunun en kalabalık bölümüdür.
- Taşrada otururlar, başka meslekle uğraşabilir ve evlenebilirler.
- **Tımarlı Sipahiler** : Eyalet askerlerinin en önemli kısmıdır.
- **Akıncılar** : Keşif ve istihbarat birliğidir.
- **Beşliler** : Beş aileden bir kişi alınarak oluşturulmuştur. Kaleleri korurlar.
- **Azaplar** : Bekar erkeklerden oluşur. Savaşta Yeniçerilerin önünde savaşır.
- **Müsellemier** : Ordunun yollarını açar, köprüleri tamir eder.
- **Yayalar** : Ordunun yollarını açar, köprülerini tamir eder.
- **Deliler** : Cesaretlerinden dolayı bu ismi almıştır. Sınırları korurlar.
- **Gönüllüler** : Gönüllü askerlerdir.

Donanma

- Deniz kuvvetleridir.
- Başında **Kaptan-ı Derya** bulunur.
- Deniz askerlerine «**Levent**» denir.
- **İlk donanma Orhan Bey döneminde** Karesioğulları'nın ele geçirilmesi ile elde edilmiştir.
- **İlk tersane Yıldırım Bayezid döneminde** Gelibolu'da yapılmıştır.
- Barbaros Hayrettin Paşa, Piri Reis, Turgut Reis, Kılıç Ali Paşa, Seydi Ali Reis, Burak Reis önemli denizcilerdir.

Osmanlı donanması tarihte 4 kez yakılmıştır :

YER	TARİH	KİM YAKTI
İNEBAHTI	1571	HAÇILILAR
ÇEŞME	1770	RUSYA
NAVARİN	1827	İNGİLTERE, FRANSA RUSYA
SİNOP	1853	RUSYA

TANZİMAT DÖNEMİ OSMANLI DEVLET TEŞKİLATI

II. Mahmut Dönemi İslahatları

- **Sened-i İttifak:** 1808'de II. Mahmut'un Anadolu ve Rumeli ayanları ile imzaladığı bir anlaşma olup bu anlaşma ile Osmanlı padişahının yetkileri ilk defa sınırlandırılmıştır.
- 1826'da **Yeniçeri Ocağı kaldırıldı**. Batı tarzında Asakir-i Mansure-i Muhammediye adında bir ordu kuruldu.
- Seraskerlik makamı kuruldu. (Genel Kurmay Başk.)
- **Divan-ı Hümayun kaldırıldı**, yerine Heyet-i Vükela (Nazırlıklar, Bakanlıklar, Bakanlar Kurulu) kuruldu.
- **Tımar sistemi kaldırıldı**. Asker ve memurlara maaş bağlandı.
- Mahalle ve köy muhtarlıkları kuruldu.
- İç güvenliği sağlamak için redif adı verilen ordu kuruldu.
- Askeri işler için Dar-ı Şuray-ı Askeri
- Adalet işleri için Meclis-i Ahkâmı Adliye
- Yönetim işleri için Dar-ı Şuray-ı Bab-ı Ali meclisleri kuruldu.

Tanzimat Fermanı:

- 1839'da Abdülmecit döneminde sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın katkıları ile ilan edilmiştir.
- Gülhane Parkında okunup ilan edildiği için Gülhane Hatt-ı Hümayun da denir.
- Bu fermanla **tüm Osmanlı tebaası (halkı) eşit sayılmıştır**.

İslahat Fermanı:

- 1856'da Kırım savaşı sonrası Batılı ülkelerin azınlıkları bahane ederek içişlerimize karışmalarını engellemek için Abdülmecit döneminde ilan edilmiştir.
- Bu fermanla **azınlıklara daha fazla ayrıcalık** verilmiştir.
- Taşra teşkilatı için 1840 Nizamnamesi çıkarıldı.
- 1868 de Şura-yı Devlet (Danıştay) ve Divan-ı Ahkâm-ı Adliye (Yargıtay) kuruldu.

NOT: Tanzimat Fermanı ile tüm Osmanlı tebaası eşit sayılırken, İslahat Fermanı ile Gayrimüslimlere daha fazla ayrıcalık verilmiştir.

1840 Nizamnamesine Göre Taşra Teşkilatı

İdari Birim	Yönetici
Köy	Muhtar
Kaza	Kaza Müdürü
Sancak	Kaymakam
Eyalet	Muşir

MEŞRUTİYET DÖNEMİ YENİLİKLERİ

- Hükümdarın yanında meclis açılarak halkın kısmen yönetime katıldığı yönetim şekline meşrutiyet denir.
- 1876'da II. Abdülhamit döneminde Mithat Paşa'nın katkıları ile I. Meşrutiyet ilan edilmiştir.

Kanun-ı Esasi :

- 1876'da ilan edilmiş, **Osm.Dev.nin ilk anayasasıdır**.
- **Amaç; özgürlükleri arttırarak Osmanlı Devletinin dağılmasını önlemektir**.
- Kanun-ı Esasi'yi Mithat Paşa önderliğinde Şura-yı Devlet hazırlamıştır.
- Toplam 119 maddeden oluşmuştur.

Meclis-i Mebusan

- **Üyelerini halk seçer. (4 yıllığına)**
- Padişahın meclisi kapatma yetkisi var.
- Çalışmalarını açık oturumlarla yapar.
- Toplam 115 mebus (vekil) vardır.

Meclis-i Ayan

- **Üyelerini Padişah seçer. (Ömür boyu)**
- Asker, bürokrat ve ulema sınıfından oluşur.
- Çalışmalarını kapalı oturumlarla yapar.
- Toplam 26 ayan vardır.

Şura-yı Devlet

- Padişahın ataması ile oluşan 28 kişilik bir kuruldur.
- Kanun-ı Esasiye aykırı olmamak kaydıyla kanun hazırlar.
- Kanunlar önce Meclis-i Mebusan 'da daha sonra Meclis-i Ayan 'da görüşülür ve Padişahın onayı ile yürürlüğe girerdi.

Meşrutiyet Döneminin Diğer Gelişmeleri

- 1877–78 Osmanlı-Rus savaşı (93 Harbi – Rumi 1293) sebebiyle II. Abdülhamit Kanun-ı Esasinin kendisine verdiği yetki ile Kanun-ı Esasi'yi yürürlükten kaldırdı, Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan'ı kapattı.
- 1908 'de İttihat ve Terakki Partisi ayaklandı. II. Abdülhamit Kanun-ı Esasi 'yi tekrar yürürlüğe koydu. Meclisler tekrar açıldı. **II.Meşrutiyet döneminde çok partili hayat başladı**.
- **1913'te Enver Paşa önderliğinde İttihatçılar, Bab-ı Ali Baskını ile idareyi ele geçirdi**. Padişahların hiçbir yetkisi kalmadı. Talat Paşa-Enver Paşa ve Cemal Paşa, devleti 1918 I. Dünya Savaşı sonuna kadar yönetti.
- 1918–1922 arası Hürriyet ve İtilaf Fırkası ülkeyi yönetti. (En meşhur Hürriyet ve İtilaf partili Damat Ferit Paşa'dır)
- **II. Meşrutiyet döneminde 4 tane seçim yapılmıştır.** (1908–1912–1914 ve 1919)

CUMHURİYET DÖNEMİ DEVLET TEŞKİLATI

- Osmanlı Devleti I. Dünya savaşı sonunda 1918'de imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile fiilen yıkıldı. 1 Kasım 1922'de Saltanatın Kaldırılması ile resmen yıkıldı.
- 23 Nisan 1920'de TBMM açılarak Milli Egemenliğe ilk adım atıldı.
- 1921'de Teşkilatı Esasiye (1921 Anayasası) kabul edildi.

1921 Anayasasının Genel Özellikleri

- Savaş dönemi anayasasıdır.
- 24 maddedir.
- **Meclis hükümeti sistemi** vardır. Yani **hükümet üyelerini meclis seçer, herhangi bir parti yoktur**.
- **Güçler Birliği esası** vardır. **Yasama + Yürütme + Yargı = TBMM**
- Günümüzde **Yasamayı TBMM, Yürütmeyi Cumhurbaşkanı-Başbakan-Bakanlar Kurulu ve tüm bürokrasi, Yargıyı ise bağımsız mahkemeler** yerine getirir.

Cumhuriyet Döneminin Diğer Gelişmeleri

- 1924 Anayasası kabul edildi. (Bu anayasada Güçler Ayrılığı esası var, ilke ve İnkılap anayasasıdır.)
- 1928'de anayasamızda bulunan Türkiye'nin dini İslam'dır maddesi anayasadan çıkarıldı.
- 1937'de Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Devletçilik, İnkılapçılık ve Laiklik ilkeleri anayasamıza girmiştir.
- TBMM'de M.Kemal başkanlığındaki Müdafaa-i Hukuk Grubu **Cumhuriyet Halk Fırkası** adını alarak Türkiye'nin ilk siyasi partisi oldu.
- 1924'te Kazım Karabekir ve arkadaşları **Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**nı kurdular ancak bu parti Şeyh Sait İsyanı nedeniyle kapatıldı.
- 1930'da Ali Fethi Okyar tarafından kurulan **Serbest Cumhuriyet Fırkası** Menemen Olayı nedeniyle kapatıldı.
- 1945'e kadar Türkiye'de tek parti CHP iktidarı yaşandı. 1945'ten sonra tekrar çok partili hayata geçildi.
- 1934 te kadınlara seçme ve seçilme hakkı verildi.

II.ÜNİTE : TOPLUM YAPISI

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE TOPLUM YAPISI

- Oguş < Urug < Boy < Bodun
Aile Sülale Millet
- Türk toplumu atlı- göçebe yaşam tarzına sahipti.
- Yazın yaylaklara çıkılır, kışın kışlaklara dönülürdü.
- Türklerde at kültürü çok önemlidir. At yiyecektir, at içecektir (kımız), at ulaşım ve savaş aracıdır.
- Toplumsal yaşayış gelenek ve göreneklerden oluşan töre çerçevesinde şekillenir.
- Genelde tek eşlilik vardır. Eski Türk ailesi ataerkil (Baba yönetimli) olmasına rağmen kadınların geniş hakları vardır (Boşanma gibi).
- **Ata (kang)** : Baba
- **Ana (ög)** : Anne
- **Kaling** : Başlık parası
- **Yumuş (eğne)** : Kız çeyizi
- **Törün** : Düğün yemeği
- **Keregü (Yurt)** : Keçe ve halılarla kaplı çadır
- **Börk** : Başa giyilen deriden başlık
- **Tamga** : Boyların kendilerine ait simgesi
- **Ongun** : Boyların kendilerini ait hayvanı

Göçebe Yaşam Tarzının Türkler Üzerindeki Etkileri:

- Sosyal sınıf oluşumunu engellemiş
- Savaşçılık özelliklerini geliştirmiş
- Hapis cezalarının kısa süreli olmasına neden olmuş
- Araç-gereçlerin taşınabilir olmasına neden olmuş
- Sosyal dayanışmayı arttırmış
- Türk tarihinin incelenmesini zorlaştırmıştır.

İlk Türk Devletlerinde Din

- İlk Türk dini **Gök tanrı** dinidir.
- Çok tanrı ve puta tapma Türklerde yoktur.
- **Ahiret** inancı vardır.
- **Kurgan** : Mezar
- **Yuğ** : Ölenin ardından düzenlenen tören.
- **Uçmağ** : Cennet **Tamu** : Cehennem
- **Balbal** : Mezarların başına ölen kişinin hayattayken öldürdüğü insan sayısı kadar dikilen insan biçiminde yontulmuş taş.
- Doğadaki güçlere, sihir ve büyüye dayanan **Şamanizm**'e inananlar da olmuştur.

- Din adamlarına **Şaman** ya da **Kam** denir.
- Uygurlarda Budizm ve Maniheizm; Macarlar, Bulgarlar, Kumanlar ve Peçeneklerde Hristiyanlık; Hazarlarda ise Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet benimsenen dinlerdir.

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE TOPLUM YAPISI

- Selçuklularda meslek dayanışması olan Ahi Teşkilatı vardı.
- Karahanlılar-Gazneliler ve Selçuklular sağlık alanında Darüşşifa-Darülafiye-Bimarhane adı verilen hastaneler kurmuşlardı.
- Ticareti geliştirmek için Kervansaraylar yapmışlardı.
- Türkler Müslüman olduktan sonra Türkmen adını almışlar, göçebe Türkmenlere ise Yörük denmiştir.

Yönetime Katılma Biçimine Göre Halk:

1.Yönetenler

- Hanedan Üyeleri
- Askerler
- Valiler
- Din adamları

2.Yönetilenler

- Çiftçi
- Tüccar
- Zanaatkar

Dini İnanışına Göre Halk:

1.Müslümanlar

- Türkler
- Araplar
- Farslar

2.Gayrimüslimler

- Hristiyanlar
- Yahudiler
- Gök Tanrı'ya inananlar
- Rumlar
- Ermeniler
- Hindular

Yaşayış Biçimine Göre Halk:

- Şehirli
- Köylü
- Göçebe

KLASİK DÖNEM OSMANLI TOPLUM YAPISI

Yönetime Katılma Biçimine Göre Halk:

A.Yönetenler (Askeri Sınıf)

- 1.Seyfiye 2.İlmiye 3.Kalemiye

B.Yönetilenler (Reaya - Tebaa - Halk)

- 1.Çiftçi 2.Tüccar 3.Zanaatkar vs.

Dini İnançına Göre Halk:

A.Müslümanlar

- Türkler Araplar Farslar Berberiler
Arnavutlar Boşnaklar Kafkas halkları

B.Gayrimüslimler

- Ortodokslar Rumlar Ruslar Sırlar
Bulgarlar Makedonlar Lehler Karadağlılar
Ermeniler Yahudiler

Osmanlı Toplumunda Sosyal Hareketlilik

Dikey hareketlilik:

Yönetilen iken yükselerek yöneticiler sınıfına dâhil olmak demektir. **Dikey hareketlilik 3 şekilde olur;**

- 1-Devşirme sistemi
- 2-İlim tahsil etme
- 3-Görevinde başarılı olma

Yönetici sınıfına geçmenin en önemli şartı Müslüman olmaktır.

Yatay Hareketlilik:

- Bir bölgeden başka bölgeye göç etmektir.
- Osmanlı'nın kuruluş yıllarında iskân politikası ile yatay hareketlilik sağlanmıştır.
- Ayrıca köyden şehre göç, Konar-göçer iken yerleşik hayata geçme ve son dönemlerde elden çıkan topraklardan (Balkanlar-Kırım vs) Anadolu'ya göç bu hareketliliğe örneklerdir.

Tanzimat Dönemi Osmanlı Toplum Yapısı

- Osmanlılarda Tanzimat ile birlikte Millet (din) sistemi ortadan kalktı ve halkın tamamı Tebaa sayıldı.
- Islahat Fermanı ile Gayrimüslim tebaaya ayrıcalıklar tanındı.
- Tanzimat döneminden itibaren toplumsal yapı giderek değişti.
- Osmanlı toprakları daraldıkça Müslüman nüfus oranı giderek arttı.
- Kırım, Kafkasya ve Balkan ülkelerinden 1990'lara kadar Osmanlıya (Türkiye'ye) sürekli göç hareketleri yaşanmıştır. Buralardan göç eden insanların çoğu Muhacir denilmiştir.
- 1850 lerden sonra Osmanlı toplumunda Batılılaşma başladı.
- Avrupalılar gibi yeme -içme, giyinme ve yaşama tarzı ortaya çıktı.
- Şehirlerde modern yaşayışlı aileler ortaya çıktı.
- Meşrutiyetle birlikte bankalar, tren, tramvay gibi ulaşım vasıtaları ile Telefon ve telgraf gibi iletişim vasıtaları ortaya çıktı.
- Darüleytam, Darülaceze, Etfal hastanesi, Kızılay (Hilal-i Ahmer), Yeşilay gibi toplumsal örgütler ortaya çıktı.

Cumhuriyet Dönemi Toplum Yapısı

- Cumhuriyetin ilanı ile birlikte çağdaş Türk toplumu ortaya çıkmaya başladı.
- 1924'te Medrese, Tekke ve Tarikatlar kapatıldı.
- 1925 'ten itibaren kadınlarda modern giysiler tamamen serbest bırakıldı.
- 1926 'da Türk medeni kanunu çıkarılarak kadın-erkek eşitliği sağlandı.
- 1927' de ilk İstanbul Radyosu, şehir tiyatroları, güzel sanatlar akademileri, konservatuar, devlet opera ve balesi gibi kurumlar açılarak Türk toplumunun modernleşmesi hızlandırılmıştır.
- 1934' te soyadı kanunu ve kadınlara seçme seçilme hakkı tanındı.

III.ÜNİTE : TÜRKLERDE HUKUK

İlk Türk Devletlerinde Hukuk

- İslamiyet'ten önceki Türk toplumlarında sözlü hukuk kurallarından oluşan «Töre» geçerli olmuştur.
- **Töre** = Örf ve Adetler + Kurultay Kararları + Hükümdarın Buyrukları
- **Yargu** : Mahkeme
- **Yargan (Yargucu)** : Hakim

- Gerekliğinde kurultay tarafından törede değişiklikler yapılmıştır.
- Türklerde kağan da dahil olmak üzere herkes töre hükümlerine uymak zorundaydı.
- Türklere ait ilk hukuki belgeler; Uygurlar dönemine ait borç alıp verme, kiralama, alım satım, vakfiye gibi belgelerdir.

Türk- İslam Devletlerinde Hukuk

Şer'i Hukuk

İslam hukukudur.

Dört kaynağı vardır :

- 1- Kuran
- 2- Sünnet
- 3- İcma
- 4- Kıyas

Örfi Hukuk

Gelenek ve göreneklerdir.

İki kaynağı vardır:

- 1- Töre
- 2- Ferman ve kanunlar (Şeri Hukuka aykırı olamaz)

NOT : Melikşah'ın kanunları ve Cengiz Han'ın Yasaname-i Buzurg adlı kanunları Türk-İslam devletlerinde kullanılmıştır.

Şer'i Mahkemeler :

- Davalara kadı bakar.
- Şeri mahkemelerin en büyüğü Divan-ı Mezalim dir. Başında **Kadi'l Kudat** bulunurdu.
- **Divan-ı Mezalim**; küçük mahkemelerin çözemediği davalar ile itiraz edilen davalara bakardı.

Örfi Mahkemeler :

- Askeri, yönetim ve maliye ile ilgili davalara bakardı.
- Örfi mahkemelerin başında **Emir-i Dad** bulunurdu.
- Türkiye Selçuklularında ordu mensuplarının davalarına Kadıasker (Kadıleşker) bakardı.

Klasik Dönem Osmanlı Hukuku

- Türk-İslam devletlerinde olduğu gibi Şer'i ve Örfi Hukuk geçerli olmuştur.
- Örfi hukuk daha çok yönetim işlerinde kullanılmıştır.
- Örfi Hukuk kuralları Kanunnameler ile oluşturulmuştur.
- En çok kanun yapan Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet'tir, bu kanunlara Kanunname-i Ali Osman denilmiştir.
- Kanunnameler, Şeri Hukuka aykırı olmayacak şekilde düzenlenmiştir.
- Osmanlıda 5 çeşit kadı vardır : Taht kadısı, Eyalet kadısı, Sancak kadısı, Kaza kadısı ve Nahiye kadısıdır.
- Kadılara soruşturmalarda yardımcı olan görevliye Naib denir.
- Kadıları denetleyen müfettişlere **Mehayif** denirdi.
- Kadıların yanlış kararlarına itiraz Divan-ı Hümayuna yapılırdı. Divan-ı Hümayunda görüşülen dava padişahın onayı ile kesinleşirdi.

Ferman : Padişahın tuğrasını taşıyan yazılı emirleridir.

Berat : Bir göreve atanan, aylık bağlanan, san ve ayrıcalık verilenlere çıkarılan padişah buyruklarıdır.

Fetva: Bir kanun yada konunun İslam dinine uygun olup olmadığına dair şeyhülislamın verdiği belgedir.

Tanzimat Dönemi Osmanlı Hukuku

II.Mahmut Dönemi Yenilikleri

- Ayanlar ile **Sened-i İttifak** imzalandı. Böylece padişahın yetkileri ilk kez kısıtlandı.
- Reaya tabiri yerine tebaa (eşit vatandaşlık) kullanılmaya başlandı.
- Kanunsuz suç ve ceza olmaz ilkesi kabul edildi.
- Adalet işleri için Nezaret-i Deavi (Adalet Bakanlığı) kuruldu.

Tanzimat Dönemi Yenilikleri

- 1839 Tanzimat fermanı ile padişahın yargı yetkisi mahkemelere verildi ve tüm halk eşit (tebaa) sayılarak can ve mal güvenliği güvence altına alındı.
- 1856 Islahat fermanı ile gayr-ı Müslimlere fazladan haklar tanınarak Osmanlı hukuk birliği bozuldu.

Tanzimat Dönemi Mahkemeleri

Şeri mahkemeler: Müslümanlar arasındaki davalarına bakar

Cemaat Mahkemeleri: Gayrimüslimlerin arasındaki davalara bakar

Konsolosluk mahkemeleri: Yabancı ülke vatandaşlarının davalarına

Nizamiye Mahkemeleri: Müslüman-Gayrimüslim arasındaki davalara

Ticaret mahkemeleri: Osmanlı vatandaşları ile yabancı ülke vatandaşları arasındaki ticaret sorunlarına bakardı.

Meşrutiyet Dönemi Yenilikleri

- Bu dönemde Kanun-ı Esasi kabul edilerek Osmanlıda **ilk kez anayasal düzene geçildi**. Vatandaşların hak ve özgürlükleri anayasal güvence altına alındı.
- Meclis-i Ayan ve Meclis-i Mebusan açıldı. Halk, seçme ve seçilme hakkına kavuşarak yönetimde söz sahibi oldu.
- Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında bir heyet tarafından İslam hukukuna bağlı kalınarak **Mecelle** (ilk Osmanlı medeni hukuku) hazırlandı.
- Modern tarzda hukuk adamı yetiştirmek için Hukuk mektebi açıldı.

Cumhuriyet Döneminde Hukuk

- 23 Nisan 1920 de TBMM nin açılması ile halk egemenliğine geçişte önemli bir adım atıldı.
- Saltanat ve halifeliğin kaldırılması ile demokrasi için önemli bir adım atıldı.
- İsviçre'den Türk Medeni kanunu alındı.
- 1921 ve 1924 anayasaları kabul edildi.

IV.ÜNİTE : TÜRKLERDE EKONOMİ

İlk Türk Devletlerinde Ekonomi

- Türklerde ekonomik hayat büyük ölçüde hayvancılığa ve ticarete (İpek Yolu), kısmen de ziraatçılığa dayanmıştır.
- En çok koyun ve at yetiştirilirdi.
- Zenginler at eti, diğer insanlar ise koyun eti yerlerdi.
- Kısırak sütünden yapılan kıymız, darıdan yapılan Begni ve Boza önemli içeceklerdir.
- Türklere ait vasiyetname, borç alıp verme, kira ve alım satım ile ilgili belgelerin ilk örnekleri **Uygurlar** dönemine aittir.
- Hunlar döneminde açılan Tötö kanalı ile sulama yapılırdı.
- Eski Türklerde çiftçilere **tarıgçı** denirdi.

- Buğday, arpa ve mısır önemli tarım ürünleri idi.
- İlk Türklerde madencilik gelişmiştir. Türk kılıçları dünyaca meşhur olmuştur.
- İpek yolu hâkimiyeti için Çin, Sasani ve Bizans ile mücadele ettiler.
- Bir diğer yol ise Sibiryaya da Astrahan'a ulaşan Kürk yolu idi.
- Uygurlarda **Böz** ve **Kuanpo** denilen bez paralar ile **Çav** denilen kağıt paralar kullanılmıştır.
- **Tudun:** Göktürklerde vergi toplama memuru
- **Ağıcı:** Uygurlarda vergi toplama memuru
- Türk devletlerinde 3 çeşit vergi toplanırdı:
  - Mesken (Ev – Çadır) vergisi
  - Hayvan vergisi (Hayvan sayısına göre)
  - Toprak vergisi

Türk-İslam Devletlerinde Ekonomi

- Türk-İslam devletlerinde ekonomi tarım, hayvancılık ve ticarete dayanırdı.
- Karahanlılardan başlamak üzere Türk-İslam devletleri İpek ve Baharat yollarının kontrolüne önem vermişlerdir.
- **Ribat:** Ticaret yolları üzerinde yapılan kervansaraylar
- **Dinar:** Altın para
- **Dirhem:** Gümüş para

İkta Sistemi

- ilk kez Hz. Ömer döneminde oluşturuldu.
- **İkta sistemi :** Toprağın mülkiyeti devlete, işletme hakkı köylüye, vergisi memura aitti. Memur topladığı vergilerin bir kısmını kendi geçimi için ayırır, kalan kısmı ile atlı asker beslerdi. Böylece hem çiftçi hem memur hem de asker aynı topraktan beslenirdi. Buna ikta sistemi denir.
- İkta sistemi Osmanlılarda Tımar (Dirlik) sistemi olarak devam etmiştir.

İkta Sisteminin Faydaları :

- Devlet vergi toplama işinden kurtulmuştur.
- Vergiler düzenli toplanmıştır.
- Devlet maaş ödeme yükünden kurtulmuştur.
- Devlet para harcamadan hazır bir orduya sahip olmuştur.
- Üretimin sürekliliği sağlanmıştır.
- Ayrıca toprağa bağlı feodal sistem önlenmiş, topraklar devlete ait olduğu için büyük toprak sahiplerinin ortaya çıkması engellenmiştir.

Vergiler

Şer'i Vergiler:

- **Zekât:** Müslümanların mallarının 1/40 ını fakirlere vermesidir.
- **Öşür:** Müslüman çiftçilerden alınan 1/10 oranında ürün vergisidir.
- **Haraç:** Gayr-ı Müslim çiftçilerden alınan 1/5 oranında ürün vergisidir.
- **Cizye:** Gayr-ı Müslim erkeklerden askerlik yapmadıkları için alınan baş vergisidir.

Örfi Vergiler

- **Resm-i Çift:** Müslüman çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Resm-i İспенçe:** Gayr-ı Müslim çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Bac vergisi:** Esnaf ve tüccarlardan alınan vergi
- Maden-Tuzla ve orman vergileri

Ahilik

- Büyük Selçuklu ve Anadolu Selçukluları döneminde esnaf örgütlenmesidir.
- **Ahilik teşkilatının özellikleri ;**
  - Merkezi Kırşehir, kurucusu Ahi Evren'dir.
  - Sadece Müslümanlar üye olabilir.
  - Her meslek grubunun kendi örgütlenmesi vardır. (Derici-Ayakkabıcı gibi)
  - Usta çırak ilişkisi ile esnaf yetiştirilir.
  - Üretilen malların kalitesini ve fiyatını kontrol eder.

XI. ve XIII. Yüzyıllarda Anadolu'da Ekonominin Özellikleri

- Türkiye Selçukluları döneminde Karadeniz ve Akdeniz'deki limanlar alınarak buralara Türk tüccarlar yerleştirilmiş ve buralardaki Latin tüccarlarla ticaret anlaşmaları imzalanmıştır.
- Devlet sigortası sistemi getirilerek zarara uğrayan tüccarların zararları devlet tarafından karşılanmıştır.
- Önemli ticaret yolları üzerine kervansaraylar yaptırılmış ve buralarda ücretsiz hizmetler verilmiştir.
- 1243 Köseadağ savaşı sonrası yaşanan Moğol istilası ile Anadolu'nun bu ekonomik canlılığı çökmüştür.

Osmanlı Devletinde Ekonomi

Mali Yapı

- Maliye teşkilatının başında **defterdar** vardı.
- Osmanlılarda modern anlamda **ilk bütçe Tarhuncu Ahmet Paşa** tarafından düzenlenmiştir. (1652 -1653).
- XVIII. yüzyılın sonuna kadar iki hazine vardı:
  1. Hazine-i amire
  2. Enderun hazinesi (yedek hazine)

Not: III. Selim döneminde Nizam-ı Cedit Ordusu'nun ihtiyaçlarını karşılamak için **İrad-ı Cedit hazinesi** kurulmuştur.

Vergiler

Vergilerin hepsine «tekalif» veya «resm» denilirdi.

➤ **Tekalif-i Şer'iyeye (Şer'i Vergiler)**

İslam dini kurallarına göre toplanan vergilerdir.

- **Öşür :** Müslümanlardan alınan 1/10 oranındaki ürün vergisi
- **Haraç:** Gayrimüslimlerden alınan 1/5 oranındaki ürün vergisi
- **Cizye:** Gayrimüslim erkeklerden askerlik yapmadıkları için alınan baş vergisi

b) **Tekalif-i Örfiye (Örfi Vergiler)**

Geleneklere ve padişahın iradesine göre alınan vergilerdir.

- **Resm-i Ağnam:** Hayvancılıkla uğraşanlardan hayvan sayısına göre alınan vergi
- **Resm-i Çift:** Müslüman çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Resm-i İспенçe:** Gayrimüslim çiftçilerden alınan toprak vergisi
- **Resm-i Çiftbozan:** Toprağını 3 yıl üst üste boş bırakan ya da terk edenlerden alınan vergi
- **Resm-i Avarız:** Olağanüstü durumlarda padişahın emriyle alınan vergi
- **Resm-i Bac:** Tüccar ve pazarıcılardan alınan vergi
- **Resm-i Mücerred:** Bekâr olanlardan alınan vergi
- **Resm-i Bennak:** Evli olanlardan alınan vergi

Para Ve Finansman Sistemi

- Osmanlı Devleti'nde paranın basıldığı yerlere darphane denirdi.
- Ulaşım imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle bir çok şehirde (Edirne, Bursa, Urfa, Üsküp vb.) darphane açılmıştır.
- Osmanlılar, 19. yy.'a kadar madeni para kullanmışlardı.
- Madenden kesilen paraya **Sikke**; gümüşten kesilen sikkelere **Akçe**; altından kesilen sikkelere **Sikke-i Hasene** denirdi.
- Akçe, piyasadaki diğer sikkelerin değerini belirlemede ölçüt olarak kullanılırdı. **(60 Akçe = 1 Altın)**
- 1840'ta Kaime-i Mutebere-i Nakdiye adıyla ilk kağıt para kullanılmaya başlandı. 1863'e kadar kullanıldı.
- Akçe zamanla değer kaybetti. 18. yy.'dan itibaren Para ve Kuruş kullanılmaya başlandı. **(40 Para = 1 Kuruş)**
- 1844'te Mecidiye adıyla yeni para çıkarıldı.
- Bankacılık alanında Galata Bankerleri 'ne banka açma izni verildi. 1847'de Bank-ı Dersaadet adıyla ilk banka kuruldu fakat iflas etti.
- 1888'de Ziraat Bankası kuruldu.

Narh Sistemi

- **Fiyatlara müdahale edilmesi** demektir.
- Narh sisteminde temel ölçü arz-talep şartları olup; **amaç tekelliliği engellemektir.**

Osmanlı Ekonomisinde Meydana Gelen Değişmeler

- Osmanlı ekonomisinin bunalımlar yaşamasının en önemli nedeni Tımar Sisteminin Bozulmasıdır.
- Nüfuzlu kişilerin tımar ve zeametleri hukuka aykırı olarak kendi çevrelerine vermesi, fetihlerin durması ve aşırı nüfus artışı **tımar sisteminin bozulmasına** yol açmıştır.
- Devlet bunun üzerine **İltizam (Mukataa) Sistemini** devreye soktu. İltizam sisteminde devlete ait işletmeler (tuzla, orman vb.) 3 yıllığına Mültezim 'e kiraya veriliyordu.
- 1695 yılında bir فرمانla bu kez **Malikane Sistemine** geçildi. Bu sistemde mukataa şahsa ömür boyu kiralanıyordu.

- Malikane sistemi 18.yy boyunca devam etti.
- 1774 te devlet **Esham sistemi** ile **ilk kez iç borç** aldı ve Ayan adı verilen imtiyazlı zenginler ortaya çıktı.
- Coğrafi Keşiflerle ticaret yollarının değişmesi Osmanlı ekonomisine darbe vurmuştur.
- **Kapitülasyonlar ve Sanayi inkılabıyla** Osmanlı, Avrupa devletlerinin önemli bir pazarı haline gelmiştir. 1838'de İngilizlerle yapılan **Balta Limanı Antlaşması** ile Osmanlı Devleti Avrupa'nın açık pazarı haline gelmiştir.
- **Osmanlı sanayisini olumsuz etkileyen en önemli gelişme sanayi inkılabıdır.** Rekabet gücünü kaybeden tarımsal ve sanayi işletmeleri bilgi ve teknoloji yetersizliğinden çöküş sürecine girmiştir.
- Sanayinin yetişmiş eleman ihtiyacını karşılamak için Avrupa'dan ustalar getirilmiş ve Avrupa'ya öğrenci gönderilmiştir.
- Tarımın geliştirilmesi ve ziraatın modernleştirilmesi için Ziraat ve Sanayi Meclisi, Ziraat Meclisi ve Nafia Hazinesi kuruldu. 1858 yılında çıkarılan Arazi Kanunu ile toprak mülkiyeti pekiştirildi.

Yabancı Yatırımlar

- Büyük şehirlerde toplu taşıma işletmeleri faaliyete geçti. Taşıma konusunda İlk Osmanlı Anonim Şirketi 1843'te Fevaid-i Osmaniye Vapur Kumpanyası kuruldu.
- Kara ulaşımında 1872'de İstanbul Tramvay Şirketi kurularak İstanbul'da tramvaylar için ilk adım atıldı.
- Osmanlı'da demiryolları 1860'lardan itibaren hizmete girdi. Teknoloji yetersizliği nedeniyle demir yolları yabancı şirketler tarafından yapıldı.
- İlk demir yolu İzmir-Aydın arasında yapıldı.
- Demir yolu inşası sırasında güzergahlar üzerindeki madenler bedelsiz olarak yabancı şirketlere devrediliyordu. Bu nedenle hiç gerekmediği halde güzergahlar " S " şeklinde yapılıyordu.

İç ve Dış Borçlar

- 18.yüzyıldan itibaren açık veren Osmanlı Maliyesi, açıklarını padişaha ait iç hazine den aldığı borçla ve olağanüstü vergilerle kapatmaya çalışmıştır.
- 19.yüzyıldan itibaren artan para ihtiyacını kağıt para bastırarak ve Galata Bankerlerinden para alarak borçlanmaya gitmiştir.
- 24 Ağustos 1854'te **ilk dış borç** alındı (İngiltere'den).
- 1863'te kurulan Osmanlı Bankası aracılığıyla devlete yeni borçlanma kaynakları sağlandı.
- 1874 'te devlet borçlarını ödeyemez duruma geldi ve 1875 'te borç ödemeleri durdurularak Moratoryum ilan edildi.
- 1881 'de Osmanlı borçlarının tahsili için **Duyun-ı Umumiye** kuruldu. Osmanlı Devleti'nin mali kaynaklarına el konuldu.
- 19.yy 'da Osmanlı ekonomisi yarı sömürge durumuna geldi. Birçok işletme yabancılar tarafından işletilmeye başlandı.

Cumhuriyet Döneminde Ekonomi (1923-1938)

- Kurtuluş Savaşı sona ermeden 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır.
- Lozan Antlaşması'nda dış borçlar ve kapitülasyonlar sorunu çözülmüştür.
- Sanayicilerin kredi ve sermaye ihtiyaçlarını karşılamak için 1924 yılında Türkiye İş Bankası kurulmuştur.

- 1925'te öşür vergisi kaldırılmış, 1926'da kabotaj kanunu çıkarılmıştır.
- 1926'da bankacılık ve madencilik faaliyetleri için Türkiye Sanayi ve Maden Bankası kurulmuştur.
- 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu kabul edilmiştir.
- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımını aşmak için devletçi politika benimsenmiştir.
- 1931'de Türkiye Merkez Bankası kurulmuş, 1934'te Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı uygulamaya konulmuştur.
- 1935'te Etibank, ardından Maden Tetkik Arama Enstitüsü kurulmuştur.
- Esnaf ve sanatkarların kredi ihtiyaçları için Halk Bankası kurulmuştur.

V.ÜNİTE : TÜRKLERDE EĞİTİM

İlk Türk Devletlerinde Eğitim

- İslamiyet'ten önceki Türkler, 38 harfli Göktürk (Orhun) Alfabeti ve 18 harfli Uygur alfabetini kullanmışlardır.
- Göktürk alfabesi Türklerin kullandıkları ilk alfabedir.
- **Sav** : Atasözü **Sagu** : Ağıt
- **Koşuk** : Kopuz denilen saz eşliğinde söylenen şiirler.
- Göktürlere ait «Orhun Abideleri» Türk tarihinin ve edebiyatının en önemli kaynakları kabul edilmektedir.
- Uygurlar dışında örgün eğitim yoktur. (Nedeni : Göçebe Hayat)
- **Uygurlar döneminde örgün eğitime** geçilmiştir. (Nedeni : Yerleşik Hayat)
- Orta Asya'da yaygın olarak kullanılan **On İki Hayvanlı Türk Takvimi**'ni ilk kez Türkler düzenlemiştir.
- **Otacı** : Halkı tedavi eden kişiler

İslamiyet'ten Önceki Türk Destanları

Alp Er Tunga Destanı	İskitler
Şu Destanı	İskitler
Oğuz Kağan Destanı	Hunlar
Ergenekon Destanı	Göktürkler
Türeyiş Destanı	Uygurlar
Göç Destanı	Uygurlar
Manas Destanı	Kırgızlar
Dede Korkut Hikayeleri	Oğuzlar

Türk-İslam Devletlerinde Eğitim

- Türk tarihinde **ilk medrese Karahanlılar döneminde** Semerkant'ta Tabgaç Buğra Han tarafından kuruldu.
- Karahanlılar 'da medresenin yöneticilerine Fakih, öğretmenlerine **Müderres** denirdi.
- **İlk Selçuklu Medresesi Tuğrul Bey** tarafından Nişabur'da açıldı.
- Selçukluların en önemli medreseleri Nizamü'l-Mülk tarafından kurulan **Nizamiye Medreseleri** 'dir.
- Tıp eğitimi hastane-tıp okulu niteliğindeki Bimaristan ve Daru'l-Şifa'larda verilmekteydi.
- Medreselerin eğitim dili Arapça'ydı.
- Medreseden mezun olanlara **İcazetname** verilirdi.
- Tokat Niksar'da yapılan **Yağbasan Medresesi Anadolu'nun ilk medresesidir.**

Yaygın Eğitim-Ahilik

- Halka dönük yaygın eğitim camilerde, mescitlerde ve medreselerin halka açık bölümlerinde verildi.
- Ahi Teşkilatı Türkiye tarihinde ilk defa Türkiye Selçukluları tarafından oluşturulmuştur.
- Ahi teşkilatının üyeleri Usta, Kalfa ve Çıracak'tır.
- Teşkilat üyelerine :
  - İslam dininin esasları
  - Okuma-yazma
  - Ahlak
  - Temizlik
  - Kurumun düzeni ve geleneği
  - Silah kullanımı
  - Beden eğitimi öğretilirdi.

Atabeylik : Şehzadelere devlet yönetimi hakkında eğitim veren bilge kişilere Türk-İslam devletlerinde Atabey denir.

OSMANLI DEVLETİ'NDE EĞİTİM

Örgün Eğitim (Düzenli Eğitim)

- **Sıbyan Mektebi:**
- İlkokul düzeyindeki okuldur.
- Her köy, mahalle ve semtte açılmıştır.
- Karma eğitim verilirdi.
- Sıbyan mektebi zorunlu değildi.
- Burada ders verenlerin özel eğitimleri yoktur.
- Amacı, çocuğa okuma-yazma ve İslami temel kaideleri öğretmekti.
- Mezuniyet için bir süre bulunmuyordu. Kur'an-ı Kerim'i bir kez hatmeden öğrenci mezun sayılırdı.
- İlköğretim II. Mahmut döneminde İstanbul'da zorunlu hale gelmiştir.
- Sıbyan mektepleri Tanzimat'a kadar devam etmiştir.

B) Medreseler:

- Orta ve yükseköğretimin verildiği okullardır.
- Medreselerde topluma ve devlete gerekli din, ilim ve devlet memurları yetiştiriliyordu.
- **Osmanlı'da ilk medrese Orhan Bey döneminde** İznik'te açılmıştır. (1331)
- Fatih döneminde **Sahn-ı Seman Medreseleri**, Kanuni döneminde **Süleymaniye Medreseleri** açılmıştır.
- Orta düzeydeki medrese öğrencilerine **Softa** (Suhte), yükseköğretim düzeyindeki öğrencilere **Danışmend** denirdi.
- Medreseyi bitiren öğrencilere **İcazetname** denen diploma verilirdi.
- Her medresede bir Müderris, bir de **Muid (müderris yardımcısı)** bulunurdu.
- Müderrisler, medreseyi bitirenler arasından mülazemet denilen bir sistemle alınırdı.
- Medreselerden mezun olanlar müderris, müftü, kadı, defterdar, hekim vb. olurlardı.
- Medreselerin her kademesi ücretsiz yapılmaktaydı. Büyük medreselerde öğrencinin yeme, içme, giyim masrafları da medreselerce karşılanırdı.
- **17.Yüzyıldan itibaren medreseler bozulmuştur.**
Nedenleri;
  - Medreselerden fen bilimlerinin kaldırılması
  - Müderris atama sisteminin bozulması (rüşvet ve iltimas)
  - Bazı ulema çocuklarına küçük yaşta müderrislik verilmesi (beşik uleması)

- II.Meşrutiyetle birlikte eğitimde islah çalışmaları başlamış ve Tarih, coğrafya, Kimya gibi dersler yeniden okutulmaya başlanmıştır.

C) Askeri Eğitim :

- Osmanlı kara ordusunun temelini Kapıkulu askerleri ve tımarlı sipahiler oluşturuyordu.
- Kapıkulu ocaklarına devşirme usulü ile alınan gençler, **Acemioğlanlar ocağı**nda askeri eğitimden geçirilirdi.
- Bu gençlerden zeki olanlar **Enderun Mektebi**'ne alınarak devlet çeşitli kademelerinde yönetici olarak görevlendirilirdi.
- Acemioğlanlar ocağı ilk kez I. Murat zamanında Gelibolu'da açılmıştır.
- Tımarlı sipahiler gelirlerine göre belli sayıda Cebelü denilen atlı asker besler ve onlara eğitim verirdi.

Yaygın Eğitim (Sosyal Kurumlar)

A) Esnaf Eğitimi:

- Esnaf eğitimi Ahi teşkilatında verilmekteydi.
- Esnaf olmak isteyenler küçük yaşta çıracak (şakird) olarak işe başlardı.
- Gerekli eğitimi alanlar sınavla kalfalığa; en az 3 yıllık eğitimden sonra yine sınavla ustalığa yükselirdi. Usta ünvanı alanlar işyeri açabilirdi.

B) Halk Eğitimi:

- Halk eğitimi; cami, mescit, tekke, kütüphane ve yaren sohbetlerinde yapılırdı.

TANZİMAT SONRASI OSMANLI EĞİTİMİ

İlköğretim

- Maarif Nezaretine bağlı okullara mekteb-i iptidai (ilkokul) denirken, Evkaf Nezaretine bağlı okullara sıbyan mektebi deniliyordu.
- **1876 Kanun-ı Esasi ile tüm ülkede ilköğretim zorunlu** hale getirilmiştir.
- 1914'te ilk resmi okul öncesi eğitim kurumu açılmıştır.

Ortaöğretim

- **Rüştiyeler (Ortaokul) :**
- II. Mahmut Döneminde açılmıştır.
- 1859'da İstanbul'da ilk kız rüştiyesi açılmıştır.
- 1910 yılında 80 kız rüştiyesi bulunmaktaydı.

B) İdadiler (Lise) :

- 1869'da Maarif Nizamnamesi ile açılmıştır.
- II. Abdülhamit döneminde ülke genelinde yaygınlaşmıştır.
- İlk kız idadisi 1911'de İstanbul'da açılmıştır.
- 1913'e kadar önce sultani, daha sonra lise adını almıştır.
- 1868'de Galatasaray Sultanisi açılmıştır.
- Yetenekli olup maddi olanakları yetersiz, kimsesiz öğrencilere sultani düzeyinde yatılı ve burslu eğitim vermek amacıyla Darüşşafaka açılmıştır. (1873)

Yükseköğretim (Darü'l Fünun)

- 1851'de okulların ders kitaplarını hazırlamak üzere **Encümen-i Danış** adıyla bir komisyon kuruldu.
- İlk Darülfünun 1863'te açıldı.
- Darülfünunda felsefe ve edebiyat, fen bilimleri, matematik ve hukuk olmak üzere üç bölüm bulunmaktaydı.
- Bölümlerde eğitim süresi üç yıldır.
- Varlığını 1933 yılına kadar sürdüren Darülfünun yerine İstanbul üniversitesi kuruldu.

Azınlık Okulları :

- Osmanlı Devleti'nde gayrimüslimlerin ibadethanelerinde okulları bulunuyordu.
- Bu okullarda devletin herhangi bir denetimi yoktu.
- Azınlıklar Tanzimat'tan sonra pek çok okul açtılar.
- Bu okullar zamanla azınlıklar arasında milliyetçilik fikirlerinin yayılmasında etkili oldular.

Yabancı Okullar :

- Osmanlı Devleti'nin, yabancılara eğitim alanında tanıdığı serbestlik misyonerlerin Osmanlı ülkesine girmesine neden olmuştur.
- XX.yüzyılın başında Türkiye'de 7000 'e yakın azınlık okulu ile 400'e yakın yabancı okul bulunmaktaydı.
- Kapitülasyonların kaldırılması ile bu okulların çoğu kapatıldı.
- Tanzimat döneminde Osmanlı Devleti'nde çok çeşitli okullar bulunmaktaydı.
- **Medrese, Tanzimat mektepleri, Askeri mektepler, Azınlık okulları ve Yabancı okullar gibi çeşitli kaynaklardan çok farklı bilgi, düşünce, ideal ve dünya görüşüne sahip insanlar yetişmiştir.**

Cumhuriyet Döneminde Eğitim

- Lozan Antlaşması ile yabancı okullar, diğer okulların bağlı bulunduğu tüzük ve yönetmeliklere uyacaklardı.
- 3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat (Öğrenimin Birleştirilmesi) Kanunu'yla eğitim ve öğretim birleştirildi. Böylece eğitimdeki ikilik ortadan kaldırıldı.
- 1 Kasım 1928'de Türk Harfleri Hakkında Kanun çıkarılarak Latin alfabesi kabul edildi.
- Okula gidemeyen, okuma imkanı olmayan halkı bilgilendirmek amacıyla 1929'da Millet Mektepleri açıldı.
- Yapılan inkılapların yerleşmesini sağlamak için 1932'de Halkevleri açıldı.

VI.ÜNİTE : TÜRKLERDE SANAT

İLK TÜRK DEVLETLERİNDE SANAT

- Türklerin Oniki Hayvanlı Türk Takvimi'ni düzenlemeleri astronomide ilerlemiş olduklarını göstermektedir.
- Göçebe yaşamdan dolayı sanat eserleri taşınabilir olmuştur.
- Türkler bu dönemde; demircilik, dokumacılık, dericilik, çadır, maden ve ahşap işçiliği gibi el sanatları ile uğraşmışlardır.
- Sanatta «Hayvan Üslubu» denilen tarz kullanmışlardır.
- Pazırık Kurganı'nda bulunan Hunlara ait **Pazırık Halısı** dünyanın en eski düğümlü halısıdır.
- Uygurlar döneminde şehircilik ve mimari gelişmiş, **Stupa** denilen kubbeli tapınaklar yapılmıştır.
- Türk resim sanatının temelini Uygurlar atmıştır.
- Uygurların tapınakları süslemek için yaptıkları duvar resimlerine **fresk** denilmiştir.
- Süslemelerde genellikle; kaplanla dağ keçisinin, grifonla geyiğin mücadeleleri vardır.
- Uygurlar anıtmezarları, çadırdan esinlenerek kubbeli yapmışlardır.

TÜRK-İSLAM DEVLETLERİNDE SANAT

Mimari

- Türk-İslam sanatının temeli Karahanlılar döneminde atılmıştır. Cami, medrese, kervansaray, köprü vb. eserler inşa edilmiştir.
- Büyük Selçuklular Eyyvanlı Tıp Cami modelini geliştirmişlerdir.
- **Revak** : Yapının ön yüzünde bir kemer dizisi ile dışa açılan üstü örtülü uzunlamasına mekân.
- **Eyyvan** : Üç tarafı ve üstü kapalı, bir tarafı avluya açılan bölüm.
- **Portal** : Ana kapı, taç kapı.
- **Kemer** : İki sütun veya ayağı birbirine bağlayan mimari öge.
- **Avlu** : Bir yapının ortasında kalan üstü açık, duvarla çevrili alan.
- 13. Yy.'dan itibaren Anadolu'da cami ve medreselerin giriş kapılarına çifte minare yapılmıştır.
- Türk-İslam devletlerinde anıt mezar ilk kez Karahanlılar döneminde Türbe Mimarisi şeklinde ortaya çıkmıştır.
- Türk-İslam devletlerinde ilk medrese Karahanlılar zamanında açılmıştır.
- Selçuklular yatılı medreseler yapmışlardır. Bu dönemin en önemli medreseleri Nizamiye Medreseleri olmuştur.
- Kervansaraylar ilk kez Karahanlılar zamanında inşa edilmiş ve adına Ribat denilmiştir.
- Selçuklular döneminde kervansaraylara Han denilmiştir.
- Saraylar Gazneliler döneminde gelişme göstermiştir.
- İlk Türk evleri çadırın bir kopyası olarak inşa edilmiştir.

Süsleme Sanatı

- Taş süslemelerde çift başlı kartal, kartal, aslan, geyik, melek, yıldız gibi figürler kullanılmıştır.
- Resim konusundaki dini endişe minyatür sanatının gelişmesini sağlamıştır.
- Türkler İslamiyetle birlikte Arap harflerini almış ve bunları estetik hale getirerek süslemelerde kullanmışlardır.

OSMANLI DEVLETİNDE SANAT

Mimari

- Klasik Dönem Osmanlı mimarisinin en önemli temsilcisi **Mimar Sinan**'dır. 92 cami, 52 mescit, 55 medrese, 7 darül-kurra, 20 türbe, 17 imaret, 3 darüşşifa (hastane), 6 su yolu, 10 köprü, 20 kervansaray, 36 saray, 8 mahzen ve 48 de hamam olmak üzere 365 eser vermiştir.
- Mimar Sinan;
  - Çıraklık döneminde Şehzadebaşı,
  - Kalfalık döneminde Süleymaniye,
  - Ustalık döneminde ise Selimiye camilerini yapmıştır.
- XVIII. Yüzyıl Osmanlı mimarisinde Avrupa etkisi görülür. Bu yeni tarz "Geç Dönem Osmanlı Mimarisi" olarak adlandırılmıştır.

Saraylar:

- İlk Osmanlı sarayları Bursa ve Edirne’de yapılmış ancak günümüze kadar gelememiştir. Osmanlı Döneminin en önemli sarayı dört asır devlete merkezlik yapmış olan **Topkapı Sarayı**'dir.
- **Dolmabahçe Sarayı (1856):**
  - Sultan Abdülmecid tarafından yaptırılmıştır.
  - Avrupa tarzında inşa edilen ilk saraydır.
- **Çırağan Sarayı (1863):**
  - Yapımına Abdülmecid döneminde başlanmış,
  - Abdülaziz döneminde tamamlanmıştır.
- **Yıldız Sarayı:**
  - II. Abdülhamit tarafından ilaveler yaptırılarak yönetim merkezi olarak kullanılmıştır.
- **Beylebeyi Sarayı (1865):**
  - Abdülaziz döneminde inşa edilmiştir.
  - Yazlık saray ve konukevi olarak kullanılmıştır.
- Anadolu’da Geç Dönem saray mimarisinin en güzel örneklerinden birisi de Doğubayazıt'taki **İshak Paşa Sarayı**'dir. Bu Saray Osmanlıların ısıtma sistemine sahip ilk yapısıdır.

Süsleme Sanatları

Minyatür :

- **Kitap resim sanatıdır.**
- XVI. yüzyılda, en parlak dönemini yaşayan minyatür sanatı; yabancı ressamın etkisinden kurtulmuş, bu dönemde kent, manzara, olay tasvirleri sıkça işlenmiştir. Dönemin en önemli nakkaşı **Matrakçı Nasuh**'tur.
- XVIII. yüzyılın en ünlü sanatçısı **Levni**, mekanda derinlik, yüzlere anlam verme gibi yenilikler getirmiştir.

Çini :

- **Duvar ve eşya süsleme sanatıdır.**
- Çini sanatının en gelişmiş dönemi XVI. yüzyıldır. İznik, Kütahya ve İstanbul, Osmanlı çinilerinin yapım merkezleri olmuştur.

Hat :

- **Kur'an harfleri ile güzel yazı yazma sanatıdır.**
- Hat sanatı Osmanlılar zamanında çok ilerlemiş, estetik bir görünüm kazanarak adeta Batı resim sanatındaki tabloların yerini almıştır.
- **Şeyh Hamdullah, Ahmet Karahisarî ve Hafız Osman** önemli hattatlardır.
- XVII. ve XVIII. yüzyıllarda diğer sanat dallarında Avrupa sanat akımlarının etkisi görülürken hat sanatı, kendine has üslubu ile gelişimine devam etmiştir.

Tezhip :

- **Kitap süslenme sanatıdır.**

Müzik

- Osmanlıda musikinin öğretildiği yer Enderun mektebiydi. Bunun yanında Mehterhane’de askerî musiki, Mevlevilik ve Bektaşılık gibi tarikat ve tekkelerde ise dinî musiki icra edilirdi.
- Karacaoğlan, Köroğlu gibi halk şairleri de Türk sazı ile türküler söylüyorlardı.
- XIV. ve XV. yüzyılda yetişen Safiyüddin Urme ile Abdulkadir Meragî, XVI. yüzyılda da Kırım Hanı Gazi Giray Han önemli bestekârlardandı.
- Bu dönemde Türk musikisinin başlıca aletleri ney, kemençe, çöğür, zil, zurna, kopuz, bağlama, davul, kös ve tamburdu.

- XVII. yüzyılda ise Ömer Bey, Mustafa İtrî Efendi (ölümü: 1712) gibi önemli bestekârlar yetişti. İtrî, musikimize Neva-kar makamını kazandırdı.
- XIX. yüzyılın en önemli bestekârları İsmail Dede Efendi, Dellâlzade İsmail Efendi, Mehmet Zekai Dede, Hacı Arif Bey, Şevki Bey ve Tamburi Cemil Bey'di.
- Ayrıca 1826'da Enderun'da musiki okulunun kapatılması ve Mehterhane'nin de dağılmasıyla İtalyan Donazetti başkanlığında (1831) Mızıkayı Hümayun kurulmuş ve Batı tarzında müzik akımı geliştirilmeye çalışılmıştır.
- 1908'de de Batı tarzında "Darülelhan" adı altında konservatuvar kuruldu.
- Bunun yanında Osmanlı padişahlarından da önemli musikînaslar yetişmiştir: II. Murat, II. Bayezit, IV. Murat, II. Mustafa, III. Ahmet, III. Selim, II. Mahmut bunlara örnek verilebilir.
- III. Selim "Suzi dilara" makamını keşfetmiş ve besteler yapmıştır.

Cumhuriyet Döneminde Sanat

Mimari

- Osmanlı mimarisini Batı etkisinden kurtarmak isteyen mimarlar, I. Ulusal Mimarlık Akımı etrafında toplanmıştır.
- Bu akıma göre Selçuklu ve Osmanlıdan gelen mimari öğeler Batı tarzlarıyla birleştirilmelidir.
- Ulusal Mimarlık Akımı 1930 yılına kadar etkisini sürdürmüştür. Bu dönemde yapılan eserlerde Klasik Osmanlı Döneminde görülen sütun ve kemerler yeniden kullanılmıştır.
- 1940-1950 yılları arası gelişen II. Ulusal Mimarlık Akımı Selçuklu ve Osmanlı geleneğini devam ettirmiştir.
- Dönemin önemli eserlerinden biri olan Anıtkabir, Emin Onat ve Orhan Arda tarafından yapılmıştır.

Müzik :

- Cumhuriyet Döneminde inkılapların da etkisiyle Klasik Batı müziğine önem verildi.
- 1924 yılında ortaöğretime müzik öğretmeni yetiştirmek amacıyla Musiki Muallim Mektebi kuruldu. Bu okul daha sonra Ankara Devlet Konservatuvarına dönüştü.
- Batı'da çok sesli sanat müziğinde sesini ilk duyuran Türk sanatçı Cemal Reşit Rey oldu.

Heykel :

- Türkiye’de heykel sanatı ile ilgili çalışmalar 1883’te kurulan Sanayii Nefise Mektebinde başlamıştır.
- Cumhuriyetle birlikte heykel ve kabartmalarda Kurtuluş Savaşı ve inkılaplar konu alınmış ve çok sayıda Atatürk büstü yapılmıştır.
- Heykellerde taş, mermer, bronz, ahşap, alçı gibi malzemeler kullanılmıştır.

Resim :

- 1883’te kurulan Sanayii Nefise Mektebi; 1928 yılında Güzel Sanatlar Akademisi, 1982’de Mimar Sinan Üniversitesi adını almıştır.
- 1929’da Bağımsız Ressamlar ve Heykeltıraşlar Birliği kurulmuştur. Bu ressamlar Türk öğretmenlerinin yetiştirdiği ilk kuşak olmuşlardır.
- 1933’te bazı ressamlar bir araya gelip D Grubu’nu kurmuşlardır. Türk resim sanatının Avrupa sanat akımları doğrultusunda gelişmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Edebiyat:

- Cumhuriyet'in ilk yıllarında Beş Hececiler, hece ölçüsüyle şiir yazmayı sürdürmüştür.
- Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Haşim, Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Kutsi Tecer, Ahmet Muhip Dıranas, Cahit Sıtkı Tarancı ve Fazıl Hüsnü Dağlarca gibi şairler önemli eserler vermişlerdir.
- 1928'de Yedi Meşaleciler ortaya çıkmıştır.
- Hikâye ve romanda; Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esendal ve Peyami Safa öne çıkan en önemli yazarlardır.
- Bu dönemde dilde sadeleşme çalışmaları hızlanmış ve Türk Dil Kurumu kurulmuştur.
- Eserlerde Kurtuluş Savaşı, millî sorunlar ve Anadolu halkının yaşam biçimi işlenmiştir.
- Şiirde ise aruz vezninin yerini hece ölçüsü almış ve biçim serbestliği sağlanmıştır.

(<https://t.me/tarihogretmeni>)

Telegram kanalımızın linkidir

DAVETLİSİNİZ

12. SINIF

**TC. İNKILAP TARİHİ VE
ATATÜRKÇÜLÜK DERSİ
NOTLARI**

MUSTAFA KEMAL'İN HAYATI

Mustafa Kemal'in Doğduğu Selanik Şehri;

- Çok uluslu bir yapıdaydı.
- Ege Denizi kıyısında, Avrupa ile İstanbul'u birbirine bağlayan demiryollarına sahipti.
- Milliyetçilik akımı ve Avrupalı devletlerin kışkırtmaları sonucunda siyasi çatışmaların yaşandığı bir yerdi.
- Devletin kurtuluşunu Meşrutiyet yönetiminde arayan Osmanlı aydınlarının çalışmaları yaptıkları bir merkez konumundaydı.

Selanik'in Mustafa Kemal Üzerindeki Etkileri:

- Selanik'in demiryolu bağlantısı ve limanı ile Avrupa ile ilişki içinde olması, **batı düşünce ve kültür hayatını tanınmasını** sağlamıştır.
- Selanik'te çok uluslu bir yapının olması, **Osmanlı toplum yapısını yakından tanınmasına ve fikir hayatının gelişmesine** katkı sağlamıştır.
- Meşrutiyet yanlısı aydınların Selanik'teki faaliyetlerin tanıklık etmesi, yeni fikir ve düşüncelerin oluştuğu bir ortamda yetişmesine katkı sağlamıştır.

ÖĞRENİM HAYATI

Mahalle Mektebi – Şemsi Efendi Okulu

- Annesinin isteği üzerine mahalle mektebinde eğitime başlayan Mustafa Kemal, kısa bir süre sonra babası tarafından Şemsi Efendi Okulu'na kaydettirilmiştir.
- Modern bir eğitim veren bu okul, M.Kemal'in fikri gelişimini olumlu yönde etkilemiş, yeniliklere açık bir kimliğe sahip olmasına katkı sağlamıştır.

Selanik Askeri Rüştiyesi

- Şemsi Efendi Okulu'ndan sonra Selanik Mülkiye Rüştiyesi'ne kaydolun Mustafa Kemal, askeri okul sınavına girerek Selanik Askeri Rüştiyesi'ni kazanmıştır.

Askeri Rüştiye'nin M.Kemal Üzerindeki Etkileri:

- Başarılı öğrenciler verilen sınıf çavuşluğu ve müzakerecilik gibi görevleri başarılı bir şekilde yerine getirmesi, **görev bilincinin gelişmesine ve özgüveninin artmasına** katkı sağlamıştır.
- **Askeri ve siyasi hayatındaki düzen ve disiplinin** temelleri atılmıştır.
- Öğretmenleri, düşüncelerinin oluşmasına önemli katkılar sağlamıştır.
- Matematik öğretmeni, Mustafa ismine ek olarak **Kemal ismini** vermiştir.

Manastır Askeri İdadisi'nin Mustafa Kemal Üzerindeki Etkileri

- Meşrutiyet yanlısı İttihatçı subaylardan etkilenecek, **memleket meselelerini öğrenme** fırsatı bulmuştur.
- Voltaire, J.J.Rousseau gibi yazarların eserlerini okuması; **laiklik, milliyetçilik, milli egemenlik düşüncelerinin olgunlaşmasını** sağlamıştır.
- Namık Kemal, Tevfik Fikret, Ziya Gökalp, Celal Nuri gibi fikir ve sanat adamlarının eserlerini okuması; **batıcılık, çağdaşlık milliyetçilik fikirlerinin olgunlaşmasını** sağlamıştır.
- 1897'de çıkan Türk-Yunan savaşı milliyetçilik duygularını daha da güçlendirmiştir

İstanbul Günleri – Harp Okulu / Harp Akademisi

- 1902'de teğmen rütbesi ile Harp Okulu'nu bitiren Mustafa Kemal aynı yıl Harp Akademisi'nde öğrenime başlamıştır.

- 1905'te Harp Akademisi'nden kurmay yüzbaşı rütbesiyle mezun olarak **ilk görev yeri olan Şam'a** tayin edilmiştir.
- Mustafa Kemal'in Harp Okulu ve Harp Akademisi'nde **gazete çıkarması**, arkadaşlarına konferans niteliğinde konuşmalar yapması; **liderlik özelliğinin gelişmesine** katkı sağlamıştır.

Şam Günleri

- İlk görev yeri olan Şam'da **Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'**ni kurmuştur.
- Arap kabilelerinin Osmanlıya karşı isyan hareketlerine tanıklık etmesi; **Osmanlılık fikrinin geçerliliğini kaybettiği düşüncesini** güçlendirmiştir.
- 1907 yılında Kolağası rütbesiyle Makedonya'ya tayin edilmiştir.
- Şam'da görevli olduğu günlerde gizlice Makedonya'ya geçerek eski okul arkadaşları ve öğretmenlerinin yardımıyla **Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin Makedonya Şubesi'**ni açmıştır.

Selanik'e Dönüş

- Mustafa Kemal Makedonya'ya döndükten sonra siyasi faaliyetlerini **İttihat ve Terakki Cemiyeti'**nde sürdürmüştür. İttihat ve Terakki'nin gayretleriyle 1908'de II.Meşrutiyet ilan edilmiştir.
- Meşrutiyet rejimine karşı İstanbul'da çıkan **31 Mart Ayaklanması'**nı bastırmak üzere Selanik'te kurulan **Hareket Ordusu'nda Kurmay Başkanı** olarak görev almıştır.
- Hareket Ordusu'nun 31 Mart Ayaklanması'nı bastırmasıyla Mustafa Kemal'in İttihat ve Terakki yönetimindeki etkisi artmıştır.
- **Ordunun siyasetten ayrılması gerektiğini** savunan Mustafa Kemal, İttihat ve Terakki'nin ileri gelenleriyle yaşadığı görüş ayrılıkları sonucunda **İttihat ve Terakki'den ayrılmıştır.**
- 1910'da Fransa'da düzenlenen **Picardie (Pikardi) manevralarına** katılacak heyete seçilmiş, Pikardi manevralarında ileri sürdüğü görüşler son derece isabetli bulunmuştur.

Mustafa Kemal Sofya'da :

- Mustafa Kemal İttihat ve Terakki üyeleri ile yaşadığı fikir ayrılıklarının da etkisiyle **askeri ateşe** olarak Sofya'ya gönderilmiştir.
- Bulgaristan'da Türkçe yayın yapan gazetelerle irtibat kurarak **Türklerin sosyal ve siyasal haklarının yükseltilmesi** için çalışmıştır.
- Bulgar meclisinin çalışmalarını ilgiyle takip etmiştir. Bu gözlemleri **demokrasinin işleyişi konusunda tecrübe** kazanmasını sağlamıştır.
- Sofya'da Avrupa devletlerinin temsilcileriyle görüşmeler yapması **diplomasi kültürünü ve Batı toplum hayatının inceliklerini** tanınmasını sağlamıştır.

ASKERLİK HAYATI

Trablusgarp Savaşı

- İtalya'nın Trablusgarp'ı işgali üzerine **Mustafa Kemal ve Enver Bey** gibi bazı genç subaylar gönüllü olarak 1911'de Trablusgarp'a gittiler.
- **Derne ve Tobruk'ta** görev yapan Mustafa Kemal yerli aşiretleri teşkilatlandırarak İtalyanların kıyıda iç kesimleri girmesini engelledi.

Trablusgarp Savaşı'nın Mustafa Kemal Açısından Sonuçları

- Vatan sevgisini ortaya koymuştur.
- İlk savaş deneyimini kazanmıştır.
- Teşkilatçı bir lider olduğunu göstermiştir.
- Az bir kuvvet ve sınırlı silahla İtalyan ordusuna karşı başarılar kazanması, Milli Mücadeledeki başarısının habercisi olmuştur.
- Halk arasında tanınmasının başlangıcı olmuştur.

I.Dünya Savaşı'nda Mustafa Kemal

Çanakkale Cephesi

- Rusya'ya yardım etmek ve Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak isteyen İtilaf devletleri 1915 yılında Çanakkale Savaşı'nı başlattılar.
- Çanakkale Boğazı'nı denizden geçemeyen İtilaf devletleri Gelibolu yarımadasına asker çıkardılar.
- Mustafa Kemal; **Arıburnu, Anafartalar ve Conkbayırı**'nda kazandığı başarılarla Çanakkale zaferinin kazanılmasında önemli görevler üstlendi.

Çanakkale Savaşı'nın Mustafa Kemal Açısından Sonuçları

- Vatanını ve milletini canından çok sevdiğini ortaya koymuştur.
- Düşmanın nereden saldıracağını tahmin etmesi ileri görüşlülüğünü ispatlamıştır.
- Elde ettiği başarılar Milli Mücadelenin lideri kabul edilmesinde etkili olmuştur.

Kafkas Cephesi

- Çanakkale Cephesi'nden sonra Kafkas Cephesi'nde görevlendirilen Mustafa Kemal, ilk olarak ordunun yiyecek ve giyecek ihtiyacını karşıladı.
- Haberleşmedeki aksaklıkları giderdi ve eksik personeli tamamladı.
- Böylece ordunun savaş gücünü arttırdı.
- 1916 yılında hazırlıklarını tamamlayarak **Muş ve Bitlis'i Rus işgalinden kurtardı.**

Suriye Cephesi

- Mustafa Kemal, Kafkas Cephesi'nden sonra Suriye'deki 7.Ordu komutanlığına atandı.
- Asker ve malzeme yetersizliği nedeniyle Alman generalin taarruz isteğine karşı çıkarak savunmada kalmayı teklif etti. İsteği reddedilince görevinden ayrılıp İstanbul'a döndü.
- Bir süre sonra tekrar 7.Ordu komutanlığına atanan Mustafa Kemal, eldeki kuvvetleri düşmana ezdirmemek için Halep'e kadar çekilip yeni savunma hattı kurdu ve **İngilizlerin Anadolu'ya girişini engelledi.**

20.YY BAŞLARINDA OSMANLI DEVLETİ

İnkılap (Devrim): Eski düzenin tamamen kaldırılıp yerine yeni bir düzenin kurulmasıdır.

İhtilal: Halkın yönetimi zor kullanarak değiştirmesidir. (Ordu yaparsa Darbe)

İslahat (Reform): Bozulan düzeni iyileştirme.

İnkılabın Safhaları

- Fikri hazırlık safhası
- İhtilal (mücadele, aksiyon) safhası
- Yeni düzenin kurulması safhası

Türk İnkılabının Özellikleri :

- Fikri hazırlık safhası yoktur.
- 18 yılda gerçekleşmiştir.
- Demokratiktir (Cumhuriyet kuruldu).

- Batılılaşma esastır.
- İçte padişaha karşı (milli egemenlik), dışta işgalcilere karşı (milli bağımsızlık) gerçekleşmiştir.
- Evrenseldir, sömürge altındaki milletlere örnek olmuştur.

FİKİR AKIMLARI

Fikir akımlarının amacı Osmanlı Devleti'ni dağılmaktan kurtarmaktır.

Osmanlıcılık

- Milliyetçilik fikrine karşı ortaya çıkmıştır.
- **Genç Osmanlılar Cemiyeti** tarafından savunulmuştur (Mithat Paşa, Ziya Paşa, Namık Kemal)
- Dil, din ve ırk farkı gözetmeden **herkesin Osmanlı vatandaşı sayılması** fikrini savunmuştur.
- Azınlıkların bağımsız olması ve Balkan Savaşları ile önemini kaybetmiştir.
- **Faaliyetleri:** Tanzimat ve İslahat fermanları, Meşrutiyetin ilanı.

İslamcılık (Ümmetçilik - Panislamizm)

- Osmanlı sınırları dışındaki **Müslümanların sömürge durumundan kurtarılması ve bütün Müslümanlar arasında birliğin kurulması** amaçlanmıştır.
- Bu fikir akımından en fazla rahatsız olan devletler İngiltere, Fransa ve Rusya olmuştur. (Çünkü sömürgeleri Müslüman)
- Savunucuları: Mehmet Akif, Said Halim Paşa, Cemalettin Afgani.
- Arapların 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ne karşı İngiltere'yle birlikte hareket etmesi ve Arnavutluk'un bağımsızlığını ilan etmesi ile önemini kaybetmiştir.
- **Faaliyetleri:** Hicaz demiryolları onarıldı, Açe (Endonezya) daki Müslümanlara yardım gönderildi, Hamidiye Alayları kuruldu.

Türkçülük (Pantürkizm – Turancılık)

- Devlet ancak dini, dili, soyu bir olan bir toplumla ayakta durabilir.
- **Türk birliğinin kurulması** amaçlanmıştır.
- Savunucuları: Enver Paşa, Ziya Paşa (Diyarbakırlı, Ermeni)
- 2.Meşrutiyet döneminde **İttihat ve Terakki Cemiyeti** tarafından iç ve dış politikada uygulanmıştır.
- Başarılı olmuştur çünkü Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.
- Yeni Türk devletinin temel ideolojilerinden biri olmuştur.

Batıcılık

- 2.Meşrutiyet döneminde bir düşünce akımına dönüşmüştür.
- Osmanlı Devleti'nin ancak Avrupa tarzı kurumlarla yıkılmaktan kurtulacağını savunmuştur.
- Savunucuları: Abdullah Cevdet, Süleyman Nazif, Tevfik Fikret.
- Yeni Türk devletinin temel ideolojilerinden biri olmuştur.

Adem - i Merkeziyetçilik

- Merkezi yönetimin bazı yetkilerinin yerel yönetimlere bırakılmasını savunmuştur.
- Prens Sabahattin en önemli savunucusu olmuştur.
- Bazı bölgelerin isyan etmelerini kolaylaştıracağı düşüncesiyle uygulanmamıştır.

TRABLUSGARP SAVAŞI (1912-1913)

İtalya X Osmanlı Devleti

Nedenleri :

- Birliğini geç tamamlayan İtalya'nın hammadde ve pazar ihtiyacı
- Trablusgarp'ın İtalya'ya yakın olması
- Osmanlı Devleti'nin burayı savunacak gücünün olmaması
- İtalya'nın Trablusgarp'ın geri bırakıldığını ve buradaki Hıristiyanlara kötü davranıldığını iddia etmesi

Trablusgarp'ın İşgali :

- Osmanlı Devleti bölgeye ordu gönderemedi.
- Enver Bey Bingazi'de, M.Kemal Derne ve Tobruk'ta gönüllü olarak savaştılar.
- İtalyanlar Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için Rodos ve Oniki Ada'yı işgal ettiler.
- Balkan Savaşı'nın başlaması üzerine İtalyanlarla antlaşma yapılmıştır.

Uşi Antlaşması (18 Ekim 1912):

- Trablusgarp ve Bingazi İtalya'ya bırakılacak.
- Rodos ve Oniki Ada Yunan tehlikesi nedeniyle geçici olarak İtalya'da kalacak.
- Trablusgarp dini bakımdan Osmanlı halifesine bağlı kalacak. (Trablusgarp halkıyla kültürel bağlar sürdürülmek istenmiştir.)

NOT 1: Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son toprak parçasını da kaybetmiştir.

NOT 2: On İki Ada II.Dünya Savaşından sonra Yunanistan'a verilmiştir (1947)

I.BALKAN SAVAŞI (1912-1913)

Yunanistan+Bulgaristan+Sırbistan+Karadağ X Osmanlı

NOT: Savaşın başında İngiltere, Avusturya ve Rusya; Balkan devletlerinin yenileceğini düşünerek sınır değişikliğini kabul etmeyeceklerini bildirdiler. Ancak savaşta Osmanlı toprak kaybedince seslerini çıkarmadılar. (İki yüzlü politika, çifte standart)

Nedenleri :

- Rusya'nın Panslavizm politikası
- Türklerin Balkanlardan tamamen atılmak istenmesi
- Fransız İhtilali'nin etkisi
- Trablusgarp Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin güçsüz olduğunun anlaşılması

Sonuç : Londra Antlaşması imzalanarak, Edirne ve Kırklareli dahil Balkan toprakları kaybedilmiştir (30 Mayıs 1913)

Yenilginin Nedenleri :

- Ordunun siyasete karışması ve ordu içinde mektepli-alaylı çatışmasının yaşanması
- Ordu ve donanmanın yetersiz olması

NOT 1 : Osmanlı Devleti ile sınırı kalmadığı için Arnavutluk bağımsızlığını ilan etmiştir (Milliyetçiliğin etkisi yok, Osmanlı Devletinden ayrılan son Balkan ülkesi).

NOT 2 : En kazançlı devlet Bulgaristan olmuştur.

NOT 3 : İttihat ve Terakki Partisi Babıalı Baskını'yla hükümeti ele geçirmiş ve 1913-1918 yılları arasında ülkeyi yönetmiştir.

NOT 4 : M.Kemal'in ordunun siyasete girmemesi şeklindeki görüşünün doğruluğu anlaşılmıştır.

II.BALKAN SAVAŞI (1913)

Osmanlı+Yunan+Sırbistan+Karadağ+Romanya X Bulgaristan

Nedenleri :

- I.Balkan Savaşı sonunda Bulgaristan'ın aslan payını almasına diğer Balkan devletlerinin tepki göstermesi
- Osmanlı Devleti'nin I.Balkan Savaşı'nda kaybettiği yerleri geri almak istemesi

Sonuç : Osmanlı Devleti Edirne ve Kırklareli'ni Bulgaristan'dan geri almıştır.

II. Balkan Savaşı Sonunda İmzalanan Antlaşmalar

Bükreş Antlaşması (10 Ağustos 1913)

- Balkan devletleri arasında imzalanmıştır.
- Bulgaristan I.Balkan Savaşı'yla aldığı yerlerin büyük bir kısmını kaybetmiştir.

İstanbul Antlaşması (29 Eylül 1913)

- Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında imzalanmıştır.
- Meriç Nehri iki ülke arasında sınır kabul edilmiştir.
- Edirne ve Kırklareli Osmanlı Devleti'nde kalmıştır.
- Bulgaristan'daki Türklerin yasal hakları güvence altına alınmıştır. (Türk okullarında ilköğretim Türkçe olacak, Türkler müftülerini seçebilecek, mülk sahibi olabilecek, isteyen Türkler 4 yıl içinde Anadolu'ya göç edebilecek)

Atina Antlaşması (14 Kasım 1913)

- Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında imzalanmıştır.
- Yunanistan'daki Türklerin yasal hakları güvenceye alınmıştır.
- Yanya, Girit ve Selanik Yunanistan'a bırakılmıştır.
- Ege adalarının durumu büyük devletlerin kararına bırakılmıştır.

İstanbul Antlaşması (13 Mart 1914)

- Osmanlı Devleti ile Sırbistan arasında imzalanmıştır.
- Sırbistan'daki Türklerin yasal hakları güvenceye alınmıştır.

NOT : Büyük devletler 16 Kasım 1913'te aldıkları kararla; İmroz, Bozcaada ve Meis dışındaki Ege adalarını Yunanistan'a, On İki Ada'yı İtalya'ya vermiştir.

Balkan Savaşları'nın Genel Sonuçları :

- Osmanlı Devleti; Batı Trakya, Arnavutluk, Makedonya ve Ege adalarını kaybetmiştir.
- Balkan devletleri Türk azınlığın haklarına uymamış, günümüze kadar Türk azınlığı sorunu devam etmiştir.
- Kaybedilen Balkan topraklarından Anadolu'ya Türk göçleri olmuş, Anadolu'da Türk nüfusu artmıştır.
- Türkçülük akımı daha da güçlenmiştir.

I.DÜNYA SAVAŞI (1914-1918)

Genel Nedenler :

- Avrupalı devletler arasında sömürgecilik, hammadde ve pazar rekabeti
- Bloklama ve silahlanma yarışı
- Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımı

Özel Nedenler :

- İngiltere ve Almanya arasındaki hammadde ve pazar rekabeti
- Fransa'nın Almanya'ya kaptırdığı Alsas-Loren bölgesini geri almak istemesi
- Rusya'nın boğazları ele geçirip sıcak denizlere inmek istemesi
- İtalya'nın Akdeniz'e hakim olma isteği
- Balkanlarda Germen-Slav çatışması
- Japonya'nın Uzakdoğu'daki Alman sömürgelerine sahip olmak istemesi

İttifak Devletleri

- Almanya
- Avusturya-Macaristan
- Osmanlı Devleti
- Bulgaristan
- İtalya

İtilaf (Anlaşma) Devletleri

- İngiltere
- Fransa
- Rusya
- ABD
- Yunanistan
- Sırbistan
- Belçika
- Romanya
- Japonya
- İtalya

Osmanlı Devleti Savaşın Başında ;

- Tarafsızlığını ilan etti
- Boğazları kapattı
- Kapitülasyonları tek taraflı olarak kaldırdı
- Mebusan Meclisini kapattı

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme Nedenleri :

- Yönetimde olan İttihat ve Terakki Partisi'nin savaşı Almanya'nın kazanacağına inanması
- Kaybedilen toprakların geri alınmak istenmesi
- Uluslararası yalnızlıktan kurtulmak istenmesi

Almanya'nın Osmanlı Devleti'nin Kendi Yanında Savaşa Girmesini İsteme Nedenleri:

- Osmanlı Devleti'nin jeopolitik konumundan yararlanmak
- Halifenin dini gücünden faydalanmak
- Osmanlı Devleti'nin demografik gücü ve hammadde kaynaklarından yararlanmak
- Alman ordularının cephelerde rahatlamasını sağlamak
- Ortadoğu petrollerine sahip olmak

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girişi :

- Goben ve Breslav adlı Alman zırhlıları İngiliz donanmasından kaçarak Türk kara sularına girmiştir.
- Osmanlı Devleti, Alman gemilerini satın aldığını açıklamış ve bu gemilere Yavuz ve Midilli adları verilmiştir.
- Bu gemiler 29 Ekim 1914'te Karadeniz'deki Rus limanlarını bombalayınca, İtilaf devletleri Osmanlı Devleti'ne savaş açmıştır.
- Osmanlı Devleti bu devletlere 11 Kasım 1914'te savaş ilan etmiş, 14 Kasım 1914'te Kutsal Cihad ilan etmiştir.

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girmesiyle;

- Savaş daha geniş bir alana yayılmış ve cephe sayısı artmıştır.
- Savaşın süresi uzamıştır.
- İtilaf devletleri arasında Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda gizli antlaşmalar yapılmıştır.
- İtilaf devletlerinin Çarlık Rusya'sına yardım etmesi engellenmiş ve Çarlık rejimi yıkılmıştır.

OSMANLI DEVLETİ'NİN SAVAŞTIĞI CEPHELER

Taarruz Cepheleri

- Kafkas Cephesi
- Kanal Cephesi

Savunma Cepheleri

- Çanakkale Cephesi
- Irak Cephesi
- Suriye-Filistin Cephesi
- Hicaz-Yemen Cephesi

Müttefiklere Yardım

- Romanya
- Makedonya
- Galiçya

KAFKAS CEPHESİ

Nedenleri :

- Rus işgali altındaki Türkleri kurtarma
- Almanya'nın Doğu Avrupa cephesinde rahatlamasını sağlama
- Bakü petrollerini kontrol altına alma

Sonuçları :

- Enver Paşa'nın komutasındaki Osmanlı ordusu Sarıkamış Harekati'nde Ruslara değil, olumsuz iklim şartlarına yenilmiş ve 90.000 askerimiz donarak ölmüştür.
- Erzurum, Erzincan, Trabzon, Muş ve Bitlis Rusların eline geçmiştir.
- 1916'da bu cepheye atanan M.Kemal Paşa, Muş ve Bitlis'i geri almıştır.
- 1917'de Bolşevik İhtilali'nin çıkmasıyla Rusya savaştan çekilmiş, Brest Litovsk Ant. ile bu cephe kapanmıştır.
- Bu antlaşma ile Rusya; Kars, Ardahan ve Batum ile işgal ettiği diğer yerleri Osmanlı Devleti'ne geri vermiştir.

NOT : 1915'te Ermeniler ile Türkler arasındaki etnik çatışmaları engellemek amacıyla Ermenilere **Tehcir (Zorunlu Göç) Kanunu** çıkarılmıştır.

KANAL CEPHESİ

Nedenleri :

- Osmanlı Devleti'nin (Cemal Paşa);
- 1882'de kaybettiği Mısır'ı, İngiltere'den geri almak,
- Alman ordularının cephelerde rahatlamasını sağlamak,
- Mısır'ı ve Süveyş Kanalı'nı alarak İngiltere'nin sömürgeleriyle bağlantısını kesmek istemesi.

Sonuç : Osmanlı ordularının yaptığı iki taarruz başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

ÇANAKKALE CEPHESİ

Nedenleri :

- İtilaf devletlerinin;
- İstanbul'u alarak Osmanlı Devleti'ni savaş dışı bırakmak
- Çarlık Rusya'sına boğazlar yoluyla yardım etmek
- Savaşı kısa sürede bitirmek istemeleri

Sonuçları :

- Osmanlı Devleti kazanmıştır (Seyit Onbaşı).
- İtilaf devletleri Çarlık Rusya'sına yardım edememiş, Bolşevik İhtilali'ne ortam hazırlanmıştır
- I.Dünya Savaşı uzamıştır.
- Bulgaristan'ın İttifak devletlerinin yanında savaşa girmesinde etkili olmuştur.
- M.Kemal, Anafartalar, Conkbayırı, Kireçtepe ve Arıburnu'nda başarılı savunmalar yaptı.
- M.Kemal Paşa'nın tanınmasına ve milli mücadelenin lideri olmasına zemin hazırladı.

IRAK CEPHESİ

Nedeni : İngilizlerin; Musul-Kerkük petrollerini kontrol altına almak ve İran üzerinden Ruslar'a yardım etmek istemesi.

Sonuçları :

- Kut'ul Amare'de Osmanlı ordusu 15.000 İngiliz askerini esir almıştır.
- Orduya gereken desteğin gelmemesi ve Araplar'ın İngilizlerle birlikte hareket etmesi sonucu İngilizler galip gelmiştir.
- Mondros Ateşkes Antlaşması ile Musul hariç Irak kaybedilmiştir.

SURİYE - FİLİSTİN CEPHESİ

Nedeni : İngilizlerin Filistin ve Suriye'yi ele geçirmek istemesi.

Sonuçları :

- M.Kemal Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'na atanmıştır.
- İngilizler 1917'de Kudüs'ü işgal ettiler.
- Mondros Ateşkes Antlaşması ile bu cephe kapanmıştır.

NOT : M.Kemal I.Dünya Savaşı'nda sırasıyla; Çanakkale, Kafkas ve Suriye cephelerinde görev almıştır.

HİCAZ - YEMEN CEPHESİ

Nedeni : İngilizlerin petrol bakımından zengin olan Arap Yarımadası'nı Osmanlı Devleti'nden almak istemesi.

Sonuçları : İngilizler Araplara bağımsızlık vaadinde bulunup onları Osmanlı Devleti'ne karşı kıskırtmış ve Arap Yarımadası'nı ele geçirmişlerdir.

OSMANLI DEVLETİNİ PAYLAŞMA PLANLARI

Boğazlar (İstanbul) Antlaşması 1915

İngiltere, Fransa ve Rusya arasında imzalanmıştır. Boğazlar ve Marmara Bölgesi Rusya'ya bırakılmıştır.

Londra Antlaşması 1915

İngiltere, Fransa, Rusya ve İtalya arasında imzalanmıştır. İtalya'ya İtilaf devletleri yanında savaşa girmesi karşılığında Oniki Ada ve Antalya çevresi verilmiştir.

Sykes-Picot Antlaşması 1916

İngiltere ve Fransa arasında imzalanmıştır. Arapların yaşadığı Osmanlı toprakları bu iki devlet arasında paylaşılmıştır.

Petrograd Protokolü 1916

İngiltere ve Fransa Sykes-Picot Antlaşmasını kabul etmesine karşılık Rusya'ya Boğazlar'a ek olarak D.Anadolu Bölgesi verilmiştir.

Mc Mahon Antlaşması 1916

İngilizler ile Araplar arasında imzalanmıştır. Ortadoğu'da bağımsız bir Arap devleti kurulması kararlaştırılmıştır.

Saint Jean De Maurienne Antlaşması 1917

İngiltere, Fransa ve İtalya arasında imzalanmıştır. İtalya'ya Konya, Aydın ve İzmir çevresi verilmiştir.

NOT : Gizli antlaşmalar Sovyet Rusya'nın savaştan çekilmesiyle dünya kamuoyuna duyurulmuştur.

Rusya'nın Savaştan Çekilmesi :

- İtilaf devletlerinde yardım alamayan Rusya'da 1917'de Bolşevik İhtilali olmuştur.
- 3 Mart 1918'de Brest-Litovsk Antlaşması ile I.Dünya Savaşı'ndan çekilerek, Osmanlı Devleti'nden aldığı yerleri geri vermiştir.
- Rusya'nın savaştan çekilmesi ve Yunanistan'ın savaşa girmesi, Osmanlı Devletini paylaşma planlarının değişmesine neden olmuştur.

ABD'nin Savaşa Girmesi (6 Nisan 1917)

ABD'nin İtilaf devletlerine silah satmasına tepki gösteren Almanya'nın ABD ticaret ve yolcu gemilerini batırmasıyla ABD savaşa girmiştir.

WILSON İLKELERİ (8 Ocak 1918)

ABD başkanı Wilson, savaştan sonra kalıcı barışın sağlanması amacıyla bir bildiri yayımlamıştır.

Maddeleri:

- Yenen devletler yenilen devletlerden savaş tazminatı ve toprak almayacak.
- Devletler arasında diplomasi açık olacak ve gizli antlaşmalar yapılmayacak.
- Silahlanma yarışına son verilecek.
- Her milletin kendi kaderini kendisinin belirlemesi sağlanacak.
- Uluslararası anlaşmazlıkları barış yolu ile çözümlenmek için bir örgüt kurulacak (Milletler Cemiyeti).
- Uluslararası ekonomik engeller kaldırılacak.
- Osmanlı Devleti'nin Türk bölgelerine kesin egemenlik hakkı tanınacak.
- Osmanlı Devleti'nde yaşayan diğer milletlere de kendi geleceğini belirleme hakkı verilecek.
- Çanakkale ve İstanbul Boğazları bütün devletlerin gemilerine açık olacak.

NOT1 : İtilaf devletleri, ABD'nin desteğini devam ettirmek için Wilson İlkelerine karşı çıkmamıştır.

NOT2 : Wilson İlkeleri I. Dünya Savaşı'nın bitişini hızlandırmıştır.

NOT3 : İtilaf devletleri Wilson İlkelerine ters düşmeden amaçlarına ulaşmak için sömürgecilik ismini değiştirerek manda ve himaye yönetimini uygulamaya koymuştur.

PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 Ocak 1919)

Konferansın Toplanma Amacı :

- Yenilen devletlerle yapılacak barış antlaşmalarının esaslarını belirlemek
- Avrupa'nın sınırlarını yeniden gözden geçirmek
- Osmanlı topraklarının paylaşılması konusundaki sorunları gidermek
- Yunanistan'a Anadolu'dan pay vermek

Sonuçları :

- Osmanlı Devleti dışındaki devletlerle yapılacak barış antlaşmalarının esasları belirlendi. (İtilaf devletleri Osmanlı topraklarının paylaşımı konusunda anlaşamadıklarından, Osmanlı Devleti ile yapılacak barış antlaşmasını sonraya bıraktılar.)
- Milletler Cemiyeti (Cemiyet-i Akvam) kuruldu.
- Sömürgecilik isim değiştirdi. (Manda ve Himaye)
- Batı Anadolu Yunanistan'a verildi. İtalya rahatsız oldu.
- Savaş tazminatı isim değiştirdi. (Tamirat Masrafı)
- Konferansta umduğunu bulamayan ABD, Avrupa siyasetinden çekildi. (Monroe Doktrini)
- Anadolu'da bağımsız bir Ermeni devleti kurulması kararlaştırıldı.

I.DÜNYA SAVAŞI SONUNDA İMZALANAN BARIŞ ANTLAŞMALARI

Almanya ile Versay Ant. 28 Haziran 1919

Avusturya ile Sen Jermen (St.Germain) Ant. 10 Eylül 1919

Bulgaristan ile Nöyyi Ant. 27 Kasım 1919

Macaristan ile Triyanon Ant. 4 Haziran 1920

Osmanlı Devleti ile Sevr Ant. 10 Ağustos 1920

NOT 1: İtilaf devletleri yenilen devletlerle yaptıkları barış antlaşmalarında Wilson ilkelerine uymadılar, yenilen devletlerden toprak ve savaş tazminatı aldılar.

NOT 2: Anadolu'da mücadelelerin devam etmesi ve İtilaf devletlerinin Osmanlı topraklarının paylaşımında anlaşamamaları nedeniyle Sevr Ant. diğer barış antlaşmalarına göre daha geç imzalanmıştır.

I.DÜNYA SAVAŞI'NIN GENEL SONUÇLARI

- İngiltere dünya ekonomisinde rakipsiz hale geldi.
- Çok uluslu imparatorluklar yıkıldı. (Osmanlı Devleti, Rus Çarlığı, Almanya ve Avusturya-Macaristan imp)
- Avrupa haritası yeniden çizildi, yeni devletler kuruldu. (Yugoslavya, Çekoslovakya, Letonya, Litvanya, Estonya, Ukrayna, Macaristan)
- Barışı korumak amacıyla Milletler Cemiyeti kuruldu.
- Rusya'da komünizm, İtalya'da faşizm, Almanya'da Nazizm rejimleri kuruldu.
- Sömürgecilik yerini manda ve himayeye bıraktı.
- İlk kez uçak, kimyasal silah, denizaltı ve tank kullanıldı.
- Çok fazla sivilin ölmesi nedeniyle Sivil Savunma örgütleri kurulmaya başlandı.
- Sınırların belirlenmesinde milliyet esaslarına dikkat edilmediği için azınlık problemleri ortaya çıktı.
- ABD Monroe Doktrini ile yalnızlık politikasına döndü.
- Yenilen devletlere ağır şartlar taşıyan barış antlaşmalarının imzalatırılması II.Dünya Savaşı'na neden oldu.

MONDROS MÜTAREKESİ (ATEŞKES ANTLAŞMASI)

30 EKİM 1918

- Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda imzalanmıştır.
- Osmanlı Devleti; Çanakkale hariç diğer cephelerde yenilmiş ve Wilson İlkeleri'nin uygulanacağını düşünerek savaştan çekilmiştir.

Maddeleri:

- Boğazlar İtilaf devletlerine verilecek ve bütün devletlerin gemilerine açık olacak.
- Osmanlı Devleti, iç güvenliğini sağlayacak kadar asker bulunduracak, diğerleri terhis edilecek. (Kuvayı Milliye'nin ortaya çıkma nedenidir)
- Osmanlı ordusuna ait silah, cephane ve taşıtlar İtilaf Devletleri'ne teslim edilecek.
- Anadolu dışındaki Osmanlı birlikleri en yakın İtilaf birliklerine teslim olacak.
- Osmanlı Devleti'nin limanları, tersaneleri ve savaş gemileri İtilaf Devletleri'ne bırakılacak.
- Toros tünelleri, demiryolları ve tüm haberleşme araçları İtilaf Devletleri'nin kontrolüne bırakılacak.
- Osmanlı Devleti'nin elindeki İtilaf askerleri şartsız iade edilecek, fakat İtilaf Devletleri'nin elindeki Osmanlı askerleri serbest bırakılmayacak.
- İtilaf Devletleri güvenliklerini tehdit edecek herhangi bir bölgeyi işgal edebilecek (**7.Madde**)
- Vilayet-i Sitt'e'de (Van, Erzurum, Elazığ, Sivas, Bitlis, Diyarbakır) karışıklık çıkarsa İtilaf Devletleri buraları işgal edebilecek (**24.Madde**, Amaç: Ermenistan)
- Osmanlı Devleti 1914'teki sınırlarına çekilecek.
- Ülkenin ihtiyacı karşılandıktan sonra geri kalan kömür, akaryakıt ve deniz gereçleri dışarıya satılmayacak, İtilaf devletlerine verilecek.

NOT 1: Kayıtsız şartsız teslim belgesi olan Mondros Ateşkesi'yle Osmanlı Devleti fiilen sona ermiştir.

NOT 2: İtilaf devletleri işgallerini antlaşmanın 7. ve 24. maddelerine dayandırmıştır.

NOT 3: Mondros Ateşkesi'ne karşı halkın ilk tepkisi direniş cemiyetleri kurmak olmuştur.

İŞGALLER

İNGİLİZLER: Boğazlar, İstanbul, Arap Yarımadası, Irak, Samsun, Merzifon, Kars

FRANSIZLAR: Urfa, Antep, Maraş, Adana, Mersin, Dörttyol, Zonguldak Limanı, Doğu Trakya'daki demiryolları ist.

İTALYANLAR: Antalya, Konya, Muğla

YUNANLILAR: İzmir ve çevresi

NOT 1: İlk işgal edilen yer 3 Kasım 1918 'de Musul (İngilizler)

NOT 2: İtilaf Devletleri 13 Kasım 1918'de İstanbul'u fiilen işgal ettiler.

ZARARLI CEMİYETLER

A. MİLLİ VARLIĞA DÜŞMAN CEMİYETLER

Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti

Padişah ve Saltanata bağlı kalmakla vatanın kurtulacağını savunmuştur.

Teali İslam Cemiyeti

Halifeye ve İslam'a bağlı kalmakla vatanın kurtulacağını savunmuştur. Konya'da kuruldu, Amaç:Ümmetçilik

Kürt Teali Cemiyeti

Wilson İlkelerine dayanarak Doğu Anadolu'da bağımsız bir Kürt devleti kurmayı amaçlamıştır (Bedirhan Aşireti)

İngiliz Muhipleri Cemiyeti

İngiliz mandasını kabul etmekle vatanın kurtulacağını savunmuştur. Kurucusu: Damat İbrahim Paşa

Wilson Prensipleri Cemiyeti

ABD mandasını kabul etmekle vatanın kurtulacağını savunmuştur. (Halide Edip Adıvar)

Hürriyet ve İtilaf Fırkası

İttihatçılara ve Milli Mücadeleye düşmandır.

B. AZINLIKLARIN KURDUĞU CEMİYETLER

Mavri Mira Cemiyeti

Rumlar tarafından Batı Anadolu, İstanbul ve Trakya'nın Yunanistan'a katılmasını sağlamak için kurulmuştur. Megalo İdea: Bizans

Etniki Eteryay Cemiyeti

Yunanistan'ın bağımsızlığına kavuşmasını sağlayan bu cemiyet, Trakya ve Anadolu'da Yunan işgalini genişletmeye çalışmıştır.

Rum Pontus Cemiyeti

Karadeniz'de Rum Devletini yeniden kurmaya çalışmıştır.

Taşnak ve Hınçak Cemiyetleri

Ermeni Patrikhanesi tarafından yönlendirilmiştir. Doğu Anadolu ve Çukurova'da bağımsız bir Ermeni devleti kurmak için çalışmıştır.

Alyans-İsrailit ve Makabi Cemiyetleri

Wilson ilkelerine dayanarak Filistin'de bağımsız bir Yahudi devleti kurmayı amaçlamıştır.

Zararlı Cemiyetlerin Özellikleri

- Mondros'un uygulanmasını kolaylaştırmışlardır.
- Wilson İlkelerine güvenerek hareket etmişlerdir.
- Azınlık okulları, Rum ve Ermeni patrikhaneleri tarafından desteklenmişlerdir.
- Devlet kurmayı amaçladıkları bölgelerde göçlerle çoğunluk olmaya çalıştılar.
- Türklerin kendilerini katlettiğini iddia ederek İtilaf devletlerinin desteğini almaya çalıştılar.

YARARLI (MİLLİ) CEMİYETLER

Trakya Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

- Mondros Ateşkesinden sonra kurulan ilk direniş cemiyetidir.
- Osmanlı Devleti'nin yıkılması durumunda bağımsız bir Trakya Türk Devleti kurmayı amaçlamıştır.

İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

- İzmir ve çevresini Yunan işgalinden korumak için kurulmuştur.
- Redd-i İlhak Cemiyeti'ne katılmıştır.

Redd-i İlhak Cemiyeti

- Yunanlıların İzmir'i ilhak etmesine karşı kurulmuştur.
- Balıkesir ve Alaşehir kongrelerinin toplanmasını sağlamıştır.

Milli Kongre Cemiyeti

- Türkler hakkında yapılan asılsız propagandalara basın-yayın yolu ile karşı koymaya çalışmıştır. Kurucuları aydın ve yazarlardır.
- Kuvay-ı Milliye tabirini ilk kez kullanan cemiyettir.
- Cemiyetler arası koordinasyon amacı vardır.

Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti

- Trabzon ve çevresinde Pontus Rum devletinin kurulmasını engellemeye çalışmıştır.

Kilikyalılar Cemiyeti

- Çukurova bölgesinin Ermenilere verilmesini engellemeye çalışmıştır.

Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

- Doğu Anadolu'da Ermeni devletinin kurulmasını engellemeye çalışmıştır.
- Erzurum Kongresi'ni toplamıştır.
- Bölgedeki Türk nüfusun göç etmesini yasaklamıştır.

Yararlı (Milli) Cemiyetlerin Özellikleri

- Ulusallıktan yoksundurlar ve bölgesel kurtuluşu hedeflemişlerdir.
- Kuruluşlarında Türklük ve Bağımsızlık duyguları etkili olmuştur
- Sivas Kongresi'nde Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmişlerdir.
- Özellikle basın-yayın yolu ile mücadeleyi amaçlamışlardır.
- Halkı örgütleyerek Milli Mücadeleyi başlatmışlardır.
- Cemiyetlerin kurulmasında M.Kemal'in etkisi yoktur.

İZMİR'İN İŞGALİ (15 Mayıs 1919)

- Yunanlılar, Batı Anadolu'da Rum nüfusun çoğunlukta olduğunu ve buradaki Rumlara baskı yapıldığını öne sürerek İngiltere'nin desteğiyle İzmir'i işgal edip katliama başladılar.
- Anadolu'da işgali protesto etmek amacıyla mitingler düzenlenmiştir.

Amiral Bristol Raporu (13 Ekim 1919)

- İtilaf devletleri İzmir'deki karışıklıkları araştırmak için ABD'li Amiral Bristol başkanlığında bir heyet göndermiştir. Heyetin hazırladığı raporda;
- Batı Anadolu'da Rum nüfusunun çoğunlukta olmadığı ve Rumlara katliam yapılmadığı dünya kamuoyuna duyurulmuştur.

ÖNEMİ : Yunan işgalinin haksız olduğunu, Türk milletinin milli mücadelede haklı olduğunu gösteren ilk uluslararası belgedir.

NOT : İngiltere bu raporu dikkate almamış ve Yunanistan'ı desteklemeye devam etmiştir.

KUVAY-I MİLLİYE

İşgal bölgelerinde halkın ve milli cemiyetlerin desteğiyle oluşturulan silahlı direniş birlikleridir.

Kuvay-ı Milliye'nin Kurulma Nedenleri:

- Osmanlı ordusunun Mondros Ateşkes Antlaşması ile terhis edilmiş olması
- İtilaf devletlerinin Anadolu'da işgallere başlaması
- Azınlıkların Türk halkına karşı saldırıya geçmesi
- Osmanlı hükümetinin kendi halkının can ve mal güvenliğini sağlayamaması

Kuvay-ı Milliye'nin Özellikleri:

- Milliyetçilik duygusuyla kurulmuştur.
- Bölgesel amaçlı silahlı kurtuluş hareketidir.
- İhtiyaçlarını halktan karşılamıştır.
- Düzenli ordunun temelini oluşturmuştur.
- Düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalayıp zaman kazandırmıştır.
- Düşmanı tamamen yurttan atacak kadar yeterli olamamıştır.
- Türk köylerini Rum ve Ermeni çetelerinin baskınlarından korumuştur.
- Türk halkının millet olarak işgallere karşı çıktığını dünya kamuoyuna duyurmuştur.
- Urfa, Antep ve Maraş'ın Ermeni ve Fransız işgalinden kurtulmasını sağlamıştır.

Kuvay-ı Milliye'nin Kaldırılma Nedenleri :

- Merkezi bir otoriteye bağlı olmamaları
- Askerlik tekniğini iyi bilmemeleri
- İşgalleri önlemede yetersiz kalmaları
- Halktan zorla para ve malzeme toplamaları
- Suçlu gördükleri kişileri kendi kurallarına göre cezalandırmaları
- TBMM'nin emirlerine zaman zaman uymamaları ABD Monroe Doktrini ile yalnızlık politikasına döndü.
- Yenilen devletlere ağır şartlar taşıyan barış antlaşmalarının imzalatırılması II.Dünya Savaşı'na neden oldu.

KURTULUŞ SAVAŞI'NA HAZIRLIK DÖNEMİ

M.Kemal'in Samsun'a Çıkışı

- Mondros imzalandığı sırada Suriye cephesinde bulunan M.Kemal, İstanbul'a çağrıldı.
- M.Kemal Karadeniz Bölgesinde Türk-Rum çatışmalarını önlemek ve bölgede asayişi sağlamak için 9.Ordu Müfettişi olarak Samsun'a gönderildi.
- M.Kemal'e Doğu Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki tüm askeri ve mülki devlet adamlarına emretme yetkisi verilmişti.
- Bandırma vapuruyla 19 Mayıs 1919'da Samsun'a geldi.
- Yaptığı incelemeler sonucunda İstanbul'a çektiği telgrafta «Karadeniz bölgesinde asayişi bozan tarafın Rumlar olduğunu» bildirmiştir.

HAVZA GENELGESİ (28-29 Mayıs 1919)

- İşgalleri protesto etmek için mitingler düzenlenmelidir.
- Düzenlenecek mitingler sırasında Hıristiyan halka karşı saldırı ve düşmanlıktan sakınılmalıdır.

Önemi ve Sonuçları:

- Milli mücadelenin ilk genelgesidir.
- Ulusal bilincin uyandırılması amaçlanmıştır.
- M.Kemal'in katılımıyla ilk miting Havza'da düzenlenmiştir.
- İtilaf devletlerinin baskısı üzerine Osmanlı Devleti, M.Kemal'i İstanbul'a geri çağırmıştır.

AMASYA GENELGESİ (22 Haziran 1919)

- Vatanın bütünlüğü, milletin bağımsızlığı tehlikededir. (Gerekece)
- İstanbul hükümeti üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirememektedir, bu durum milletimizi yok saymaktadır.
- Vatanın bütünlüğünü ve milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. (Amaç ve Yöntem)
- Her türlü etki ve denetimden uzak milli bir kurul oluşturulmalıdır. (Amaç, milli mücadeleyi tek elde toplamak)
- Anadolu'nun her bakımdan en güvenli yeri olan Sivas'ta milli bir kongre toplanmalıdır.
- Kongreye katılmak için her ilden halkın güvenini kazanmış üç temsilci seçilmelidir.
- Doğu illeri adına 10 Temmuz'da Erzurum'da bir kongre toplanacaktır.

Amasya Genelgesi'nin Önemi

- Türk halkının İstanbul hükümetine ve işgal güçlerine karşı çıkmasını isteyen bir ihtilal çağrısıdır.
- Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesi, amacı ve yöntemi belirtilmiştir.
- İlk defa milli egemenlikten söz edilmiştir.
- Genelgenin yayınlanmasından sonra İstanbul'a çağrılan ve yetkileri elinden alınan M.Kemal, askerlik mesleğinden istifa etmiştir.

ERZURUM KONGRESİ (23 Temmuz-7Ağustos 1919)

- Doğu Anadolu'da Ermeni devletinin kurulmasına engel olmak için toplanmıştır.
- Kongrenin toplanmasında Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Trabzon Muhafaza-i Hukuk Cemiyeti etkili olmuştur.
- Doğu illerinden 57 delege katılmıştır.
- M.Kemal kongre başkanı seçilmiştir.

Erzurum Kongresinde Alınan Kararlar :

- Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, parçalanamaz.
- Her türlü işgale milletçe karşı konulmalıdır.
- İstanbul hükümeti görevini yapamazsa geçici bir hükümet kurulacaktır.
- Hükümet üyeleri Milli Kongre tarafından seçilecek, Milli Kongre toplanamazsa bu seçimi Temsil Heyeti yapacaktır.
- Kuvay-ı Milliye'yi etkin, milli iradeyi hakim kılmak esastır.
- Manda ve himaye kabul edilemez.
- Hıristiyanlara milli egemenliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak ayrıcalıklar verilemez.
- Mebusan Meclisi açılmalı ve hükümet denetlenmelidir.
- İşgal amacı olmayan devletlerden yardım alınabilir.

Erzurum Kongresinin Önemi :

- Toplanma amacı bölgesel, aldığı kararlar yönüyle ulusaldır.
- Doğu illerini temsilen Temsil Heyeti oluşturuldu ve başkanlığına M.Kemal seçildi.
- İlk defa manda ve himaye fikrine karşı çıkılmıştır.
- İlk defa azınlıklara ayrıcalık verilmeyeceği belirtilmiştir.
- İlk defa milli sınırlardan söz edilmiştir.
- İlk defa Mebusan Meclisi'nin açılmasından söz edilmiştir.
- İlk defa geçici bir hükümetten söz edilmiştir.
- Milli bağımsızlığın koşulsuz olarak sağlanacağı açıklanmıştır.
- Doğudaki cemiyetler Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirilmiştir.

BALIKESİR VE ALAŞEHİR KONGRELERİ

- Yunan işgaline karşı alınacak tedbirleri görüşmek amacıyla Redd-i İlhak Cemiyeti tarafından toplanan bölgesel kongrelerdir.
- Alınan kararlarla Batı Cephesi kurulmuş ve Yunan ilerleyişi yavaşlatılmıştır.
- Bu kongrelere M.Kemal katılmamıştır.

NOT : Bu kongrelerin etkili olamamasının nedeni; M.Kemal gibi birleştirici bir liderden yoksun olmalarıdır.

SİVAS KONGRESİ (4-11 Eylül 1919)

- Yurdun her tarafından gelen 38 delegenin katılımıyla toplanmıştır.
- İstanbul hükümeti, M.Kemal ve kongreye katılanları tutuklama kararı aldı. Kongreyi engellemek için Elazığ valisi Ali Galip görevlendirildi fakat kongrenin toplanması engellenemedi.
- Halkın gözünü korkutmak için Fransızların şehri işgal edeceği söylentisi yayıldı.

Alınan Kararlar :

- Temsil Heyeti tüm yurdu kapsayacak şekilde genişletildi.
- Temsil Heyeti'nin başkanlığına M.Kemal seçildi.
- Anadolu'daki tüm cemiyetler Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adı altında birleştirildi. (Amaç: Milli Mücadeleyi tek elden yönetmek)
- Manda ve himaye kesin olarak reddedildi.

Önemi :

- Milli Mücadele tek elden yönetilmeye başlandı.
- Milli Mücadele'nin resmi yayın organı olarak İrade-i Milliye Gazetesi çıkarılmaya başlandı.
- Temsil Heyeti Ali Fuat Paşa'yı Batı Cephesi komutanlığına atadı. (Yürütme yetkisini kullanmıştır)
- İstanbul hükümeti ile ilişkiler kesildi, Damat Ferit Paşa hükümeti istifa etti, yerine Ali Rıza Paşa hükümeti kuruldu. Bu durum Temsil Heyeti'nin İstanbul hükümetine karşı kazandığı ilk başarıdır.
- Ali Rıza Paşa hükümeti Anadolu hareketine karşı daha ılımlı bir politika takip etti.

AMASYA GÖRÜŞMELERİ (20-22 Ekim 1919)

İstanbul Hükümeti adına Salih Paşa ile Temsil Heyeti başkanı M.Kemal arasında imzalanmıştır.

Alınan Kararlar:

- İstanbul hükümeti Sivas Kongresi kararlarını kabul edecek ve Temsil Heyeti'nden habersiz antlaşma yapmayacak.
- Anadolu'da İstanbul hükümeti aleyhinde faaliyetler bulunulmayacak.
- Mebusan Meclisi İstanbul dışında toplanacak.
- İstanbul hükümeti işgallere izin vermeyecek.
- Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti İstanbul hükümeti tarafından tanınacak.

Önemi ve Sonuçları:

- Mebusan Meclisi'nin toplanması dışındaki kararlar İstanbul hükümeti tarafından kabul edilmemiştir.
- Osmanlı Hükümeti, Anadolu hareketini resmen tanımıştır.

TEMSİL HEYETİ'NİN ANKARA'YA GELİŞİ (27 Aralık 1919)

Ankara'nın Merkez Seçilmesinin Nedenleri:

- Güvenli olması
- Batı Cephesi'ne yakın olması
- Ulaşım ve haberleşme imkanlarının iyi olması
- Mebusan Meclisi'nin yakından takip edilebilmesi

MECLİS-İ MEBUSAN'IN AÇILMASI (12 Ocak 1920)

- İstanbul Hükümeti Kanun-ı Esasi'ye dayanarak İstanbul'da Mebusan Meclisi'ni açmıştır.
- Milli Mücadele yanlıları mecliste Felah-ı Vatan Grubu'nu kurdular.
- Mecliste Misak-ı Milli kararları alınmıştır.

MİSAK-I MİLLİ KARARLARI (28 Ocak 1920)

- Milli sınırlar içinde vatan bir bütündür, parçalanamaz.
- Milli sınırlarımız Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandığı sırada elimizde olan topraklarımızdır.
- Arap toprakları, Kars, Ardahan, Batum ve Batı Trakya'nın geleceği buralarda yapılacak halkoylaması ile belirlenecektir.
- Türklerin çoğunlukta olduğu bölgelerde Türk hakimiyeti kurulacaktır.
- Hıristiyan azınlıklara verilecek haklar, komşu ülkelerdeki Müslümanlara verilen haklar kadar olacaktır.
- Siyasi, adli ve mali gelişmemize engel olan sınırlamalar kaldırılmalıdır. (Kapitülasyonlar)
- İstanbul ve Çanakkale boğazlarının güvenliğinin sağlanması şartıyla boğazların ulaşım ve ticarete açılması için ilgili devletlerle vereceğimiz kararlar geçerli olacaktır.

Misak-ı Milli Kararlarının Önemi

- Türk milletinin kabul edeceği barış şartları ortaya konmuştur.
- Milli sınırlarımız kesin ve net olarak belirlenmiştir.
- İşgallerin kabul edilmeyeceği ve azınlıklara siyasi ayrıcalıklar verilmeyeceği belirtilmiştir.
- Erzurum ve Sivas kongresinin kararları mecliste kabul edilerek milli mücadelenin haklılığı ortaya konmuştur.

Misak-ı Milli Kararlarının Sonuçları

- İtilaf devletleri İstanbul'u resmen işgal ettiler. (16 Mart 1920), Mebusan Meclisi'ni bastılar, birçok milletvekilini tutukladılar. (millet iradesini yok saydıklarının göstergesidir)
- Padişah Vahdettin Mebusan Meclisi'ni kapattı. (11 Nisan 1920)
- Ankara'da yeni bir meclisin açılmasına gerek duyuldu. (TBMM)
- İstanbul'un işgali M.Kemal'e milli mücadeleyi padişah adına yürüttüğünü söyleme imkanı verdi.

İstanbul İşgaline Karşı Temsil Heyeti'nin Aldığı Tedbirler

- İstanbul ile her türlü haberleşme kesildi.
- Tutuklanan mebusalara karşı Anadolu'daki İtilaf devletleri subayları tutuklandı.
- Geyve ve Ulukışla civarındaki demiryolları tahrip edildi.
- Ülkede asayiş bozan kim olursa olsun hakkında işlem yapılması istendi.
- Anadolu'daki resmi kuruluşların ellerindeki paraların İstanbul'a gönderilmemesi istendi. Ankara'da toplanacak yeni meclis için seçimlerin yapılmasına karar verildi.

TBMM 'NİN AÇILMASI (23 NİSAN 1920)

- Mebusan Meclisi'nin kapatılmasıyla milli iradeyi temsil eden bir organ kalmamıştır. (Hukuki dayanak)
- Anadolu'ya geçen milletvekilleri ile yeni seçimlerle seçilen milletvekilleri Ankara'da toplandı.
- 23 Nisan'da 115 milletvekili ile TBMM açıldı. (I.TBMM 1923 Lozan'a kadar görev yapmıştır)
- M.Kemal başkan seçildi. (Katıldığı her yerde başkan)

M.Kamal'in Meclise Verdiği Önerge

- Hükümet kurmak gereklidir. (TBMM'nin kurucu meclis olduğunu gösterir)
- Geçici bir hükümet başkanı veya padişah vekili atamak doğru değildir. (Meclisin devamlılığı ve padişahın bağımsız olması amaçlanmıştır)
- TBMM'nin üstünde bir kuvvet yoktur. (Ulusal iradeye önem veriyor)
- TBMM, yasama ve yürütme yetkilerine sahiptir. (Güçler Birliği)
- Meclisten seçilecek bir heyet hükümet işlerini görecektir. Meclis başkanı bu heyetin de başkanıdır. (Meclis Hükümeti Sistemi- 1924 anayasası ile Kabine Sistemine geçildi)
- Padişah ve halifenin durumu daha sonra meclis tarafından belirlenecektir. (Meclisin saltanat gücünün üstünde olduğu belirtilmiştir)

I.TBMM'nin Özellikleri

- Yeni bir devletin temellerini atmıştır.
- Kurucu meclistir ve olağanüstü yetkilere sahip ihtilal meclisidir.
- Azınlık milletvekillerine yer verilmediğinden ulusal meclistir.
- I.TBMM'nin açılmasıyla Temsil Heyeti'nin görevi sona ermiştir.
- Yaptığı tek inkılap, Saltanatı kaldırmaktır.
- 1 Nisan 1923'e kadar görev yapmıştır.

I.TBMM'nin Yaptığı Önemli Çalışmalar

- Kurtuluş Savaşı'nı kazanmıştır.
- 1921 Anayasası'nı kabul etmiştir.
- Düzenli orduyu kurmuştur.
- İstiklal Marşı'nı kabul etmiştir.
- Saltanatı kaldırmıştır.
- Genel Seferberlik ilan etmiştir. (Teklif-i Milliye)
- İstiklal Mahkemeleri'ni kurmuştur.
- Gümrü, Moskova, Kars ve Ankara antlaşmalarını imzalamıştır.

TBMM'YE KARŞI AYAKLANMALAR

Nedenleri :

- Damat Ferit Paşa'nın işgalci güçlerin desteğiyle Anadolu halkını milli mücadele aleyhine kışkırtması
- İngiltere'nin boğazlar bölgesini elinde tutmak istemesi
- Bazı Kuvay-ı Milliye liderlerinin düzenli orduya geçmek istememesi
- Bazı güçlü ailelerin Anadolu'daki çıkarlarını korumak istemesi
- Azınlıkların bağımsızlık mücadelesine girişmesi

A. İstanbul Hükümeti Tarafından Çıkarılan İsyanlar

- Anzavur Ayaklanması
- Kuvay-ı İnzibatiye Ayaklanması
(Bu iki ayaklanmada İstanbul Hükümeti halkın dini duygularını kullanmıştır.)

B. İstanbul Hükümeti ve İşgalci Güçlerin Kışkırtmasıyla Çıkan İsyanlar

- Bolu, Düzce, Hendek ve Adapazarı Ayaklanmaları (İngilizler'in Boğazlar bölgesini korumak istemesi)
- Çapanoğulları Ayaklanması (Yozgat)
- Delibaş Mehmet Ayaklanması (Konya)
- Şeyh Eşref Ayaklanması (Tunceli)
- Koçgiri Ayaklanması (Tunceli)
- Milli Aşireti Ayaklanması (Urfa)
- Cemil Çeto Ayaklanması (Batman)

C. Azınlıkların Çıkardıkları İsyanlar

- Ermeni İntikam Alayları (Adana ve Doğu Anadolu)
- Pontus Ayaklanması (Karadeniz)

D. Kuvay-ı Milliye Yanlılarının Çıkardıkları İsyanlar

- Çerkez Ethem Ayaklanması
- Demirci Mehmet Efe Ayaklanması

Ayaklanmalara Karşı Alınan Önlemler

- Hıyanet-i Vatanîye Kanunu çıkarıldı (Yasama)
- İstanbul ile haberleşme kesildi (Yürütme)
- İstiklal Mahkemeleri kuruldu (Yargı)
- Düzenli ordu kuruldu, Firari Kanunu çıkarıldı.
- Anadolu Ajansı kuruldu (Diğer yayın organları: Hakimiyet-i Milliye Gazetesi, İrade-i Milliye Gazetesi, Yenigün Dergisi)
- İstanbul hükümetinin yayınladığı fetvalara karşı TBMM karşı fetvalar yayınladı (Rifat Börekçi)

1921 ANAYASASI (TEŞKİLAT-I ESASİYE)

- I.İnönü Zaferi'nin ardından 20 Ocak 1921'de kabul edilmiştir.
- Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. (Cumhuriyetin sinyali)
- Yasama ve yürütme yetkileri TBMM'ye aittir. (Güçler Birliği)
- Türkiye Devleti TBMM tarafından yönetilir ve hükümetin adı TBMM Hükümeti'dir.
- Dini işlerin yerine getirilmesi TBMM'ye aittir.
- TBMM illerden seçilen üyelerden oluşur. Seçimler 2 yılda bir yapılır. TBMM üyeleri tüm ulusun vekilleridir.

1921 Anayasası'nın Özellikleri

- Yeni Türk devletinin kuruluşunun hukuki ve siyasi belgesidir.
- Hızlı karar alıp uygulamak için Güçler Birliği ilkesi benimsenmiştir (1961 Anayasası ile Güçler ayrılığı)
- Meclis hükümeti sistemi uygulanmıştır. (1924 Anayasası ile Kabine Sistemi)
- TBMM üyelerinin tüm ulusun vekili sayılması birlik ve beraberliği güçlendirmek içindir.
- Şer'i (dini) işlerin TBMM tarafından yerine getirilmesi 1921 Anayasası'nın laik olmadığını gösterir.
- İstiklal Mahkemeleri üyelerinin TBMM'den oluşması, TBMM'nin yargı yetkisini de elinde bulundurduğunu gösterir.

NOT 1: Türkiye'de 1946 yılına kadar çift dereceli seçim sistemi uygulanmıştır. (Halk temsilciyi, temsilci vekili seçer)

NOT 2: 1946'da tek dereceli seçim sistemine geçildi. (Halk vekili seçer)

NOT 3: 1950 yılına kadar açık oy gizli sayım, 1950'den sonra gizli oy açık sayım usulüne geçildi.

SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 AĞUSTOS 1920)

- İtilaf devletleri San Remo Konferansı'nda toplanarak Sevr Antlaşması'nın şartlarını belirlediler.
- Osmanlı Devleti bu antlaşmayı onaylamayınca Yunanlılar Batı Anadolu işgallerini arttırıp Doğu Trakya'yı işgal ettiler.
- İşgallerin genişlemesiyle çaresiz kalan Osmanlı Devleti Sevr Antlaşmasını onaylamak zorunda kalmıştır. (TBMM'den geçmediği için ölü doğan bir antlaşmadır)

Maddeleri :

- Doğu Trakya, Batı Anadolu ve Ege adaları Yunanistan'a verilecek
- Mardin, Urfa, Antep, Maraş ve Suriye Fransa'ya verilecek
- Arabistan ve Irak İngiltere'ye verilecek
- Güneybatı Anadolu, Rodos ve On İki Ada İtalya'ya verilecek
- Doğu Anadolu'da Ermeni ve Kürt devletleri kurulacak
- Osmanlı Devleti azınlıkların haklarını koruyamazsa İstanbul işgal edilecek
- Boğazlar tüm devletlere açık olacak, boğazların yönetimi İtilaf devletlerinin oluşturacağı Boğazlar Komisyonu'na verilecek
- Osmanlı ordusu 50.700 asker ile sınırlandırılacak ve orduda ağır silah olmayacak
- Kapitülasyonlardan bütün devletler faydalanacak
- Osmanlı Dev. savaş tazminatı ödeyecek
- Osmanlı Devleti'nin maliyesi İtilaf devletleri kontrolünde olacak

Sevr Antlaşmasının Önemi :

- Sevr antlaşması ile Osmanlı Devleti;
  - Küçük bir devlet haline getirilmiş
  - İtilaf devletlerinin denetimi altına girmiş
  - Boğazlar üzerindeki egemenliği sona ermiş
  - Ekonomik bağımsızlığını tamamen kaybetmiş
  - Askeri gücü sınırlandırılarak savunmasız hale getirilmiştir.
- TBMM Sevr'i tanımamış ve Sevr'i imzalayanları vatan haini ilan etmiştir.
- Mebusan Meclisi tarafından onaylanmadığından hukuki olarak geçersiz bir antlaşmadır.
- Milli Mücadele azmini kuvvetlendirmiştir.
- Sevr Antlaşması Kurtuluş Savaşı karşısında uygulanamayan bir antlaşma olmuştur.
- Sevr yerine Kurtuluş Savaşı sonrasında Lozan Barış Antlaşması imzalanmıştır.

DÜZENLİ ORDUNUN KURULMASI (Aralık 1920)

Kuvay-ı Milliye Birliklerinin Kaldırılma Nedenleri :

- İşgalleri önlemede yetersiz kalmaları
- İhtiyaçlarını halktan zorla karşılamaları
- Askeri disiplinden yoksun olmaları
- Askerlik tekniğini iyi bilmemeleri
- Merkezi otoriteyi tanımamaları

CEPHELER

DOĞU CEPHESİ - ERMENİ SORUNU

- 1915 Tehcir (Göç) Kanunu ile Anadolu'daki Ermeniler Suriye'ye yerleştirilmiştir.
- Rus ordusuyla birlikte gelen Ermeni Alayları 1918 Brest-Litovsk Antlaşmasından sonra başıboş kalmıştır.
- Mondros Ateşkes Antlaşması'ndaki Ermeni Vilayetleri ifadesi Ermenistan Devleti'ne zemin hazırlamıştır.

- Paris Barış Konferansı'nda Ermeniler, Ermenistan Devleti için uluslararası destek sağlamışlardır.
- Ermeniler Doğu Anadolu'da Ermeni nüfusunun çoğunlukta olduğunu ileri sürmüşlerdir.
- Harbour Raporu ile, bölgede Ermenilerin çoğunluğu oluşturmadığı ilan edilmiştir.
- XV'inci Kolordu Ermenilere karşı Kars Zaferi'ni kazanmıştır.
- Bu başarı TBMM'nin ilk askeri zaferi olmuştur.
- Ermenilerle Gümrü Antlaşması imzalanmıştır.

Gümrü Antlaşması (3 Aralık 1920 / Ermenistan - TBMM)

Maddeleri :

- Aras Nehri - Çıldır Gölü hattı sınır kabul edilecek.
- Ermeniler, Anadolu'daki iddialarından vazgeçecek.
- Kars, Sarıkamış, Kağızman ve Iğdır TBMM'de kalacak.
- Ermenistan Sevr Barış Antlaşması'nı tanımayacak.
- Göç ettirilmiş Ermeniler altı ay içinde Türkiye'ye geri dönebilecek.

Gümrü Antlaşmasının Önemi:

- Gümrü Antlaşması TBMM'nin ilk siyasi ve diplomatik başarısıdır.
- TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk devlet Ermenistan olmuştur.
- TBMM ilk kez bu antlaşmada Türkiye adını kullanmıştır.
- Doğu cephesindeki birlikler batıya kaydırılmış ve Kurtuluş Savaşı Türk-Yunan savaşına dönüşmüştür.

Batum Antlaşması (23 Şubat 1921 / Gürcistan - TBMM):

- Batum, Ardahan ve Artvin TBMM'ye bırakılmıştır.

NOT : Sovyet Rusya 1921'de Ermenistan ve Gürcistan'ı işgal ettiği için Gümrü ve Batum antlaşmaları yürürlüğe girmemiştir.

GÜNEY CEPHESİ

- Kuva-yı Milliye birlikleri Ermeni çeteleri ve Fransızlarla savaşmıştır.
- Fransızlar 11 Şubat 1920'de Maraş'tan, 10 Nisan 1920'de Urfa'dan çekilmişlerdir.
- Sakarya Zaferi'nden sonra Fransa ile Ankara Antlaşması imzalanmış ve Suriye sınırımız çizilmiştir.

NOT : TBMM ;

- 1921'de Antep'e Gazi,
- 1973'te Maraş'a Kahraman,
- 1984'te Urfa'ya Şanlı unvanlarını vermiştir.

BATI CEPHESİ

- Batı Cephesi, Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri sonucunda kurulmuştur.

I. İNÖNÜ SAVAŞI (6-10 Ocak 1921)

Nedenleri :

- Yunanistan'ın Çerkez Ethem isyanından yararlanmak istemesi
- Yunan ordusunun Ankara'ya kadar olan yerleri işgal ederek Megalo İdea'yı gerçekleştirmek istemesi
- Sevr Antlaşması'nın TBMM'ye kabul ettirilmek istenmesi

Sonuçları :

- TBMM'nin kurduğu düzenli birlikler ilk zaferini kazanmıştır.
- İstiklal Marşı ve İlk Anayasa (Teşkilat-ı Esasiye) kabul edilmiştir. (Yeni bir devlet kuruluyor)
- İtilaf devletleri Londra Konferansı'nı toplamıştır.
- Afganistan ile Dostluk Antlaşması imzalanmıştır.
- Sovyet Rusya ile Moskova Antlaşması imzalanmıştır.

I. İnönü Savaşı'nın Sonuçları (MİLAT)

Moskova Antlaşması
İstiklal Marşı
Londra Konferansı
Afganistan Dostluk Antlaşması
Teşkilat-ı Esasiye

TBMM'yi Taniyan İlk Devletler (SEFA)

Sovyet Rusya : İlk Avrupa devleti
Ermenistan : Taniyan ilk devlet
Fransa : İlk itilaf devleti
Afganistan : İlk Müslüman devlet

LONDRA KONFERANSI (23 Şubat - 12 Mart 1921)

- Konferansa; İngiltere, Fransa, İtalya, İstanbul Hükümeti, TBMM Hükümeti ve Yunanistan katılmıştır.

Konferansın Toplanma Nedeni :

- Anadolu'daki yeni durumu değerlendirmek
- Yunan birliklerine zaman kazandırmak
- Sevr Antlaşması'nı bazı değişikliklerle TBMM'ye kabul ettirmek
- Aralarındaki anlaşmazlıkları gidermek istemeleridir.

NOT 1: İtilaf devletleri, İstanbul Hükümeti ile TBMM'yi birlikte konferansa çağırarak TBMM ile İstanbul Hükümeti arasındaki anlaşmazlıklardan faydalanmayı amaçlamıştır.

NOT 2: Mustafa Kemal Paşa, Konferanstan olumlu bir sonuç çıkmayacağını bildiği halde;

- TBMM'nin barış yanlısı olduğunu göstermek
- Misak-ı Milli'yi İtilaf devletlerine tanıtmak
- TBMM'nin uluslararası alanda hukuken tanınmasını sağlamak amacıyla konferansa delege göndermeyi kabul etmiştir.

Londra Konferansı'nın Sonuçları :

- İtilaf devletleri, Sevr Antlaşması'nı TBMM'ye kabul ettirememiştir.
- TBMM'nin barış yanlısı olduğu ispatlanmıştır.
- İtilaf devletleri TBMM'yi hukuken tanımıştır.

NOT : TBMM temsilcisi Bekir Sami Bey'in imzaladığı esir değişimi antlaşması eşitlik ilkesine uymadığı için TBMM tarafından onaylanmamıştır.

MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 Mart 1921) (TBMM - SOVYET RUSYA)

Antlaşmanın İmzalanmasının Nedenleri :

- TBMM'nin Yunanlılara ve Ermenilere karşı başarılı olması
- Her iki devletin de siyasi yalnızlık içerisinde olması
- Rusya'dan silah ve ekonomik yardım alınmak istenmesi
- TBMM'nin Misak-ı Milli'yi uluslararası alanda tanıtmak istemesi
- Her iki devletin de kurdukları yeni rejimleri tanıtmak istemesi

- Rusya'nın Kafkasya'yı güven altına almak istemesi
- Rusya'nın Batılı devletlerle yakınlaşan TBMM'yi yanına çekmek istemesi
- Sevr Antlaşması'nın Boğazlarla ilgili hükümlerinin Rusya'yı da zor durumda bırakması

Maddeleri :

- İki taraftan birinin tanımadığı bir antlaşmayı diğeri de tanımayacak.
  - Sovyet Rusya bu madde ile Sevr Antlaşması'nı tanımadığını kabul etmiştir.
- Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya'sı arasındaki antlaşmalar geçersiz sayılacak.
  - Bu madde iki ülkede de rejim değişikliği olduğunun göstergesidir.
- Rusya Misak-ı Milli'yi tanıyacak, kapitülasyonları tanımayacak.
- Boğazların durumu ile ilgili olarak Karadeniz'e kıyısı olan devletlerin katılacağı bir konferans toplanacak.
- Batum, Gürcistan'da kalmak kaydıyla Batum Antlaşması Rusya tarafından onaylanacak.
- İki devlet arasında ekonomik ve siyasi ilişkiler geliştirilecek.

NOT 1 : Sovyet Rusya TBMM'yi taniyan ilk Avrupa devleti olmuştur.

NOT 2 : Misak-ı Milli'den verilen ilk taviz Batum olmuştur.

II. İNÖNÜ SAVAŞI (23 Mart - 1 Nisan 1921)

Nedenleri :

- Londra Konferansı'ndan bir sonuç alınamaması
- İtilaf devletlerinin Sevr Antlaşması'nı TBMM'ye kabul ettirmek istemesi
- Yunanlıların, Ankara'yı ele geçirip Milli Mücadele'yi yok etmek istemesi

Sonuçları :

- Yunan saldırılarını püskürtülmüştür.
- İtalyanlar Anadolu'da işgal ettikleri yerlerden çekilmeye başlamışlardır.
- Fransa, Zonguldak'tan çekilerek anlaşma ortamı aramaya başlamıştır.
- Mustafa Kemal, İsmet Paşa'ya "Siz orada sadece düşmanı değil, milletin makus talihini de yendiniz." sözünü söylemiştir.

KÜTAHYA-ESKİŞEHİR SAVAŞLARI (10-24 Temmuz 1921)

Nedeni : Yunanlıların TBMM'yi ve milli mücadeleyi ortadan kaldırmak istemesi

Sonuçları :

- Kütahya, Afyon ve Eskişehir Yunan işgaline uğramıştır.
- TBMM'nin Kayseri'ye taşınması fikri ortaya çıkmıştır.
- Kurtuluş Savaşı'nın kazanılacağı ümidi tehlikeye düşmüştür.
- Mustafa Kemal'e 3 aylık bir süre için Başkomutanlık yetkisi verilmiştir (5 Ağustos 1921).

NOT 1 : Başkomutanlık yetkisi 2 Temmuz 1922'ye kadar üçer aylık süreler halinde, bu tarihten Cumhuriyetin ilanına kadar işsiz olarak uzatılmıştır.

NOT 2 : Kütahya Eskişehir Savaşları sürerken 15 Temmuz 1921'de Ankara'da I. Maarif Kongresi toplanmıştır. (Kazanacağından emin, akıl ve bilime önem veriyor)

Tekalif-i Milliye (Milli Yükümlülük) Emirleri

- 7-8 Ağustos 1921'de Tekalif-i Milliye (Milli Yükümlülük) Emirleri yayımlanmış ve ordunun ihtiyaçlarını halktan karşılama yoluna gidilmiştir.
- Uygulama sırasında doğabilecek aksaklıkları gidermek için İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.

NOT 1: Tekalif-i Milliye Emirlerinin asıl faydası Büyük Taarruz'da görülmüştür.

NOT 2: Bu emirler topyekün savaş ve dayanışma örneğidir.

SAKARYA SAVAŞI (10-24 Temmuz 1921)

Türklerin Avrupalılar karşısında 1699 Karlofça Ant. ile başlayan gerilemesinin son savunma savaşıdır.

Nedeni : Yunan ordusunun Ankara'yı işgal ederek Milli Mücadele'yi ortadan kaldırmak istemesi.

Sonuçları :

- Kafkas Cumhuriyetleri ile 13 Ekim 1921'de Kars Antlaşması imzalanmıştır (Kafkasya sınırımız kesinleşmiştir).
- Fransızlarla Ankara Antlaşması imzalanmıştır (20 Ekim 1921).
- Mustafa Kemal'e Gazilik unvanı ve Mareşallik rütbesi verilmiştir.
- Mustafa Kemal "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır..." sözünü bu savaşta söylemiştir.
- İtalyanlar işgal ettikleri Güney Batı Anadolu'dan kesin olarak çekilmişlerdir.
- Bütün subaylar bu savaşa katıldığından Sakarya Savaşı'na "Subay Savaşı" denilmiştir.
- İtilaf devletleri TBMM'ye barış teklifinde bulunmuşlar fakat kabul ettirememişlerdir (Paris Konferansı).

Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921 TBMM - Fransa)

- Fransızlar Anadolu'da işgal ettikleri yerlerden çekilecek.
- Hatay resmi dilin Türkçe olması ve kendisine ait bir meclisin bulunması şartıyla Fransız yönetimine bırakılacak.
- Caber Kalesi TBMM'ye bırakılacak.

NOT : TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf devleti Fransa olmuştur. Ankara Antlaşması'yla Güney Cephesi kapanmış, Hatay Misak-ı Milli'den verilen ikinci taviz olmuştur.

BÜYÜK TAARRUZ ve BAŞKOMUTANLIK MEYDAN SAVAŞI (26 Ağustos - 9 Eylül 1922)

Savaşın Gelişimi ve Sonuçları :

- 30 Ağustos 1922'de Başkomutanlık (Dumlupınar) Meydan Savaşı kazanılmıştır.
- Mustafa Kemal "Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emrini vermiştir.
- 9 Eylül'de İzmir, 18 Eylül'de bütün Batı Anadolu Yunan işgalinden kurtarılmıştır.
- Türk ordusu işgal altındaki Marmara ve Trakya'yı kurtarmak için Marmara sahillerine ve Boğazlara yönelmiştir.
- Böylece Kurtuluş Savaşı'nda ilk kez İngilizlerle savaş yapma ihtimali doğmuştur.

- İngiltere, Fransa ve İtalya'dan destek bulamaması ve kamuoyundan gelen baskılar nedeniyle savaşı göze alamamıştır.

MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 Ekim 1922)

- TBMM, İngiltere, İtalya ve Fransa arasında imzalanmıştır.
- İç karışıklık yaşayan Yunanistan delege göndermemiş, Yunanistan'ı İngiltere temsil etmiştir.
- TBMM, Doğu Trakya sorununun görüşülmesi kaydıyla ateşkes görüşmelerini kabul etmiştir.
- TBMM'yi temsilen İsmet Paşa katılmıştır.

Maddeleri :

- Türk - Yunan savaşı sona erecek, Yunanlılar 15 gün içinde Meriç'e kadar olan yerleri boşaltacak. (Doğu Trakya savaş yapılmadan diplomatik yolla alınmıştır.)
- TBMM, Doğu Trakya'da en çok 8.000 jandarma bulundurabilecek.
- İstanbul ve Boğazların yönetimi TBMM'ye bırakılacak. (Osmanlı Devleti hukuken yok sayılmıştır.)
- İtilaf devletleri barış yapıncaya kadar İstanbul'da kalacak.
- Barış imzalanana kadar Türk kuvvetleri Çanakkale ve İzmit çizgisinin batısına geçmeyecektir. (İngilizlerle olası bir savaşı engellemek için)

NOT 1: Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası bitmiş, diplomatik safhası başlamıştır.

NOT 2: Mondros Ateşkes Antlaşması geçerliliğini kaybetmiştir.

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 Kasım 1922)

Nedenleri :

- İtilaf devletlerinin Lozan Görüşmelerine TBMM ile birlikte İstanbul Hükümeti'ni de çağırarak ikilikten yararlanmak istemesi
- Saltanatın milli egemenlik düşüncesine ters düşmesi

Sonuçları :

- Saltanat sistemi sona ermiş ve milli egemenlik yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Padişah Vahdettin ülkeyi terk etmiştir.
- İtilaf devletlerinin ikilik çıkarma planları bozulmuştur.
- Lozan Görüşmeleri 'ne sadece TBMM katılmıştır.

NOT 1 : Saltanatın kaldırılması laikliğe geçişin ilk aşamasıdır.

NOT 2 : Saltanatın kaldırılması I. TBMM'nin yaptığı tek inkılaptır.

NOT 3 : İngilizlerin halifenin gücünden faydalanmasını önlemek için TBMM Abdülmecid Efendi'yi halife seçmiştir.

LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI (24 Temmuz 1923)

- TBMM'yi İsmet Paşa temsil etmiştir.
- Görüşmelerde; boğazlar, dış borçlar, savaş tazminatı, Musul meselesi, kapitülasyonlar konularında anlaşama sağlanamamış ve görüşmeler kesilmiştir.
- TMBB savaş hazırlıklarına başlamış ve İzmir İktisat Kongresi toplanmıştır.
- TBMM seçimleri yenilenmiş ve II. TBMM dönemi başlamıştır.
- 23 Nisan 1923'te başlayan II. Görüşmeler sonucunda antlaşma imzalanmıştır.

Lozan Barış Antlaşması'nın Maddeleri :

A) Sınırlar

- **Suriye Sınırı:** Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması esas alınmıştır. (Taviz:Hatay)
- **Irak Sınırı (Musul Sorunu):** İngilizlerle TBMM arasında daha sonra yapılacak ikili görüşmelere bırakılmıştır.
- **Yunan Sınırı:** Meriç nehri sınır kabul edilmiş.
  - Karaağaç savaş tazminatı olarak Türkiye'ye bırakılmış.
  - Gökçeada ve Bozcaada hariç Ege adaları Yunanistan'a verilmiş.(Taviz)
  - 12 Ada ve Rodos İtalya'ya verilmiştir. (Taviz)
- **Bulgaristan Sınırı:** 1913 İstanbul Antlaşması ve 1919 Növyi Antlaşması esas alınarak belirlenmiştir.
- Mısır ve Kıbrıs İngiltere'ye bırakılmıştır.

B) Azınlıklar ve Nüfus Mübadelesi (Değişimi)

- Bütün azınlıklar Türk vatandaşı sayılmış, böylece Avrupalıların içişlerimize karışması önlenmiştir. (Halkçılık-Milliyetçilik)
- İstanbul dışında kalan Türkiye'deki Rumlar ile, Batı Trakya dışında kalan Yunanistan'daki Türkler karşılıklı değiştirilecektir.

C) Kapitülasyonlar

- Kapitülasyonlar kesin olarak kaldırılmıştır.

D) Patrikhane

- Siyasi yetkilerden arındırılmak şartıyla İstanbul'da kalması ve Patrik seçiminde Türkiye'nin etkili olması kabul edilmiştir.

E) Osmanlı Borçları

- Borçlar Osmanlı Devleti'nden ayrılan devletler arasında paylaştırılmıştır.

F) Boğazlar

- Başkanı Türk olan uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek
- Boğazların her iki yakasında belli bir alan silahsızlandırılacak

G) Yabancı Okullar

- Yabancı okullarda eğitim ve öğretim Türkiye tarafından düzenlenecektir.

Lozan Antlaşmasının Önemi :

- İtilaf devletleri, Yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığını kabul etmiştir.
- Günümüze kadar geçerliliğini koruyan bir antlaşmadır.
- Boğazlar meselesi görüşülürken konferansa Bulgaristan ve Sovyet Rusya da çağrılmıştır.
- ABD, Lozan Görüşmeleri'ne gözlemci olarak katılmıştır.
- Bu antlaşma sömürge altındaki milletlere bağımsızlığını kazanma yolunda örnek olmuştur.

II.TBMM DÖNEMİ (11 Ağustos 1923 - 23 Ekim 1927)

I.TBMM'nin Yenilenmesinde;

- Savaşın zor şartları altında I.TBMM'nin yıpranmış olması
- Saltanatın kaldırılması ile siyasi görüş ayrılıklarının ortaya çıkması
- Lozan Görüşmeleri sırasında Meclis'teki gruplaşmaların artması etkili olmuştur.

NOT : M. Kemal, yapacağı inkılapları gerçekleştirmek amacıyla aynı düşünceyi paylaşan milletvekillerini bir araya getirerek seçimlere katılmıştır.

II. TBMM Dönemi'ndeki Önemli Gelişmeler

- Lozan Antlaşması onaylanmıştır (23 Ağustos 1923)
- Ankara başkent yapılmıştır (13 Ekim 1923)
- Cumhuriyet ilan edilmiştir (29 Ekim 1923)
- Halifelik kaldırılmıştır (3 Mart 1924)

Cumhuriyetin İlanının Nedenleri :

- Saltanatın kaldırılması ve halifeliğin de kaldırılacağı düşüncesinin Meclis'te hararetli tartışmalara neden olması
- Saltanatın kaldırılmasıyla yönetim boşluğu oluşması
- İstanbul basını ve meclisteki bazı milletvekillerinin hala eski düzenin devam etmesi yönünde propagandalar yapması
- Ali Fethi Bey başkanlığındaki hükümetin istifa etmesiyle bir hükümet bunalımının yaşanması (25 Ekim 1923)

Cumhuriyetin İlanının Sonuçları :

- Yeni Türk Devleti'nin adı konulmuş ve rejim tartışmaları sona ermiştir.
- Devlet başkanlığı sorunu çözülmüş, Cumhurbaşkanlığı ve Başbakanlık makamları oluşturulmuştur.
- M. Kemal Cumhurbaşkanı, İsmet İnönü Başbakan olmuştur.
- Meclis hükümeti sisteminden kabine sistemine geçilmiştir.
- Milli Mücadele'nin başından beri amaçlanan ulusal egemenlik ilkesi gerçekleştirilmiştir.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)

Nedenleri :

- İnkılapların yapılması için halifelik engelinin ortadan kaldırılmak istenmesi
- Halifeliğin; cumhuriyetçilik, ulusal egemenlik, milliyetçilik ve laiklik ilkeleri ile bağdaşmaması
- Eski rejim taraftarlarının sığınabilecekleri bir makam olması
- Halife Abdülmecid Efendi'nin tavır ve davranışları

Sonuçları :

- Ulusal egemenlik ilkesi pekiştirilmiştir.
- Ümmetçi devlet anlayışından milliyetçi devlet anlayışına geçilmiştir.
- Yapılacak olan inkılapların önündeki en büyük engel ortadan kaldırılmıştır.
- Laikliğe geçişin en önemli aşaması olmuştur.

3 Mart 1924'te;

- Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti kaldırılmış, yerine Diyanet İşleri Başkanlığı ve Vakıflar Genel Müdürlüğü kurulmuştur.
- Erkan-ı Harbiye Vekaleti kaldırılmış, yerine Genelkurmay Başkanlığı ve Milli Savunma Bakanlığı kurulmuştur.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edilmiştir.
- Osmanlı hanedanının yurtdışına çıkarılması kararı alınmıştır.

ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Demokrasinin tam gerçekleştirilmesi ve hükümetin denetlenmesi amacıyla siyasi partilerin kurulması amaçlanmıştır.

CUMHURİYET HALK FIRKASI (9 Eylül 1923)

- İlk ismi Halk Fırkasıdır. Cumhuriyet'in ilanından sonra Cumhuriyet Halk Fırkası adını almıştır (10 Kasım 1924).
- İlk başkanı ve kurucusu M. Kemal'dir.
- Ekonomide devletçilik ilkesini benimsemiştir.
- Cumhuriyet döneminin ilk siyasi partisidir.
- İnkılapları yapmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'ni 1923-1950 arasındaki dönemde yönetmiştir.

Ordunun Siyasetten Ayrılması :

- Balkan Savaşları sırasında ordunun siyasete karışmasının zararlarını görmüş olan M. Kemal Paşa, bu uygulamanın Türkiye Cumhuriyeti döneminde meclise, orduya, millete ve devlete vereceği zararları önlemeyi amaçlamıştır.
- 19 Aralık 1924'te çıkarılan bir yasa ile asker kişilerin görevdeyken milletvekili olamayacakları kabul edilmiştir.

TERAKKİPERVER CUMHURİYET FIRKASI (17 Kasım 1924 - 5 Haziran 1925)

- İnkılapların yapılması konusunda M. Kemal Paşa ile yakın arkadaşları arasında görüş ayrılıkları olmuştur.
- Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Refet Bele, Rauf Orbay ve Adnan Adıvar ile diğer muhalifler birleşerek Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nı kurmuşlardır.
- Cumhuriyet döneminin ilk muhalefet partisidir.
- Saltanat ve hilafetin kaldırılmasına karşı çıkmışlardır.
- Ekonomide liberalizmi savunmuşlardır.
- Dini inançlara saygılı olma prensibini benimsemişlerdir.
- Cumhurbaşkanı'nın aynı zamanda parti genel başkanı olmasının önlenmesini ve Cumhurbaşkanı'nın milletvekilliğinin kaldırılmasını savunmuşlardır.
- Devlete ait arazilerin topraksız köylüye dağıtılması gerektiğini savunmuşlardır.
- 5 Haziran 1925'te Şeyh Said İsyanında rol aldığı gerekçesiyle kapatılmıştır.

ŞEYH SAİT İSYANI (13 Şubat 1925)

- Musul meselesinde Türkiye'yi zorda bırakmak isteyen İngilizlerin kışkırtmasıyla yeni rejimden rahatsız olan Şeyh Said isyan etmiştir.
- İsyanın bastırılmasında başarılı olamayan Fethi Bey hükümeti istifa etmiş, yerine İsmet Paşa hükümeti kurulmuştur.
- Bu isyan Musul meselesinin İngilizler lehine çözülmesine neden olmuştur.
- Cumhuriyet döneminde laikliğe ve rejime karşı çıkan ilk isyandır.

İsyanı Bastırmak İçin Alınan Tedbirler

- 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükun Kanunu çıkarılmıştır. (Bu kanunla hükümete; ülkenin düzenini bozacak kişilere, teşkilatlara, kışkırtıcı yayınlara karşı önlem alma ve gazete kapatma yetkileri verilmiştir).
- Doğu Anadolu'da sıkıyönetim ilan edilmiştir.
- Biri isyan bölgesinde, diğeri Ankara'da olmak üzere iki İstiklal Mahkemesi kurulmuştur (17 Mart 1925).
- İsyan 31 Mayıs'ta bastırılmıştır.
- Böylece laik cumhuriyet rejimi korunmuştur.
- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmıştır.

NOT : Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılmasıyla yeniden tek partili düzene geçilmiş ve önemli inkılaplar gerçekleştirilmiştir.

İZMİR SUİKASTI GİRİŞİMİ (16 Haziran 1926)

- Cumhuriyet rejimine ve inkılaplara karşı olanlar, Mustafa Kemal'i öldürmeyi planlamışlardır.
- Mustafa Kemal'i öldürme eyleminin 16 Haziran'da İzmir'e yapacağı gezi sırasında gerçekleştirilmesi planlanmıştır.
- Ancak gezinin bir gün ertelenmesi ve olayın İzmir valisine bildirilmesi üzerine suikastçılar yakalanmıştır.
- Yakalanan kişiler İstiklal Mahkemelerinde yargılanarak cezalandırılmışlardır.

SERBEST CUMHURİYET FIRKASI

(12 Ağustos 1930 - 17 Kasım 1930)

- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı'nda farklı ekonomik görüşleri dile getirmek ve hükümetin denetlenmesini sağlamak amacıyla M. Kemal'in isteğiyle Ali Fethi Okyar tarafından kurulmuştur.
- Liberal ekonomik modele geçilmesini
- Kadınlara siyasal haklar verilmesini
- Vergilerin halkın gücüne göre alınmasını
- Türk parasının değerinin korunmasını
- Seçimlerin tek dereceli yapılmasını
- Cumhuriyetçi ve milliyetçi esaslara bağlı kalınmasını
- Limanlardaki tekelci uygulamaların kaldırılmasını
- Yabancı sermayenin ülkeye girişinin sağlanmasını savunmuştur.
- Rejime ve laikliğe karşı olanların partide toplanması üzerine Fethi Okyar partisini kapatmıştır.
- Serbest Cumhuriyet Fırkası'nın kapatılması üzerine yeniden tek partili düzene geçilmiştir.
- Mustafa Kemal döneminde bir daha çok partili demokrasiye geçiş denemesi yapılmamıştır.

MENEMEN OLAYI (23 Aralık 1930)

- Laik devlet düzenini yıkmak amacıyla Menemen'de Derviş Mehmet öncülüğünde çıkan ayaklanmadır.
- Menemen Olayı çok partili hayata geçiş için ortamın henüz uygun olmadığını göstermiştir.

TÜRKİYE'DE ÇOK PARTİLİ HAYATA GEÇİLMESİ

- Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü ve Refik Koraltan CHP'den ayrılarak Demokrat Parti'yi kurmuşlardır (7 Ocak 1946).
- 1946 seçimlerinde açık oy, gizli sayım usulü ile Demokrat Parti TBMM'ye girmiş, böylece çok partili hayata geçilmiştir.
- 1950 seçimlerinde gizli oy, açık sayım usulü ile Demokrat Parti seçimi kazanarak iktidara gelmiştir.

ATATÜRK DÖNEMİ TÜRK DIŞ POLİTİKASI

A) 1923 - 1930 ARASI DIŞ POLİTİKA

Bu dönemde daha çok Lozan Antlaşması'ndan kalan sorunlar çözümlenmeye çalışılmıştır.

Musul Sorunu

- Musul sorunu Lozan'da ikili görüşmelere bırakılmıştır.
- İngiliz ve Türk heyetleri 1924'te Haliç Konferansı'yla İstanbul'da görüşmelere başlamışlardır.
- İngiltere, Hakkari vilayetinin de Irak sınırları içinde olduğunu ileri sürmüştür.
- Sorun, Haliç Konferansı'nda çözümlenemeyince Milletler Cemiyeti ve Lahey Adalet Divanı'nda görüşülmüş ve İngiltere haklı bulunmuştur.

- İngiltere, Türkiye'nin bölgeye askeri hareketini engelleyebilmek için Şeyh Sait Ayaklanmasını desteklemiştir.
- Şeyh Sait İsyanında yıpranan Türkiye, 5 Haziran 1926 tarihinde İngiltere ile **Ankara Antlaşması'nı** imzalamıştır. **Buna göre;**
  - Musul Irak'a verilecek, Hakkari Türkiye'de kalacak.
  - Musul petrollerinden elde edilen vergi gelirlerinin %10'u, 25 yıl süre ile Türkiye Cumhuriyeti'ne verilecek.
  - Böylece Misak-ı Milli sınırlarından bir taviz daha verilmiştir.

Yabancı Okullar Sorunu

- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm okullar MEB'e bağlanmıştır.
- Maarif Teşkilatı Kanunu ile yabancı okullardaki tarih, coğrafya, Türkçe ve felsefe derslerinin Türk öğretmenlerce okutulması ve bu okulların Türk müfettişlerce denetlenmesi karara bağlanmıştır.
- Başta Fransa olmak üzere bazı Avrupa ülkeleri ve Papalık bu karara karşı çıkmıştır.
- Türkiye Yabancı Okullar Sorununun iç sorunu olduğunu ileri sürmüştü, yabancı devletlerle görüşmeyi reddetmiş ve sorunu lehine sonuçlandırmıştır.
- Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin bu sorunu tam bağımsızlığa uygun şekilde çözümlendiğinin göstergesidir.

Nüfus Değişimi (Mübadelesi)

- Lozan Antlaşması'nda; Türkiye'deki Rumlarla (İstanbul hariç), Yunanistan'daki Türklerin (Batı Trakya hariç) karşılıklı değiştirilmesi kararlaştırılmıştır.
- Yunanistan başbakanı Venizelos'un Türkiye'yi ziyareti sırasında 30 Ekim 1930'da imzalanan Dostluk Tarafsızlık Uzlaşma ve Hakem Antlaşması ile sorun çözümlenmiştir. Buna göre; Batı Trakya'da yaşayan Türkler ile İstanbul'da yaşayan Rumların yerleşik sayılması kararlaştırılmıştır.
- Bu gelişme, Balkan Antantı'na ortam hazırlamıştır.

NOT : Türk-Yunan ilişkileri dostluk çerçevesinde 1954 yılına kadar sürmüştür. Ancak Kıbrıs Sorunu'nun ortaya çıkması ile Türk-Yunan ilişkileri bozulmuştur.

Dış Borçlar

- Lozan Antlaşması'nda Osmanlı Devleti'nin borçları Osmanlıdan ayrılan devletler arasında paylaştırılmıştır.
- 1928'de Fransızlarla bir antlaşma yapılarak ödenecek borç miktarı ve ödeme şekli belirlenmiştir.
- 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı yüzünden bir müddet dış borçlar ödenememiştir.
- 1933'te dış borçlar yeniden yapılandırılmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin borçlarını ödemeye başlamasıyla sorun çözümlenmiştir.

B) 1930 - 1939 ARASI DIŞ POLİTİKA

- Bu dönemde Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları dünya barışını tehdit etmiştir.
- Bu durum Türkiye'yi çeşitli önlemler almaya yöneltmiştir.

Milletler Cemiyeti'ne Üye Olunması (18 Temmuz 1932)

- Milletler Cemiyeti I. Dünya Savaşı sonrası Paris Barış Konferansı'nda kurulmuştur.
- Cemiyetin amacı dünya barışının devamını sağlamak ve uluslararası anlaşmazlıkları barış yoluyla çözmektir.

- Türkiye, İspanya'nın teklifi ve Milletler Cemiyeti'nin davetiyle bu kuruluşa katılmıştır.

Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

- İtalya ve Almanya'nın yayılmacı politikalarına karşı imzalanmıştır.
- Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya katılmıştır.
- Balkan Antantı bir dostluk ve saldırmazlık anlaşmasıdır.
- Türkiye, Balkan Antantıyla batı sınırını güvence altına almıştır.
- Yayılmacı politikalar izleyen Bulgaristan antanta katılmamıştır.
- Balkan Antantı, II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla geçerliliğini yitirmiştir.

Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)

- Lozan Antlaşması'na göre Boğazların yönetimi Türkiye Cumhuriyeti'nin başkanlığındaki bir komisyona bırakılmıştır. (Diğer üyeler; İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya).
- Almanya ve İtalya'nın yayılmacı politikaları Türkiye'yi harekete geçirmiştir.
- Türkiye, Milletler Cemiyeti'ne başvurarak Boğazların idaresinin tamamen kendisine verilmesini istemiştir.
- Milletler Cemiyeti yapılan görüşmeler sonucu 20 Temmuz 1936'da Boğazların yönetimini Türkiye'ye vermiştir.

Montrö Boğazlar Sözleşmesiyle;

- Türkiye, Boğazlarda tam hakimiyet sağlamıştır.
- Milli hakimiyetimizi sınırlandıran engeller kaldırılmıştır.
- Savaş gemilerinin Boğazlardan geçişi zaman ve tonaj bakımından sınırlandırılmıştır.
- İngiltere ile yakınlaşma süreci başlamıştır.
- İtalya antlaşmayı 1938'de imzalamıştır.
- Süresi 20 yıl olan bu antlaşma günümüze kadar geçerliliğini korumuştur.

Sadabat Paketi (8 Temmuz 1937)

- 1935'te İtalya'nın Habeşistan'a saldırması Doğu Akdeniz'de ve Ortadoğu'da güvenliği tehlikeye düşürmüştür.
- Türkiye; İran, Irak ve Afganistan ile Sadabat Paketi'nı imzalamıştır.
- İlgili devletler birbirlerinin sınırlarına ve içişlerine müdahale etmemeyi taahhüt etmişlerdir.

NOT : Türkiye; Balkan Antantı ile batı sınırını, Sadabat Paketi ile doğu sınırını güvence altına almıştır.

Hatay'ın Türkiye'ye Katılması (30 Haziran 1939)

- 1921 Ankara Antlaşması ile Hatay, Fransız himayesinde özel bir yönetime kavuşmuştur.
- 1936'da Suriye'nin bağımsız olmasıyla Hatay sorunu tekrar gündeme gelmiştir.
- Hatay'da Milletler Cemiyeti gözetiminde yapılan seçimler sonucu 1938'de Hatay Cumhuriyeti kurulmuştur.
- 10 aylık bağımsızlıktan sonra Hatay Meclisi Türkiye'ye katılma kararı almıştır.
- Hatay sorunu, Atatürk dönemi dış politikasının son çalışması olmuştur.
- Büyük devletler II. Dünya Savaşı tehlikesi ile uğraştıklarından bu olaya karışmamıştır.
- Hatay, Misak-ı Milli kararları doğrultusunda sınırlarımıza dahil edilen son toprak parçasıdır.

II. DÜNYA SAVAŞI (1939 - 1945)

Nedenleri

- I. Dünya Savaşı'nın sonuçlarından memnun olmayan devletlerin yayılcı hareketleri
- İtalya'nın; Habeşistan'ı ve Arnavutluk'u işgal ederek Akdeniz'in ve Balkanlar'ın güvenliğini tehdit etmesi
- Almanya'nın Versay Antlaşması'nın hükümlerine aykırı olarak silahlanmaya başlaması
- Almanya'nın Avusturya'yı ilhak etmesi, Çekoslovakya ve Polonya'ya saldırması

NOT : Almanya, İtalya ve Japonya birlikte hareket ederek Berlin - Roma - Tokyo Mihverini kurmuşlardır.

Savaşın Başlaması ve Gelişmesi

- Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla savaş başlamıştır.
- İngiltere ve Fransa, Almanya'ya savaş açmıştır.
- Almanya, Sovyet Rusya ile saldırmazlık paktı yapmış olmasına rağmen Rus topraklarına da saldırmıştır.
- Bunun üzerine Sovyet Rusya, İngiltere ve Fransa'nın yanında yer almıştır.
- Japonya'nın Pasifik Okyanusu'ndaki Pearl Harlbour üssüne saldırması üzerine ABD savaşa girmiştir.
- Sovyet Rusya'nın Almanya'yı durdurması ve ABD'nin Japonya'ya atom bombası atmasıyla savaş sona ermiştir.

II.Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'nin İzlediği Politika

- Türkiye savaş boyunca tarafsız kalmış, savaş için gerekli tedbirleri almıştır.
- Savaş yıllarında Milli Korunma Kanunu çıkararak; Varlık Vergisi almış ve ekme karnesi uygulamasına geçmiştir.
- Türkiye savaşın sonlarına doğru galip devletler arasında yer alabilmek ve Birleşmiş Milletler Teşkilatı'na girebilmek için Almanya'ya savaş ilan etmiştir.

II.Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- Devletler arasında bloklaşma hız kazanmıştır.
- Aşırı milliyetçi akımlar başarısız olmuştur.
- Filistin topraklarında İsrail Devleti kurulmuştur (1948).
- NATO ve Varşova paktları kurulmuştur.
- Almanya (Batı ve Doğu) olmak üzere ikiye ayrılmıştır.
- Manda ve himaye yönetimleri altındaki uluslar bağımsız olmaya başlamıştır.
- Birleşmiş Milletler Teşkilatı kurulmuştur.
- 50 milyon insan ölmüştür.

İNKILAPLAR

SİYASİ ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

- TBMM'nin Açılması
- Saltanatın Kaldırılması
- Cumhuriyetin İlanı
- Halifeliğin Kaldırılması

HUKUK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Nedenleri :

- Devlete ve topluma laik bir karakter kazandırılmak istenmesi
- Milliyet, din ve mezhep farklılıklarından dolayı ülkede hukuk birliğinin sağlanamaması
- Eski hukuk kurallarının çağın gelişmeleri karşısında yetersiz kalması

- Türkiye'nin çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmayı hedeflemesi
- Mevcut hukuk kurallarının akla ve bilime dayanmaması
- Kadın haklarıyla ilgili kanunların yetersiz olması
- Ceza hukuku ve ticari hayatı düzenleyen kuralların yetersiz kalması
- Mahkemelerde tek yargıcın bulunması

Türk Medeni Kanunu (17 Şubat 1926)

- Yeni toplum düzenine uyacak milli, laik ve çağdaş bir medeni kanun hazırlayacak hukukçularımız yoktu.
- Bu nedenle 17 Şubat 1926'da İsviçre Medeni Kanunu, Türk Medeni Kanunu olarak kabul edilerek 4 Ekim 1926'da yürürlüğe girmiştir. (Mecelle'nin yerine geldi)
- Aile, miras ve eşya hukukudur.

İsviçre Medeni Kanunu'nun Kabulünün Nedenleri:

- Sorunlara pratik çözümler getirmesi
- Demokratik olması
- Avrupa'da en son hazırlanan medeni kanunlardan biri olması
- Akılcı, bilimsel ve çağdaş düzenlemelerden oluşması
- Kadın erkek eşitliğine yer vermesi
- Türk toplum yapısına uygun olması

Medeni Kanun'un Kabul Edilmesinin Sonuçları :

- Hukuk alanında laiklik sağlanmıştır.
- Sosyo-ekonomik alanda kadın erkek eşitliği sağlanmıştır.
- Tek eşle evlilik esası getirilmiştir.
- Resmi nikah zorunlu olmuştur.
- Boşanma hakkı kadınlara da verilmiştir.
- Miras alanında kız ve erkek çocuklar arasındaki eşitsizlikler kaldırılmıştır.
- Kanunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin tüm vatandaşlarına uygulanabilir hale gelmiştir.
- Din ve mezheplere ait uygulamalar ortadan kaldırılarak ülkede hukuk birliği sağlanmıştır.
- Patrikhane ve konsoloslukların mahkeme kurma yetkilerine son verilmiş, Böylece Avrupa devletlerinin içişlerimize karışması engellenmiştir.
- Anneye çocuğun vesayetini alma hakkı tanınmıştır.

NOT : Medeni Kanun alanında yetişmiş hukukçu ihtiyacını karşılamak için 1925'te Ankara Hukuk Mektebi açılmıştır.

Medeni Kanun'un dışında ayrıca;

- 1926'da İtalya'dan Ceza Kanunu
- 1926'da İsviçre'den Ticaret Kanunu
- 1929'da Almanya'dan Ceza Muhakemeleri Kanunu ve Deniz Ticaret Kanunu
- 1932'de İsviçre'den İcra ve İflas Kanunu alınmıştır.

NOT : Türk Medeni Kanunu kadınlara siyasi haklar vermemiştir. Kadınlara siyasi haklar daha sonra yapılan düzenlemelerle verilmiştir.

EĞİTİM ve KÜLTÜR ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

Nedenleri :

- Eğitimi millileştirme
- Eğitimi çağdaştırma ve laikleştirme
- Eğitim alanında birliği sağlama
- Eğitimde fırsat eşitliğini sağlama
- Eğitimin yaygınlaşmasını sağlama

- Eğitim alanındaki eleman ihtiyacını karşılama
  - Türk dilini ve tarihini araştırma
  - Ortak bir kültürün doğmasını sağlama
- Bu nedenlerle **3 Mart 1924'te Tevhid-i Tedrisat Kanunu** (Eğitim ve Öğretimin Birliği Yasası) kabul edilmiştir.

NOT : Eğitimde John Dewey'in fikirlerinden yararlanılmıştır.

Sonuçları :

- Tüm eğitim kurumları Türk Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır.
- Eğitimdeki ikilikler ortadan kaldırılmış, devlet eğitim işlerinin tek sorumlusu olmuştur.
- Eğitimde; eşitlik, laiklik ve millilik sağlanmıştır.
- Düşünce ve duyguda birlik sağlanmıştır.
- Din alanında uzman yetiştirmek için İlahiyat Fakültesi ve İmam Hatip okulları açılması kararlaştırılmıştır.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nda medreselerle ilgili bir hüküm yer almamış fakat, hükümetin medreselere ödenek ayırmamasından dolayı medreseler zamanla kendiliğinden kapanmıştır. (Eğitim ulusallaştı)

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (2 Mart 1926) ile;

- Bugünkü eğitim sistemi ana çizgileri ile kurulmuştur.
- Eğitim sistemi; çağdaş, laik, ulusal ve demokratik hale gelmiştir.
- Yabancı okulların ders programlarına Türkçe kültür dersleri konulmuş ve bu derslerin Türk öğretmenler tarafından okutulması zorunlu hale getirilmiştir.
- Yabancı okulların Türk müfettişler tarafından teftiş edilmesi esası benimsenmiştir.

Latin Harflerinin Kabulü (1 Kasım 1928)

Nedenleri :

- Bilgi, kültür ve eğitimi tabana yaymak için okuma yazmayı kolaylaştırma,
- Okur yazar oranını yükseltme,
- Batı ile olan ilişkileri kolaylaştırma,
- Çağdaş öğretim ve eğitimin gerçekleşmesini sağlama.

Sonuçları :

- Batı dünyası ile kültürel alanda yakınlaşma sağlanmıştır.
- Okuma yazma oranı artırılmış, basılan kitap sayısı artmıştır.
- Çağdaşlaşma yolunda önemli bir adım atılmıştır.

NOT : 1928 yılında Millet Mektepleri, 1932 yılında Halkevleri açılarak eğitim (okuma yazma) seferberliğine gidilmiştir. Atatürk bu mekteplerde 24 Kasım 1928'de yeni harfleri tanıttığı ve ders verdiği için kendisine "Başöğretmen" unvanı verilmiştir.

Eğitim Alanındaki Diğer Yenilikler

Cumhuriyet'in ilk yıllarında **ülkeye teknik eleman yetiştirmek için Mesleki Teknik Öğretim Teşkilatı** kurularak;

- Sanat Enstitüleri
- Ticaret Okulları
- Kız Enstitüleri
- Akşam Sanat Okulları

Güzel Sanatlar alanında;

- Güzel Sanatlar Akademisi (1928)
- Devlet Konservatuarları (1936)
- İstanbul'da Resim ve Heykel Müzesi (1937) açılmıştır.

Yükseköğretim alanında;

- Ankara Hukuk Fakültesi (1925)
- Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü
- Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933)
- Milli Musiki ve Temsil Akademisi (1936)
- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi (1936)
- Mülkiye Mektebi (Siyasal Bilgiler Fakültesi)
- Darül Fünun'un yerine İstanbul Üniversitesi (1933) açılmıştır.

Türk Tarih Kurumunun Kurulması (15 Nisan 1931)

Nedenleri :

- Türk tarihinin bir saltanat tarihi ya da İslam tarihi olmaktan çıkarılarak, milli tarihle ilgili (milli tarih anlayışı) araştırmalar yapılması
- Türk tarihinin ilk dönemlerden itibaren araştırılmasının sağlanması
- Avrupalıların Türkler hakkındaki olumsuz bazı görüşlerinin çürütülmesi (Barbar, Medeniyetsiz..)
- Türk milletin tarihte önemli bir yeri olduğunun ispatlanması

Sonuç : 4 ciltlik Genel Tarih Serisi hazırlanmıştır.

NOT : Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde ümmetçi, Tanzimat döneminde devletçi, Meşrutiyet döneminde ise milliyetçi tarih anlayışı egemen olmuştur.

Türk Dil Kurumunun Kurulması (12 Temmuz 1932)

Amaçları :

- Türk dilinin gelişmesini sağlama
- Arapça ve Farsça ağırlıklı Osmanlıcanın halkın anlayabileceği bir Türkçeye dönüşmesini sağlama
- Türkçenin zenginliğini ortaya koyma
- Halk dilinden kelimeler derleme
- Türkçenin bir bilim dili olmasını sağlama
- Dilde millileşmeyi sağlama

Türk Dil Kurumunun Çalışmaları :

- Konuşma dili ile yazı dili arasındaki ayrılıklar ortadan kaldırılmıştır.
- Türk diline uymayan yabancı kelime ve terimler Türkçeden çıkarılmıştır.
- Türkçe kelime ve terimlerin kullanılmasına önem verilmiştir.
- Türkçe sözlük hazırlanmıştır.
- Yeni Türkçe kelimeler türetilmiştir.

NOT : Atatürk Güneş Dil Teoremini desteklemiştir. Bu teoriye göre dünyadaki tüm diller Türkçeden türemiştir.

TOPLUMSAL ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

- Çıkarılan bir kanunla tekke, zaviye ve türbeler kapatılarak çağdaşlaşma ve laikleşme yolunda önemli bir adım atılmıştır.
- Aynı kanunla "şeyhlik, dervişlik, dedelik, seyyitlik, müritlik, çelebilik, babalık, emirlik, türbedarlık" gibi tarikat unvanları da kaldırılmıştır.

Kıyafette Değişiklik

Nedenleri :

- Toplumda kıyafet birliğinin sağlanmak istenmesi
- Toplumun çağdaş bir görünüme kavuşturulmak istenmesi

Sonuçları :

- 25 Kasım 1925'te Şapka Giyilmesi Hakkında Kanun çıkarılmıştır.
- Bu kanunla fes ve benzeri başlıkların giyilmesi yasaklanmıştır.
- Şapka ve kasket giyme zorunluluğu getirilmiştir.
- 1934'te ise hangi din ve mezhebe mensup olursa olsun din adamlarının mabetler ve ayinler haricinde dini kıyafetle dolaşmaları yasaklanmıştır. (Diyanet İşleri Başkanı, Rum ve Ermeni Patrikleri, Haham başı hariç)

NOT : Türk kadınının kıyafetine müdahale edilmemiştir. Türk kadını zamanla modern ve uygar kıyafetleri kendiliğinden benimsemiştir.

Türk toplumu kıyafet inkılabı ile çağdaşlaşma yolunda önemli bir adım atmış ve kıyafet alanında birlik sağlanmıştır.

Yapılan Diğer Yenilikler

- 26 Aralık 1925'te Miladi Takvim kabul edilerek, 1 Ocak 1926'dan itibaren uygulanmaya başlanmıştır.
- Alaturka denilen saat sistem kaldırılarak, milletler arası saat usulü uygulanmaya başlanmıştır (1926).
- 20 Mayıs 1928'de milletler arası rakamlar yürürlüğe girmiştir.
- 1931'de kabul edilen bir kanunla okka, arşın, endaze, kile gibi ağırlık ve uzunluk ölçü birimleri değiştirilerek, metre ve kilo gibi ölçü birimleri getirilmiştir.
- 1924'te Cuma günü olarak kabul edilen hafta tatili 1935'te alınan bir kararla Pazar günü olarak değiştirilmiştir.

NOT : Bu inkılapların yapılmasıyla, batı ile olan ticari ve ekonomik ilişkilerdeki karışıklıklar önlenmiş, Türk devleti ve milleti batı dünyası ile aynı çalışma sistemine kavuşmuştur.

Soyadı Kanunu'nun Kabulü (21 Haziran 1934)

Nedenleri :

- Resmi işlerin düzenli yapılmasını sağlama (askerlik ve miras işlerinde kolaylık sağlama)
- Kişilerin toplumsal hayatta kolaylıkla tanınmalarını sağlama.

Sonuçları :

- Soyadı Kanunu'yla her vatandaşın soyadı taşıması zorunlu hale getirilmiştir.
- Soyadları Türkçe olacak, ahlaka aykırı ve gülünç adlar içermeyecekti.
- TBMM, Türk milletine hizmetlerinden dolayı 24 Kasım 1934'te Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadını vermiştir.
- Başka bir kanunla da bu soyadının başkaları tarafından kullanılması yasaklanmıştır.

Efendi, Bey, Paşa Gibi Lakap ve Unvanların Kaldırılmasına Dair Kanun (26 Kasım 1934)

- Ağa, hacı, hafız, hoca, molla, efendi, bey, beyefendi, paşa, hanım, hanımefendi ve hazretleri gibi lakap ve unvanlar kaldırılmış,
- Sivil rütbe, resmi nişanlar ve madalyalar yasaklanmış, harp madalyaları istisna tutulmuştur.

Kadın Hakları

- 1930'da belediye seçimlerine katılma
- 1933'te muhtar seçilme
- 1934'te milletvekili seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır.

NOT : 1935 seçimlerinde 18 kadın milletvekili meclise girmiştir. Türk toplumunda bu dönemde kadına bu haklar tanınırken Avrupa devletlerinin birçoğunda kadınlar bu haklara ancak II. Dünya Savaşı sonrasında kavuşmuşlardır.

EKONOMİK ALANDA YAPILAN İNKILAPLAR

İzmir İktisat Kongresi (17 Şubat - 4 Mart 1923)

- Ekonomik alanda kalkınmak için ortak amaçlar tesbit etmek ve bu amaçları gerçekleştirecek yöntemleri belirlemek için toplanmıştır.

Kongrede Alınan Kararlar :

- 4 Mart 1923'te Misak-ı İktisadi kabul edilmiştir (Ekonomide bağımsızlık yemini)
- Hammaddesi yurt içinde olan alanlarda fabrika kurulacak.
- Temel tüketim malları Türkiye'de üretilecek.
- Küçük imalattan fabrikalara geçilecek
- Çalışanlara sendika hakkı tanınacak.
- Demiryolu inşaatı bir programa bağlanacak.
- Sanayi teşvik edilecek.
- Milli bankalar kurulacak ve özel teşebbüse kredi sağlanacak.
- Yabancı tekelinden kaçınılacak.
- Özel sektör tarafından kurulamayan işletmeleri devlet kuracak.

Sanayi ve Madencilik Alanındaki Diğer Yenilikler:

- 1926 yılında Sanayi ve Maden Bankası kurulmuştur.
- 28 Mayıs 1927'de Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılarak özel teşebbüse kolaylıklar sağlanmıştır :
  - Ucuz arazi
  - Kazanç vergisinden muafiyet
  - Nakliye indirimi
  - Bina edinme
- Bu kanuna rağmen sanayi alanında istenilen sonuç alınamamıştır (Sadece Uşak'ta ilk şeker fabrikası ve küçük çapta bir dokuma sanayi kurulabilmiştir)
- Bu durum devletin sanayileşme işini kendi üzerine almasına neden olmuştur.
- 1933'te Sümerbank kurulmuştur.
- 1934 yılında ilk defa planlı ekonomiye geçilmiştir.
- 1934 - 1939 yılları arasında Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı başarıyla uygulanmıştır.
- Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı çerçevesinde Malatya, Kayseri ve Bursa'da merinos, Gemlik'te suni ipek, Beykoz'da deri, Karabükte demir çelik fabrikaları, İzmit'te kağıt işletmesi ve Paşabahçe cam fabrikası açılmıştır.
- Zengin maden kaynaklarımızın araştırılması için 1935 yılında Maden Tetkik Araştırma Enstitüsü kurulmuştur.
- Yer altı kaynaklarını işletmek amacıyla 14 Haziran 1935'te Etibank kurulmuştur.
- Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre özel sektörün gerçekleştiremediği yatırımlar devlet eliyle yapılmıştır.
- Böylece, devletçilik ilkesi tümüyle uygulanmaya başlanmıştır.
- II. Beş Yıllık Sanayi Planı II. Dünya Savaşı sebebi ile hayata geçirilememiştir.

Tarım Alanında Yapılan Yenilikler

- 1924'te Tarım Kredi Kooperatifleri kurulmuştur (Köylüye ucuz kredi, makine, tohum sağlamak için)
- 17 Şubat 1925'te çiftçi üzerinde büyük bir yük olan Aşar Vergisi kaldırılmıştır. (Yerine arazi vergisi getirildi)
- 1925'te Reji İdaresi (tütün tekeli) yabancılardan satın alınmıştır.
- Çiftçiye kaliteli tohum sağlayarak üretimi artırmak amacıyla tohum ıslah istasyonları kurulmuştur.
- Tarım alanında uzman yetiştirilmesi amacıyla Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulmuştur (1933).
- Tarım hayatının düzenlenmesinde çiftçiye örnek olmak amacıyla örnek çiftlikler kurulmuştur (Ankara, Tarsus, Silifke ve Dört Yol'da).
- Traktör kullanımı teşvik edilmiştir.
- Tarımsal hastalıklarla mücadele başlatılmıştır.
- Toprak Reformundan sonuç alınamamıştır (1929).

Ticaret Alanında Yapılan Yenilikler

- Ticari kredi veren ilk özel banka 26 Ağustos 1924'te kurulmuştur (İş Bankası)
- 1 Temmuz 1926'da Kabotaj Kanunu çıkarılmıştır. (Bozkurt-Lotus çarpışması)
  - Böylece Türk kara sularında yolcu ve yük taşıma hakkı sadece Türk işletmelerine tanınmıştır.
  - Milli ekonomi politikası gereği yabancı sermayeli işletmeler satın alınarak millileştirilmeye başlanmıştır.
- Adana-Mersin demiryolu hattı Fransızlardan satın alınarak millileştirilmiştir.
- 1930 yılında Merkez Bankası kurularak para piyasaları denetim altına alınmıştır.
- Türk Parasını Koruma Kanunu çıkarılmıştır (1930).
- Denizcilik çalışmalarını geliştirmek amacıyla Denizbank kurulmuştur (1937)

SAĞLIK ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- 1920'de Sağlık Bakanlığı kuruldu.
- Önemli şehirlerde Nümune Hastaneleri açıldı. (1924'ten itibaren)
- Hıfzı's-Sıhha Merkezleri açıldı.
- Çocuk Esirgeme Kurumu açıldı.
- 1930'da nüfus arttırıcı politikalar yürütüldü.
- Doğumevleri açıldı.
- Çocuk sayısı fazla olan ailelere arazi verildi, vergiden muaf tutuldu.

ULAŞIM ALANINDA YAPILAN İNKILAPLAR

- 1924-1948 arası Demiryolları millileştirildi. 3360 km ray döşendi.
- 1925'te Türk Teyyare Cemiyeti kuruldu.
- 1926'da Kayseri'de uçak ve motor fabrikası kuruldu. (TOMTAŞ)
- Dünyanın ilk kadın savaş pilotu Sabiha Gökçen'dir. (1937'de Dersim'i bombaladı)

İLKELER

Atatürk'ün altı temel ilkesi 1935 yılında Cumhuriyet Halk Partisi'nin 4. kurultayında kabul edilmiş, 1937 yılında Anayasa'ya girmiştir.

1. CUMHURİYETÇİLİK

- Cumhuriyet, halkın doğrudan doğruya seçtiği temsilciler aracılığıyla egemenliği elinde tuttuğu yönetim şeklidir.

- Cumhuriyet rejiminde egemenlik millete aittir, bir kişi veya zümreye değil.
- Egemenliği, milletin seçim yoluyla belirlediği kişiler millet adına kullanırlar.
- Kanun üstünlüğü temel prensiplerendir.
- Seçimler belli aralıklarla yenilenir.
- Millete, hükümetin icraatlarını kontrol etme imkan ve yetkisini bu ilke vermiştir.

2. MİLLİYETÇİLİK (ULUSÇULUK)

Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı;

- Akılcı, insani, barışçı, demokratik, ileriye dönük, birleştirici ve bütünleyicidir.
- Irka ve dine dayalı milliyetçilik anlayışını reddeder.
- Dil, tarih, kültür ve ideal (ülkü) birliğini esas alır.
- Dil birliğini, milletin varlığının ve birliğinin en önemli unsuru olarak kabul eder.
- Milli birlik ve beraberlik, milli egemenlik ve milli bağımsızlığa dayanır.

3. HALKÇILIK

- Milli egemenliği ve demokrasiyi esas alır.
- Hiçbir kişi, grup, aile ve zümreye ayrıcalık tanınmaz.
- Herkes kanun önünde eşittir.
- Sosyal ve hukuk devleti anlayışına dayanır.
- Birleştirici, faydacı ve barışçı bir anlam ifade eder.
- Halkçılık ilkesi, milliyetçilik ve cumhuriyetçilik ilkelerinin bir sonucudur.

4. DEVLETÇİLİK

- Devletin ekonomik, sosyal, kültürel vb. alanlarda vatandaşının gelişmesi için gerekli çalışmaları yapmasıdır.
- Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomi alanında sermaye birikimi yetersiz olduğu için özel sektörün büyük yatırımları gerçekleştirmesi mümkün olmamıştır.
- Bu durum büyük yatırımların devlet eliyle yapılmasını zorunlu kılmış, böylece "devletçilik" ilkesi doğmuştur.

5. LAİKLİK

- Laiklik; devlet düzeninin ve hukuk kurallarının dine değil, akla ve bilime dayandırılmasıdır.
- Bu ilke; devlet ile din işlerinin ayrılığını, din ve vicdan özgürlüğünü ifade eder.
- Devlet, bütün dinlere aynı mesafededir. Din düşmanlığı yoktur.

6. İNKILAPÇILIK (DEVİRİMCİLİK)

- Çağdaşlaşma ve batılılaşma esasına dayanır.
- İnkılapçılık, ilke ve inkılapların durağan olmasını önler.

İLKE	ANAHTAR KELİMELE
CUMHURİYETÇİLİK	Milli Egemenlik
	Milli İrade
	Seçim
	Çok partili rejim
	Seçme ve seçilme hakkı
	Demokrasi
	Anayasa
MİLLİYETÇİLİK	Ortak vatan
	Ortak kader
	Ortak dil
	Din ve ırk birliği şart değildir
HALKÇILIK	Eşitlik
	Dayanışma
	Sosyal devlet
	Gelir dağılımında adalet
	Ayrıcalıkların kaldırılması
LAİKLİK	Din ve devlet işlerinin ayrılması
	Akılcılık ve bilimsellik
	Din ve vicdan özgürlüğü
	Çağdaşlaşma
DEVLETÇİLİK	Ekonomi
	Yatırım
	KİT (Kamu İktisadi Teşekkülleri)
İNKILAPÇILIK	Yenilik
	Çağdaşlaşma
	Değişim
	Durağan olmama
	Doğmatik olmama

İLKE	İLGİLİ İNKILAPLAR
CUMHURİYETÇİLİK	TBMM'nin açılması
	Saltanatın kaldırılması
	Cumhuriyetin ilan edilmesi
	Çok partili rejim denemeleri
	Kadınlara siyasal hakların verilmesi
MİLLİYETÇİLİK	Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
	Yabancı işletmelerin satın alınması
	Türk Dil Kurum'unun açılması
	Türk Tarih Kurumu'nun açılması
HALKÇILIK	Aşar Vergisi'nin kaldırılması
	Kıyafet Devrimi'nin yapılması
	Tekke ve zaviyelerin kapatılması
	Türk Medeni Kanunu'nun çıkarılması
	Kadınlara siyasal hakların verilmesi
LAİKLİK	Saltanatın kaldırılması
	Halifelğin kaldırılması
	Şer'iyeye ve Evkaf Vekaleti'nin kaldırılması
	Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun kabulü
	Tekke ve Zaviyelerin kapatılması
	Medeni Kanun'un kabulü
	Maarif Teşkilatı hakkında kanun
	Anayasadan devletin dini İslamdır maddesinin çıkarılması
Laiklik ilkesinin anayasaya girmesi	
DEVLETÇİLİK	Tarımı destekleyici çalışmalar
	Devletin banka ve fabrika kurması
	I. Beş Yıllık Sanayi Planı
	KİT'lerin kurulması
	Kamulaştırma çalışmaları
İNKILAPÇILIK	Bütün İnkılaplar